

- Yerlileştirme performansının ölçülememesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Yerli Üretim Endeksi	50	80	95
Ara Malı Yerlilik Oranı	%40	%60	%80
Stratejik Ürün Yerlilik Oranı	%50	%75	%90
Cari Açıkta İthal Girdi Payı	100	70	40
İthal İkame Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yerlileştirme Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Stratejik Ürün Envanteri oluşturulması	X	%0
3	İthal bağımlılık haritasının hazırlanması	X	%0
4	Kritik ithal ürün listelerinin oluşturulması	⚠	%50
5	İthal ikame programlarının hazırlanması	X	%0
6	Ara malı üretim seferberliği başlatılması	⚠	%45
7	Kamu alımlarında yerli ürün önceliğinin artırılması	⚠	%60
8	Yerli üretim teşviklerinin artırılması	⚠	%55
9	Stratejik sektör destek programlarının uygulanması	⚠	%55
10	Yerli makine ve ekipman kullanımının teşvik edilmesi	⚠	%50
11	Savunma sanayii yerlileştirme programlarının genişletilmesi	✓	%80
12	Enerji ekipmanlarının yerlileştirilmesi	⚠	%50
13	Elektronik ve yarı iletken üretim programlarının başlatılması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
14	Kimya ve petrokimya yatırımlarının artırılması	⚠	%45
15	İlaç ve sağlık ürünlerinde yerileştirme programları	⚠	%45
16	Tarım girdilerinde yerli üretimin artırılması	⚠	%50
17	Gübre ve tohum üretim programlarının geliştirilmesi	⚠	%50
18	Yerli yazılım kullanımının artırılması	⚠	%50
19	Açık kaynak dönüşüm programlarının uygulanması	X	%0
20	Yerli bulut ve veri merkezi altyapılarının geliştirilmesi	X	%0
21	Teknoloji lisans bağımlılığının azaltılması	X	%0
22	Yerli patent üretiminin artırılması	⚠	%45
23	Yerileştirme yatırım fonlarının kurulması	X	%0
24	Stratejik üretim bölgelerinin oluşturulması	X	%0
25	Tedarik zinciri güvenliği programlarının uygulanması	⚠	%45
26	Yerli Üretim Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Yerileştirme Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Yerli Üretim Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Yerileştirme Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Üretim ve Tedarik Güvenliği Merkezi kurulması	X	%0

Yerli Üretim ve İthal İkamesinin 10 Temel Ayağı

1. Stratejik Ürün Yönetimi

- Kritik ürünlerin belirlenmesi
- Risk analizleri
- Tedarik güvenliği

2. Ara Malı Üretimi

- Sanayi girdileri
- Makine parçaları
- Elektronik bileşenler

3. Teknoloji Yerlileştirme

- Patent geliştirme
- Teknoloji transferi
- Lisans bağımsızlığı

4. Kamu Alımları

- Yerli ürün önceliği
- Uzun vadeli alım garantileri
- Stratejik tedarik

5. Savunma ve Güvenlik

- Savunma sanayii
- Elektronik sistemler
- Kritik teknolojiler

6. Enerji ve Kaynaklar

- Enerji ekipmanları
- Depolama sistemleri
- Şebeke teknolojileri

7. Tarım ve Gıda

- Tohum
- Gübre
- Tarım makineleri

8. Dijital Bağımsızlık

- Yerli yazılım
- Yerli bulut
- Veri merkezleri

9. Tedarik Zinciri Güvenliği

- Alternatif tedarikçiler
- Yerel üretim ağları

- Stratejik stoklar

10. Veri ve Performans Yönetimi

- Yerlilik oranları
- İthal ikame oranları
- Cari açık etkisi

Öncelikli Stratejik Sektörler

A Grubu (Milli Güvenlik ve Stratejik Bağımsızlık)

- Savunma sanayii
- Yarı iletkenler
- Haberleşme sistemleri
- Siber güvenlik teknolojileri
- Enerji ekipmanları

B Grubu (Cari Açığı Azaltıcı)

- Petrokimya
- Kimya sanayii
- Makine sanayii
- Elektronik sanayii
- İlaç sanayii

C Grubu (Tarım ve Temel İhtiyaçlar)

- Tohum
- Gübre
- Tarım makineleri
- Gıda işleme teknolojileri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Stratejik Ürün Envanteri hazırlanması
2. Ara malı üretim seferberliği
3. Petrokimya yatırımlarının artırılması
4. Elektronik ve yarı iletken programları
5. Kamu alımlarında yerli ürün önceliği

Yüksek Öncelik

6. Yerli yazılım dönüşümü

7. Yerli enerji ekipmanları
8. Tarım girdilerinde yerlileşme
9. Teknoloji lisans bağımlılığının azaltılması
10. Tedarik zinciri güvenliği

Orta Öncelik

11. Yerli bulut sistemleri
12. Açık kaynak dönüşümü
13. Yerlileştirme yatırım fonları
14. Üretim bölgeleri
15. Yerlileştirme veri platformu

Performans Göstergeleri

- Yerli Üretim Endeksi
- İthal İkame Endeksi
- Ara Malı Yerlilik Oranı
- Stratejik Ürün Yerlilik Oranı
- Cari Açıkta İthal Girdi Payı
- Yerli Yazılım Kullanım Oranı
- Kamu Alımlarında Yerli Ürün Oranı
- Yerli Patent Sayısı
- Teknoloji Bağımsızlık Endeksi
- Tedarik Güvenliği Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir yerlileştirme ve ithal ikamesi politikası sonucunda:

- Cari açık azalır.
- Döviz ihtiyacı düşer.
- Üretim kapasitesi artar.
- Sanayi güçlenir.
- Tedarik zinciri güvenliği artar.
- Teknolojik bağımsızlık güçlenir.
- Nitelikli istihdam oluşur.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Cari Açığı Azaltma Etkisi	100
Teknolojik Bağımsızlık	100
Sanayi Gelişimi	95

Kriter	Puan
Tedarik Güvenliği	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Yerli üretim ve ithal ikamesi, korumacılık amacıyla değil; stratejik bağımsızlık, cari açığın azaltılması, üretim kapasitesinin artırılması ve tedarik güvenliğinin sağlanması amacıyla uygulanmalıdır. Başarılı ölkeler kritik sektörlerde yerli üretim kapasitesi oluştururken aynı zamanda küresel ticaret ağlarına entegre olmayı sürdürmektedir.

Türkiye İçin En Kritik 10 Yerileştirme Programı

1. Yarı iletken ve ip üretimi,
2. Petrokimya ve kimya hammaddeleri,
3. Endüstriyel makine ve ekipmanlar,
4. Enerji ekipmanları ve bataryalar,
5. İlaç ve biyoteknoloji ürünleri,
6. Tarım girdileri (tohum, gübre),
7. Savunma elektroniği,
8. Yerli yazılım ve bulut sistemleri,
9. Haberleşme altyapıları,
10. Kritik maden işleme ve rafinasyon tesisleri.

Bu başlık, Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığı, cari açığın azaltılması ve sanayi dönüşümü açısından en kritik reform alanlarından biridir. Yerli üretim kapasitesi güçlendikçe hem ekonomik dayanıklılık hem de ulusal güvenlik kapasitesi artacaktır.

5.5 Yapay Zekâ Ekosistemi

Amaç

Türkiye'nin yapay zekâ alanında araştırma, geliştirme, üretim, ticarileştirme ve uygulama kapasitesini artırmak; kamu, özel sektör ve akademiye kapsayan güçlü bir yapay zekâ ekosistemi oluşturarak ölkeyi bölgesel yapay zekâ merkezi haline getirmek ve küresel rekabet gücünü yükseltmektir.

Sorunun Tanımı

Yapay zekâ teknolojileri dünya ekonomisini dönüştürmektedir. Ancak Türkiye'nin yapay zekâ alanında karşı karşıya olduğu bazı temel sorunlar bulunmaktadır:

- Ulusal veri altyapısının yetersizliği

- Yapay zekâ uzmanı açığı
- Hesaplama (GPU/HPC) kapasitesinin sınırlı olması
- Yerli büyük dil modellerinin bulunmaması
- Yapay zekâ girişimlerinin ölçeklenememesi
- Üniversite-sanayi iş birliğinin yetersizliği
- Yapay zekâ yatırımlarının düşük seviyede olması
- Kamu kurumlarında yapay zekâ kullanımının sınırlı olması
- Yapay zekâ etik ve yönetim altyapısının eksikliği
- Yapay zekâ performansının ulusal ölçekte izlenememesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Yapay Zekâ Endeksi	50	80	95
Yapay Zekâ Uzmanı Sayısı	100	300	1000
Yapay Zekâ Girişimi Sayısı	100	500	2000
Yapay Zekâ İhracatı	100	300	1000
Kamu Yapay Zekâ Kullanım Oranı	%10	%50	%90

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yapay Zekâ Master Planı hazırlanması	⚠	%50
2	Yapay Zekâ Strateji Belgesinin güncellenmesi	⚠	%55
3	Yapay Zekâ Kanunu hazırlanması	X	%0
4	Ulusal Yapay Zekâ Kurumu kurulması	X	%0
5	Ulusal Yapay Zekâ Veri Platformu kurulması	X	%0
6	Kamu veri havuzlarının yapay zekâya uygun hale getirilmesi	X	%0
7	Ulusal GPU ve Süper Bilgisayar Merkezi kurulması	X	%0
8	Yapay zekâ araştırma merkezlerinin kurulması	⚠	%45
9	Üniversitelerde yapay zekâ enstitülerinin yaygınlaştırılması	⚠	%50

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
10	Yapay zekâ doktora programlarının artırılması	⚠	%45
11	Yapay zekâ uzmanı yetiştirme seferberliği başlatılması	X	%0
12	İlköğretimden itibaren yapay zekâ okuryazarlığı eğitimi verilmesi	X	%0
13	Yapay zekâ girişim fonlarının kurulması	X	%0
14	Yapay zekâ teknoparklarının kurulması	X	%0
15	Yapay zekâ kümelenmelerinin oluşturulması	X	%0
16	Yerli büyük dil modeli (LLM) geliştirilmesi	X	%0
17	Türkçe yapay zekâ veri setlerinin oluşturulması	X	%0
18	Kamu kurumlarında yapay zekâ kullanımının yaygınlaştırılması	⚠	%35
19	Adalet sisteminde yapay zekâ destekli analiz sistemleri kurulması	X	%0
20	Sağlıkta yapay zekâ uygulamalarının yaygınlaştırılması	⚠	%40
21	Eğitimde kişiselleştirilmiş yapay zekâ sistemleri kurulması	X	%0
22	Tarımda yapay zekâ uygulamalarının yaygınlaştırılması	⚠	%35
23	Savunma sanayiinde yapay zekâ programlarının artırılması	⚠	%70
24	Yapay zekâ etik ve güvenlik kurallarının oluşturulması	X	%0
25	Yapay zekâ risk yönetim sistemi kurulması	X	%0
26	Yapay Zekâ Veri Gözlemevi kurulması	X	%0
27	Yapay Zekâ Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Ulusal Yapay Zekâ Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Yapay Zekâ Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Yapay Zekâ Komuta Merkezi kurulması	X	%0

Yapay Zekâ Ekosisteminin 10 Temel Ayağı

1. Veri

- Büyük veri
- Açık veri
- Veri gölleri
- Veri yönetişimi

2. Hesaplama Gücü

- GPU kümeleri
- Süper bilgisayarlar
- Bulut altyapıları
- Yapay zekâ veri merkezleri

3. İnsan Kaynağı

- Veri bilimciler
- Yapay zekâ mühendisleri
- Araştırmacılar

4. Araştırma

- Üniversiteler
- Araştırma merkezleri
- Laboratuvarlar

5. Girişimcilik

- Startuplar
- Kuluçka merkezleri
- Hızlandırıcılar

6. Finansman

- Risk sermayesi
- Girişim sermayesi
- Kamu fonları

7. Kamu Uygulamaları

- Dijital devlet
- Karar destek sistemleri
- Akıllı kamu hizmetleri

8. Sanayi Uygulamaları

- Akıllı üretim
- Robotik
- Tahminleme sistemleri

9. Etik ve Güvenlik

- Yapay zekâ etiği
- Veri güvenliği
- Algoritmik denetim

10. Yönetişim

- Ulusal strateji
- Performans sistemleri
- Endeksler

Öncelikli Yapay Zekâ Alanları

A Grubu (Milli Öncelikli)

- Savunma yapay zekâsı
- Siber güvenlik yapay zekâsı
- Kamu yapay zekâ sistemleri
- Türkçe büyük dil modelleri
- Veri analitiği

B Grubu (Ekonomik Dönüşüm)

- Endüstriyel yapay zekâ
- Robotik
- Finans teknolojileri
- Sağlık teknolojileri
- Eğitim teknolojileri

C Grubu (Geleceğin Teknolojileri)

- Otonom sistemler
- Çok modlu yapay zekâ
- Yapay genel zekâ araştırmaları
- Kuantum yapay zekâ

Performans Göstergeleri

- Yapay Zekâ Endeksi
- Yapay Zekâ Uzmanı Sayısı
- Yapay Zekâ Şirketi Sayısı
- Yapay Zekâ Girişimi Sayısı

- Yapay Zekâ Patentleri
- Yapay Zekâ İhracatı
- Yapay Zekâ Yatırımları
- Kamu Yapay Zekâ Kullanım Oranı
- Türkçe Veri Seti Büyüklüğü
- Hesaplama Gücü Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir yapay zekâ politikası sonucunda:

- Verimlilik artar.
- Kamu hizmetleri hızlanır.
- Yüksek teknoloji ihracatı büyür.
- Nitelikli istihdam oluşur.
- Ar-Ge kapasitesi gelişir.
- Teknoloji şirketleri küresel ölçekte büyür.
- Türkiye bölgesel yapay zekâ merkezi haline gelir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Teknolojik Dönüşüm	100
Verimlilik Artışı	100
Yüksek Katma Değer	100
Küresel Rekabet Gücü	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Yapay zekâ, elektrik ve internet kadar dönüştürücü bir genel amaçlı teknoloji olarak görülmektedir. Önümüzdeki 20 yılda ülkelerin ekonomik ve teknolojik gücü; veri, hesaplama kapasitesi, yapay zekâ yeteneği ve inovasyon ekosistemleriyle belirlenecektir.

5.6 Savunma Teknolojileri

Amaç

Türkiye'nin savunma teknolojilerinde tam bağımsızlığa yaklaşmasını sağlamak, kritik teknolojilerde dışa bağımlılığı azaltmak, yüksek teknoloji üretimini hızlandırmak, savunma

sanayiini sivil teknolojilerin gelişimini destekleyen bir inovasyon motoruna dönüştürmek ve Türkiye'yi dünyanın önde gelen savunma teknolojileri üreticilerinden biri haline getirmektir.

Sorunun Tanımı

Türkiye savunma sanayiinde son 20 yılda önemli ilerleme kaydetmiş olsa da kritik teknolojilerde dışa bağımlılık tamamen sona ermemiştir.

Başlıca sorunlar:

- Uçak motorlarında dışa bağımlılık
- Yarı iletken ve mikroelektronik eksikliği
- Kritik sensör teknolojilerinde dışa bağımlılık
- Yüksek performanslı işlemcilerde dış kaynak kullanımı
- Uzay teknolojilerinde kapasite eksiklikleri
- Savunma Ar-Ge harcamalarının artırılması ihtiyacı
- Savunma teknolojilerinin sivil sektöre aktarımının yetersizliği
- Nitelikli savunma teknolojileri insan kaynağı eksikliği
- Küresel marka gücünün sınırlı olması
- Savunma teknoloji performansının bütüncül izlenememesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Savunma Teknolojileri Endeksi	55	80	95
Kritik Teknoloji Yerlilik Oranı	%60	%85	%95
Savunma Teknoloji İhracatı	100	250	500
Savunma Ar-Ge Endeksi	60	85	95
Savunma Patent Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Savunma Teknolojileri Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Savunma Teknolojileri Strateji Belgesi güncellenmesi	⚠	%65
3	Kritik savunma teknolojileri envanteri hazırlanması	⚠	%55

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
4	Savunma teknolojileri yol haritalarının hazırlanması	⚠	%60
5	Savunma Ar-Ge bütçelerinin artırılması	✓	%75
6	Savunma teknoloji araştırma merkezlerinin kurulması	⚠	%60
7	Savunma teknolojileri üniversitelerinin güçlendirilmesi	⚠	%50
8	Savunma teknolojileri doktora programlarının artırılması	⚠	%45
9	Savunma teknolojileri insan kaynağı seferberliği başlatılması	X	%0
10	Milli savaş uçağı teknolojilerinin geliştirilmesi	⚠	%70
11	Milli uçak motoru programlarının hızlandırılması	⚠	%55
12	Milli helikopter motorlarının geliştirilmesi	⚠	%60
13	Milli deniz motoru programlarının geliştirilmesi	⚠	%50
14	Savunma elektroniğı yerileştirme programlarının genişletilmesi	⚠	%70
15	Radar ve sensör teknolojilerinin geliştirilmesi	✓	%80
16	Elektronik harp sistemlerinin geliştirilmesi	✓	%75
17	Hava savunma sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%70
18	Hipersonik füze teknolojileri araştırmalarının başlatılması	X	%0
19	Uzay tabanlı savunma sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
20	Askerî uydu programlarının genişletilmesi	⚠	%65
21	Yapay zekâ destekli savunma sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%65
22	Otonom kara araçlarının geliştirilmesi	⚠	%70
23	Otonom deniz araçlarının geliştirilmesi	⚠	%70
24	Otonom hava sistemlerinin geliştirilmesi	✓	%85
25	Savunma yarı iletken programının başlatılması	X	%0
26	Savunma teknoloji yatırım fonunun kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
27	Savunma Teknolojileri Veri Platformu kurulması	X	%0
28	Savunma Teknolojileri Dashboard'u kurulması	X	%0
29	Savunma Teknolojileri Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Savunma Teknolojileri Komuta Merkezi kurulması	X	%0

Savunma Teknolojilerinin 10 Temel Ayağı

1. Havacılık Teknolojileri

- Savaş uçakları
- Eğitim uçakları
- Helikopterler
- Motor sistemleri

2. İnsansız Sistemler

- İHA
- SİHA
- Otonom kara araçları
- Otonom deniz araçları

3. Füze ve Hava Savunma

- Füze sistemleri
- Hava savunma sistemleri
- Roket teknolojileri

4. Savunma Elektronikleri

- Radar
- Sensör
- Elektronik harp
- Haberleşme sistemleri

5. Uzay Teknolojileri

- Askerî uydular
- Uzay haberleşmesi
- Uzay gözlem sistemleri

6. Yapay Zekâ ve Otonomi

- Karar destek sistemleri
- Otonom platformlar
- Hedef tanıma sistemleri

7. Siber Güvenlik

- Siber savunma
- Kriptoloji
- Kritik altyapı güvenliği

8. Mikroelektronik ve Yarı İletkenler

- Çip tasarımı
- Savunma işlemcileri
- Gömülü sistemler

9. Malzeme Teknolojileri

- Kompozit malzemeler
- Zırh teknolojileri
- İleri alaşımlar

10. Ar-Ge ve Test Altyapıları

- Laboratuvarlar
- Test merkezleri
- Simülasyon sistemleri

Öncelikli Savunma Teknolojileri

A Grubu (Kritik Teknolojiler)

- Uçak motorları
- Radar sistemleri
- Hava savunma sistemleri
- Mikroelektronik
- Uydu teknolojileri

B Grubu (Yeni Nesil Teknolojiler)

- Yapay zekâ destekli savaş sistemleri
- Otonom sistemler
- Elektronik harp
- Siber savunma

C Grubu (Geleceğin Teknolojileri)

- Hipersonik sistemler
- Kuantum haberleşme
- Yönlendirilmiş enerji silahları
- Uzay savunma sistemleri

Savunma Teknolojileri Vadileri

Bölge	Uzmanlaşma
Ankara	Savunma elektroniği, yapay zekâ, füze sistemleri
Eskişehir	Havacılık ve motor teknolojileri
İstanbul	Deniz sistemleri ve yazılım
Kocaeli	Mikroelektronik ve malzeme teknolojileri
Konya	Silah sistemleri ve mühimmat
Kayseri	İHA teknolojileri
İzmir	Radar ve haberleşme sistemleri

Performans Göstergeleri

- Savunma Teknolojileri Endeksi
- Savunma Ar-Ge Endeksi
- Yerlilik Oranı
- Savunma Teknoloji İhracatı
- Savunma Patent Sayısı
- Otonom Sistem Endeksi
- Savunma Yapay Zekâ Endeksi
- Savunma Mikroelektronik Endeksi
- Savunma İnsan Kaynağı Endeksi
- Küresel Rekabet Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir savunma teknolojileri politikası sonucunda:

- Teknolojik bağımsızlık güçlenir.
- Savunma ihracatı artar.
- Yüksek teknoloji üretimi büyür.

- Ar-Ge kapasitesi gelişir.
- Sivil sektörler teknoloji transferi hızlanır.
- Nitelikli istihdam oluşur.
- Ulusal güvenlik kapasitesi yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Teknolojik Bağımsızlık	100
Ulusal Güvenlik	100
Ar-Ge ve İnovasyon	95
İhracat Potansiyeli	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Savunma teknolojileri yalnızca güvenlik alanı değil, aynı zamanda yüksek teknoloji sanayisinin lokomotifidir. Dünya genelinde internet, GPS, mikro işlemciler, insansız sistemler ve birçok kritik teknoloji savunma araştırmalarından doğmuştur.

5.7 Yarı İletken ve Kritik Teknolojiler

Amaç

Türkiye'nin dijital ekonomi, savunma, yapay zekâ, haberleşme, otomotiv ve enerji sektörlerinin temel girdisi olan yarı iletkenler ve kritik teknolojiler alanında dışa bağımlılığını azaltmak; tasarım, üretim, paketleme ve test süreçlerinde ulusal kapasite oluşturmak; stratejik teknolojilerde küresel rekabet gücü kazanmaktır.

Sorunun Tanımı

21. yüzyılın petrolü veri ise, ekonominin yeni çeliği yarı iletkenlerdir. Çip üretimi günümüzde ekonomik, teknolojik ve askeri gücün temel belirleyicilerinden biri haline gelmiştir.

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu temel sorunlar:

- Çip üretim altyapısının bulunmaması
- Yarı iletken tasarım ekosisteminin zayıf olması
- Elektronik bileşenlerde yüksek dışa bağımlılık
- Kritik teknolojilerde teknoloji transferine bağımlılık
- Yüksek maliyetli fab yatırımlarının eksikliği

- Nitelikli mikroelektronik insan kaynağı açığı
- Kritik teknolojiler için ulusal yol haritasının bulunmaması
- Küresel tedarik zinciri riskleri
- Ar-Ge kapasitesinin yetersizliği
- Ulusal teknoloji egemenliği eksikliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Yarı İletken Endeksi	30	70	95
Yerli Çip Tasarım Yetkinliği	%20	%60	%90
Kritik Teknoloji Yerlilik Oranı	%30	%70	%90
Mikroelektronik Ar-Ge Endeksi	40	80	95
Teknoloji Egemenliği Endeksi	40	75	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yarı İletken Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Kritik Teknolojiler Stratejisi hazırlanması	X	%0
3	Yarı iletken ve mikroelektronik yol haritası hazırlanması	X	%0
4	Ulusal Çip Enstitüsü kurulması	X	%0
5	Mikroelektronik araştırma merkezlerinin kurulması	X	%0
6	Yarı iletken tasarım merkezlerinin kurulması	⚠	%20
7	Üniversitelerde çip tasarım programlarının açılması	X	%0
8	Mikroelektronik mühendisliği programlarının yaygınlaştırılması	X	%0
9	Yarı iletken uzmanı yetiştirme programı başlatılması	X	%0
10	Ulusal Çip Tasarım Programı başlatılması	X	%0
11	Savunma amaçlı işlemci geliştirme programı	⚠	%25

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
12	Yerli yapay zekâ işlemcisi geliştirme programı	X	%0
13	FPGA ve gömülü sistem geliştirme programı	⚠	%30
14	Mikrodenetleyici geliştirme programı	X	%0
15	Yarı iletken paketlenme ve test merkezleri kurulması	X	%0
16	Wafer üretim tesisi fizibilite çalışması yapılması	X	%0
17	Pilot yarı iletken üretim hattı kurulması	X	%0
18	Kritik elektronik bileşenlerin yerleştirilmesi	⚠	%35
19	Güç elektroniği üretim programı başlatılması	⚠	%30
20	Sensör teknolojileri geliştirme programı	⚠	%40
21	Fotonik ve optoelektronik araştırmaları	X	%0
22	Kuantum teknolojileri araştırma programı	X	%0
23	Kritik teknoloji yatırım fonu kurulması	X	%0
24	Yarı iletken teknoloji kümelenmeleri oluşturulması	X	%0
25	Uluslararası teknoloji ortaklıklarının geliştirilmesi	⚠	%35
26	Yarı iletken Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Yarı iletken Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Kritik Teknolojiler Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Kritik Teknolojiler Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Teknoloji Egemenliği Merkezi kurulması	X	%0

Kritik Teknolojilerin 10 Temel Ayağı

1. Yarı iletkenler

- İşlemciler
- Mikrodenetleyiciler

- FPGA'lar
- ASIC tasarımları

2. Mikroelektronik

- Entegre devreler
- Sensörler
- Güç elektroniğı

3. Yapay Zekâ Donanımları

- AI işlemcileri
- GPU sistemleri
- NPU mimarileri

4. Haberleşme Teknolojileri

- 5G / 6G
- Uydu haberleşmesi
- Güvenli iletişim sistemleri

5. Siber Güvenlik Teknolojileri

- Kriptografi
- Donanım güvenliğı
- Güvenli işlemciler

6. Kuantum Teknolojileri

- Kuantum haberleşme
- Kuantum hesaplama
- Kuantum sensörler

7. Sensör Teknolojileri

- Radar sensörleri
- Endüstriyel sensörler
- Savunma sensörleri

8. Fotonik Teknolojiler

- Lazer sistemleri
- Optik haberleşme
- Fotonik çipler

9. Kritik Yazılımlar

- İşletim sistemleri
- Gömülü yazılımlar
- Endüstriyel yazılımlar

10. Teknoloji Egemenliği

- Yerli tasarım
- Yerli üretim
- Yerli fikri mülkiyet

Türkiye İçin Öncelikli Kritik Teknolojiler

A Grubu (Ulusal Güvenlik)

- Savunma işlemcileri
- Radar sistemleri
- Kripto sistemleri
- Uydu teknolojileri
- Elektronik harp sistemleri

B Grubu (Ekonomik Dönüşüm)

- Yapay zekâ işlemcileri
- Güç elektroniği
- Endüstriyel sensörler
- Otomotiv elektroniği
- Batarya yönetim sistemleri

C Grubu (Geleceğin Teknolojileri)

- Kuantum teknolojileri
- Fotonik çipler
- Nöromorfik işlemciler
- Otonom sistem işlemcileri

Teknoloji Vadileri Önerisi

Bölge	Uzmanlık
Ankara	Savunma işlemcileri, yapay zekâ çipleri
Kocaeli	Mikroelektronik üretim
İstanbul	Tasarım merkezleri ve yazılım
Eskişehir	Havacılık elektroniği

Bölge	Uzmanlık
İzmir	Güç elektroniğı ve enerji teknolojileri
Bursa	Otomotiv elektroniğı
Konya	Endüstriyel sensör teknolojileri

Performans Göstergeleri

- Yarı iletken Endeksi
- Çip Tasarım Endeksi
- Kritik Teknoloji Endeksi
- Mikroelektronik Endeksi
- Teknoloji Egemenliğı Endeksi
- Patent Sayısı
- Ar-Ge Harcamaları
- Uzman İnsan Kaynağı Sayısı
- Yüksek Teknoloji İhracatı
- Teknoloji Yerlilik Oranı

Beklenen Etki

Başarılı bir yarı iletken ve kritik teknolojiler politikası sonucunda:

- Teknolojik bağımsızlık artar.
- Savunma sanayii güçlenir.
- Yapay zekâ ekosistemi gelişir.
- Yüksek teknoloji ihracatı büyür.
- Cari açık azalır.
- Stratejik sektörler güçlenir.
- Türkiye küresel teknoloji zincirlerinde üst basamaklara çıkar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Teknoloji Egemenliğı	100
Ulusal Güvenlik	100
Yapay Zekâ Altyapısı	100
Yüksek Teknoloji İhracatı	95
Genel Öncelik Skoru	100/100

Stratejik Değerlendirme

Yarı iletkenler, yapay zekâ, savunma, haberleşme, otomotiv, enerji ve dijital dönüşümün temel altyapısını oluşturmaktadır. 21. yüzyılda çip üretme kapasitesi olmayan ülkeler teknolojik bağımsızlıklarını korumakta zorlanacaktır.

5.8 Dijital Ekonomi

Amaç

Türkiye'nin dijital teknolojileri ekonomik büyümenin temel motorlarından biri haline getirmesini sağlamak; veri, yazılım, yapay zekâ, e-ticaret, finansal teknolojiler ve dijital hizmetler alanlarında küresel rekabet gücü kazanmak; dijital ekonominin milli gelir içindeki payını artırmaktır.

Sorunun Tanımı

Dünya ekonomisi hızla dijitalleşirken ekonomik değer üretiminin önemli bir bölümü artık veri, yazılım ve dijital platformlar üzerinden gerçekleşmektedir.

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu temel sorunlar:

- Dijital ekonominin GSYH içindeki payının sınırlı olması
- Yerli dijital platformların yetersizliği
- Veri ekonomisinin gelişmemiş olması
- E-ticaret ve dijital ihracat kapasitesinin sınırlı olması
- Fintek ekosisteminin yeterince büyümemesi
- Dijital beceri açığı
- Dijital girişimlerin ölçeklenme sorunu
- Yapay zekâ tabanlı ekonomik dönüşümün yavaş ilerlemesi
- Dijital vergi ve düzenleme altyapılarındaki eksiklikler
- Dijital ekonomi performansının izlenememesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Dijital Ekonominin GSYH Payı	%8	%15	%25
Dijital İhracat Endeksi	100	250	500
Dijital Girişim Sayısı	100	300	1000
Veri Ekonomisi Endeksi	50	80	95

Gösterge	2026	2030	2035
Dijital Rekabetçilik Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Dijital Ekonomi Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Dijital Ekonomi Strateji Belgesi hazırlanması	X	%0
3	Veri Ekonomisi Stratejisi oluşturulması	X	%0
4	Dijital Ekonomi Kanunu hazırlanması	X	%0
5	Ulusal Veri Pazaryeri kurulması	X	%0
6	Veri paylaşım standartlarının oluşturulması	⚠	%35
7	Dijital girişimcilik seferberliği başlatılması	⚠	%45
8	Dijital girişim fonlarının kurulması	X	%0
9	Yerli dijital platformların desteklenmesi	⚠	%40
10	Dijital şirketlerin halka arz programlarının geliştirilmesi	X	%0
11	E-ticaret ekosisteminin güçlendirilmesi	⚠	%60
12	Dijital ihracat desteklerinin artırılması	⚠	%50
13	Yazılım ihracat programlarının oluşturulması	⚠	%55
14	Oyun sektörünün desteklenmesi	⚠	%65
15	Fintek ekosisteminin geliştirilmesi	⚠	%55
16	Açık bankacılık uygulamalarının yaygınlaştırılması	⚠	%50
17	Dijital ödeme sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%60
18	Yapay zekâ tabanlı iş modellerinin desteklenmesi	X	%0
19	Dijital platform ekonomisinin geliştirilmesi	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
20	Bulut bilişim sektörünün desteklenmesi	⚠	%40
21	Yerli veri merkezi yatırımlarının artırılması	⚠	%35
22	Dijital beceri dönüşüm programlarının uygulanması	⚠	%50
23	Serbest çalışan (freelance) dijital ekonomi programlarının oluşturulması	X	%0
24	Dijital göçebe (digital nomad) programlarının geliştirilmesi	X	%0
25	Dijital vergi sisteminin modernizasyonu	⚠	%50
26	Dijital Ekonomi Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Dijital Ekonomi Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Dijital Ekonomi Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Dijital Ekonomi Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Dijital Ekonomi Merkezi kurulması	X	%0

Dijital Ekonominin 10 Temel Ayağı

1. Veri Ekonomisi

- Büyük veri
- Veri paylaşımı
- Veri pazaryerleri
- Veri yönetişimi

2. Yazılım Ekonomisi

- Yazılım üretimi
- SaaS çözümleri
- Kurumsal yazılımlar
- Açık kaynak ekosistemi

3. Yapay Zekâ Ekonomisi

- Yapay zekâ şirketleri
- Veri analitiğı
- Akıllı hizmetler

4. E-Ticaret

- Online pazar yerleri
- Dijital ihracat
- E-lojistik

5. Fintek

- Dijital bankacılık
- Açık bankacılık
- Dijital ödeme sistemleri

6. Bulut ve Veri Merkezleri

- Bulut bilişim
- Veri merkezleri
- Dijital altyapılar

7. Dijital Girişimcilik

- Startuplar
- Teknoloji girişimleri
- Kuluçka merkezleri

8. Platform Ekonomisi

- Dijital platformlar
- Paylaşım ekonomisi
- Dijital pazarlar

9. Dijital İnsan Kaynağı

- Yazılımcılar
- Veri bilimciler
- Yapay zekâ uzmanları

10. Dijital Yönetişim

- Dijital düzenlemeler
- Veri güvenliği
- Dijital rekabet politikaları

Öncelikli Dijital Ekonomi Alanları

A Grubu (Stratejik)

- Yapay zekâ
- Veri ekonomisi
- Siber güvenlik
- Bulut bilişim
- Dijital altyapılar

B Grubu (Yüksek Katma Değer)

- Yazılım ihracatı
- Fintek
- E-ticaret
- Oyun sektörü
- SaaS şirketleri

C Grubu (Yeni Nesil Ekonomi)

- Dijital platformlar
- Dijital varlık teknolojileri
- Akıllı sözleşmeler
- Dijital hizmet ihracatı

Türkiye İçin Stratejik Dijital Ekonomi Programları

1. Ulusal Veri Ekonomisi Programı
2. Yazılım İhracatı Seferberliği
3. Yapay Zekâ Ekonomisi Programı
4. Dijital Girişimcilik Fonu
5. Yerli Bulut Platformu
6. Ulusal Veri Merkezi Ağı
7. Dijital İhracat Merkezi
8. Fintek Gelişim Programı
9. Dijital Beceri Seferberliği
10. Dijital Platform Ekonomisi Programı

Performans Göstergeleri

- Dijital Ekonominin GSYH Payı
- Yazılım İhracatı
- Dijital Hizmet İhracatı
- Veri Ekonomisi Endeksi
- Fintek Endeksi
- Dijital Girişim Sayısı
- Yapay Zekâ Şirketi Sayısı

- E-Ticaret Hacmi
- Dijital Rekabetçilik Endeksi
- Dijital İstihdam Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir dijital ekonomi politikası sonucunda:

- Yazılım ve teknoloji ihracatı artar.
- Yüksek katma değerli üretim büyür.
- Verimlilik yükselir.
- Yeni nesil istihdam alanları oluşur.
- Küresel rekabet gücü artar.
- Veri ekonomisi gelişir.
- Türkiye bölgesel dijital merkez haline gelir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Yüksek Katma Değer	100
Teknolojik Dönüşüm	100
İhracat Potansiyeli	95
Verimlilik Artışı	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Dijital ekonomi, geleceğin ekonomisidir. Veri, yazılım ve yapay zekâ; sanayi devrimlerinde kömürün, petrolün ve elektriğin oynadığı role benzer bir rol üstlenmektedir. Türkiye'nin yüksek gelirli ülkeler arasına girmesi için dijital ekonominin milli gelir içindeki payını hızla artırması gerekmektedir.

6. Tarım ve Gıda Güvenliği

6.1 Tarımsal Verimlilik

Amaç

Türkiye'nin tarımsal üretim kapasitesini artırmak, birim alandan ve birim kaynaktan elde edilen verimi yükseltmek, çiftçi gelirlerini artırmak, gıda güvenliğini güçlendirmek ve tarımı yüksek teknoloji destekli, sürdürülebilir ve rekabetçi bir sektöre dönüştürmektir.

Sorunun Tanımı

Türkiye tarımsal üretim bakımından önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen birçok üründe verimlilik gelişmiş ülkelerin gerisindedir.

Başlıca sorunlar:

- Küçük ve parçalı tarım arazileri
- Su kaynaklarının verimsiz kullanımı
- Düşük teknoloji kullanımı
- Verimsiz sulama yöntemleri
- Tarımsal veri eksikliği
- Sertifikalı tohum kullanımının yetersizliği
- Mekanizasyon farklılıkları
- Tarımsal danışmanlık eksikliği
- İklim değişikliğinin etkileri
- Tarımsal planlama eksikliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Tarımsal Verimlilik Endeksi	50	80	95
Sulanan Alan Verimliliği	%100	%125	%150
Dijital Tarım Kullanımı	%10	%50	%90
Sertifikalı Tohum Kullanımı	%60	%85	%95
Su Verimliliği Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Tarımsal Verimlilik Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Ürün bazlı verimlilik haritalarının oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
3	Tarımsal veri altyapısının kurulması	⚠	%40
4	Tarım Bilgi Sistemi'nin geliştirilmesi	⚠	%50
5	Tarım sayımı ve tarımsal envanter çalışmalarının düzenli yapılması	⚠	%45
6	Arazi toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması	⚠	%60
7	Modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%55
8	Damla sulama desteklerinin artırılması	⚠	%60
9	Akıllı sulama sistemlerinin kurulması	X	%0
10	Tarımda sensör ve IoT teknolojilerinin kullanılması	X	%0
11	Hassas tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması	X	%0
12	Tarımsal mekanizasyon seviyesinin artırılması	⚠	%55
13	Tarım makineleri modernizasyon programı uygulanması	⚠	%50
14	Sertifikalı tohum kullanımının artırılması	⚠	%60
15	Yerli tohum geliştirme programlarının desteklenmesi	⚠	%55
16	Toprak analizlerinin zorunlu hale getirilmesi	⚠	%40
17	Dijital çiftçi danışmanlık sistemi kurulması	X	%0
18	Yapay zekâ destekli tarım tahmin sistemleri kurulması	X	%0
19	Tarımsal erken uyarı sistemlerinin kurulması	⚠	%45
20	İklim dirençli tarım programlarının uygulanması	⚠	%40
21	Tarımsal Ar-Ge yatırımlarının artırılması	⚠	%45
22	Tarım üniversiteleri ve araştırma enstitülerinin güçlendirilmesi	⚠	%50
23	Çiftçi eğitim programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%55
24	Genç çiftçi teknoloji programlarının uygulanması	⚠	%40
25	Tarımda enerji verimliliği programlarının uygulanması	⚠	%45

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
26	Tarımsal Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Tarımsal Verimlilik Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Tarımsal Verimlilik Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Tarımsal Verimlilik Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Tarım ve Gıda Komuta Merkezi kurulması	X	%0

Tarımsal Verimliliğin 10 Temel Ayağı

1. Arazi Yönetimi

- Arazi toplulaştırma
- Arazi planlaması
- Toprak koruma

2. Su Yönetimi

- Modern sulama
- Su tasarrufu
- Akıllı sulama sistemleri

3. Tohum ve Genetik

- Sertifikalı tohum
- Yerli tohum
- Verimli çeşitler

4. Mekanizasyon

- Modern ekipmanlar
- Tarım makineleri
- Otomasyon

5. Dijital Tarım

- Sensör sistemleri
- Uydu görüntüleri
- Veri analitiği

6. Hassas Tarım

- Bölgesel gübreleme
- Akıllı ilaçlama
- Verim haritaları

7. Tarımsal Ar-Ge

- Yeni çeşit geliştirme
- İklim dirençli tarım
- Tarım teknolojileri

8. Çiftçi Eğitimi

- Teknik eğitim
- Dijital eğitim
- Tarım danışmanlığı

9. İklim Adaptasyonu

- Kuraklık yönetimi
- Afet dayanıklılığı
- Risk yönetimi

10. Veri ve Yönetim

- Tarım veri platformları
- Karar destek sistemleri
- Performans göstergeleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Arazi toplulaştırma seferberliği
2. Modern sulama dönüşümü
3. Tarımsal veri altyapısı
4. Sertifikalı ve yerli tohum programları
5. Hassas tarım teknolojileri

Yüksek Öncelik

6. Dijital çiftçi danışmanlığı
7. Tarımsal erken uyarı sistemleri
8. Yapay zekâ destekli üretim planlaması
9. Tarımsal Ar-Ge yatırımları
10. Çiftçi eğitim programları

Orta Öncelik

11. IoT ve sensör sistemleri
12. Akıllı sulama sistemleri
13. Tarımsal enerji verimliliği
14. Tarımsal verimlilik endeksi
15. Tarım komuta merkezi

Stratejik Tarım Teknolojileri

A Grubu (Temel Verimlilik)

- Damla sulama
- Hassas tarım
- Toprak analiz sistemleri
- Tarımsal mekanizasyon

B Grubu (Dijital Tarım)

- Tarım sensörleri
- Tarım dronları
- Uydu destekli tarım
- Yapay zekâ analizleri

C Grubu (Geleceğin Tarımı)

- Otonom traktörler
- Robotik hasat sistemleri
- Akıllı sera teknolojileri
- Dijital ikiz tarım sistemleri

Performans Göstergeleri

- Tarımsal Verimlilik Endeksi
- Dekar Başına Verim
- Sulama Verimliliği
- Su Kullanım Verimliliği
- Sertifikalı Tohum Kullanım Oranı
- Dijital Tarım Kullanım Oranı
- Tarımsal Mekanizasyon Endeksi
- Tarımsal Ar-Ge Endeksi
- Çiftçi Eğitim Endeksi
- Tarımsal Gelir Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir tarımsal verimlilik politikası sonucunda:

- Birim alandan daha fazla üretim elde edilir.
- Çiftçi gelirleri artar.
- Su tüketimi azalır.
- Gıda arz güvenliği güçlenir.
- Tarımsal ithalat azalır.
- İhracat kapasitesi yükselir.
- Kırsal kalkınma hızlanır.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Gıda Güvenliği	100
Su Verimliliği	100
Çiftçi Gelirleri	95
Ulusal Güvenlik	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Tarımsal verimlilik, tarım politikalarının temelidir. Tarım alanlarını sürekli büyütmek yerine mevcut alanlardan daha yüksek verim elde etmek sürdürülebilir kalkınmanın anahtarıdır. Özellikle su kaynaklarının sınırlı olduğu Türkiye için verimlilik artışı, gelecekteki gıda güvenliğinin en önemli unsurlarından biridir.

6.2 Sulama ve Altyapı Yatırımları

Amaç

Türkiye'nin su kaynaklarını etkin ve verimli kullanmasını sağlamak, tarımsal üretimde su verimliliğini artırmak, kuraklık risklerini azaltmak, sulanabilir alanları genişletmek ve modern sulama altyapılarıyla gıda güvenliğini güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Türkiye su zengini bir ülke değildir ve iklim değişikliği nedeniyle su kaynakları üzerindeki baskı giderek artmaktadır.

Başlıca sorunlar:

- Açık kanal sulama sistemlerinde yüksek su kayıpları
- Modern sulama oranının yetersiz olması
- Kuraklık riskinin artması
- Yeraltı sularının aşırı kullanımı
- Sulama altyapılarının yaşlanması
- Bölgesel su dağılımındaki dengesizlikler
- Tarımsal su verimliliğinin düşük olması
- Su depolama kapasitesinin yetersizliği
- Dijital su yönetim sistemlerinin eksikliği
- Havza bazlı planlamanın yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Sulama Verimlilik Endeksi	50	80	95
Modern Sulama Oranı	%35	%60	%90
Su Kayıp-Kaçak Oranı	%35	%20	%10
Sulanabilir Arazi Oranı	%100	%120	%140
Su Güvenliği Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Sulama Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Havza bazlı su yönetim planlarının hazırlanması	⚠	%50
3	Ulusal Su Envanteri oluşturulması	⚠	%45
4	Su bütçesi sisteminin kurulması	X	%0
5	Sulama altyapılarının dijital haritalanması	X	%0
6	Açık kanal sistemlerinin kapalı basınçlı sistemlere dönüştürülmesi	⚠	%55
7	Damla sulama yatırımlarının yaygınlaştırılması	⚠	%65
8	Yağmurlama sulama sistemlerinin modernizasyonu	⚠	%55

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
9	Akıllı sulama sistemlerinin kurulması	X	%0
10	Sulama otomasyon sistemlerinin yaygınlaştırılması	X	%0
11	Tarımsal su ölçüm sistemlerinin zorunlu hale getirilmesi	X	%0
12	Su tasarrufu teşvik programlarının uygulanması	⚠	%50
13	Sulama birliklerinin yeniden yapılandırılması	⚠	%40
14	Baraj ve gölet yatırımlarının sürdürülmesi	✓	%75
15	Tarımsal su depolama sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%55
16	Yeraltı suyu yönetim sisteminin kurulması	⚠	%35
17	Kuraklık erken uyarı sistemlerinin kurulması	⚠	%45
18	Yapay zekâ destekli su tahmin sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
19	Atık su geri kazanım projelerinin yaygınlaştırılması	⚠	%35
20	Tarımda yeniden kullanılmış su uygulamalarının artırılması	X	%0
21	Tarımsal enerji-su entegrasyon projelerinin geliştirilmesi	X	%0
22	Güneş enerjili sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%50
23	Sulama Ar-Ge programlarının artırılması	⚠	%40
24	Çiftçilere su verimliliği eğitimlerinin verilmesi	⚠	%55
25	Su kullanım performans sisteminin kurulması	X	%0
26	Ulusal Su Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Sulama ve Su Yönetimi Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Sulama Verimlilik Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Ulusal Su Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Su ve Sulama Komuta Merkezi kurulması	X	%0

Sulama ve Altyapı Yatırımlarının 10 Temel Ayağı

1. Su Kaynakları Yönetimi

- Havza yönetimi
- Su bütçesi
- Su tahsis planları

2. Sulama Altyapısı

- Barajlar
- Göletler
- Sulama kanalları
- Basınçlı sistemler

3. Modern Sulama

- Damla sulama
- Yağmurlama sulama
- Mikro sulama

4. Dijital Su Yönetimi

- Sensör sistemleri
- Uzaktan izleme
- Akıllı sulama

5. Kuraklık Yönetimi

- Risk analizleri
- Erken uyarı sistemleri
- Kuraklık planları

6. Yeraltı Suları

- İzleme sistemleri
- Ruhsatlandırma
- Sürdürülebilir kullanım

7. Atık Su ve Geri Kazanım

- Arıtma tesisleri
- Yeniden kullanım sistemleri

- Endüstriyel geri dönüşüm

8. Enerji Entegrasyonu

- Güneş enerjili sulama
- Enerji verimliliği
- Akıllı pompalar

9. Eğitim ve Yönetim

- Çiftçi eğitimleri
- Sulama birlikleri
- Teknik danışmanlık

10. Veri ve Performans Yönetimi

- Su endeksleri
- Sulama performansı
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Açık kanal sistemlerinin dönüştürülmesi
2. Damla sulama seferberliği
3. Havza bazlı su yönetimi
4. Yeraltı suyu kontrol sistemi
5. Kuraklık erken uyarı sistemi

Yüksek Öncelik

6. Akıllı sulama sistemleri
7. Sulama otomasyonu
8. Su ölçüm sistemleri
9. Güneş enerjili sulama
10. Atık su geri kazanımı

Orta Öncelik

11. Sulama birlikleri reformu
12. Yapay zekâ destekli su tahmini
13. Su veri platformu
14. Sulama verimlilik endeksi
15. Su komuta merkezi

Stratejik Mega Projeler

1. Türkiye Su Güvenliği Programı

- Tüm havzaların dijital yönetimi
- Su bütçesi sistemi
- Su risk haritaları

2. Akıllı Sulama Türkiye Programı

- Sensör tabanlı sulama
- Yapay zekâ destekli sulama kararları

3. Kuraklıkla Mücadele Programı

- Kuraklık tahminleri
- Acil durum planları
- Stratejik su rezervleri

4. Güneş Enerjili Sulama Programı

- Tarımsal enerji maliyetlerini azaltma
- Karbon emisyonlarını düşürme

Performans Göstergeleri

- Sulama Verimlilik Endeksi
- Modern Sulama Oranı
- Su Kayıp-Kaçak Oranı
- Sulanabilir Alan Miktarı
- Yeraltı Su Seviyesi
- Su Güvenliği Endeksi
- Kuraklık Risk Endeksi
- Atık Su Geri Kazanım Oranı
- Çiftçi Su Verimlilik Endeksi
- Tarımsal Su Kullanım Verimliliği

Beklenen Etki

Başarılı bir sulama ve altyapı politikası sonucunda:

- Tarımsal üretim artar.
- Kuraklık riskleri azalır.
- Su tüketimi düşer.
- Çiftçi gelirleri yükselir.
- Gıda güvenliği güçlenir.
- Yeraltı su kaynakları korunur.

- İklim değişikliğine uyum kapasitesi artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Su Güvenliği	100
Gıda Güvenliği	100
Kuraklıkla Mücadele	100
Tarımsal Verimlilik	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Türkiye'nin gelecekte karşılaşacağı en kritik risklerden biri su stresi ve kuraklıktır. Bu nedenle sulama ve su yönetimi politikaları artık yalnızca tarım politikası değil, aynı zamanda bir **milli güvenlik politikası** olarak değerlendirilmelidir.

6.3 Tohum ve Gübre Politikaları

Amaç

Türkiye'nin tarımsal üretimde en kritik girdiler olan tohum ve gübre alanlarında dışa bağımlılığı azaltmak, yerli üretim kapasitesini artırmak, verimliliği yükseltmek, çiftçi maliyetlerini düşürmek ve gıda güvenliğini güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Tohum ve gübre, tarımsal verimliliğin temel belirleyicileridir. Ancak Türkiye bazı alanlarda dışa bağımlılık ve maliyet sorunları yaşamaktadır.

Başlıca sorunlar:

- Sertifikalı tohum kullanım oranının yetersiz olması
- Stratejik tohum türlerinde dışa bağımlılık
- Yerli genetik geliştirme kapasitesinin sınırlı olması
- Gübre hammaddelerinde dışa bağımlılık
- Gübre fiyatlarının döviz kurundan etkilenmesi
- Toprak analizlerinin yetersiz olması
- Bilinçsiz gübre kullanımı
- Tarımsal verimlilik kayıpları
- Tohum ve gübre veri altyapısının eksikliği

- Tarımsal Ar-Ge yatırımlarının yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Yerli Tohum Kullanım Oranı	%65	%85	%95
Sertifikalı Tohum Kullanım Oranı	%70	%90	%98
Yerli Gübre Üretim Oranı	%50	%70	%85
Tarımsal Girdi Verimlilik Endeksi	50	80	95
Tohum ve Gübre Bağımsızlık Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Tohum ve Gübre Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Stratejik tohum envanteri oluşturulması	X	%0
3	Ulusal tohum veri tabanı kurulması	X	%0
4	Tohum gen bankalarının güçlendirilmesi	⚠	%60
5	Yerli tohum geliştirme programlarının artırılması	⚠	%55
6	Tarımsal biyoteknoloji araştırmalarının desteklenmesi	⚠	%45
7	Üniversite-tohumculuk iş birliklerinin geliştirilmesi	⚠	%40
8	Sertifikalı tohum kullanım teşviklerinin artırılması	✓	%70
9	Yerli sebze ve meyve tohumu programlarının geliştirilmesi	⚠	%55
10	Yerli hibrit tohum geliştirme programlarının uygulanması	⚠	%45
11	Yerli yem bitkisi tohumu programlarının geliştirilmesi	⚠	%50
12	Gübre hammadde envanterinin hazırlanması	X	%0
13	Yerli gübre hammadde üretim programlarının oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
14	Organik gübre üretiminin desteklenmesi	⚠	%55
15	Biyolojik gübre üretiminin teşvik edilmesi	⚠	%40
16	Gübre fabrikalarının modernizasyonu	⚠	%50
17	Hassas gübreleme teknolojilerinin yaygınlaştırılması	X	%0
18	Toprak analizlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%50
19	Dijital gübre tavsiye sistemlerinin kurulması	X	%0
20	Yapay zekâ destekli gübre optimizasyon sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
21	Çiftçi eğitim programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%55
22	Gübre destek sistemlerinin verimlilik esaslı hale getirilmesi	X	%0
23	Stratejik girdi stok sisteminin kurulması	X	%0
24	Tarımsal girdi fiyat istikrar mekanizmasının oluşturulması	X	%0
25	Tohum ve gübre Ar-Ge fonlarının kurulması	X	%0
26	Tohum ve Gübre Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Tohum ve Gübre Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Tohum ve Gübre Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Tohum ve Gübre Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Tarımsal Girdi Güvenliği Merkezi kurulması	X	%0

Tohum ve Gübre Politikalarının 10 Temel Ayağı

1. Tohum Güvenliği

- Yerli tohum üretimi
- Tohum gen bankaları
- Stratejik türlerin korunması

2. Genetik Islah

- Verimli çeşitler
- Kuraklığa dayanıklı çeşitler
- Hastalıklara dayanıklı çeşitler

3. Sertifikasyon

- Sertifikalı tohum
- Kalite standartları
- İzlenebilirlik

4. Gübre Güvenliği

- Yerli üretim
- Hammadde güvenliği
- Stratejik stoklar

5. Organik ve Biyolojik Girdiler

- Organik gübre
- Mikrobiyal gübre
- Biyolojik çözümler

6. Toprak Yönetimi

- Toprak analizi
- Gübre optimizasyonu
- Verimlilik yönetimi

7. Hassas Tarım

- Sensörler
- Değişken oranlı uygulamalar
- Dijital tarım

8. Ar-Ge ve İnovasyon

- Biyoteknoloji
- Genetik geliştirme
- Tarım teknolojileri

9. Çiftçi Eğitimi

- Doğru gübreleme
- Tohum seçimi

- Verimlilik uygulamaları

10. Veri ve Yönetim

- Girdi veri tabanları
- Performans göstergeleri
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Yerli tohum geliştirme seferberliği
2. Sertifikalı tohum kullanımının yaygınlaştırılması
3. Gübre hammaddelerinde yerlileşme
4. Toprak analiz sisteminin yaygınlaştırılması
5. Stratejik tarımsal girdi güvenliği programı

Yüksek Öncelik

6. Organik ve biyolojik gübre programları
7. Tarımsal biyoteknoloji yatırımları
8. Hassas gübreleme sistemleri
9. Dijital gübre tavsiye sistemleri
10. Çiftçi eğitim programları

Orta Öncelik

11. Gübre fiyat istikrar sistemi
12. Tohum ve gübre veri platformu
13. Yapay zekâ destekli optimizasyon sistemleri
14. Ar-Ge fonları
15. Girdi güvenliği merkezi

Stratejik Programlar

1. Milli Tohum Programı

- Yerli çeşit geliştirme
- Genetik kaynakların korunması
- Tohum ihracatının artırılması

2. Gübre Bağımsızlığı Programı

- Yerli hammadde üretimi
- Organik gübre kapasitesi

- Biyolojik gübre teknolojileri

3. Hassas Tarım Programı

- Toprak analizleri
- Akıllı gübreleme
- Dijital karar destek sistemleri

4. Tarımsal Girdi Güvenliği Programı

- Stratejik stoklar
- Risk yönetimi
- Tedarik zinciri güvenliği

Performans Göstergeleri

- Yerli Tohum Kullanım Oranı
- Sertifikalı Tohum Kullanım Oranı
- Yerli Gübre Üretim Oranı
- Toprak Analiz Oranı
- Gübre Verimlilik Endeksi
- Tarımsal Girdi Bağımsızlık Endeksi
- Organik Gübre Kullanım Oranı
- Tarımsal Biyoteknoloji Endeksi
- Girdi Maliyet Endeksi
- Tarımsal Verimlilik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir tohum ve gübre politikası sonucunda:

- Tarımsal verimlilik artar.
- Çiftçi maliyetleri düşer.
- Yerli üretim güçlenir.
- Gıda güvenliği artar.
- Tarımsal ithalat azalır.
- Kırsal kalkınma hızlanır.
- Tarımsal rekabet gücü yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Gıda Güvenliği	100
Tarımsal Verimlilik	100

Kriter	Puan
Dışa Bağımlılığı Azaltma	95
Çiftçi Gelirleri	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Tohum ve gübre, tarımın yarı iletkenleri gibidir. Nasıl sanayi için çipler stratejik öneme sahipse, tarım için de tohum ve gübre stratejik öneme sahiptir. Uzun vadede gıda güvenliği ancak güçlü bir yerli tohum ve tarımsal girdi ekosistemiyle sağlanabilir.

6.4 Tarımda Teknoloji Kullanımı

Amaç

Türkiye tarımını dijitalleşme, otomasyon, yapay zekâ, robotik sistemler, sensör teknolojileri ve veri analitiği ile dönüştürmek; üretim verimliliğini artırmak, maliyetleri azaltmak, kaynak kullanımını optimize etmek ve tarımı yüksek teknoloji kullanan stratejik bir sektöre dönüştürmektir.

Sorunun Tanımı

Dünya tarımı hızla "Tarım 4.0" ve "Akıllı Tarım" modeline geçerken Türkiye'de teknoloji kullanımı istenilen seviyeye ulaşamamıştır.

Başlıca sorunlar:

- Dijital tarım kullanım oranının düşük olması
- Çiftçilerin teknolojiye erişim zorlukları
- Tarımsal veri eksikliği
- Yapay zekâ uygulamalarının sınırlı olması
- Tarımda otomasyon seviyesinin düşük olması
- Tarımsal sensör kullanımının yaygın olmaması
- Tarım makinelerinde dijital dönüşüm eksikliği
- Tarımsal karar destek sistemlerinin yetersizliği
- Tarımsal teknoloji girişimlerinin azlığı
- Tarım teknolojileri ekosisteminin gelişmemiş olması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Dijital Tarım Kullanım Oranı	%10	%50	%90
Tarım Teknolojileri Endeksi	50	80	95
Akıllı Tarım Kullanım Oranı	%5	%40	%80
Tarımsal Veri Endeksi	50	85	95
Tarımda Otomasyon Endeksi	40	75	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Tarım Teknolojileri Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Tarım 4.0 Strateji Belgesi hazırlanması	X	%0
3	Tarım Teknolojileri Yol Haritası oluşturulması	X	%0
4	Ulusal Tarımsal Veri Platformu kurulması	X	%0
5	Tarımsal veri standartlarının oluşturulması	X	%0
6	Dijital Çiftçi Sistemi kurulması	⚠	%45
7	Tarımsal karar destek sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
8	Uydu destekli tarım izleme sistemlerinin kurulması	⚠	%50
9	Tarımda coğrafi bilgi sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%50
10	Tarım sensörlerinin kullanımının artırılması	X	%0
11	IoT tabanlı akıllı tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması	X	%0
12	Tarım dronlarının kullanımının desteklenmesi	⚠	%55
13	Yapay zekâ destekli ürün tahmin sistemlerinin kurulması	X	%0
14	Yapay zekâ destekli hastalık ve zararlı tespit sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
15	Akıllı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%40

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
16	Robotik tarım uygulamalarının desteklenmesi	X	%0
17	Otonom traktör programlarının başlatılması	X	%0
18	Akıllı sera teknolojilerinin yaygınlaştırılması	⚠	%45
19	Tarım makinelerinde dijital dönüşüm programlarının uygulanması	⚠	%40
20	Tarım teknolojileri girişim fonlarının kurulması	X	%0
21	AgriTech teknoloji kümelenmelerinin oluşturulması	X	%0
22	Tarım teknolojileri teknoparklarının kurulması	X	%0
23	Üniversite-tarım teknolojileri iş birliklerinin artırılması	⚠	%45
24	Tarım teknolojileri Ar-Ge bütçelerinin artırılması	⚠	%40
25	Çiftçilere dijital dönüşüm eğitimleri verilmesi	⚠	%50
26	Tarım Teknolojileri Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Akıllı Tarım Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Tarım Teknolojileri Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Tarım Teknolojileri Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Akıllı Tarım Merkezi kurulması	X	%0

Tarımda Teknoloji Kullanımının 10 Temel Ayağı

1. Dijital Tarım

- Mobil uygulamalar
- Çiftçi bilgi sistemleri
- Dijital kayıtlar

2. Büyük Veri ve Analitik

- Tarımsal veri gölleri
- Üretim analizleri
- Tahminleme sistemleri

3. Uydu ve Uzaktan Algılama

- Uydu görüntüleri
- NDVI analizleri
- Verim haritaları

4. Sensör ve IoT

- Toprak nem sensörleri
- İklim sensörleri
- Akıllı tarla sistemleri

5. Yapay Zekâ

- Hastalık tespiti
- Verim tahmini
- Üretim planlaması

6. Robotik Sistemler

- Robotik hasat
- Robotik ilaçlama
- Otonom makineler

7. Akıllı Sulama

- Sensör destekli sulama
- Yapay zekâ destekli sulama
- Su optimizasyonu

8. Akıllı Seralar

- Otomatik iklim kontrolü
- Akıllı besleme sistemleri
- Dijital izleme

9. Tarım Teknolojileri Girişimciliği

- AgriTech girişimleri
- Tarım teknolojileri fonları
- İnovasyon merkezleri

10. Veri ve Yönetim

- Dashboardlar
- Endeksler

- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Ulusal Tarımsal Veri Platformu
2. Uydu destekli tarım izleme sistemi
3. Yapay zekâ destekli üretim planlaması
4. Akıllı sulama sistemleri
5. Tarımsal karar destek sistemi

Yüksek Öncelik

6. Tarım sensörleri
7. Tarım dronları
8. Akıllı sera teknolojileri
9. Dijital çiftçi sistemi
10. Tarım teknolojileri girişim fonları

Orta Öncelik

11. Robotik tarım uygulamaları
12. Otonom traktör programı
13. AgriTech kümelenmeleri
14. Tarım teknolojileri teknoparkları
15. Ulusal Akıllı Tarım Merkezi

Stratejik Teknolojiler

A Grubu (Bugün Uygulanabilir)

- Tarım dronları
- Toprak sensörleri
- Akıllı sulama
- Uydu görüntüleme

B Grubu (Orta Vadeli)

- Yapay zekâ destekli tarım
- Akıllı sera sistemleri
- Tarımsal veri platformları

C Grubu (Geleceğin Tarımı)

- Otonom traktörler

- Robotik hasat sistemleri
- Dijital ikiz çiftlikler
- Tam otomatik üretim sistemleri

Performans Göstergeleri

- Dijital Tarım Kullanım Oranı
- Tarım Teknolojileri Endeksi
- Akıllı Sulama Oranı
- Tarımda IoT Kullanım Oranı
- Tarım Drone Kullanım Oranı
- Yapay Zekâ Kullanım Oranı
- Akıllı Sera Oranı
- Tarımsal Veri Endeksi
- Tarım Ar-Ge Endeksi
- Çiftçi Dijital Yetkinlik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir tarım teknolojileri politikası sonucunda:

- Tarımsal verimlilik artar.
- Su ve gübre tüketimi azalır.
- Çiftçi gelirleri yükselir.
- Kuraklık riskleri daha iyi yönetilir.
- Üretim planlaması güçlenir.
- Gıda güvenliği artar.
- Tarım sektörü gençler için daha cazip hale gelir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Tarımsal Verimlilik	100
Gıda Güvenliği	95
Su Verimliliği	100
Teknolojik Dönüşüm	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Tarımın geleceği daha fazla arazi kullanmakta değil, aynı araziden daha fazla ve daha kaliteli üretim elde etmekte yatmaktadır. Bunun yolu ise veri, yapay zekâ, sensörler, robotik sistemler ve dijital karar destek mekanizmalarından geçmektedir.

6.5 Sözleşmeli Üretim

Amaç

Türkiye'de tarımsal üretimde planlılığı artırmak, çiftçilerin gelir istikrarını sağlamak, üretici ile sanayi arasında güçlü bağlar kurmak, fiyat dalgalanmalarını azaltmak ve gıda arz güvenliğini güçlendirmek amacıyla sözleşmeli üretim modelini yaygınlaştırmak.

Sorunun Tanımı

Türkiye'de birçok tarım ürünüde üretim miktarı yıllara göre büyük dalgalanmalar göstermektedir. Plansız üretim, fiyat oynaklıkları ve pazarlama sorunları hem çiftçiye hem de tüketiciyi olumsuz etkilemektedir.

Başlıca sorunlar:

- Üretim planlamasının yetersiz olması
- Çiftçinin pazar garantisi bulunmaması
- Fiyat belirsizlikleri
- Tarımsal gelir dalgalanmaları
- Sanayi ile üretici arasındaki koordinasyon eksikliği
- Aracı maliyetlerinin yüksek olması
- Kalite standartlarının sağlanamaması
- Tarımsal veri eksikliği
- Sözleşme uyuşmazlıkları
- Küçük üreticilerin pazarlık gücünün düşük olması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Sözleşmeli Üretim Oranı	%15	%40	%70
Üretici Gelir İstikrar Endeksi	50	80	95
Tarımsal Planlama Endeksi	40	80	95
Kalite Uyum Endeksi	50	85	95
Tarımsal Pazar Güven Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Sözleşmeli Üretim Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Sözleşmeli üretim veri tabanı kurulması	X	%0
3	Ürün bazlı sözleşmeli üretim stratejileri hazırlanması	X	%0
4	Sözleşmeli üretim mevzuatının güçlendirilmesi	⚠	%55
5	Dijital sözleşmeli üretim platformu kurulması	X	%0
6	Çiftçi-sanayi eşleştirme sisteminin kurulması	X	%0
7	Ürün bazlı üretim kotalarının planlanması	X	%0
8	Stratejik ürünlerde sözleşmeli üretimin teşvik edilmesi	⚠	%50
9	Şeker pancarı modelinin diğer ürünlere yaygınlaştırılması	⚠	%60
10	Tohumluk üretiminde sözleşmeli modelin yaygınlaştırılması	⚠	%55
11	Sebze ve meyve üretiminde sözleşmeli modelin geliştirilmesi	⚠	%45
12	Hayvancılıkta sözleşmeli üretim sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%40
13	Tarımsal sanayi ile uzun vadeli alım sözleşmelerinin teşvik edilmesi	⚠	%50
14	Çiftçiye fiyat garantisi sistemlerinin oluşturulması	X	%0
15	Üretim sigortalarının sözleşmeli üretimle entegre edilmesi	⚠	%45
16	Tarımsal kredi sisteminin sözleşmeli üretime bağlanması	⚠	%40
17	Kalite standartlarının sözleşmelere entegre edilmesi	⚠	%55
18	İzlenebilirlik sistemlerinin kurulması	⚠	%45
19	Blokzincir tabanlı tarımsal izleme sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
20	Çiftçi örgütlerinin sözleşmeli üretime entegrasyonu	⚠	%50
21	Kooperatiflerin sözleşmeli üretimde aktif rol alması	⚠	%55
22	Tarımsal tahkim ve uyuşmazlık çözüm sisteminin kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
23	Sözleşmeli üretim eğitim programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%50
24	Ürün bazlı risk analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
25	Yapay zekâ destekli üretim planlama sistemlerinin kurulması	X	%0
26	Sözleşmeli Üretim Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Sözleşmeli Üretim Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Sözleşmeli Üretim Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Sözleşmeli Üretim Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Tarımsal Üretim Planlama Merkezi kurulması	X	%0

Sözleşmeli Üretimin 10 Temel Ayağı

1. Üretim Planlaması

- Ürün bazlı planlama
- Bölgesel planlama
- Talep tahmini

2. Pazar Garantisi

- Alım garantileri
- Uzun vadeli sözleşmeler
- Gelir güvencesi

3. Fiyat İstikrarı

- Referans fiyat sistemleri
- Risk paylaşımı
- Gelir koruması

4. Kalite Yönetimi

- Üretim standartları
- Kalite kontrol
- Sertifikasyon

5. Finansman

- Kredi erişimi
- Sigorta sistemleri
- Finansal destekler

6. İzlenebilirlik

- Dijital kayıtlar
- Ürün takibi
- Tedarik zinciri yönetimi

7. Sanayi Entegrasyonu

- Gıda sanayi
- İhracatçılar
- Perakende zincirleri

8. Kooperatifçilik

- Üretici birlikleri
- Pazarlama gücü
- Toplu sözleşmeler

9. Dijital Tarım

- Dijital sözleşmeler
- Veri analizi
- Yapay zekâ destekli planlama

10. Hukuki Altyapı

- Sözleşme güvenliği
- Tahkim sistemleri
- Uyuşmazlık çözümü

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Dijital sözleşmeli üretim platformu
2. Çiftçi-sanayi eşleştirme sistemi
3. Stratejik ürünlerde sözleşmeli üretim
4. Fiyat garantisi mekanizmaları
5. Üretim planlama sistemi

Yüksek Öncelik

6. Tarımsal tahkim sistemi
7. İzlenebilirlik altyapısı
8. Kooperatif entegrasyonu
9. Sigorta entegrasyonu
10. Yapay zekâ destekli üretim planlaması

Orta Öncelik

11. Blokzincir uygulamaları
12. Risk analiz sistemleri
13. Sözleşmeli üretim endeksi
14. Veri platformu
15. Üretim planlama merkezi

Öncelikli Ürün Grupları

A Grubu (Stratejik Ürünler)

- Buğday
- Arpa
- Mısır
- Ayçiçeği
- Şeker pancarı

B Grubu (Sanayiye Girdi Sağlayanlar)

- Pamuk
- Soya
- Kanola
- Patates
- Domates

C Grubu (İhracat Ürünleri)

- Fındık
- Üzüm
- Zeytin
- Narenciye
- Meyve-sebze ürünleri

Performans Göstergeleri

- Sözleşmeli Üretim Oranı
- Üretici Gelir Endeksi
- Fiyat İstikrar Endeksi
- Kalite Uyum Endeksi
- Üretim Planlama Endeksi

- Çiftçi Memnuniyet Endeksi
- Tarımsal Risk Endeksi
- Kooperatif Katılım Endeksi
- Dijital Tarım Endeksi
- Gıda Arz Güvenliği Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir sözleşmeli üretim politikası sonucunda:

- Çiftçi gelirleri daha öngörülebilir hale gelir.
- Üretim planlaması güçlenir.
- Gıda arz güvenliği artar.
- Tarımsal fiyat oynaklığı azalır.
- Sanayinin hammadde temini kolaylaşır.
- Tarımsal ihracat kapasitesi yükselir.
- Kayıt dışılık azalır.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Gıda Güvenliği	100
Gelir İstikrarı	95
Üretim Planlaması	100
Tarımsal Verimlilik	90
Genel Öncelik Skoru	96/100

Stratejik Değerlendirme

Sözleşmeli üretim, serbest piyasa ile merkezi planlama arasında denge kuran bir modeldir. Çiftçiye pazar ve gelir güvencesi sağlarken, sanayiye de düzenli ve kaliteli hammadde temin eder. Özellikle stratejik tarım ürünlerinde sözleşmeli üretim, gıda güvenliğinin temel araçlarından biri olabilir.

6.6 Gıda Arz Güvenliği

Amaç

Türkiye'nin her koşulda yeterli, kaliteli, güvenli ve erişilebilir gıda arzını sürdürebilmesini sağlamak; üretim, depolama, lojistik, işleme ve dağıtım zincirlerini güçlendirerek gıda krizlerine karşı dayanıklı bir sistem kurmaktır.

Sorunun Tanımı

Gıda arz güvenliği artık yalnızca tarımsal bir konu değil; aynı zamanda ekonomik, sosyal ve milli güvenlik meselesidir.

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu temel riskler:

- Kuraklık ve iklim değişikliği
- Tarımsal üretim dalgalanmaları
- Girdi maliyetlerindeki artışlar
- Ürün kayıpları ve israf
- Depolama kapasitesi yetersizlikleri
- Tarımsal lojistik sorunları
- Stratejik ürünlerde arz açığı riski
- Nüfus artışı ve kentleşme
- Küresel gıda krizleri
- Tarımsal veri ve erken uyarı sistemlerinin yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Gıda Arz Güvenliği Endeksi	55	80	95
Stratejik Ürün Kendine Yeterlilik Oranı	%80	%95	%110
Gıda Kayıp ve İsraf Azaltımı	%0	%30	%50
Stratejik Stok Yeterlilik Endeksi	50	80	95
Gıda Kriz Direnç Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Gıda Arz Güvenliği Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Stratejik tarım ürünleri listesinin güncellenmesi	△	%55
3	Ulusal Gıda Güvenliği Stratejisi hazırlanması	X	%0
4	Ürün bazlı arz-talep takip sisteminin kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
5	Tarımsal erken uyarı sistemlerinin kurulması	△	%45
6	Gıda arz risk analiz sisteminin kurulması	X	%0
7	Buğday, arpa, mısır ve ayçiçeğinde üretim güvenliği programları uygulanması	△	%60
8	Stratejik ürünlerde sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılması	△	%50
9	Lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaştırılması	△	%60
10	Soğuk zincir altyapısının güçlendirilmesi	△	%55
11	Bölgesel gıda lojistik merkezlerinin kurulması	X	%0
12	Tarımsal ürün stok takip sisteminin kurulması	X	%0
13	Ulusal stratejik gıda rezerv sisteminin güçlendirilmesi	△	%50
14	TMO ve ilgili kurumların stok yönetim kapasitesinin artırılması	△	%60
15	Gıda kayıp ve israfını azaltma programlarının uygulanması	△	%45
16	Üretimden tüketime izlenebilirlik sistemlerinin kurulması	△	%50
17	Tarımsal sigorta kapsamının genişletilmesi	△	%55
18	Kuraklık ve afet senaryolarının hazırlanması	△	%50
19	İklim dirençli tarım programlarının uygulanması	△	%45
20	Tarımsal ithalat ve ihracat risk yönetim sisteminin kurulması	X	%0
21	Yerel üretim ve bölgesel gıda ağlarının güçlendirilmesi	△	%45
22	Şehirlerin gıda güvenliği planlarının hazırlanması	X	%0
23	Gıda güvenliği eğitim programlarının yaygınlaştırılması	△	%50
24	Yapay zekâ destekli arz tahmin sistemlerinin kurulması	X	%0
25	Gıda Güvenliği Dashboard'u kurulması	X	%0
26	Gıda Arz Güvenliği Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Gıda Arz Güvenliği Endeksi oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
28	Gıda Güvenliği Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
29	Ulusal Gıda Risk Merkezi kurulması	X	%0
30	Ulusal Gıda Arz Güvenliği Komuta Merkezi kurulması	X	%0

Gıda Arz Güvenliğinin 10 Temel Ayağı

1. Üretim Güvenliği

- Stratejik ürün üretimi
- Üretim planlaması
- Verimlilik artışı

2. Su ve İklim Güvenliği

- Kuraklık yönetimi
- Sulama altyapısı
- İklim uyumu

3. Tarımsal Girdi Güvenliği

- Tohum
- Gübre
- Enerji

4. Depolama Güvenliği

- Lisanslı depolar
- Soğuk hava depoları
- Stratejik stoklar

5. Lojistik Güvenliği

- Taşıma altyapısı
- Soğuk zincir
- Bölgesel dağıtım merkezleri

6. Gıda İşleme Sanayii

- İşleme kapasitesi
- Paketleme
- Katma değer

7. Risk Yönetimi

- Tarım sigortaları
- Afet planları
- Kriz yönetimi

8. Dijital İzlenebilirlik

- Ürün takibi
- Blokzincir sistemleri
- Veri analitiği

9. Stratejik Rezervler

- Tahıl rezervleri
- Acil durum stokları
- Kriz rezervleri

10. Veri ve Yönetişim

- Arz-talep analizleri
- Endeksler
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Stratejik ürün üretim güvenliği
2. Lisanslı depoculuk dönüşümü
3. Ulusal gıda rezerv sistemi
4. Tarımsal erken uyarı sistemi
5. Gıda kayıp ve israfını azaltma programı

Yüksek Öncelik

6. Soğuk zincir yatırımları
7. Yapay zekâ destekli arz tahminleri
8. Ürün izlenebilirlik sistemi
9. Tarım sigortalarının yaygınlaştırılması
10. Bölgesel gıda lojistik merkezleri

Orta Öncelik

11. Şehir gıda güvenliği planları

12. Gıda veri platformu
13. Gıda risk merkezi
14. Stratejik stok yönetimi
15. Gıda güvenliği endeksi

Stratejik Ürünler

A Grubu (Hayati Ürünler)

- Buğday
- Arpa
- Mısır
- Pirinç
- Ayçiçeği

B Grubu (Protein Güvenliği)

- Kırmızı et
- Beyaz et
- Süt
- Yumurta
- Yem hammaddeleri

C Grubu (Temel Beslenme)

- Sebzeler
- Meyveler
- Bakliyatlar
- Patates
- Şeker

Performans Göstergeleri

- Gıda Arz Güvenliği Endeksi
- Kendine Yeterlilik Oranı
- Stratejik Stok Endeksi
- Gıda Fiyat İstikrar Endeksi
- Gıda İsraf Endeksi
- Tarımsal Risk Endeksi
- Soğuk Zincir Endeksi
- Tarımsal Sigorta Endeksi
- Gıda Lojistik Endeksi
- Gıda Kriz Direnç Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir gıda arz güvenliği politikası sonucunda:

- Gıda krizleri önlenir.
- Fiyat dalgalanmaları azalır.
- Gıda enflasyonu düşer.
- Stratejik ürünlerde dışa bağımlılık azalır.
- Tarımsal üretim daha planlı hale gelir.
- Çiftçi gelirleri istikrara kavuşur.
- Toplumun gıdaya erişim güvenliği güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Gıda Güvenliği	100
Ulusal Güvenlik	100
Enflasyonla Mücadele	95
Sosyal Refah	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Gıda arz güvenliği, enerji güvenliği kadar kritik bir milli güvenlik konusudur. Bir ülkenin ekonomik gücü kadar halkını kesintisiz besleyebilme kapasitesi de stratejik güç unsuru olarak değerlendirilmelidir.

6.7 Tarımsal İhracat

Amaç

Türkiye'nin tarımsal ihracat kapasitesini artırmak, yüksek katma değerli tarım ve gıda ürünleri üretimini teşvik etmek, yeni pazarlara erişimi güçlendirmek, markalaşmayı desteklemek ve tarım sektörünü döviz kazandırıcı stratejik bir sektör haline getirmektir.

Sorunun Tanımı

Türkiye dünya tarımında önemli bir üretici olmasına rağmen ihracatta hâlâ birçok üründe ham veya düşük işlenmiş ürün ağırlıklı bir yapı bulunmaktadır.

Başlıca sorunlar:

- Katma değerli ürün ihracatının yetersiz olması
- Tarımsal markalaşma eksikliği
- İhracat pazarlarında yoğunlaşma riski

- Lojistik ve soğuk zincir sorunları
- Kalite ve standart uyum maliyetleri
- Küçük üreticilerin ihracata erişim zorluğu
- Tarımsal dış ticaret verilerinin yetersiz analizi
- İhracatçı birlikleri ile üreticiler arasındaki koordinasyon eksikliği
- Küresel rekabet baskısı
- Tarımsal ihracat stratejisinin bütünleşik olmaması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Tarımsal İhracat Endeksi	55	80	95
Tarım ve Gıda İhracatı	100	180	300
Katma Değerli Ürün İhracat Oranı	%20	%40	%70
Tarımsal Marka Endeksi	40	75	95
Pazar Çeşitliliği Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Tarımsal İhracat Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Tarım ve Gıda İhracat Stratejisi hazırlanması	⚠	%45
3	Ürün bazlı ihracat yol haritalarının oluşturulması	X	%0
4	Hedef ülke ve pazar analiz sisteminin kurulması	X	%0
5	Tarımsal ihracat veri platformunun kurulması	X	%0
6	Katma değerli ürün ihracatının teşvik edilmesi	⚠	%55
7	Coğrafi işaretli ürün ihracatının artırılması	⚠	%60
8	Tarımsal markalaşma programlarının uygulanması	⚠	%45
9	Türk gıda markalarının küresel pazarlarda desteklenmesi	⚠	%40
10	Tarımsal ürünlerde kalite standartlarının yükseltilmesi	⚠	%60

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
11	GlobalGAP ve benzeri sertifikasyon programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%55
12	Soğuk zincir lojistik altyapısının güçlendirilmesi	⚠	%55
13	Tarımsal ihracat lojistik merkezlerinin kurulması	X	%0
14	Tarımsal dış ticaret finansman programlarının geliştirilmesi	⚠	%45
15	KOBİ ve kooperatiflerin ihracata erişiminin kolaylaştırılması	⚠	%50
16	Dijital ihracat ve e-ihracat sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%50
17	Tarım ürünleri ihracat borsalarının geliştirilmesi	X	%0
18	Helal gıda ihracat programlarının güçlendirilmesi	⚠	%55
19	Organik ürün ihracatının artırılması	⚠	%50
20	Tarımsal ihracat sigorta mekanizmalarının geliştirilmesi	⚠	%45
21	Yeni nesil ticaret anlaşmalarının desteklenmesi	⚠	%40
22	Tarımsal ihracat tanıtım ofislerinin kurulması	X	%0
23	Yapay zekâ destekli ihracat tahmin sistemlerinin kurulması	X	%0
24	Tarımsal ihracat risk analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
25	Ürün bazlı rekabetçilik analizlerinin yapılması	X	%0
26	Tarımsal ihracat Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Tarımsal ihracat Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Tarımsal ihracat Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Tarımsal ihracat Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Tarım Ticaret ve İhracat Merkezi kurulması	X	%0

Tarımsal İhracatın 10 Temel Ayağı

1. Üretim Kalitesi

- Standart üretim
- Kalite kontrol
- İzlenebilirlik

2. Katma Değerli Üretim

- İşlenmiş ürünler
- Paketleme
- Markalı ürünler

3. Coğrafi İşaretler

- Yerel ürünler
- Bölgesel markalar
- Premium ürünler

4. Lojistik

- Soğuk zincir
- Liman bağlantıları
- Hızlı teslimat

5. Sertifikasyon

- GlobalGAP
- Organik tarım
- Helal sertifikasyon

6. Dijital Ticaret

- E-ihracat
- Dijital pazar yerleri
- B2B platformları

7. Finansman

- Eximbank destekleri
- İhracat kredileri
- Sigorta sistemleri

8. Pazar Çeşitlendirmesi

- Afrika
- Asya
- Körfez ülkeleri
- Latin Amerika

9. Markalaşma

- Türk gıda markaları
- Uluslararası tanıtım
- Kalite algısı

10. Veri ve Yönetim

- İhracat veri sistemleri
- Pazar analizleri
- Rekabetçilik endeksleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Katma değerli ürün ihracatı
2. Tarımsal markalaşma programı
3. Soğuk zincir yatırımları
4. Coğrafi işaretli ürün stratejisi
5. Yeni pazar açılım programı

Yüksek Öncelik

6. Organik ürün ihracatı
7. Helal gıda ihracatı
8. E-ihracat altyapısı
9. İhracat finansmanı
10. Sertifikasyon programları

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli pazar analizleri
12. İhracat veri platformu
13. Rekabetçilik analizleri
14. İhracat tanıtım ofisleri
15. Tarımsal ihracat merkezi

Öncelikli İhracat Ürünleri

A Grubu (Küresel Güçlü Olduğumuz Ürünler)

- Fındık
- Kuru üzüm
- Kuru kayısı

- İncir
- Zeytin ve zeytinyağı

B Grubu (Yüksek Potansiyelli Ürünler)

- Meyve-sebze mamulleri
- Organik ürünler
- Tıbbi ve aromatik bitkiler
- Süt ürünleri
- Balıkçılık ürünleri

C Grubu (Katma Değerli Ürünler)

- Markalı gıda ürünleri
- Fonksiyonel gıdalar
- Bebek mamaları
- Sağlıklı yaşam ürünleri

Performans Göstergeleri

- Tarımsal İhracat Endeksi
- Katma Değerli Ürün Oranı
- Tarımsal Marka Endeksi
- Pazar Çeşitliliği Endeksi
- Organik Ürün İhracatı
- Coğrafi İşaretli Ürün İhracatı
- İhracatçı Sayısı
- Tarımsal Lojistik Endeksi
- Sertifikalı Üretim Endeksi
- Rekabetçilik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir tarımsal ihracat politikası sonucunda:

- Tarım sektörünün döviz geliri artar.
- Çiftçi gelirleri yükselir.
- Katma değerli üretim gelişir.
- Kırsal kalkınma hızlanır.
- Türkiye'nin küresel marka değeri yükselir.
- Tarımsal dış ticaret dengesi güçlenir.
- Gıda sanayii yatırımları artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan

Kriter	Puan
Döviz Kazandırıcı Etki	100
Katma Değer Oluşturma	95
Kırsal Kalkınma	95
Küresel Rekabet Gücü	95
Genel Öncelik Skoru	96/100

Stratejik Değerlendirme

Türkiye'nin hedefi yalnızca daha fazla tarım ürünü ihraç etmek değil, daha fazla işlenmiş, markalı ve yüksek katma değerli ürün ihraç etmek olmalıdır. Bir kilogram fındık yerine fındık bazlı markalı ürünler, bir kilogram zeytin yerine markalı premium zeytinyağı ihraç etmek çok daha yüksek ekonomik değer yaratacaktır.

7. Enerji

7.1 Enerji Arz Güvenliği

Amaç

Türkiye'nin enerji kaynaklarını kesintisiz, uygun maliyetli, çeşitlendirilmiş ve sürdürülebilir biçimde temin etmesini sağlamak; dışa bağımlılığı azaltmak, enerji şoklarına karşı dayanıklılığı artırmak ve sanayi, tarım, ulaşım ve hane halkı için güvenli enerji altyapısı oluşturmaktır.

Sorunun Tanımı

Enerji arz güvenliği Türkiye için ekonomik istikrar, cari açık, enflasyon ve milli güvenlik açısından kritik önemdedir.

Başlıca sorunlar:

- Petrol ve doğal gazda dışa bağımlılık
- Enerji ithalatının cari açık üzerindeki baskısı
- Küresel enerji fiyatlarına duyarlılık
- Tedarikçi ülke ve güzergâh riskleri
- Depolama kapasitesi ihtiyacı
- Elektrik şebekesinde esneklik ihtiyacı
- Yenilenebilir enerji entegrasyon sorunları
- Enerji verimliliği eksiklikleri

- Kritik enerji altyapılarında güvenlik riskleri
- Enerji arz-talep tahmin sistemlerinin yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Enerji Arz Güvenliği Endeksi	55	80	95
Enerji İthalat Bağımlılığı	%65	%50	%35
Yerli Enerji Payı	%35	%50	%65
Doğal Gaz Depolama Yeterliliği	Orta	Güçlü	Çok Güçlü
Elektrik Kesinti Süresi	100	70	40

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Enerji Arz Güvenliği Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Enerji arz-talep projeksiyonlarının düzenli güncellenmesi	⚠	%55
3	Enerji kaynak çeşitliliğinin artırılması	✓	%70
4	Tedarikçi ülke ve güzergâh çeşitliliğinin artırılması	✓	%70
5	Uzun vadeli enerji tedarik anlaşmalarının dengeli yapılması	⚠	%60
6	Doğal gaz depolama kapasitesinin artırılması	✓	%80
7	LNG terminal kapasitesinin geliştirilmesi	✓	%75
8	Yerli doğal gaz üretiminin artırılması	⚠	%60
9	Yerli petrol arama ve üretiminin artırılması	⚠	%50
10	Yenilenebilir enerji kapasitesinin artırılması	✓	%80
11	Güneş enerjisi yatırımlarının hızlandırılması	✓	%80
12	Rüzgâr enerjisi yatırımlarının hızlandırılması	✓	%75

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
13	Jeotermal ve biyokütle potansiyelinin artırılması	⚠	%55
14	Nükleer enerji projelerinin tamamlanması ve çeşitlendirilmesi	⚠	%65
15	Elektrik şebekesi esnekliğinin artırılması	⚠	%50
16	Akıllı şebeke yatırımlarının yaygınlaştırılması	⚠	%40
17	Enerji depolama sistemlerinin kurulması	⚠	%40
18	Batarya ve pompalı hidro depolama kapasitesinin artırılması	X	%0
19	Kritik enerji altyapılarının siber güvenliğinin güçlendirilmesi	⚠	%55
20	Enerji kriz senaryoları ve acil durum planlarının hazırlanması	⚠	%45
21	Sanayi için kesintisiz enerji tedarik planları oluşturulması	⚠	%50
22	Bölgesel enerji lojistik ve iletim koridorlarının güçlendirilmesi	⚠	%55
23	Enerji verimliliği programlarının arz güvenliğiyle entegre edilmesi	⚠	%55
24	Stratejik enerji rezerv sistemi oluşturulması	X	%0
25	Enerji fiyat şoklarına karşı risk yönetim mekanizması kurulması	X	%0
26	Enerji Arz Güvenliği Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Enerji Arz Güvenliği Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Enerji Arz Güvenliği Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Enerji Arz Güvenliği Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Enerji Komuta Merkezi kurulması	X	%0

Enerji Arz Güvenliğinin 10 Temel Ayağı

1. Kaynak Çeşitliliği

- Doğal gaz
- Petrol
- Kömür
- Yenilenebilir enerji
- Nükleer enerji

2. Tedarikçi Çeşitliliği

- Farklı ülke kaynakları
- LNG tedariki
- Boru hattı çeşitliliği
- Bölgesel enerji koridorları

3. Yerli Enerji Üretimi

- Karadeniz doğal gazı
- Yerli petrol
- Yenilenebilir enerji
- Jeotermal kaynaklar

4. Depolama Kapasitesi

- Doğal gaz depoları
- Petrol rezervleri
- Elektrik batarya sistemleri
- Pompalı hidro depolama

5. Elektrik Şebekesi Güvenliği

- İletim altyapısı
- Dağıtım altyapısı
- Akıllı şebekeler
- Kesinti yönetimi

6. Enerji Depolama

- Batarya teknolojileri
- Hidrojen depolama
- Termal depolama
- Şebeke ölçekli depolama

7. Kriz ve Risk Yönetimi

- Acil durum planları
- Tedarik kesintisi senaryoları
- Fiyat şoku senaryoları
- Stratejik rezervler

8. Siber Güvenlik

- Kritik enerji altyapıları
- SCADA sistemleri

- Veri güvenliği
- Siber saldırı dayanıklılığı

9. Enerji Verimliliği

- Sanayi verimliliği
- Bina verimliliği
- Ulaşım verimliliği
- Talep yönetimi

10. Veri ve Performans Yönetimi

- Arz-talep tahminleri
- Enerji risk endeksi
- Dashboard sistemleri
- Erken uyarı mekanizmaları

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Doğal gaz depolama kapasitesinin artırılması
2. Yenilenebilir enerji kapasitesinin hızlandırılması
3. Elektrik şebekesi esnekliği ve akıllı şebeke yatırımları
4. Enerji depolama sistemlerinin kurulması
5. Enerji kriz senaryoları ve stratejik rezerv sistemi

Yüksek Öncelik

6. Yerli doğal gaz ve petrol üretimi
7. Nükleer enerji projeleri
8. Kritik enerji altyapılarında siber güvenlik
9. LNG ve tedarikçi çeşitliliği
10. Enerji verimliliği seferberliği

Performans Göstergeleri

- Enerji Arz Güvenliği Endeksi
- Enerji İthalat Bağımlılığı
- Yerli Enerji Üretim Payı
- Doğal Gaz Depolama Kapasitesi
- LNG Kapasitesi
- Yenilenebilir Enerji Kurulu Gücü
- Elektrik Kesinti Süresi
- Şebeke Esneklik Endeksi
- Enerji Depolama Kapasitesi

- Kritik Altyapı Güvenlik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir enerji arz güvenliği politikası sonucunda:

- Enerji kesintisi riskleri azalır.
- Cari açık üzerindeki enerji baskısı düşer.
- Sanayi üretimi daha güvenli hale gelir.
- Döviz kuru ve enflasyon üzerindeki enerji kaynaklı baskılar azalır.
- Türkiye'nin enerji bağımsızlığı güçlenir.
- Bölgesel enerji merkezi olma hedefi desteklenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Milli Güvenlik Etkisi	100
Cari Açığı Azaltma Etkisi	95
Sanayiye Katkı	95
Kriz Dayanıklılığı	100
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Enerji arz güvenliği, kalkınma ve sanayi politikalarının temel altyapısıdır. Enerji güvenliği sağlanmadan üretim, ihracat, tarım, dijital ekonomi ve savunma sanayii hedefleri sürdürülebilir biçimde yönetilemez.

7.2 Yenilenebilir Enerji

Amaç

Türkiye'nin enerji arz güvenliğini güçlendirmek, enerji ithalatını azaltmak, cari açığı düşürmek, karbon emisyonlarını azaltmak ve yerli enerji kaynaklarının kullanımını artırmak amacıyla güneş, rüzgâr, hidroelektrik, jeotermal ve biyokütle başta olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarının üretim ve kullanımını yaygınlaştırmaktır.

Sorunun Tanımı

Türkiye son yıllarda yenilenebilir enerji alanında önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da enerji tüketiminin önemli bölümü hâlâ ithal fosil yakıtlara dayanmaktadır.

Başlıca sorunlar:

- Enerji ithalat bağımlılığı
- Yenilenebilir enerji yatırımlarında finansman sorunları
- Şebeke entegrasyon kapasitesinin sınırlı olması
- Enerji depolama altyapısının yetersizliği
- Yerli ekipman üretiminin sınırlı olması
- İzin ve lisans süreçlerinin uzunluğu
- Dağıtık enerji sistemlerinin yeterince gelişmemiş olması
- Yenilenebilir enerji verilerinin parçalı yapısı
- Enerji depolama teknolojilerinde dışa bağımlılık
- Elektrik şebekesinde esneklik ihtiyacı

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Yenilenebilir Enerji Endeksi	60	85	95
Elektrik Üretiminde Yenilenebilir Payı	%45	%60	%75
Güneş Enerjisi Kurulu Gücü	100	250	500
Rüzgâr Enerjisi Kurulu Gücü	100	220	400
Enerji İthalat Bağımlılığı	%65	%50	%35

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yenilenebilir Enerji Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Yenilenebilir Enerji Stratejisi güncellenmesi	⚠	%60
3	Güneş Enerjisi Yol Haritası hazırlanması	⚠	%55
4	Rüzgâr Enerjisi Yol Haritası hazırlanması	⚠	%55
5	Jeotermal Enerji Gelişim Programı hazırlanması	⚠	%50
6	Biyokütle ve biyogaz yatırımlarının artırılması	⚠	%45

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
7	Çatı GES seferberliği başlatılması	⚠	%55
8	Tarımsal GES projelerinin yaygınlaştırılması	⚠	%50
9	Organize sanayi bölgelerinde GES yatırımlarının teşvik edilmesi	⚠	%60
10	Kamu binalarında güneş enerjisi kullanımının yaygınlaştırılması	⚠	%50
11	Deniz üstü (offshore) rüzgâr projelerinin başlatılması	X	%0
12	Hibrit enerji santrallerinin yaygınlaştırılması	⚠	%45
13	Dağıtık enerji üretim sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%50
14	Enerji depolamalı yenilenebilir projelerin teşvik edilmesi	⚠	%40
15	Şebeke bağlantı kapasitesinin artırılması	⚠	%55
16	Akıllı şebeke yatırımlarının hızlandırılması	⚠	%40
17	Yerli güneş paneli üretiminin artırılması	⚠	%60
18	Yerli rüzgâr türbini ekipman üretiminin artırılması	⚠	%50
19	Enerji depolama teknolojilerinin yerileştirilmesi	X	%0
20	Batarya üretim programlarının desteklenmesi	⚠	%35
21	Yeşil enerji finansman mekanizmalarının geliştirilmesi	⚠	%45
22	Karbon piyasaları ile entegrasyonun sağlanması	⚠	%40
23	Yenilenebilir enerji Ar-Ge fonlarının kurulması	X	%0
24	Üniversite-sanayi iş birliklerinin artırılması	⚠	%45
25	Yenilenebilir enerji uzmanı yetiştirme programlarının uygulanması	X	%0
26	Yenilenebilir Enerji Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Yenilenebilir Enerji Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Yenilenebilir Enerji Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Yenilenebilir Enerji Yüksek Kurulu kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
30	Ulusal Temiz Enerji Merkezi kurulması	X	%0

Yenilenebilir Enerjinin 10 Temel Ayağı

1. Güneş Enerjisi

- Çatı GES
- Arazi GES
- Tarımsal GES
- Yüzer GES

2. Rüzgâr Enerjisi

- Kara tipi rüzgâr santralleri
- Deniz üstü rüzgâr santralleri
- Hibrit sistemler

3. Hidroelektrik

- Büyük HES'ler
- Küçük HES'ler
- Pompalı hidro depolama

4. Jeotermal Enerji

- Elektrik üretimi
- Isıtma sistemleri
- Seracılık

5. Biyokütle ve Biyogaz

- Tarımsal atıklar
- Hayvansal atıklar
- Belediye atıkları

6. Enerji Depolama

- Batarya sistemleri
- Hidrojen depolama
- Pompalı depolama

7. Akıllı Şebekeler

- Dijital şebekeler
- Talep yönetimi
- Şebeke optimizasyonu

8. Yerli Teknolojiler

- Güneş paneli üretimi
- Türbin ekipmanları
- Batarya teknolojileri

9. Finansman ve Teşvikler

- Yeşil finansman
- Karbon piyasaları
- Yatırım teşvikleri

10. Veri ve Yönetim

- Enerji veri sistemleri
- Tahminleme sistemleri
- Karar destek mekanizmaları

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Çatı GES seferberliği
2. Sanayi GES programı
3. Enerji depolama yatırımları
4. Akıllı şebeke dönüşümü
5. Yerli enerji ekipmanı üretimi

Yüksek Öncelik

6. Offshore rüzgâr programı
7. Jeotermal kapasite artışı
8. Biyogaz yatırımları
9. Yeşil finansman sistemleri
10. Karbon piyasası entegrasyonu

Orta Öncelik

11. Yenilenebilir enerji veri platformu
12. Enerji uzmanı yetiştirme programları
13. Ar-Ge fonları
14. Üniversite-sanayi iş birlikleri

Türkiye İçin Stratejik Yenilenebilir Enerji Programları

A Grubu (Kısa Vadeli)

- Çatı GES Programı
- Sanayi GES Programı
- Tarımsal Sulama GES Programı
- Kamu Binaları GES Programı

B Grubu (Orta Vadeli)

- Offshore Rüzgâr Programı
- Enerji Depolama Programı
- Jeotermal Isıtma Programı
- Biyogaz Dönüşüm Programı

C Grubu (Uzun Vadeli)

- Yeşil Hidrojen Programı
- Akıllı Enerji Şebekeleri
- Enerji Adaları Projesi
- Karbonsuz Enerji Sistemi

Performans Göstergeleri

- Yenilenebilir Enerji Endeksi
- Yenilenebilir Enerji Payı
- Güneş Enerjisi Kurulu Gücü
- Rüzgâr Enerjisi Kurulu Gücü
- Jeotermal Enerji Kapasitesi
- Enerji Depolama Kapasitesi
- Karbon Emisyon Endeksi
- Yerli Ekipman Endeksi
- Enerji İthalat Bağımlılığı
- Temiz Enerji Yatırım Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir yenilenebilir enerji politikası sonucunda:

- Enerji ithalatı azalır.
- Cari açık düşer.
- Elektrik üretim maliyetleri azalır.

- Karbon emisyonları düşer.
- Enerji arz güvenliği güçlenir.
- Yeni yatırım ve istihdam alanları oluşur.
- Türkiye'nin enerji bağımsızlığı artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Enerji Bağımsızlığı	100
Cari Açığı Azaltma	95
Çevresel Sürdürülebilirlik	100
Teknolojik Dönüşüm	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Yenilenebilir enerji, Türkiye'nin enerji bağımsızlığına giden en hızlı ve sürdürülebilir yollardan biridir. Özellikle güneş ve rüzgâr potansiyeli dikkate alındığında Türkiye, enerji ithalatçısı konumundan bölgesel temiz enerji gücüne dönüşebilir.

7.3 Nükleer Enerji

Amaç

Türkiye'nin enerji arz güvenliğini güçlendirmek, enerji ithalatını azaltmak, baz yük elektrik üretim kapasitesini artırmak, sanayinin kesintisiz enerji ihtiyacını karşılamak ve yüksek teknoloji üretim kapasitesini geliştirmek amacıyla nükleer enerji programını güvenli, sürdürülebilir ve milli çıkarlar doğrultusunda geliştirmektir.

Sorunun Tanımı

Türkiye'nin elektrik talebi sürekli artarken enerji üretiminde doğal gaz ve diğer ithal kaynaklara bağımlılık önemli ekonomik riskler oluşturmaktadır.

Başlıca sorunlar:

- Enerji ithalat bağımlılığı
- Baz yük elektrik üretim ihtiyacı
- Artan elektrik talebi
- Nükleer teknoloji ve insan kaynağı eksikliği
- Yakıt döngüsünde dışa bağımlılık

- Nükleer sanayi ekosisteminin gelişmemiş olması
- Kamuoyunda güvenlik endişeleri
- Atık yönetimi altyapısının oluşturulma ihtiyacı
- Yerli katkı oranının sınırlı olması
- Uzun vadeli enerji planlaması eksiklikleri

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Nükleer Enerji Endeksi	40	75	95
Elektrik Üretiminde Nükleer Payı	%5	%10	%15
Yerli Katkı Oranı	%20	%40	%60
Nükleer İnsan Kaynağı Endeksi	40	80	95
Enerji İthalat Azaltım Etkisi	20	60	100

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Nükleer Enerji Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Nükleer Enerji Stratejisinin güncellenmesi	⚠	%60
3	Akkuyu NGS'nin tam kapasite devreye alınması	⚠	%70
4	Sinop Nükleer Güç Santrali projesinin hayata geçirilmesi	X	%0
5	Trakya bölgesinde üçüncü santral planlamasının yapılması	X	%0
6	Küçük Modüler Reaktör (SMR) programının başlatılması	X	%0
7	Nükleer teknoloji yol haritasının hazırlanması	X	%0
8	Nükleer mühendislik eğitimlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%55
9	Nükleer araştırma merkezlerinin güçlendirilmesi	⚠	%50
10	Nükleer insan kaynağı yetiştirme programı oluşturulması	⚠	%50
11	Yerli nükleer ekipman üretiminin desteklenmesi	⚠	%35

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
12	Nükleer sanayi kümelenmeleri oluşturulması	X	%0
13	Yerli tedarik zinciri geliştirme programı uygulanması	⚠	%40
14	Nükleer güvenlik kültürünün geliştirilmesi	⚠	%60
15	Bağımsız nükleer denetim kapasitesinin güçlendirilmesi	⚠	%55
16	Nükleer atık yönetim sisteminin kurulması	X	%0
17	Kullanılmış yakıt yönetim planının hazırlanması	X	%0
18	Nükleer acil durum yönetim sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%50
19	Nükleer siber güvenlik altyapısının güçlendirilmesi	X	%0
20	Nükleer Ar-Ge fonlarının oluşturulması	X	%0
21	Üniversite-sanayi iş birliklerinin artırılması	⚠	%45
22	Füzyon enerjisi araştırmalarına katılım sağlanması	X	%0
23	Uluslararası nükleer teknoloji ortaklıklarının geliştirilmesi	⚠	%50
24	Nükleer kamuoyu bilgilendirme programlarının uygulanması	⚠	%40
25	Nükleer enerji-finansman modellerinin geliştirilmesi	X	%0
26	Nükleer Enerji Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Nükleer Enerji Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Nükleer Enerji Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Nükleer Enerji Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Nükleer Teknolojiler Merkezi kurulması	X	%0

Nükleer Enerjinin 10 Temel Ayağı

1. Elektrik Üretimi

- Baz yük üretim
- Kesintisiz enerji

- Şebeke istikrarı

2. Enerji Arz Güvenliği

- İthal bağımlılığının azaltılması
- Kaynak çeşitlendirmesi
- Enerji güvenliği

3. Nükleer Teknoloji

- Reaktör teknolojileri
- Yakıt teknolojileri
- Güvenlik sistemleri

4. İnsan Kaynağı

- Nükleer mühendisler
- Operatörler
- Denetim uzmanları

5. Yerli Sanayi

- Ekipman üretimi
- Mühendislik hizmetleri
- Tedarik zinciri

6. Güvenlik ve Denetim

- Nükleer güvenlik
- Radyasyon güvenliği
- Bağımsız denetim

7. Atık Yönetimi

- Atık depolama
- Yakıt yönetimi
- Çevresel koruma

8. Ar-Ge ve İnovasyon

- Reaktör teknolojileri
- SMR sistemleri
- Füzyon araştırmaları

9. Uluslararası İş Birliği

- Teknoloji transferi
- Eğitim programları
- Ortak araştırmalar

10. Veri ve Yönetişim

- Performans izleme
- Risk yönetimi
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Akkuyu NGS'nin tam kapasite devreye alınması
2. İkinci nükleer santral yatırımının başlatılması
3. Nükleer insan kaynağı programı
4. Yerli tedarik zinciri geliştirilmesi
5. Nükleer atık yönetim sistemi

Yüksek Öncelik

6. SMR programı
7. Nükleer Ar-Ge fonu
8. Nükleer güvenlik sistemleri
9. Nükleer sanayi kümelenmeleri
10. Nükleer siber güvenlik

Orta Öncelik

11. Füzyon araştırmaları
12. Veri platformu
13. Kamuoyu bilgilendirme programları
14. Uluslararası teknoloji ortaklıkları
15. Nükleer Teknolojiler Merkezi

Stratejik Nükleer Programlar

A Grubu (Elektrik Üretimi)

- Akkuyu NGS
- Sinop NGS
- Trakya NGS

B Grubu (Teknoloji Geliştirme)

- SMR Programı
- Nükleer Ar-Ge Programı
- Nükleer Malzeme Programı

C Grubu (Geleceğin Teknolojileri)

- Füzyon Enerjisi Araştırmaları
- Yeni Nesil Reaktörler
- İleri Yakıt Teknolojileri

Performans Göstergeleri

- Nükleer Enerji Endeksi
- Elektrik Üretiminde Nükleer Payı
- Yerli Katkı Oranı
- Nükleer İnsan Kaynağı Endeksi
- Nükleer Güvenlik Endeksi
- Nükleer Ar-Ge Endeksi
- Nükleer Sanayi Endeksi
- Enerji İthalatı Azaltım Endeksi
- Karbon Azaltım Endeksi
- Baz Yük Üretim Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir nükleer enerji politikası sonucunda:

- Enerji ithalatı azalır.
- Cari açık düşer.
- Elektrik arz güvenliği güçlenir.
- Sanayinin enerji maliyetleri daha öngörülebilir hale gelir.
- Karbon emisyonları azalır.
- Yüksek teknoloji sanayi gelişir.
- Nitelikli mühendislik kapasitesi artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Enerji Arz Güvenliği	100
Cari Açığı Azaltma	95
Baz Yük Enerji Üretimi	100

Kriter	Puan
Teknoloji Gelişimi	90
Genel Öncelik Skoru	96/100

Stratejik Değerlendirme

Nükleer enerji, yenilenebilir enerjiye alternatif değil tamamlayıcı bir enerji kaynağıdır. Güneş ve rüzgârın kesintili üretim yapısı nedeniyle, sanayileşmiş ülkeler enerji sistemlerinde baz yük üretim için nükleer enerjiye önemli rol vermektedir.

7.4 Enerji Verimliliği

Amaç

Türkiye'nin aynı ekonomik çıktıyı daha az enerji tüketerek üretmesini sağlamak, enerji maliyetlerini düşürmek, enerji ithalat bağımlılığını azaltmak, cari açığı ve karbon emisyonlarını azaltmak amacıyla sanayi, binalar, ulaşım, tarım ve kamu sektörlerinde enerji verimliliğini artırmaktır.

Sorunun Tanımı

Türkiye'de enerji talebi ekonomik büyümeye paralel olarak artmaktadır. Ancak enerji tüketiminde hâlâ önemli verimlilik kayıpları bulunmaktadır.

Başlıca sorunlar:

- Sanayide enerji yoğunluğunun yüksek olması
- Eski ve verimsiz bina stokunun büyüklüğü
- Isı yalıtım eksiklikleri
- Ulaşımında yüksek yakıt tüketimi
- Tarımsal sulamada enerji kayıpları
- Kamu binalarında enerji verimsizliği
- Enerji verimliliği yatırımlarının yetersizliği
- Enerji yönetim sistemlerinin yaygın olmaması
- Verimlilik verilerinin yetersizliği
- Enerji tasarrufu kültürünün yeterince gelişmemiş olması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035

Gösterge	2026	2030	2035
Enerji Verimliliği Endeksi	55	80	95
Enerji Yoğunluğu Azalışı	%0	%20	%35
Sanayi Enerji Verimlilik Endeksi	60	85	95
Bina Enerji Verimlilik Endeksi	50	80	95
Enerji Tasarruf Endeksi	50	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Enerji Verimliliği Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Enerji Verimliliği Strateji Belgesinin güncellenmesi	⚠	%60
3	Sektörel enerji verimliliği hedeflerinin belirlenmesi	⚠	%55
4	Ulusal enerji yoğunluğu azaltım programı oluşturulması	X	%0
5	Enerji verimliliği veri platformunun kurulması	X	%0
6	Sanayide enerji etütlerinin zorunlu hale getirilmesi	⚠	%60
7	Enerji yönetim sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%55
8	Verimsiz ekipmanların dönüşüm programının uygulanması	⚠	%50
9	Atık ısı geri kazanım projelerinin desteklenmesi	⚠	%55
10	Sanayi motorlarının yüksek verimli sistemlere dönüştürülmesi	⚠	%50
11	Binalarda kapsamlı enerji verimliliği seferberliği başlatılması	⚠	%45
12	Isı yalıtım dönüşüm programlarının uygulanması	⚠	%55
13	Kamu binalarında enerji tasarruf programlarının uygulanması	⚠	%50
14	Akıllı bina teknolojilerinin yaygınlaştırılması	⚠	%35
15	LED dönüşüm programlarının tamamlanması	⚠	%65

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
16	Ulaşım da yakıt verimliliği standartlarının artırılması	⚠	%45
17	Elektrikli araç dönüşüm programlarının hızlandırılması	⚠	%50
18	Toplu taşıma yatırımlarının artırılması	⚠	%55
19	Tarımsal sulamada enerji verimliliği programlarının uygulanması	⚠	%45
20	Güneş enerjili sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%50
21	Enerji performans sözleşmeleri (ESCO) modelinin yaygınlaştırılması	X	%0
22	Enerji verimliliği finansman fonlarının kurulması	X	%0
23	Yapay zekâ destekli enerji yönetim sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
24	Akıllı sayaç sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%40
25	Enerji verimliliği eğitim programlarının uygulanması	⚠	%50
26	Enerji Verimliliği Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Enerji Verimliliği Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Enerji Verimliliği Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Enerji Verimliliği Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Enerji Verimlilik Merkezi kurulması	X	%0

Enerji Verimliliğinin 10 Temel Ayağı

1. Sanayi Verimliliği

- Enerji etütleri
- Verimli motorlar
- Atık ısı geri kazanımı
- Enerji yönetimi

2. Bina Verimliliği

- Isı yalıtımı
- Akıllı bina sistemleri
- Verimli ısıtma-soğutma

- Enerji kimlik sistemi

3. Kamu Sektörü

- Kamu binaları
- Kamu aydınlatmaları
- Kamu araç filoları

4. Ulaşım Verimliliği

- Elektrikli araçlar
- Toplu taşıma
- Lojistik optimizasyonu

5. Tarım Verimliliği

- Enerji verimli sulama
- Güneş enerjili sistemler
- Akıllı pompalar

6. Akıllı Teknolojiler

- Akıllı sayaçlar
- IoT sistemleri
- Yapay zekâ optimizasyonu

7. Finansman Mekanizmaları

- ESCO modelleri
- Yeşil krediler
- Verimlilik teşvikleri

8. Eğitim ve Farkındalık

- Enerji tasarrufu kültürü
- Teknik eğitimler
- Sertifikasyon sistemleri

9. Dijital Enerji Yönetimi

- Enerji izleme sistemleri
- Dashboardlar
- Veri analitiği

10. Yönetişim ve Denetim

- Enerji performans göstergeleri
- Denetim mekanizmaları
- Ulusal hedefler

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Sanayi enerji verimliliği seferberliği
2. Bina yalıtım dönüşüm programı
3. Atık ısı geri kazanım projeleri
4. Akıllı sayaç sistemleri
5. Kamu enerji tasarruf programı

Yüksek Öncelik

6. Elektrikli araç dönüşümü
7. ESCO finansman sistemi
8. Enerji yönetim sistemleri
9. Tarımsal enerji verimliliği
10. Yapay zekâ destekli enerji yönetimi

Orta Öncelik

11. Akıllı bina sistemleri
12. Enerji verimliliği fonu
13. Eğitim programları
14. Veri platformu
15. Ulusal Enerji Verimlilik Merkezi

Stratejik Programlar

A Grubu (Hızlı Sonuç Verecek Programlar)

- LED Dönüşüm Programı
- Kamu Tasarruf Programı
- Sanayi Verimlilik Programı
- Bina Yalıtım Programı

B Grubu (Orta Vadeli Programlar)

- Akıllı Sayaç Programı
- Elektrikli Ulaşım Programı
- ESCO Finansman Programı
- Dijital Enerji Yönetimi Programı

C Grubu (Uzun Vadeli Programlar)

- Akıllı Şehir Enerji Programı
- Yapay Zekâ Enerji Yönetimi
- Karbon Nötr Bina Programı
- Enerji Pozitif Binalar Programı

Performans Göstergeleri

- Enerji Verimliliği Endeksi
- Enerji Yoğunluğu Endeksi
- Sanayi Enerji Verimlilik Endeksi
- Bina Enerji Verimlilik Endeksi
- Kamu Enerji Tasarruf Endeksi
- Ulaşım Enerji Verimlilik Endeksi
- Akıllı Sayaç Kullanım Oranı
- Atık Isı Geri Kazanım Endeksi
- Karbon Emisyon Azaltım Endeksi
- Enerji Tasarruf Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir enerji verimliliği politikası sonucunda:

- Enerji ithalatı azalır.
- Cari açık düşer.
- Enerji faturaları azalır.
- Sanayinin rekabet gücü artar.
- Karbon emisyonları düşer.
- Enerji arz güvenliği güçlenir.
- Hane halkı enerji giderleri azalır.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Cari Açığı Azaltma	100
Enerji Tasarrufu	100
Çevresel Etki	95
Sanayi Rekabet Gücü	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Enerji verimliliği, yeni enerji üretmekten çoğu zaman daha düşük maliyetlidir. Tasarruf edilen her birim enerji, üretilen enerji kadar değerlidir. Bu nedenle enerji verimliliği, Türkiye'nin enerji bağımsızlığı yolculuğundaki en hızlı ve en ekonomik araçlardan biridir.

7.5 Enerji Depolama Sistemleri

Amaç

Türkiye'nin yenilenebilir enerji dönüşümünü desteklemek, enerji arz güvenliğini güçlendirmek, elektrik şebekesinin esnekliğini artırmak, enerji maliyetlerini düşürmek ve enerji bağımsızlığını güçlendirmek amacıyla batarya, pompalı hidroelektrik, hidrojen, termal ve diğer enerji depolama teknolojilerinin yaygınlaştırılmasıdır.

Sorunun Tanımı

Güneş ve rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının payı arttıkça enerji depolama sistemleri kritik hale gelmektedir. Türkiye'de enerji depolama kapasitesi henüz ihtiyaç duyulan seviyeye ulaşmamıştır.

Başlıca sorunlar:

- Elektrik depolama kapasitesinin yetersiz olması
- Batarya teknolojilerinde dışa bağımlılık
- Yenilenebilir enerji üretimindeki dalgalanmalar
- Şebeke esnekliğinin sınırlı olması
- Enerji depolama yatırımlarının yüksek maliyeti
- Yerli enerji depolama sanayisinin gelişmemiş olması
- Hidrojen ekonomisinin başlangıç aşamasında olması
- Depolama mevzuatının yeni geliyor olması
- Ar-Ge yatırımlarının yetersizliği
- Enerji depolama performansının ölçülememesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Enerji Depolama Endeksi	40	80	95
Toplam Depolama Kapasitesi	100	400	1000
Batarya Depolama Endeksi	50	85	95

Gösterge	2026	2030	2035
Yerli Depolama Teknolojileri Endeksi	40	80	95
Şebeke Esnekliği Endeksi	50	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Enerji Depolama Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Enerji Depolama Stratejisi hazırlanması	X	%0
3	Enerji depolama yol haritasının oluşturulması	X	%0
4	Batarya depolama yatırımlarının teşvik edilmesi	△	%45
5	Şebeke ölçekli batarya sistemlerinin kurulması	△	%35
6	Yenilenebilir enerji santrallerinde depolama zorunluluğunun yaygınlaştırılması	△	%40
7	Pompalı hidroelektrik depolama projelerinin başlatılması	X	%0
8	Ulusal pompalı depolama programının oluşturulması	X	%0
9	Yerli lityum batarya üretim kapasitesinin artırılması	△	%35
10	Batarya hücresi üretim programının başlatılması	X	%0
11	Enerji depolama ekipmanlarının yerleştirilmesi	X	%0
12	Batarya geri dönüşüm tesislerinin kurulması	△	%30
13	Kritik madenler stratejisinin enerji depolamayla entegre edilmesi	△	%35
14	Hidrojen depolama teknolojilerinin geliştirilmesi	X	%0
15	Yeşil hidrojen pilot projelerinin başlatılması	△	%25
16	Termal enerji depolama sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
17	Sanayide enerji depolama sistemlerinin yaygınlaştırılması	△	%30
18	Organize sanayi bölgelerinde depolama yatırımlarının desteklenmesi	△	%35

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
19	Mikro şebeke (microgrid) projelerinin geliştirilmesi	X	%0
20	Akıllı enerji yönetim sistemlerinin kurulması	△	%40
21	Yapay zekâ destekli depolama optimizasyon sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
22	Enerji depolama Ar-Ge fonlarının kurulması	X	%0
23	Üniversite-sanayi iş birliklerinin artırılması	△	%40
24	Enerji depolama uzmanı yetiştirme programlarının uygulanması	X	%0
25	Enerji depolama yatırım fonlarının kurulması	X	%0
26	Enerji Depolama Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Enerji Depolama Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Enerji Depolama Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Enerji Depolama Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Enerji Depolama Teknolojileri Merkezi kurulması	X	%0

Enerji Depolama Sistemlerinin 10 Temel Ayağı

1. Batarya Depolama

- Lityum iyon bataryalar
- LFP bataryalar
- Sodyum iyon bataryalar
- Yeni nesil bataryalar

2. Pompalı Hidroelektrik Depolama

- Şebeke ölçekli depolama
- Uzun süreli depolama
- Pik talep yönetimi

3. Hidrojen Depolama

- Yeşil hidrojen
- Enerji taşıyıcı sistemler
- Uzun süreli enerji depolama

4. Termal Depolama

- Isı depolama
- Endüstriyel uygulamalar
- Bölgesel enerji sistemleri

5. Şebeke Entegrasyonu

- Frekans kontrolü
- Gerilim desteği
- Yedek kapasite

6. Sanayi Uygulamaları

- Pik talep azaltımı
- Kesintisiz enerji
- Enerji maliyet optimizasyonu

7. Yenilenebilir Enerji Entegrasyonu

- GES + Batarya
- RES + Batarya
- Hibrit enerji sistemleri

8. Yerli Teknoloji Geliştirme

- Batarya üretimi
- Güç elektroniği
- Yazılım sistemleri

9. Geri Dönüşüm ve Döngüsel Ekonomi

- Batarya geri dönüşümü
- Kritik maden geri kazanımı
- Çevresel sürdürülebilirlik

10. Veri ve Yönetim

- Enerji yönetim sistemleri
- Yapay zekâ optimizasyonu
- Performans takibi

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Şebeke ölçekli batarya yatırımları
2. Pompalı hidroelektrik depolama projeleri
3. Yerli batarya üretim programı
4. Yenilenebilir enerji + depolama entegrasyonu
5. Enerji depolama Ar-Ge programı

Yüksek Öncelik

6. Yeşil hidrojen projeleri
7. Batarya geri dönüşüm tesisleri
8. Organize sanayi depolama sistemleri
9. Mikro şebekeler
10. Yapay zekâ destekli enerji yönetimi

Orta Öncelik

11. Enerji depolama veri platformu
12. Üniversite-sanayi iş birlikleri
13. Uzman yetiştirme programları
14. Enerji depolama fonları
15. Teknoloji merkezi

Stratejik Mega Projeler

1. Türkiye Batarya Programı

- Yerli hücre üretimi
- Batarya fabrikaları
- Kritik maden işleme tesisleri

2. Ulusal Depolama Ağı

- Bölgesel enerji depolama merkezleri
- Şebeke destek sistemleri
- Acil durum enerji rezervleri

3. Yeşil Hidrojen Programı

- Hidrojen üretimi
- Depolama altyapısı
- Sanayi entegrasyonu

4. Akıllı Enerji Yönetim Sistemi

- Yapay zekâ destekli optimizasyon
- Ulusal enerji veri merkezi

Performans Göstergeleri

- Enerji Depolama Endeksi
- Toplam Depolama Kapasitesi
- Batarya Kapasitesi
- Pompalı Depolama Kapasitesi
- Hidrojen Depolama Endeksi
- Yerli Teknoloji Endeksi
- Şebeke Esnekliği Endeksi
- Enerji Arz Güvenliği Endeksi
- Batarya Geri Dönüşüm Endeksi
- Enerji Bağımsızlık Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir enerji depolama politikası sonucunda:

- Yenilenebilir enerji üretimi daha etkin kullanılır.
- Elektrik şebekesi daha kararlı hale gelir.
- Enerji kesintileri azalır.
- Enerji ithalatı düşer.
- Yerli teknoloji sanayisi gelişir.
- Yeni yatırım ve istihdam alanları oluşur.
- Türkiye enerji dönüşümünde önemli bir avantaj elde eder.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Enerji Arz Güvenliği	100
Yenilenebilir Enerji Entegrasyonu	100
Teknolojik Bağımsızlık	95
Şebeke Güvenliği	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Enerji depolama sistemleri, 21. yüzyılın elektrik şebekeleri için ne kadar önemliyse, yarı iletkenler de dijital ekonomi için o kadar önemlidir. Türkiye'nin güneş ve rüzgâr potansiyelini tam kullanabilmesi için enerji depolama yatırımları enerji dönüşümünün merkezinde yer almalıdır.

7.6 Doğal Gaz ve Petrol Politikaları

Amaç

Türkiye'nin doğal gaz ve petrol alanındaki dışa bağımlılığını azaltmak, enerji arz güvenliğini güçlendirmek, enerji maliyetlerini düşürmek, cari açığı azaltmak ve yerli hidrokarbon kaynaklarının etkin kullanımını sağlayarak enerji bağımsızlığını artırmaktır.

Sorunun Tanımı

Türkiye enerji tüketiminin önemli bölümünü doğal gaz ve petrol ile karşılamaktadır. Ancak hidrokarbon kaynaklarında yüksek ithalat bağımlılığı ekonomik ve stratejik riskler oluşturmaktadır.

Başlıca sorunlar:

- Doğal gaz ve petrolde yüksek dışa bağımlılık
- Cari açığın önemli kısmının enerji ithalatından kaynaklanması
- Küresel enerji fiyat dalgalanmaları
- Jeopolitik riskler
- Yerli üretimin sınırlı olması
- Depolama kapasitesinin yetersizliği
- Rafineri ve petrokimya alanlarında dış ticaret açığı
- Enerji verimliliği eksiklikleri
- Arama ve üretim teknolojilerinde dışa bağımlılık
- Uzun vadeli enerji planlaması ihtiyacı

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Doğal Gaz ve Petrol Güvenliği Endeksi	55	80	95
Enerji İthalat Bağımlılığı	%65	%50	%35
Yerli Doğal Gaz Üretimi Endeksi	50	80	95
Yerli Petrol Üretimi Endeksi	40	70	90
Cari Açık Azaltım Etkisi	20	60	100

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Petrol ve Doğal Gaz Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Uzun vadeli hidrokarbon stratejisinin oluşturulması	X	%0
3	Karadeniz doğal gaz sahalarının tam kapasite geliştirilmesi	⚠	%70
4	Yeni deniz arama programlarının sürdürülmesi	✓	%75
5	Kara petrol ve gaz aramalarının artırılması	⚠	%60
6	Şeyl gazı ve yeni nesil hidrokarbon kaynaklarının araştırılması	X	%0
7	Sismik araştırma kapasitesinin artırılması	✓	%75
8	Yerli sondaj filosunun güçlendirilmesi	✓	%80
9	Derin deniz arama teknolojilerinin geliştirilmesi	⚠	%55
10	Yerli enerji ekipman sanayisinin geliştirilmesi	⚠	%45
11	Doğal gaz depolama kapasitesinin artırılması	✓	%80
12	LNG terminal ve FSRU kapasitesinin artırılması	✓	%75
13	Doğal gaz tedarikçi çeşitliliğinin artırılması	✓	%70
14	Uzun vadeli gaz tedarik sözleşmelerinin optimize edilmesi	⚠	%60
15	Doğal gaz ticaret merkezi (hub) altyapısının geliştirilmesi	⚠	%50
16	Petrokimya yatırımlarının artırılması	⚠	%50
17	Rafineri kapasitesinin modernizasyonu	⚠	%60
18	Stratejik petrol rezervlerinin artırılması	⚠	%45
19	Acil durum enerji arz planlarının hazırlanması	⚠	%50
20	Doğal gaz ve petrol veri platformunun kurulması	X	%0
21	Yapay zekâ destekli rezerv tahmin sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
22	Enerji risk analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
23	Petrol ve gaz Ar-Ge fonlarının kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
24	Üniversite-sanayi iş birliklerinin artırılması	⚠	%45
25	Hidrokarbon uzmanı yetiştirme programlarının uygulanması	X	%0
26	Petrol ve Doğal Gaz Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Petrol ve Doğal Gaz Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Petrol ve Doğal Gaz Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Petrol ve Doğal Gaz Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Hidrokarbon Teknolojileri Merkezi kurulması	X	%0

Doğal Gaz ve Petrol Politikalarının 10 Temel Ayağı

1. Arama ve Keşif

- Deniz aramaları
- Kara aramaları
- Sismik araştırmalar
- Yeni rezerv keşifleri

2. Üretim Kapasitesi

- Yerli doğal gaz üretimi
- Yerli petrol üretimi
- Yeni sahaların geliştirilmesi

3. Enerji Arz Güvenliği

- Kaynak çeşitliliği
- Tedarikçi çeşitliliği
- Acil durum planları

4. Depolama Sistemleri

- Doğal gaz depoları
- Stratejik petrol rezervleri
- LNG depolama

5. LNG ve Ticaret

- LNG terminalleri
- FSRU sistemleri
- Gaz ticaret merkezi

6. Petrokimya ve Rafineri

- Petrokimya üretimi
- Katma değerli ürünler
- Rafineri yatırımları

7. Yerli Teknoloji

- Sondaj teknolojileri
- Enerji ekipmanları
- Yazılım ve otomasyon

8. Risk Yönetimi

- Fiyat riskleri
- Jeopolitik riskler
- Tedarik riskleri

9. İnsan Kaynağı

- Petrol mühendisliği
- Jeoloji ve jeofizik
- Enerji ekonomisi

10. Veri ve Yönetim

- Rezerv verileri
- Üretim analizleri
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Karadeniz doğal gaz üretiminin artırılması
2. Doğal gaz depolama kapasitesinin büyütülmesi
3. Yeni hidrokarbon keşif programları
4. Enerji ithalat bağımlılığının azaltılması
5. Petrokimya yatırımlarının artırılması

Yüksek Öncelik

6. Gaz ticaret merkezi oluşturulması
7. Stratejik petrol rezervleri
8. Yerli enerji ekipmanları sanayisi
9. LNG kapasitesinin artırılması
10. Enerji risk yönetim sistemi

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli rezerv analizleri
12. Veri platformları
13. Hidrokarbon Ar-Ge programları
14. Uzman yetiştirme programları
15. Teknoloji merkezi

Stratejik Mega Projeler

1. Karadeniz Doğal Gaz Programı

- Yeni sahaların geliştirilmesi
- Üretim kapasitesinin artırılması
- İthalatın azaltılması

2. Türkiye Enerji Ticaret Merkezi

- Bölgesel gaz merkezi
- Enerji borsası entegrasyonu
- Fiyat referans mekanizması

3. Petrokimya Hamlesi

- Yüksek katma değerli kimyasallar
- İthal ikamesi
- İhracat artışı

4. Ulusal Hidrokarbon Teknolojileri Programı

- Sondaj teknolojileri
- Derin deniz teknolojileri
- Yerli ekipman üretimi

Performans Göstergeleri

- Enerji İthalat Bağımlılığı
- Yerli Doğal Gaz Üretimi
- Yerli Petrol Üretimi

- Doğal Gaz Depolama Kapasitesi
- LNG Kapasitesi
- Stratejik Petrol Rezerv Endeksi
- Petrokimya Üretim Endeksi
- Gaz Ticaret Merkezi Endeksi
- Enerji Risk Endeksi
- Enerji Bağımsızlık Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir doğal gaz ve petrol politikası sonucunda:

- Enerji ithalatı azalır.
- Cari açık düşer.
- Enerji arz güvenliği güçlenir.
- Sanayi için enerji maliyetleri daha öngörülebilir hale gelir.
- Petrokimya sanayisi gelişir.
- Yerli enerji teknolojileri güçlenir.
- Türkiye bölgesel enerji merkezi olma hedefine yaklaşır.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Enerji Arz Güvenliği	100
Cari Açığı Azaltma	95
Sanayiye Katkı	95
Jeostratejik Etki	100
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Doğal gaz ve petrol, enerji dönüşümü devam etse bile önümüzdeki birkaç on yıl boyunca Türkiye ekonomisinin temel enerji kaynakları olmaya devam edecektir. Bu nedenle hedef, yalnızca ithalat yapmak değil; üretmek, depolamak, işlemek ve ticaret merkezi haline gelmektir.

7.7 Yerli Enerji Kaynakları

Amaç

Türkiye'nin sahip olduğu yerli enerji kaynaklarını (kömür, hidroelektrik, jeotermal, güneş, rüzgâr, biyokütle, biyogaz, doğal gaz, petrol ve gelecekteki hidrojen kaynakları) çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik verimlilik ilkeleri doğrultusunda en üst düzeyde değerlendirmek; enerji ithalatını azaltmak, cari açığı düşürmek ve enerji bağımsızlığını güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Türkiye önemli miktarda yerli enerji potansiyeline sahip olmasına rağmen bu kaynakların tamamı ekonomik ve teknolojik olarak etkin şekilde değerlendirilememektedir.

Başlıca sorunlar:

- Enerji ithalat bağımlılığının yüksek olması
- Yerli kaynakların tam kapasite kullanılamaması
- Enerji teknolojilerinde dışa bağımlılık
- Ar-Ge yatırımlarının yetersizliği
- Kaynak bazlı uzun vadeli planlamaların eksikliği
- Enerji depolama kapasitesinin yetersizliği
- Bazı kaynaklarda çevresel sürdürülebilirlik sorunları
- Dağıtık enerji sistemlerinin gelişmemiş olması
- Yerli ekipman üretiminin sınırlı olması
- Kaynak verilerinin parçalı yapıda olması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Yerli Enerji Endeksi	55	80	95
Yerli Enerjinin Toplam Tüketimdeki Payı	%35	%50	%65
Enerji İthalat Bağımlılığı	%65	%50	%35
Yerli Teknoloji Kullanım Endeksi	40	75	95
Enerji Bağımsızlık Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yerli Enerji Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Yerli enerji kaynak envanterinin güncellenmesi	⚠	%60

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
3	Enerji kaynak haritalarının dijitalleştirilmesi	⚠	%55
4	Yerli enerji potansiyel analizlerinin yapılması	⚠	%50
5	Hidroelektrik potansiyelin etkin kullanılması	⚠	%70
6	Jeotermal enerji yatırımlarının artırılması	⚠	%60
7	Biyokütle ve biyogaz projelerinin yaygınlaştırılması	⚠	%45
8	Güneş enerjisi kapasitesinin artırılması	✓	%80
9	Rüzgâr enerjisi kapasitesinin artırılması	✓	%75
10	Yerli kömür santrallerinin verimlilik dönüşümünün yapılması	⚠	%50
11	Temiz kömür teknolojilerinin geliştirilmesi	X	%0
12	Yerli doğal gaz üretiminin artırılması	⚠	%65
13	Yerli petrol üretiminin artırılması	⚠	%55
14	Tarımsal atıklardan enerji üretiminin artırılması	⚠	%40
15	Belediye atıklarından enerji üretiminin artırılması	⚠	%45
16	Enerji kooperatiflerinin yaygınlaştırılması	X	%0
17	Yerel enerji üretim bölgelerinin oluşturulması	X	%0
18	Enerji depolama sistemlerinin yerli kaynaklarla entegre edilmesi	⚠	%35
19	Mikro şebeke uygulamalarının yaygınlaştırılması	X	%0
20	Yerli enerji ekipman üretiminin artırılması	⚠	%45
21	Enerji teknolojileri Ar-Ge fonlarının kurulması	X	%0
22	Üniversite-sanayi iş birliklerinin geliştirilmesi	⚠	%45
23	Yerli enerji uzmanı yetiştirme programlarının uygulanması	X	%0
24	Enerji kaynaklarına yönelik çevresel etki yönetiminin geliştirilmesi	⚠	%55
25	Yapay zekâ destekli kaynak optimizasyon sistemlerinin kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
26	Yerli Enerji Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Yerli Enerji Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Yerli Enerji Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Yerli Enerji Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Yerli Enerji Teknolojileri Merkezi kurulması	X	%0

Yerli Enerji Kaynaklarının 10 Temel Ayağı

1. Hidroelektrik Enerji

- Barajlar
- Akarsu tipi santraller
- Pompalı hidro depolama

2. Güneş Enerjisi

- Çatı GES
- Arazi GES
- Tarımsal GES

3. Rüzgâr Enerjisi

- Kara tipi RES
- Deniz üstü RES
- Hibrit sistemler

4. Jeotermal Enerji

- Elektrik üretimi
- Isıtma sistemleri
- Tarımsal kullanım

5. Biyokütle ve Biyogaz

- Tarımsal atıklar
- Hayvansal atıklar
- Belediye atıkları

6. Yerli Doğal Gaz

- Karadeniz gazı
- Yeni saha keşifleri
- Gaz işleme tesisleri

7. Yerli Petrol

- Kara sahaları
- Deniz sahaları
- Yeni keşifler

8. Enerji Teknolojileri

- Yerli ekipmanlar
- Yerli yazılımlar
- Yerli depolama sistemleri

9. Dağıtık Enerji Sistemleri

- Enerji kooperatifleri
- Mikro şebekeler
- Yerel enerji ağları

10. Veri ve Yönetim

- Kaynak haritaları
- Enerji veri sistemleri
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Güneş ve rüzgâr yatırımlarının hızlandırılması
2. Karadeniz doğal gazının üretim kapasitesinin artırılması
3. Jeotermal enerji seferberliği
4. Yerli enerji ekipman sanayisinin geliştirilmesi
5. Enerji depolama entegrasyonu

Yüksek Öncelik

6. Biyogaz ve biyokütle programları
7. Hidroelektrik modernizasyonu
8. Enerji kooperatifleri
9. Mikro şebeke sistemleri
10. Yerli enerji Ar-Ge programları

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli enerji optimizasyonu
12. Veri platformu
13. Enerji uzmanı yetiştirme programları
14. Çevresel etki yönetimi
15. Yerli Enerji Teknolojileri Merkezi

Stratejik Mega Projeler

1. Türkiye Yerli Enerji Hamlesi

- Tüm yerli enerji kaynaklarının entegrasyonu
- Enerji ithalatının azaltılması
- Enerji bağımsızlığı

2. Milli Güneş ve Rüzgâr Programı

- Yerli ekipman üretimi
- Bölgesel enerji kümeleri
- Enerji ihracatı

3. Jeotermal Türkiye Programı

- Elektrik üretimi
- Konut ısıtması
- Tarımsal kullanım

4. Yerel Enerji Bölgeleri Programı

- Enerji kooperatifleri
- Mikro şebekeler
- Akıllı enerji sistemleri

Performans Göstergeleri

- Yerli Enerji Endeksi
- Yerli Enerji Payı
- Enerji İthalat Bağımlılığı
- Jeotermal Enerji Endeksi
- Güneş Enerjisi Endeksi
- Rüzgâr Enerjisi Endeksi
- Biyogaz Endeksi
- Yerli Teknoloji Endeksi
- Enerji Bağımsızlık Endeksi
- Karbon Azaltım Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir yerli enerji politikası sonucunda:

- Enerji ithalatı azalır.
- Cari açık düşer.
- Enerji arz güvenliği güçlenir.
- Yerli sanayi gelişir.
- Enerji teknolojilerinde dışa bağımlılık azalır.
- Yeni yatırım ve istihdam alanları oluşur.
- Türkiye enerji bağımsızlığına yaklaşır.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Enerji Bağımsızlığı	100
Cari Açığı Azaltma	100
Yerli Sanayiye Katkı	95
Enerji Güvenliği	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Yerli enerji kaynakları, Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığı ile doğrudan ilişkilidir. Enerjide dışa bağımlılık yalnızca ekonomik değil aynı zamanda jeopolitik bir risk oluşturmaktadır. Bu nedenle tüm yerli kaynakların sürdürülebilir biçimde değerlendirilmesi, Türkiye'nin uzun vadeli kalkınma stratejisinin temel bileşenlerinden biri olmalıdır.

8. Dış Ticaret ve Cari Denge

8.1 İhracatın Artırılması

Amaç

Türkiye'nin mal ve hizmet ihracatını artırmak, ihracatta katma değeri yükseltmek, pazar çeşitliliğini geliştirmek, döviz gelirlerini artırmak ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi desteklemek amacıyla ihracat odaklı üretim ve ticaret politikalarının güçlendirilmesidir.

Sorunun Tanımı

Türkiye son yıllarda ihracatta önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da ihracatın önemli kısmı orta teknoloji ve düşük katma değerli ürünlerden oluşmaktadır.

Başlıca sorunlar:

- Yüksek teknolojili ürün ihracatının düşük olması
- İhracatta pazar yoğunlaşması
- İthal ara malı bağımlılığı
- Küresel rekabet baskısı
- Markalaşma eksikliği
- KOBİ'lerin ihracata erişim zorlukları
- Lojistik maliyetlerinin yüksekliği
- Finansmana erişim sorunları
- İhracatçı insan kaynağı eksikliği
- Küresel ticaret riskleri

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
İhracat Endeksi	60	85	95
Mal ve Hizmet İhracatı	100	180	300
Yüksek Teknoloji İhracat Payı	%5	%15	%30
Katma Değerli İhracat Endeksi	50	80	95
Pazar Çeşitliliği Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal İhracat Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Türkiye İhracat Stratejisinin güncellenmesi	⚠	%60
3	Ülke bazlı ihracat yol haritalarının hazırlanması	X	%0
4	Sektörel ihracat stratejilerinin oluşturulması	⚠	%50
5	Yüksek teknoloji ihracat programının uygulanması	⚠	%40
6	Savunma sanayii ihracatının artırılması	✓	%80

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
7	Yazılım ve dijital hizmet ihracatının desteklenmesi	⚠	%50
8	KOBİ ihracat destek programlarının genişletilmesi	⚠	%60
9	Eximbank desteklerinin artırılması	⚠	%55
10	İhracat finansman sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%50
11	Yeni serbest ticaret anlaşmalarının yapılması	⚠	%45
12	Afrika, Asya ve Latin Amerika pazarlarına açılım programları	⚠	%55
13	Türk markalarının küresel pazarlarda desteklenmesi	⚠	%45
14	Turquality ve markalaşma programlarının genişletilmesi	⚠	%50
15	E-ihracat ve dijital ticaret programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%55
16	Lojistik maliyetlerini düşürme programlarının uygulanması	⚠	%40
17	Liman ve lojistik merkez yatırımlarının artırılması	⚠	%60
18	İhracatçı kümelenmelerinin oluşturulması	X	%0
19	İhracat odaklı organize sanayi bölgelerinin geliştirilmesi	⚠	%40
20	İthal ara malı bağımlılığını azaltma programlarının uygulanması	⚠	%35
21	İhracatçı eğitim programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%50
22	Yapay zekâ destekli ihracat analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
23	Küresel pazar istihbarat sistemlerinin kurulması	X	%0
24	İhracat risk yönetim sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
25	İhracat Ar-Ge fonlarının oluşturulması	X	%0
26	İhracat Veri Platformu kurulması	X	%0
27	İhracat Dashboard'u kurulması	X	%0
28	İhracat Endeksi oluşturulması	X	%0
29	İhracat Yüksek Kurulu kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
30	Ulusal İhracat ve Ticaret Merkezi kurulması	X	%0

İhracatın Artırılmasının 10 Temel Ayağı

1. Katma Değerli Üretim

- Yüksek teknoloji ürünleri
- Markalı ürünler
- Tasarım odaklı üretim

2. Pazar Çeşitlendirmesi

- Afrika
- Asya
- Körfez ülkeleri
- Latin Amerika

3. Yüksek Teknoloji İhracatı

- Savunma sanayii
- Yazılım
- Yapay zekâ
- Elektronik

4. KOBİ İhracatı

- Finansman desteği
- Eğitim programları
- Dijital ihracat

5. Markalaşma

- Türk markaları
- Turquality
- Küresel tanıtım

6. Lojistik ve Ulaştırma

- Limanlar
- Demiryolları
- Lojistik merkezler

7. Dijital Ticaret

- E-ihracat
- B2B platformları
- Dijital pazarlama

8. Finansman ve Sigorta

- Eximbank
- İhracat kredileri
- Ticari alacak sigortası

9. Ticaret Diplomasisi

- STA'lar
- Ticaret müşavirlikleri
- Ekonomik iş birlikleri

10. Veri ve Yönetim

- Ticaret istihbaratı
- İhracat analizleri
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Yüksek teknoloji ihracatının artırılması
2. Yazılım ve dijital hizmet ihracatı
3. Yeni pazar açılım programları
4. Markalaşma seferberliği
5. Lojistik maliyetlerinin azaltılması

Yüksek Öncelik

6. E-ihracat dönüşümü
7. KOBİ ihracat desteği
8. Eximbank kapasitesinin artırılması
9. Savunma sanayii ihracatı
10. İthal ara malı bağımlılığının azaltılması

Orta Öncelik

11. Ticaret istihbarat sistemi

12. Yapay zekâ destekli ihracat analizleri
13. İhracat kümelenmeleri
14. İhracat Ar-Ge fonları
15. Ulusal İhracat Merkezi

Stratejik Mega Programlar

1. Türkiye İhracat 500 Milyar Dolar Programı

- Sektörel ihracat hedefleri
- Ülke bazlı hedefler
- Yıllık performans takibi

2. Yüksek Teknoloji İhracat Hamlesi

- Savunma
- Yazılım
- Elektronik
- Yapay zekâ

3. Küresel Türk Markaları Programı

- Markalaşma
- Tasarım
- Pazarlama

4. Dijital Ticaret ve E-İhracat Programı

- E-ticaret altyapıları
- Dijital ihracatçılar
- Küresel platform entegrasyonu

Performans Göstergeleri

- İhracat Endeksi
- Yüksek Teknoloji İhracat Payı
- Katma Değerli İhracat Endeksi
- Pazar Çeşitliliği Endeksi
- İhracatçı Sayısı
- E-İhracat Endeksi
- Markalaşma Endeksi
- Lojistik Performans Endeksi
- Ticaret Dengesi Endeksi
- Döviz Kazandırıcı Faaliyetler Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir ihracat politikası sonucunda:

- Döviz gelirleri artar.
- Cari açık azalır.
- Ekonomik büyüme hızlanır.
- İstihdam artar.
- Türk markalarının küresel gücü yükselir.
- Teknolojik dönüşüm hızlanır.
- Türkiye'nin küresel ekonomik etkisi artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Cari Açığı Azaltma	100
Döviz Geliri Artışı	100
Ekonomik Büyüme	95
Teknolojik Dönüşüm	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

İhracat, sürdürülebilir ekonomik büyümenin ve güçlü bir para biriminin temel kaynaklarından biridir. Türkiye'nin uzun vadeli hedefi yalnızca daha fazla ihracat yapmak değil; daha fazla teknoloji, yazılım, marka ve bilgi ihraç eden bir ekonomi haline gelmek olmalıdır.

8.2 Yüksek Katma Değerli İhracat

Amaç

Türkiye'nin ihracat gelirlerini artırmak, kilogram başına ihracat değerini yükseltmek, yüksek teknoloji ve bilgi yoğun sektörleri geliştirmek, küresel rekabet gücünü artırmak ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi desteklemek amacıyla yüksek katma değerli ürün ve hizmet ihracatını artırmaktır.

Sorunun Tanımı

Türkiye ihracatta önemli hacimlere ulaşmış olmasına rağmen kilogram başına ihracat değeri gelişmiş ülkelerin oldukça gerisindedir.

Başlıca sorunlar:

- Düşük ve orta teknoloji ürün ağırlıklı ihracat yapısı
- İthal ara malı bağımlılığı
- Ar-Ge harcamalarının yetersizliği
- Patent ve marka sayısının düşük olması
- Tasarım ve inovasyon eksikliği
- Küresel marka sayısının sınırlı olması
- Üniversite-sanayi iş birliğinin yetersizliği
- Teknoloji şirketlerinin ölçeklenme sorunları
- Yüksek teknoloji üretim altyapısının eksikliği
- Nitelikli insan kaynağı ihtiyacı

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Yüksek Katma Değerli İhracat Endeksi	50	80	95
Kg Başına İhracat Değeri (\$)	1,6	3,0	5,0+
Yüksek Teknoloji İhracat Payı	%5	%15	%30
Marka Endeksi	50	80	95
İnovasyon Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yüksek Katma Değerli İhracat Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Kilogram başına ihracat değeri hedeflerinin belirlenmesi	X	%0
3	Yüksek teknoloji sektörleri önceliklendirme programı oluşturulması	⚠	%45
4	Savunma sanayii ihracatının artırılması	✓	%80
5	Yazılım ihracatı stratejisinin uygulanması	⚠	%55
6	Yapay zekâ ürünleri ihracat programının oluşturulması	X	%0
7	Yarı iletken ve mikroçip stratejisinin hazırlanması	X	%0
8	Biyoteknoloji ihracat programının uygulanması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
9	İlaç ve sağlık teknolojileri ihracatının artırılması	⚠	%45
10	Uzay ve havacılık teknolojileri ihracat programı oluşturulması	⚠	%40
11	Elektronik ve ileri üretim teknolojilerinin desteklenmesi	⚠	%50
12	Endüstriyel tasarım ve markalaşma programlarının güçlendirilmesi	⚠	%45
13	Patent ve fikri mülkiyet desteklerinin artırılması	⚠	%55
14	Üniversite-sanayi Ar-Ge iş birliklerinin geliştirilmesi	⚠	%45
15	Teknoloji odaklı teknoparkların yaygınlaştırılması	⚠	%60
16	Teknoloji girişim sermayesi fonlarının büyütülmesi	⚠	%40
17	Unicorn şirket programlarının oluşturulması	X	%0
18	Küresel Türk teknoloji markalarının desteklenmesi	X	%0
19	Yüksek teknoloji üretim kümelenmeleri oluşturulması	⚠	%35
20	Dijital ürün ve SaaS ihracatının teşvik edilmesi	⚠	%50
21	Küresel e-ticaret ve platform ekonomisine entegrasyon	⚠	%50
22	Yapay zekâ destekli ihracat fırsat analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
23	Teknoloji ihracatı veri platformunun kurulması	X	%0
24	Yüksek katma değerli ihracat teşvik sisteminin yeniden yapılandırılması	X	%0
25	Nitelikli insan kaynağı programlarının uygulanması	⚠	%45
26	Yüksek Katma Değerli İhracat Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Katma Değerli İhracat Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Katma Değerli İhracat Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Teknoloji ve İhracat Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Teknoloji İhracat Merkezi kurulması	X	%0

Yüksek Katma Değerli İhracatın 10 Temel Ayağı

1. Yazılım ve Dijital Hizmetler

- SaaS ürünleri
- Bulut sistemleri
- Siber güvenlik
- Veri analitiği

2. Yapay Zekâ Teknolojileri

- Yapay zekâ platformları
- Savunma yapay zekâsı
- Endüstriyel yapay zekâ

3. Savunma Sanayii

- İHA ve SİHA sistemleri
- Elektronik harp sistemleri
- Füze ve radar teknolojileri

4. Elektronik ve Mikroçip

- Yarı iletkenler
- Sensörler
- Haberleşme teknolojileri

5. Biyoteknoloji ve Sağlık

- İlaç
- Tıbbi cihazlar
- Genetik teknolojiler

6. Uzay ve Havacılık

- Uydu sistemleri
- Havacılık ekipmanları
- Uzay teknolojileri

7. Marka ve Tasarım

- Küresel markalar
- Endüstriyel tasarım

- Premium ürünler

8. Ar-Ge ve İnovasyon

- Patentler
- Teknoloji transferi
- Yenilikçi ürünler

9. Girişimcilik ve Yatırım

- Teknoloji girişimleri
- Unicorn şirketler
- Risk sermayesi

10. İnsan Kaynağı

- Mühendisler
- Yazılımcılar
- Araştırmacılar

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Yazılım ihracatı seferberliği
2. Yapay zekâ ekosisteminin kurulması
3. Savunma teknolojileri ihracatı
4. Teknoloji girişim sermayesi sistemi
5. Patent ve markalaşma programı

Yüksek Öncelik

6. Biyoteknoloji yatırımları
7. Yarı iletken teknolojileri
8. SaaS ihracat programı
9. Küresel teknoloji markaları
10. Teknoloji kümelenmeleri

Orta Öncelik

11. Uzay teknolojileri
12. Teknoloji veri platformu
13. İhracat fırsat analizleri
14. Teknoloji Ar-Ge fonları
15. Ulusal Teknoloji İhracat Merkezi

Türkiye İçin Stratejik Öncelikli İhracat Alanları

A Grubu (En Yüksek Öncelik)

- Yazılım
- Yapay zekâ
- Siber güvenlik
- Savunma sanayii
- Elektronik

B Grubu (Yüksek Öncelik)

- Sağlık teknolojileri
- Biyoteknoloji
- İleri malzemeler
- Robotik sistemler

C Grubu (Gelecek Teknolojileri)

- Yarı iletkenler
- Kuantum teknolojileri
- Uzay teknolojileri
- Otonom sistemler

Performans Göstergeleri

- Kg Başına İhracat Değeri
- Yüksek Teknoloji İhracat Payı
- Yazılım İhracatı
- Savunma Sanayii İhracatı
- Patent Endeksi
- Marka Endeksi
- Ar-Ge Endeksi
- Teknoloji Şirketi Sayısı
- Unicorn Sayısı
- Küresel Rekabetçilik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir yüksek katma değerli ihracat politikası sonucunda:

- İhracat geliri hızlı artar.
- Cari açık azalır.
- Teknoloji şirketleri büyür.
- Nitelikli istihdam artar.
- Türkiye orta gelir tuzağından çıkış sürecini hızlandırır.
- Küresel marka sayısı artar.

- Bilgi ekonomisine geçiş hızlanır.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
İhracat Geliri Artışı	100
Teknolojik Dönüşüm	100
Nitelikli İstihdam	95
Küresel Rekabet Gücü	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Uzun vadede Türkiye'nin ihracat sorununu çözmesinin yolu daha fazla tonaj ihraç etmek değil, daha fazla bilgi, teknoloji, yazılım, marka ve tasarım ihraç etmektir. Bir kilogram yazılımın, bir kilogram çelikten çok daha yüksek ekonomik değeri vardır. Bu nedenle yüksek katma değerli ihracat, Türkiye'nin ekonomik dönüşümünün merkezinde yer almalıdır.

8.3 İthalat Bağımlılığının Azaltılması

Amaç

Türkiye'nin üretim, enerji, teknoloji, tarım ve sanayi alanlarında ithal girdilere bağımlılığını azaltmak; cari açığı düşürmek, döviz ihtiyacını azaltmak, yerli üretimi güçlendirmek ve ekonomik bağımsızlığı artırmaktır.

Sorunun Tanımı

Türkiye birçok sektörde üretim yapmasına rağmen ara malı, enerji, teknoloji bileşenleri ve stratejik hammaddelerde ithalata bağımlıdır.

Başlıca sorunlar:

- Ara malı ithalatının yüksek olması
- Enerji ithalat bağımlılığı
- Yüksek teknoloji ürünlerinde dışa bağımlılık
- Petrokimya ve kimya hammaddelerinde ithalat ihtiyacı
- Makine, elektronik ve çip alanlarında dışa bağımlılık
- Tarımsal girdilerde ithalat baskısı
- Yerli üretim kapasitesinin yetersizliği
- Stratejik ürün envanterinin eksikliği
- Tedarik zinciri kırılabilirlikleri

- Cari açık üzerindeki ithalat baskısı

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
İthalat Bağımlılığı Azaltım Endeksi	50	80	95
Ara Malı Yerlilik Oranı	%40	%60	%80
Enerji İthalat Bağımlılığı	%65	%50	%35
Stratejik Ürün Yerlilik Oranı	%50	%75	%90
Cari Açık Azaltım Etkisi	20	60	100

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal İthalat Bağımlılığı Azaltma Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Stratejik ithal ürün envanteri oluşturulması	X	%0
3	Sektör bazlı ithalat bağımlılığı haritası hazırlanması	X	%0
4	Ara malı ithalatını azaltma programı uygulanması	⚠	%40
5	Yerli ara malı üretim seferberliği başlatılması	⚠	%45
6	Petrokimya ve kimya yatırımlarının artırılması	⚠	%45
7	Makine ve ekipman üretiminin yerlileştirilmesi	⚠	%50
8	Elektronik bileşen üretim programı oluşturulması	X	%0
9	Yarı iletken ve çip programı başlatılması	X	%0
10	Enerji ithalatını azaltacak yerli kaynak yatırımları artırılması	⚠	%60
11	Yenilenebilir enerji ekipmanlarının yerlileştirilmesi	⚠	%50
12	Batarya ve enerji depolama teknolojilerinin yerlileştirilmesi	X	%0
13	Tarımsal girdilerde yerli üretim kapasitesinin artırılması	⚠	%50

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
14	Tohum, gübre ve yem hammaddelerinde yerileştirme programı	⚠	%45
15	İlaç ve tıbbi cihazlarda yerli üretim programı	⚠	%45
16	Savunma sanayiinde kritik alt sistemlerin yerileştirilmesi	✓	%75
17	Kamu alımlarında yerli ürün önceliğinin artırılması	⚠	%60
18	Yerli üretim yatırım teşviklerinin artırılması	⚠	%55
19	Stratejik üretim bölgeleri kurulması	X	%0
20	İthal ikame yatırım fonu oluşturulması	X	%0
21	KOBİ'lerin yerli tedarik zincirine entegrasyonu	⚠	%50
22	Üniversite-sanayi yerileştirme projelerinin desteklenmesi	⚠	%45
23	Teknoloji transferi ve lisans bağımlılığını azaltma programı	X	%0
24	Yerli yazılım ve bulut sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%45
25	Kritik ürünlerde stratejik stok sistemi kurulması	X	%0
26	İthalat Bağımlılığı Veri Platformu kurulması	X	%0
27	İthalat Bağımlılığı Dashboard'u kurulması	X	%0
28	İthalat Bağımlılığı Endeksi oluşturulması	X	%0
29	İthalat Bağımlılığı Azaltma Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Üretim ve Tedarik Güvenliği Merkezi kurulması	X	%0

İthalat Bağımlılığını Azaltmanın 10 Temel Ayağı

1. Ara Malı Üretimi

- Sanayi girdileri
- Makine parçaları
- Elektronik bileşenler
- Kimyasal hammaddeler

2. Enerji Bağımsızlığı

- Yenilenebilir enerji
- Yerli doğal gaz
- Enerji verimliliği
- Enerji depolama

3. Teknoloji Yerlileştirme

- Yarı iletkenler
- Yazılım
- Sensörler
- Haberleşme teknolojileri

4. Petrokimya ve Kimya

- Plastik hammaddeleri
- Gübre hammaddeleri
- Sanayi kimyasalları

5. Tarımsal Girdiler

- Tohum
- Gübre
- Yem
- Tarım makineleri

6. Sağlık ve İlaç

- Yerli ilaç
- Tıbbi cihaz
- Biyoteknoloji ürünleri

7. Savunma ve Güvenlik

- Motor sistemleri
- Radar
- Elektronik harp
- Kritik alt sistemler

8. Kamu Alımları

- Yerli ürün önceliği
- Alım garantileri
- Uzun vadeli tedarik

9. Finansman ve Teşvik

- Yatırım fonları
- Vergi teşvikleri
- Düşük faizli üretim kredileri

10. Veri ve İzleme

- İthalat bağımlılığı endeksi
- Ürün bazlı risk haritası
- Cari açık etki analizi

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Ara malı üretim seferberliği
2. Enerji ithalat bağımlılığının azaltılması
3. Petrokimya yatırımlarının artırılması
4. Yarı iletken ve elektronik bileşen programı
5. Tarımsal girdilerde yerlileştirme

Yüksek Öncelik

6. Yerli makine ve ekipman üretimi
7. İlaç ve tıbbi cihaz yerlileştirme
8. Yerli yazılım ve bulut altyapısı
9. Kamu alımlarında yerli ürün önceliği
10. Stratejik stok ve tedarik güvenliği sistemi

Stratejik İthal İkame Alanları

Alan	Öncelikli Ürünler
Enerji	Doğal gaz, petrol, batarya, güneş paneli ekipmanları
Sanayi	Makine, elektronik, ara malları, kimyasallar
Teknoloji	Çip, sensör, yazılım, haberleşme ekipmanları
Tarım	Tohum, gübre, yem, tarım makineleri
Sağlık	İlaç, tıbbi cihaz, biyoteknoloji ürünleri
Savunma	Motor, radar, elektronik harp, alt sistemler

Performans Göstergeleri

- İthalat Bağımlılığı Endeksi
- Ara Malı Yerlilik Oranı
- Enerji İthalat Bağımlılığı
- Stratejik Ürün Yerlilik Oranı
- Yerli Teknoloji Endeksi
- Cari Açık Azaltım Endeksi
- Kamu Alımlarında Yerli Ürün Oranı
- Yerli Üretim Kapasite Endeksi
- Tedarik Güvenliği Endeksi
- İthal İkame Yatırım Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir ithalat bağımlılığı azaltma politikası sonucunda:

- Cari açık azalır.
- Döviz ihtiyacı düşer.
- Yerli sanayi güçlenir.
- Tedarik zinciri dayanıklılığı artar.
- Enerji ve teknoloji bağımsızlığı güçlenir.
- Üretim kapasitesi genişler.
- Ekonomik krizlere karşı dayanıklılık artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Cari Açığı Azaltma	100
Ekonomik Bağımsızlık	100
Sanayi Gelişimi	95
Tedarik Güvenliği	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

İthalat bağımlılığını azaltmak, dış ticaret açığını kapatmanın en etkili yollarından biridir. Ancak bu politika basit bir korumacılık anlayışıyla değil; teknoloji geliştirme, yerli üretim, verimlilik, kalite ve küresel rekabetçilik anlayışıyla uygulanmalıdır.

8.4 Yeni Pazarlar ve Ticaret Anlaşmaları

Amaç

Türkiye'nin ihracatını artırmak, mevcut pazarlara bağımlılığı azaltmak, yeni coğrafyalarda ekonomik etkinliğini güçlendirmek, ticaret hacmini büyütmek ve küresel ticarete daha güçlü bir konuma ulaşmak amacıyla yeni pazarlar geliştirmek ve ticaret anlaşmalarını genişletmektir.

Sorunun Tanımı

Türkiye ihracatının önemli bölümü Avrupa pazarlarına yöneliktir. Bu durum ekonomik krizler, siyasi gerilimler veya bölgesel daralmalar karşısında risk oluşturmaktadır.

Başlıca sorunlar:

- İhracatta belirli pazarlara aşırı bağımlılık
- Afrika, Latin Amerika ve Güneydoğu Asya'da sınırlı pazar payı
- Serbest ticaret anlaşmalarının yetersizliği
- Ticaret diplomasisinin geliştirilme ihtiyacı
- Türk markalarının küresel görünürlüğünün sınırlı olması
- Lojistik ve ulaştırma maliyetleri
- Pazar istihbaratı eksiklikleri
- Yerel mevzuat ve standartlara uyum sorunları
- Finansman ve sigorta eksiklikleri
- Küresel ticarete artan korumacılık eğilimleri

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Pazar Çeşitliliği Endeksi	60	85	95
Yeni Pazar İhracat Endeksi	50	80	95
Serbest Ticaret Anlaşması Endeksi	60	85	95
Ticaret Diplomasisi Endeksi	55	85	95
Küresel Ticaret Erişim Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yeni Pazarlar ve Ticaret Anlaşmaları Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Ülke bazlı ihracat hedeflerinin belirlenmesi	⚠	%55

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
3	Öncelikli hedef ülkeler listesinin oluşturulması	⚠	%60
4	Afrika Açılım Programının güçlendirilmesi	⚠	%65
5	Latin Amerika Açılım Programının genişletilmesi	⚠	%45
6	Güneydoğu Asya Açılım Programının uygulanması	⚠	%45
7	Körfez ve Orta Doğu ticaret programlarının geliştirilmesi	⚠	%60
8	Türk Devletleri ekonomik entegrasyon programlarının güçlendirilmesi	⚠	%65
9	Yeni Serbest Ticaret Anlaşmalarının yapılması	⚠	%50
10	Mevcut STA'ların kapsamının genişletilmesi	⚠	%45
11	Gümrük Birliği'nin güncellenmesi	⚠	%40
12	Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının artırılması	⚠	%55
13	Ticaret müşavirliği ağıının genişletilmesi	⚠	%60
14	Ticaret ateşeliklerinin güçlendirilmesi	⚠	%55
15	Türk Ticaret Merkezlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%40
16	İhracatçı firmalar için ülke risk analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
17	Küresel pazar istihbarat sisteminin kurulması	X	%0
18	Yapay zekâ destekli pazar fırsat analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
19	Küresel lojistik ağlarının güçlendirilmesi	⚠	%50
20	Liman ve lojistik koridor yatırımlarının artırılması	⚠	%55
21	Eximbank ve ihracat sigorta desteklerinin genişletilmesi	⚠	%55
22	Küresel Türk markaları programının uygulanması	⚠	%45
23	Ülke bazlı tanıtım kampanyalarının yürütülmesi	⚠	%40
24	Ticaret diplomasisi eğitim programlarının uygulanması	X	%0
25	Dış ticaret uzmanı yetiştirme programlarının uygulanması	⚠	%35

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
26	Küresel Ticaret Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Küresel Ticaret Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Pazar Çeşitliliği Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Ticaret Diplomasisi Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Küresel Ticaret ve Pazar Geliştirme Merkezi kurulması	X	%0

Yeni Pazarlar ve Ticaret Anlaşmalarının 10 Temel Ayağı

1. Afrika Pazarı

- Sahra Altı Afrika
- Doğu Afrika
- Batı Afrika
- Kuzey Afrika

2. Latin Amerika Pazarı

- Brezilya
- Meksika
- Şili
- Kolombiya

3. Güneydoğu Asya Pazarı

- Endonezya
- Malezya
- Vietnam
- Tayland

4. Körfez ve Orta Doğu

- Suudi Arabistan
- BAE
- Katar
- Kuveyt

5. Türk Devletleri

- Azerbaycan
- Kazakistan
- Özbekistan
- Kırgızistan
- Türkmenistan

6. Serbest Ticaret Anlaşmaları

- STA ağıının genişletilmesi
- Bölgesel ticaret anlaşmaları
- Dijital ticaret anlaşmaları

7. Ticaret Diplomasisi

- Ticaret müşavirlikleri
- Ticaret merkezleri
- Ekonomik iş birlikleri

8. Lojistik ve Koridorlar

- Orta Koridor
- Kalkınma Yolu Projesi
- Liman yatırımları

9. Finansman ve Sigorta

- Eximbank
- İhracat kredileri
- Ticari alacak sigortaları

10. Veri ve İstihbarat

- Pazar araştırmaları
- Ülke risk analizleri
- Ticaret istihbaratı

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Afrika pazarlarında büyüme
2. Türk Devletleri ekonomik entegrasyonu
3. Güneydoğu Asya açılımı
4. Yeni STA'ların yapılması
5. Küresel ticaret istihbarat sistemi

Yüksek Öncelik

6. Körfez ülkeleriyle ticaretin artırılması
7. Latin Amerika açılımı
8. Ticaret müşavirliği ağıının genişletilmesi
9. Türk Ticaret Merkezleri
10. Lojistik koridor yatırımları

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli pazar analizleri
12. Ticaret diplomasisi eğitimleri
13. Ülke bazlı tanıtım kampanyaları
14. Küresel marka programları
15. Ticaret veri platformu

Türkiye İçin Öncelikli Hedef Bölgeler

Öncelik	Bölge	Potansiyel
1	Türk Devletleri	Çok Yüksek
2	Körfez Ülkeleri	Çok Yüksek
3	Afrika	Çok Yüksek
4	Güneydoğu Asya	Yüksek
5	Latin Amerika	Yüksek
6	Güney Asya	Yüksek
7	Orta Asya	Çok Yüksek
8	Balkanlar	Orta
9	Kafkasya	Yüksek
10	Avrupa Dışı OECD Ülkeleri	Orta

Performans Göstergeleri

- Pazar Çeşitliliği Endeksi
- Yeni Pazar İhracat Endeksi
- STA Endeksi

- Ticaret Diplomasisi Endeksi
- Ticaret Merkezi Sayısı
- Ticaret Müşavirliği Performans Endeksi
- İhracatçı Firma Sayısı
- Ülke Risk Endeksi
- Küresel Ticaret Erişim Endeksi
- Ticaret Dengesi Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir yeni pazarlar ve ticaret anlaşmaları politikası sonucunda:

- İhracat pazarları çeşitlenir.
- Dış şoklara karşı dayanıklılık artar.
- Döviz gelirleri yükselir.
- Türkiye'nin küresel ekonomik etkisi artar.
- Türk firmalarının uluslararası görünürlüğü güçlenir.
- Ticaret hacmi büyür.
- Bölgesel ekonomik liderlik güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
İhracat Artışı	95
Pazar Çeşitlendirmesi	100
Jeoekonomik Etki	100
Döviz Geliri Artışı	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Türkiye'nin ihracat stratejisi yalnızca mevcut Avrupa pazarlarını korumaya değil, aynı zamanda Afrika, Türk Devletleri, Körfez, Güneydoğu Asya ve Latin Amerika gibi hızla büyüyen pazarlarda kalıcı varlık oluşturmaya odaklanmalıdır.

8.5 Lojistik Koridorlar

Amaç

Türkiye'nin jeostratejik konumunu kullanarak Avrupa, Asya, Afrika ve Orta Doğu arasında küresel lojistik merkez haline gelmesini sağlamak; dış ticaret maliyetlerini düşürmek, ihracatı artırmak, transit ticaret gelirlerini yükseltmek ve tedarik zinciri güvenliğini güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Türkiye üç kıtanın kesişim noktasında bulunmasına rağmen küresel lojistik potansiyelini tam olarak ekonomik değere dönüştürememektedir.

Başlıca sorunlar:

- Lojistik maliyetlerinin yüksek olması
- Demiryolu taşımacılığının yetersiz payı
- Liman-demiryolu entegrasyon eksiklikleri
- Gümrük süreçlerinde zaman kayıpları
- Lojistik merkezlerin yetersizliği
- Transit ticaret kapasitesinin tam kullanılamaması
- Orta Koridor altyapısının tamamlanmamış olması
- Uluslararası lojistik rekabetinin artması
- Tedarik zinciri kırılganlıkları
- Dijital lojistik sistemlerinin yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Lojistik Koridor Endeksi	60	85	95
Transit Ticaret Endeksi	50	85	95
Lojistik Performans Endeksi	60	85	95
Demiryolu Yük Taşımacılığı Payı	%5	%15	%25
Küresel Lojistik Merkez Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Lojistik Koridorlar Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Türkiye Lojistik Strateji Belgesinin güncellenmesi	⚠	%55

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
3	Orta Koridor Programının hızlandırılması	⚠	%65
4	Kalkınma Yolu Projesinin tamamlanması	⚠	%40
5	Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu kapasitesinin artırılması	⚠	%60
6	Marmaray yük taşımacılığı kapasitesinin artırılması	⚠	%55
7	Liman-demiryolu entegrasyon projelerinin tamamlanması	⚠	%45
8	Yeni lojistik merkezlerin kurulması	⚠	%50
9	Serbest bölgelerin lojistik üs haline getirilmesi	⚠	%50
10	Transit ticaret teşvik sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
11	Gümrük süreçlerinin tam dijitalleştirilmesi	⚠	%60
12	Tek pencere sisteminin güçlendirilmesi	⚠	%55
13	Akıllı sınır kapıları programının uygulanması	⚠	%50
14	Liman kapasite artırımı yatırımlarının hızlandırılması	⚠	%60
15	Konteyner taşımacılığı kapasitesinin artırılması	⚠	%55
16	Hava kargo merkezlerinin geliştirilmesi	⚠	%60
17	Lojistik köylerin yaygınlaştırılması	⚠	%45
18	Soğuk zincir lojistik altyapısının geliştirilmesi	⚠	%50
19	Türk Devletleri lojistik entegrasyon programı oluşturulması	X	%0
20	Avrupa-Asya lojistik iş birliği programlarının geliştirilmesi	⚠	%45
21	Yapay zekâ destekli lojistik optimizasyon sistemlerinin kurulması	X	%0
22	Ulusal lojistik veri platformunun kurulması	X	%0
23	Tedarik zinciri risk analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
24	Lojistik sektöründe nitelikli insan kaynağı programlarının uygulanması	⚠	%40
25	Yeşil lojistik dönüşüm programlarının uygulanması	⚠	%35

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
26	Lojistik Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Lojistik Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Lojistik Koridor Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Lojistik ve Tedarik Zinciri Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Lojistik ve Transit Ticaret Merkezi kurulması	X	%0

Lojistik Koridorların 10 Temel Ayağı

1. Orta Koridor

- Türkiye
- Kafkasya
- Hazar Geçişi
- Orta Asya
- Çin

2. Kalkınma Yolu Koridoru

- Basra Körfezi
- Irak
- Türkiye
- Avrupa

3. Demiryolu Taşımacılığı

- Yük koridorları
- Hızlı yük taşımacılığı
- Intermodal sistemler

4. Limanlar

- Konteyner limanları
- Aktarma limanları
- Lojistik üsler

5. Hava Kargo

- İstanbul Havalimanı
- Bölgesel kargo merkezleri

- Hızlı teslimat ağları

6. Serbest Bölgeler

- Üretim üsleri
- Dağıtım merkezleri
- Ticaret merkezleri

7. Gümrük ve Sınır Geçişleri

- Dijital gümrük
- Akıllı sınır sistemleri
- Tek pencere uygulamaları

8. Tedarik Zinciri Yönetimi

- Risk yönetimi
- Kriz dayanıklılığı
- Stok optimizasyonu

9. Dijital Lojistik

- Yapay zekâ
- Büyük veri
- IoT sistemleri

10. Uluslararası İş Birliği

- Türk Devletleri
- Avrupa
- Körfez Ülkeleri
- Asya-Pasifik

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Orta Koridor'un tamamlanması
2. Kalkınma Yolu Projesi
3. Liman-demiryolu entegrasyonu
4. Gümrüklerin dijital dönüşümü
5. Transit ticaret merkezi programı

Yüksek Öncelik

6. Lojistik merkezler ve lojistik köyler
7. Hava kargo kapasitesi
8. Türk Devletleri lojistik entegrasyonu
9. Tedarik zinciri güvenliği
10. Yapay zekâ destekli lojistik sistemleri

Orta Öncelik

11. Yeşil lojistik dönüşümü
12. Soğuk zincir yatırımları
13. İnsan kaynağı programları
14. Veri platformu
15. Ulusal Lojistik Merkezi

Türkiye İçin Stratejik Lojistik Koridorlar

A Grubu (En Kritik Koridorlar)

1. Orta Koridor (Türkiye–Kafkasya–Orta Asya–Çin)
2. Kalkınma Yolu (Basra–Irak–Türkiye–Avrupa)
3. Avrupa Koridoru

B Grubu (Bölgesel Koridorlar)

4. Türk Devletleri Koridoru
5. Karadeniz Koridoru
6. Akdeniz Koridoru

C Grubu (Geleceğin Koridorları)

7. Kuzey Afrika Koridoru
8. Körfez Koridoru
9. Güney Asya Koridoru
10. Dijital Ticaret Koridorları

Performans Göstergeleri

- Lojistik Koridor Endeksi
- Transit Ticaret Endeksi
- Lojistik Performans Endeksi
- Gümrük Verimlilik Endeksi
- Demiryolu Taşımacılığı Endeksi
- Liman Performans Endeksi
- Hava Kargo Endeksi
- Tedarik Zinciri Dayanıklılık Endeksi
- Dijital Lojistik Endeksi
- Küresel Bağlantısallık Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir lojistik koridor politikası sonucunda:

- İhracat maliyetleri azalır.
- Transit ticaret gelirleri artar.
- Türkiye bölgesel lojistik merkez olur.
- Dış ticaret hacmi büyür.
- Tedarik zinciri dayanıklılığı artar.
- Yatırım çekme kapasitesi yükselir.
- Jeoekonomik güç artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
İhracat Artışı	95
Transit Gelirler	100
Jeostratejik Güç	100
Ticaret Kolaylığı	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

21. yüzyılda ticaret yollarını kontrol eden ülkeler ekonomik güç kazanmaktadır. Türkiye, coğrafi avantajını kullanarak sadece üretim ve ihracat ülkesi değil, aynı zamanda Avrupa, Asya ve Afrika arasında küresel lojistik merkez haline gelmelidir.

8.6 Cari Açığın Azaltılması

Amaç

Türkiye'nin dış ticaret ve cari işlemler açığını sürdürülebilir seviyelere indirmek, döviz ihtiyacını azaltmak, ekonomik kırılganlıkları azaltmak, finansal istikrarı güçlendirmek ve uzun vadeli ekonomik bağımsızlığı sağlamaktır.

Sorunun Tanımı

Cari açık, Türkiye ekonomisinin kronik sorunlarından biridir. Özellikle enerji ithalatı, ara malı bağımlılığı ve düşük katma değerli ihracat yapısı cari açığın temel nedenleri arasında yer almaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Enerji ithalatına yüksek bağımlılık
- Ara malı ithalatının yüksek olması
- Düşük katma değerli ihracat
- Yetersiz tasarruf oranları
- Yüksek dış finansman ihtiyacı
- Turizm gelirlerinin mevsimsel olması
- Teknoloji ithalatının yüksek olması
- Döviz kuru oynaklığı
- Küresel enerji fiyat şokları
- Dış ticaret açığı

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Cari Açık Azaltım Endeksi	55	85	95
Cari Açık / GSYH	%3	%1	%0
Enerji İthalat Bağımlılığı	%65	%50	%35
Yüksek Katma Değerli İhracat Payı	%5	%15	%30
Döviz Kazandırıcı Faaliyetler Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Cari Açık Azaltma Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Cari açık nedenleri veri platformunun kurulması	X	%0
3	Enerji ithalat bağımlılığının azaltılması	⚠	%60
4	Yerli enerji üretiminin artırılması	⚠	%65
5	Yenilenebilir enerji yatırımlarının hızlandırılması	✓	%80

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
6	Karadeniz doğal gazı üretiminin artırılması	⚠	%70
7	Ara malı ithalatını azaltma programlarının uygulanması	⚠	%40
8	Yerli üretim ve yerileştirme programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%50
9	Petrokimya yatırımlarının artırılması	⚠	%45
10	Yüksek katma değerli ihracat programlarının uygulanması	⚠	%45
11	Yazılım ihracatının artırılması	⚠	%50
12	Savunma sanayii ihracatının artırılması	✓	%80
13	Turizm gelirlerinin çeşitlendirilmesi	⚠	%60
14	Sağlık turizmi gelirlerinin artırılması	⚠	%55
15	Eğitim ihracatının geliştirilmesi	⚠	%40
16	Hizmet ihracatının artırılması	⚠	%50
17	E-ihracat programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%55
18	Yerli teknoloji üretiminin artırılması	⚠	%45
19	Yarı iletken ve elektronik üretim programı oluşturulması	X	%0
20	Tasarruf oranlarını artıracak reformların uygulanması	⚠	%35
21	Sermaye piyasalarının derinleştirilmesi	⚠	%45
22	Döviz kazandırıcı yatırım teşviklerinin artırılması	⚠	%50
23	Yapay zekâ destekli cari açık analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
24	Cari açık erken uyarı sisteminin kurulması	X	%0
25	Döviz risk yönetim sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%40
26	Cari Açık Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Cari Açık Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Cari Açık Endeksi oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
29	Cari Denge Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Cari Denge ve Rekabetçilik Merkezi kurulması	X	%0

Cari Açığın Azaltılmasının 10 Temel Ayağı

1. Enerji Bağımsızlığı

- Yenilenebilir enerji
- Nükleer enerji
- Yerli doğal gaz
- Enerji verimliliği

2. İthal İkamesi

- Ara malı üretimi
- Petrokimya
- Elektronik
- Makine sanayi

3. Yüksek Katma Değerli İhracat

- Yazılım
- Savunma sanayii
- Yapay zekâ
- Biyoteknoloji

4. Hizmet İhracatı

- Turizm
- Sağlık turizmi
- Eğitim hizmetleri
- Yazılım hizmetleri

5. Teknoloji Gelişimi

- Ar-Ge
- Patent
- İnovasyon
- Teknoloji transferi

6. Tasarrufların Artırılması

- Bireysel tasarruflar
- Kurumsal tasarruflar
- Sermaye piyasaları

7. Yerli Üretim

- Sanayi
- Tarım
- Enerji
- Teknoloji

8. Döviz Kazandırıcı Faaliyetler

- İhracat
- Turizm
- Lojistik
- Uluslararası hizmetler

9. Finansal İstikrar

- Kur istikrarı
- Risk yönetimi
- Rezerv yönetimi

10. Veri ve Yönetişim

- Cari açık analizleri
- Risk haritaları
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Enerji ithalatının azaltılması
2. Ara malı üretim seferberliği
3. Yüksek katma değerli ihracat
4. Yazılım ve hizmet ihracatı
5. Petrokimya yatırımları

Yüksek Öncelik

6. Turizm gelirlerinin artırılması
7. Sağlık ve eğitim ihracatı
8. Yerli teknoloji üretimi
9. Tasarruf oranlarının artırılması

10. Cari açık erken uyarı sistemi

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Döviz risk yönetimi
13. Veri platformları
14. Rekabetçilik analizleri
15. Ulusal Cari Denge Merkezi

Cari Açığı En Çok Etkileyen Alanlar

Alan	Etki Düzeyi
Enerji İthalatı	Çok Yüksek
Ara Malı İthalatı	Çok Yüksek
Petrokimya Ürünleri	Çok Yüksek
Elektronik ve Çipler	Yüksek
Makine ve Ekipman	Yüksek
Turizm Gelirleri	Yüksek
Yazılım İhracatı	Yüksek
Savunma İhracatı	Orta-Yüksek
Sağlık Turizmi	Orta
Eğitim İhracatı	Orta

Performans Göstergeleri

- Cari Açık / GSYH Oranı
- Cari Açık Endeksi
- Enerji İthalat Endeksi
- Ara Malı İthalat Endeksi
- Döviz Kazandırıcı Faaliyetler Endeksi
- Hizmet İhracatı Endeksi
- Tasarruf Oranı Endeksi
- Rekabetçilik Endeksi
- Teknoloji İhracatı Endeksi
- Ekonomik Dayanıklılık Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir cari açık azaltma politikası sonucunda:

- Döviz ihtiyacı azalır.
- Kur istikrarı güçlenir.
- Enflasyon baskısı azalır.
- Finansal kırılganlıklar düşer.
- Yatırım ortamı güçlenir.
- Ekonomik bağımsızlık artar.
- Uzun vadeli büyüme daha sürdürülebilir hale gelir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Makroekonomik İstikrar	100
Döviz İhtiyacını Azaltma	100
Cari Dengeye Katkı	100
Ekonomik Bağımsızlık	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Cari açık, aslında ekonominin birçok yapısal sorununun sonucudur. Bu nedenle cari açığı doğrudan değil; enerji, sanayi, teknoloji, ihracat, lojistik, turizm ve tasarruf politikalarını birlikte geliştirerek azaltmak gerekir.

8.7 Döviz Kazandırıcı Faaliyetler

Amaç

Türkiye'nin sürdürülebilir döviz gelirlerini artırmak, cari açığı azaltmak, dış finansman ihtiyacını düşürmek, ekonomik istikrarı güçlendirmek ve Türk Lirası'nın değerini desteklemek amacıyla döviz kazandırıcı faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesidir.

Sorunun Tanımı

Türkiye'nin döviz gelirleri büyük ölçüde mal ihracatı ve turizme dayanmaktadır. Küresel krizler, enerji fiyatları ve dış ticaret dengesi döviz ihtiyacını artırmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Döviz gelirlerinin sınırlı sektörlere bağlı olması
- Yüksek enerji ithalatı
- Cari açık sorunu
- Yüksek teknoloji ihracatının yetersizliği
- Hizmet ihracatının potansiyelinin altında kalması
- Küresel marka eksikliği
- Yazılım ve dijital hizmet ihracatının düşük olması
- Uluslararası yatırım çekme kapasitesinin sınırlı olması
- Eğitim ve sağlık ihracatının yetersizliği
- Döviz kazandırıcı faaliyetlerin koordinasyonsuz yapısı

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Döviz Kazandırıcı Faaliyetler Endeksi	60	85	95
Toplam Döviz Geliri Endeksi	100	180	300
Hizmet İhracatı Endeksi	60	90	100
Teknoloji İhracatı Endeksi	50	85	95
Uluslararası Yatırım Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Döviz Kazandırıcı Faaliyetler Master Planı hazırlanması	X	%0
2	Döviz kazandırıcı sektörler stratejisinin oluşturulması	X	%0
3	Mal ihracatının artırılması	⚠	%65
4	Yüksek katma değerli ihracat programlarının uygulanması	⚠	%45
5	Yazılım ihracatı seferberliği başlatılması	⚠	%50
6	Yapay zekâ ve dijital ürün ihracat programlarının oluşturulması	X	%0
7	Savunma sanayii ihracatının artırılması	✓	%80

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
8	Turizm gelirlerinin çeşitlendirilmesi	⚠	%60
9	Sağlık turizmi programlarının geliştirilmesi	⚠	%55
10	Eğitim ihracatının artırılması	⚠	%40
11	Uluslararası öğrenci programlarının genişletilmesi	⚠	%50
12	Lojistik ve transit ticaret gelirlerinin artırılması	⚠	%50
13	Finansal hizmet ihracatının geliştirilmesi	X	%0
14	Uluslararası müteahhitlik hizmetlerinin desteklenmesi	⚠	%70
15	Mühendislik ve danışmanlık hizmet ihracatının artırılması	⚠	%45
16	Film, medya ve dijital içerik ihracat programlarının oluşturulması	X	%0
17	Kültür ve yaratıcı endüstriler ihracatının desteklenmesi	X	%0
18	E-ihracat programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%55
19	Küresel Türk markalarının desteklenmesi	⚠	%45
20	Doğrudan yabancı yatırım çekme programlarının güçlendirilmesi	⚠	%40
21	Uluslararası finans merkezi programlarının geliştirilmesi	⚠	%35
22	Yapay zekâ destekli döviz gelir analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
23	Döviz kazandırıcı faaliyet veri platformunun kurulması	X	%0
24	Döviz kazandırıcı faaliyet teşvik sisteminin yeniden yapılandırılması	X	%0
25	Döviz kazandırıcı sektör uzmanı yetiştirme programlarının uygulanması	X	%0
26	Döviz Gelirleri Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Döviz Gelirleri Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Döviz Kazandırıcı Faaliyetler Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Döviz Gelirleri Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Döviz Gelirleri ve Rekabetçilik Merkezi kurulması	X	%0

Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerin 10 Temel Ayağı

1. Mal ihracatı

- Sanayi ürünleri
- Tarım ürünleri
- Savunma ürünleri
- Teknoloji ürünleri

2. Hizmet ihracatı

- Yazılım
- Danışmanlık
- Mühendislik
- Finans

3. Turizm

- Kültür turizmi
- Sağlık turizmi
- Spor turizmi
- Kongre turizmi

4. Eğitim ihracatı

- Uluslararası öğrenciler
- Online eğitim
- Mesleki eğitim

5. Sağlık ihracatı

- Sağlık turizmi
- Hastane hizmetleri
- Tıbbi teknoloji

6. Lojistik ve Transit Ticaret

- Orta Koridor
- Kalkınma Yolu
- Liman hizmetleri

7. Yazılım ve Dijital Ekonomi

- SaaS
- Yapay zekâ

- Siber güvenlik
- Veri hizmetleri

8. Uluslararası Müteahhitlik

- İnşaat projeleri
- Altyapı projeleri
- Teknik müşavirlik

9. Doğrudan Yabancı Yatırım

- Üretim yatırımları
- Teknoloji yatırımları
- Finans yatırımları

10. Kültür ve Yaratıcı Endüstriler

- Film ve dizi
- Oyun sektörü
- Dijital içerik
- Tasarım ürünleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Yazılım ve dijital hizmet ihracatı
2. Yüksek katma değerli mal ihracatı
3. Savunma sanayii ihracatı
4. Sağlık turizmi ve eğitim ihracatı
5. Uluslararası müteahhitlik hizmetleri

Yüksek Öncelik

6. Lojistik ve transit ticaret gelirleri
7. Oyun ve dijital içerik sektörü
8. Küresel marka programı
9. Doğrudan yabancı yatırımlar
10. Finansal hizmet ihracatı

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ ürün ihracatı
12. Kültür endüstrileri
13. Veri platformları
14. Uzman yetiştirme programları

Türkiye İçin En Stratejik Döviz Kazandırıcı Alanlar

Sıra	Alan	Potansiyel
1	Yazılım ve Dijital Hizmetler	Çok Yüksek
2	Savunma Sanayii	Çok Yüksek
3	Turizm	Çok Yüksek
4	Sağlık Turizmi	Çok Yüksek
5	Uluslararası Müteahhitlik	Çok Yüksek
6	Eğitim İhracatı	Yüksek
7	Oyun ve Dijital İçerik	Yüksek
8	Lojistik ve Transit Ticaret	Yüksek
9	Finansal Hizmetler	Orta-Yüksek
10	Film ve Dizi İhracatı	Orta-Yüksek

Performans Göstergeleri

- Döviz Kazandırıcı Faaliyetler Endeksi
- Toplam Döviz Gelirleri
- Hizmet İhracatı Endeksi
- Yazılım İhracatı Endeksi
- Sağlık Turizmi Endeksi
- Eğitim İhracatı Endeksi
- Savunma İhracatı Endeksi
- Uluslararası Müteahhitlik Endeksi
- Doğrudan Yabancı Yatırım Endeksi
- Rekabetçilik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir döviz kazandırıcı faaliyetler politikası sonucunda:

- Cari açık azalır.
- Döviz rezervleri güçlenir.
- Kur istikrarı desteklenir.
- İstihdam artar.
- Teknoloji ve hizmet ekonomisi büyür.
- Türkiye'nin küresel ekonomik etkisi artar.
- Ekonomik dayanıklılık güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Döviz Geliri Artışı	100
Cari Açığa Katkı	100
Hizmet Ekonomisi Gelişimi	95
Küresel Rekabet Gücü	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Uzun vadede güçlü ülkeler yalnızca mal ihraç eden değil, aynı zamanda bilgi, teknoloji, yazılım, finans, eğitim, sağlık ve kültür ihraç eden ülkelerdir. Türkiye'nin döviz stratejisi de yalnızca ihracata değil, tüm döviz kazandırıcı faaliyetlerin birlikte geliştirilmesine dayanmalıdır.

BÖLÜM 2 – ADALET VE DEMOKRASİ

9. Demokrasi

9.1 Seçim Sistemi Reformları

Amaç

Türkiye'de seçim sisteminin adalet, temsil kabiliyeti, istikrar, şeffaflık ve demokratik meşruiyet ilkeleri doğrultusunda geliştirilmesi; vatandaş iradesinin Meclis'e ve yerel yönetimlere daha doğru yansımaları sağlamak, siyasi katılımı artırmak ve demokrasiye olan güveni güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Seçim sistemi demokrasinin temel taşıdır. Seçim sistemindeki eksiklikler temsil adaleti, siyasi katılım ve yönetim kalitesi üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Temsilde adalet ile yönetimde istikrar arasında denge sorunu
- Seçim barajı tartışmaları
- Parti içi demokrasi eksiklikleri
- Milletvekili aday belirleme süreçlerinin sınırlı katılımcı olması
- Seçmen-devlet arasındaki güven sorunları
- Siyasi finansman şeffaflığının yetersizliği
- Genç ve kadın temsil oranlarının düşük kalması
- Seçim süreçlerinde bilgi kirliliği
- Yurtdışı seçmen katılımının geliştirilme ihtiyacı
- Dijital seçim verilerinin yetersiz analizi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Seçim Sistemi Kalite Endeksi	60	85	95
Seçime Katılım Endeksi	75	90	95
Temsil Adaleti Endeksi	60	85	95
Seçim Güveni Endeksi	60	85	95
Siyasi Katılım Endeksi	55	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Seçim Sistemi Reform Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Seçim mevzuatının bütüncül şekilde gözden geçirilmesi	⚠	%40
3	Temsilde adalet analizlerinin yapılması	X	%0
4	Seçim barajının düzenli etki analizlerinin yapılması	⚠	%35
5	Daraltılmış bölge modellerinin değerlendirilmesi	X	%0
6	Karma seçim sistemi alternatiflerinin analiz edilmesi	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
7	Parti içi ön seçim mekanizmalarının güçlendirilmesi	X	%0
8	Aday belirleme süreçlerinde üyelerin etkisinin artırılması	⚠	%25
9	Siyasi partilerde iç demokrasi standartlarının geliştirilmesi	X	%0
10	Kadın temsilini artırıcı teşviklerin uygulanması	⚠	%35
11	Genç temsilini artırıcı düzenlemelerin yapılması	⚠	%35
12	Engelli bireylerin siyasi katılımının artırılması	⚠	%40
13	Yurtdışı seçmen katılım sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%55
14	Seçmen kayıt sistemlerinin sürekli güncellenmesi	✓	%80
15	Seçim güvenliği altyapısının güçlendirilmesi	⚠	%60
16	Sandık sonuçlarının dijital doğrulama sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%50
17	Seçim finansmanı şeffaflık sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
18	Siyasi bağış ve harcama raporlarının standartlaştırılması	X	%0
19	Seçim kampanyalarında şeffaflık standartlarının artırılması	X	%0
20	Dezenformasyonla mücadele mekanizmalarının geliştirilmesi	⚠	%40
21	Seçim süreçleri veri analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
22	Yapay zekâ destekli seçim izleme sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
23	Seçim gözlemciliği kapasitesinin artırılması	⚠	%45
24	Vatandaşlık ve demokrasi eğitimlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%40
25	Seçim reformu etki analiz merkezinin kurulması	X	%0
26	Seçim Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Demokrasi ve Seçim Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Seçim Sistemi Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Demokrasi ve Seçim Reformu Kurulu kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
30	Ulusal Demokrasi ve Seçim Enstitüsü kurulması	X	%0

Seçim Sistemi Reformlarının 10 Temel Ayağı

1. Temsilde Adalet

- Oyların adil temsili
- Bölgesel temsil dengesi
- Azınlık görüşlerinin temsili

2. Yönetimde İstikrar

- Hükümet kurma kapasitesi
- Karar alma etkinliği
- Siyasal istikrar

3. Parti İçi Demokrasi

- Ön seçim
- Üye katılımı
- Şeffaf aday belirleme

4. Seçim Güvenliği

- Sandık güvenliği
- Dijital doğrulama
- Veri güvenliği

5. Şeffaflık

- Kampanya finansmanı
- Bağış sistemleri
- Harcama raporları

6. Katılım

- Gençler
- Kadınlar
- Engelliler
- Yurtdışı seçmenler

7. Dijitalleşme

- Seçim veri sistemleri
- Açık veri
- Sonuç analizleri

8. Seçmen Eğitimi

- Demokrasi bilinci
- Medya okuryazarlığı
- Vatandaşlık eğitimi

9. Denetim

- Bağımsız gözlem
- Raporlama
- Performans ölçümü

10. Veri ve Yönetişim

- Demokrasi endeksleri
- Seçim göstergeleri
- Politika analizi

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Parti içi demokrasi reformları
2. Seçim finansmanı şeffaflığı
3. Seçim güvenliği altyapısı
4. Temsil adaleti analizleri
5. Demokrasi ve vatandaşlık eğitimi

Yüksek Öncelik

6. Kadın ve genç temsiline artırılması
7. Dezenformasyonla mücadele
8. Dijital seçim veri sistemleri
9. Seçim gözlemciliğinin güçlendirilmesi
10. Açık veri uygulamaları

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analiz sistemleri
12. Demokrasi enstitüsü
13. Etki analiz merkezleri
14. Uluslararası karşılaştırmalar

Alternatif Seçim Sistemi Modelleri İnceleme Programı

A Grubu

- Mevcut nispi temsil sistemi
- Güçlendirilmiş nispi temsil

B Grubu

- Karma seçim sistemi
- Alman modeli

C Grubu

- Daraltılmış bölge sistemi
- Tercihli oy sistemi

Amaç, herhangi bir modeli doğrudan benimsemek değil; Türkiye'nin siyasi ve toplumsal yapısına en uygun modeli bilimsel olarak değerlendirmektir.

Performans Göstergeleri

- Seçime Katılım Oranı
- Seçim Güveni Endeksi
- Temsil Adaleti Endeksi
- Kadın Temsil Oranı
- Genç Temsil Oranı
- Parti İçi Demokrasi Endeksi
- Seçim Şeffaflık Endeksi
- Seçim Güvenliği Endeksi
- Demokrasi Katılım Endeksi
- Seçim Sistemi Kalite Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir seçim sistemi reformu sonucunda:

- Demokratik meşruiyet güçlenir.
- Vatandaşların siyasal sisteme güveni artar.
- Temsil adaleti gelişir.
- Siyasi katılım yükselir.
- Parti içi demokrasi güçlenir.
- Yönetim kalitesi artar.

- Demokratik istikrar güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Demokratik Temsil	100
Siyasi Katılım	95
Şeffaflık	95
Kurumsal Güven	100
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Seçim sistemi reformlarının amacı belirli bir siyasi görüşü güçlendirmek değil; vatandaş iradesinin mümkün olan en doğru şekilde temsil edilmesini, demokratik meşruiyetin güçlenmesini ve devlet yönetiminde istikrarın korunmasını sağlamaktır.

9.2 Siyasi Partiler Reformu

Amaç

Türkiye'de siyasi partilerin daha demokratik, şeffaf, hesap verebilir, katılımcı ve kurumsal yapılar haline gelmesini sağlamak; parti içi demokrasiyi güçlendirmek, siyasi temsil kalitesini artırmak ve vatandaşların siyasal süreçlere katılımını geliştirmektir.

Sorunun Tanımı

Siyasi partiler demokrasinin temel kurumlarıdır. Ancak parti içi karar alma süreçleri, aday belirleme yöntemleri, mali şeffaflık ve kurumsallaşma alanlarında çeşitli geliştirme ihtiyaçları bulunmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Parti içi demokrasi eksiklikleri
- Aday belirleme süreçlerinin sınırlı katılımcı olması
- Lider merkezli yönetim yapıları
- Mali şeffaflık eksiklikleri
- Genç ve kadınların karar alma süreçlerine sınırlı katılımı
- Parti programlarının yeterince performans odaklı olmaması
- Üyelerin karar süreçlerine etkisinin düşük olması
- Siyasi etik mekanizmalarının yetersizliği

- Veri ve performans yönetimi eksikliği
- Parti okulları ve siyaset akademilerinin yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Parti İçi Demokrasi Endeksi	50	80	95
Siyasi Şeffaflık Endeksi	55	85	95
Üye Katılım Endeksi	50	80	95
Genç Temsil Endeksi	45	75	90
Kurumsallaşma Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Siyasi Partiler Reform Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Siyasi Partiler Kanununun güncellenmesi	⚠	%30
3	Parti içi demokrasi standartlarının oluşturulması	X	%0
4	Ön seçim mekanizmalarının yaygınlaştırılması	X	%0
5	Üyelerin aday belirleme süreçlerine katılımının artırılması	⚠	%25
6	Dijital üye oylama sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
7	Parti tüzüklerinde demokratik yönetim ilkelerinin güçlendirilmesi	⚠	%35
8	Parti içi görev süreleri için kurumsal standartların oluşturulması	X	%0
9	Parti içi denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi	⚠	%30
10	Mali şeffaflık standartlarının artırılması	X	%0
11	Bağış ve harcamaların kamuya açık raporlanması	X	%0
12	Bağımsız mali denetim sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
13	Siyasi etik kurallarının güçlendirilmesi	⚠	%35
14	Parti etik kurallarının etkinleştirilmesi	⚠	%30
15	Gençlik kollarının karar alma süreçlerine katılımının artırılması	⚠	%40
16	Kadın temsilini artırıcı teşviklerin uygulanması	⚠	%40
17	Engelli bireylerin siyasi katılımının desteklenmesi	⚠	%35
18	Parti akademileri ve siyaset okullarının kurulması	⚠	%45
19	Politika geliştirme merkezlerinin oluşturulması	X	%0
20	Veri temelli politika üretim sistemlerinin kurulması	X	%0
21	Yapay zekâ destekli politika analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
22	Parti performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
23	Vatandaş geri bildirim sistemlerinin kurulması	X	%0
24	Parti-vatandaş iletişim platformlarının geliştirilmesi	⚠	%40
25	Parti reformu etki analiz merkezinin kurulması	X	%0
26	Siyasi Partiler Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Siyasi Partiler Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Parti İçi Demokrasi Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Siyasi Reform Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Siyasi Sistem Araştırmaları Enstitüsü kurulması	X	%0

Siyasi Partiler Reformunun 10 Temel Ayağı

1. Parti İçi Demokrasi

- Ön seçim
- Üye katılımı
- Şeffaf aday belirleme

2. Kurumsallaşma

- Kurumsal yönetim
- Görev tanımları
- Performans yönetimi

3. Şeffaflık

- Mali raporlama
- Bağış açıklamaları
- Harcama denetimi

4. Hesap Verebilirlik

- İç denetim
- Bağımsız denetim
- Kamu raporları

5. Siyasi Etik

- Etik kurallar
- Etik komisyonları
- Uyum mekanizmaları

6. Katılım

- Üyeler
- Gençler
- Kadınlar
- Engelliler

7. Politika Üretimi

- Araştırma merkezleri
- Veri analizi
- Uzman katkıları

8. Dijitalleşme

- Dijital üyelik
- Elektronik katılım
- Açık veri sistemleri

9. Eğitim

- Parti akademileri

- Liderlik programları
- Demokrasi eğitimi

10. Veri ve Yönetişim

- Parti performans göstergeleri
- Katılım analizleri
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Parti içi demokrasi mekanizmaları
2. Mali şeffaflık reformları
3. Ön seçim sistemlerinin yaygınlaştırılması
4. Siyasi etik reformları
5. Üye katılımının artırılması

Yüksek Öncelik

6. Parti akademileri
7. Genç ve kadın temsiline artırılması
8. Veri temelli politika geliştirme
9. Dijital katılım sistemleri
10. Vatandaş geri bildirim mekanizmaları

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analiz sistemleri
12. Performans göstergeleri
13. Araştırma merkezleri
14. Etki analiz sistemleri
15. Siyasi Sistem Enstitüsü

Siyasi Partiler İçin Kurumsal Standartlar

Demokratik Standartlar

- Düzenli kongreler
- Üye katılımı
- Ön seçim uygulamaları
- Açık karar alma süreçleri

Mali Standartlar

- Yıllık bağımsız denetim
- Şeffaf mali tablolar
- Bağış raporları
- Harcama raporları

Yönetim Standartları

- Performans ölçümü
- Etik kurullar
- Risk yönetimi
- Stratejik planlama

Performans Göstergeleri

- Parti İçi Demokrasi Endeksi
- Siyasi Şeffaflık Endeksi
- Üye Katılım Endeksi
- Genç Temsil Endeksi
- Kadın Temsil Endeksi
- Siyasi Etik Endeksi
- Parti Kurumsallaşma Endeksi
- Vatandaş Güven Endeksi
- Politika Kalitesi Endeksi
- Demokratik Yönetişim Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir siyasi partiler reformu sonucunda:

- Parti içi demokrasi güçlenir.
- Vatandaşların siyasete güveni artar.
- Daha nitelikli siyasi kadrolar yetişir.
- Şeffaflık ve hesap verebilirlik artar.
- Siyasi kutuplaşma azalabilir.
- Politika üretim kalitesi yükselir.
- Demokratik sistemin kurumsal kapasitesi güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Demokratik Kalite	100
Şeffaflık	95

Kriter	Puan
Hesap Verebilirlik	95
Kurumsallaşma	100
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Güçlü demokrasiler yalnızca güçlü devlet kurumlarıyla değil, aynı zamanda güçlü ve kurumsallaşmış siyasi partilerle ayakta kalır. Amaç herhangi bir partiyi güçlendirmek değil; tüm partilerin daha demokratik, daha şeffaf ve daha katılımcı hale gelmesini sağlamaktır.

9.3 Meclis Denetim Mekanizmaları

Amaç

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yürütme üzerindeki denetim kapasitesini güçlendirmek, kamu kaynaklarının etkin kullanımını sağlamak, hesap verebilirliği artırmak, yasama kalitesini yükseltmek ve demokratik yönetişimi geliştirmektir.

Sorunun Tanımı

Meclis, yasama faaliyetlerinin yanında yürütmenin denetlenmesinden de sorumludur. Ancak denetim mekanizmalarının etkinliği, kurumsal kapasitesi ve veri altyapısı konusunda geliştirilmesi gereken alanlar bulunmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Meclis araştırmalarının sınırlı etki oluşturmaması
- Komisyon çalışmalarının yeterince görünür olmaması
- Kamu harcamalarının performans bazlı denetlenememesi
- Yasaların etki analizlerinin yetersizliği
- Veri ve analiz altyapısının eksikliği
- Uzman personel kapasitesinin sınırlı olması
- Sayıştay bulgularının sistematik izlenememesi
- Vatandaşların denetim süreçlerine erişiminin sınırlı olması
- Performans göstergelerinin yetersizliği
- Dijital denetim araçlarının eksikliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Meclis Denetim Endeksi	60	85	95
Hesap Verebilirlik Endeksi	55	85	95
Yasama Kalitesi Endeksi	60	85	95
Kamu Denetimi Endeksi	60	85	95
Şeffaflık Endeksi	60	90	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yasama ve Denetim Reformu Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Meclis denetim mekanizmalarının kapsamlı analiz edilmesi	X	%0
3	İhtisas komisyonlarının uzman kapasitesinin artırılması	⚠	%40
4	Komisyonlara sürekli uzman desteği sağlanması	⚠	%35
5	Yasama etki analizi sisteminin kurulması	X	%0
6	Düzenleyici etki analizlerinin zorunlu hale getirilmesi	X	%0
7	Kamu harcamalarının performans esaslı izlenmesi	⚠	%35
8	Bütçe denetim kapasitesinin güçlendirilmesi	⚠	%40
9	Meclis bünyesinde bağımsız bütçe ofisi kurulması	X	%0
10	Sayıştay raporlarının sistematik takip mekanizmasının kurulması	X	%0
11	Kamu kurumları performans raporlarının standartlaştırılması	⚠	%45
12	Bakanlık performans göstergelerinin Meclis tarafından izlenmesi	X	%0
13	Kamu yatırım projelerinin düzenli denetlenmesi	⚠	%40
14	Stratejik plan ve bütçe uyumunun izlenmesi	⚠	%35
15	Kamu-özel iş birliği projelerinin şeffaf denetlenmesi	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
16	Dijital denetim ve veri analitiği altyapısının kurulması	X	%0
17	Yapay zekâ destekli denetim sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
18	Açık veri tabanlı meclis izleme sistemlerinin kurulması	X	%0
19	Vatandaşların komisyon çalışmalarına erişiminin artırılması	⚠	%30
20	Meclis oturumlarının veri tabanına dönüştürülmesi	X	%0
21	Milletvekili performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
22	Yasama performans endekslerinin oluşturulması	X	%0
23	Kamu denetim göstergelerinin oluşturulması	X	%0
24	Yasama araştırma merkezi kurulması	X	%0
25	Meclis Veri ve Analiz Merkezi kurulması	X	%0
26	Meclis Açık Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Yasama ve Denetim Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Meclis Denetim Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Yasama Kalitesi Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Demokratik Denetim Enstitüsü kurulması	X	%0

Meclis Denetim Mekanizmalarının 10 Temel Ayağı

1. Bütçe Denetimi

- Merkezi bütçe denetimi
- Harcama analizleri
- Performans bütçesi

2. Sayıştay Denetimi

- Bulguların izlenmesi
- Tavsiyelerin uygulanması

- Risk bazlı denetim

3. Komisyon Sistemi

- İhtisas komisyonları
- Araştırma komisyonları
- Soruşturma komisyonları

4. Yasama Kalitesi

- Etki analizi
- Politika değerlendirmesi
- Sonuç ölçümü

5. Kamu Performans Denetimi

- Bakanlık performansları
- Kurum performansları
- Stratejik hedef takibi

6. Açık Veri ve Şeffaflık

- Açık veri portalları
- Kamu raporları
- Vatandaş erişimi

7. Dijital Denetim

- Büyük veri analizi
- Yapay zekâ destekli inceleme
- Otomatik raporlama

8. Vatandaş Katılımı

- Açık komisyon toplantıları
- Görüş bildirme sistemleri
- Katılımcı izleme

9. Uzmanlık ve Araştırma

- Meclis araştırma servisi
- Uzman havuzu
- Akademik iş birlikleri

10. Hesap Verebilirlik

- Performans raporları
- Sonuç odaklı değerlendirme
- Düzenli kamuoyu bilgilendirmesi

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Meclis Bağımsız Bütçe Ofisi kurulması
2. Sayıştay bulgu takip sistemi
3. Yasama etki analizi sistemi
4. Dijital denetim altyapısı
5. Komisyon uzmanlık kapasitesinin artırılması

Yüksek Öncelik

6. Açık veri sistemi
7. Bakanlık performans takibi
8. Kamu yatırım denetimi
9. Milletvekili performans göstergeleri
10. Vatandaş katılım sistemleri

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Meclis Veri Merkezi
13. Yasama araştırma merkezi
14. Denetim endeksleri
15. Demokratik Denetim Enstitüsü

Uluslararası İyi Uygulamalar

Yasama Destek Kurumları

- Congressional Budget Office modeli (bağımsız bütçe analizleri)
- National Audit Office modeli (performans denetimi)
- European Court of Auditors uygulamaları

Uygulanabilecek Yaklaşımlar

- Bağımsız bütçe analizleri
- Zorunlu etki analizi
- Açık veri denetimi
- Performans esaslı izleme
- Dijital yasama süreçleri

Performans Göstergeleri

- Meclis Denetim Endeksi
- Yasama Kalitesi Endeksi
- Kamu Denetimi Endeksi
- Şeffaflık Endeksi
- Hesap Verebilirlik Endeksi
- Sayıştay Tavsiye Uygulama Oranı
- Bütçe Performans Endeksi
- Kamu Yatırım Verimlilik Endeksi
- Milletvekili Katılım Endeksi
- Vatandaş Katılım Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir meclis denetim reformu sonucunda:

- Kamu kaynaklarının etkin kullanımı artar.
- İsraf ve verimsizlik azalır.
- Şeffaflık ve hesap verebilirlik güçlenir.
- Yasama kalitesi yükselir.
- Vatandaş güveni artar.
- Kamu yatırımlarının başarısı yükselir.
- Kurumsal yönetim kalitesi gelişir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Hesap Verebilirlik	100
Kamu Kaynaklarının Verimli Kullanımı	100
Şeffaflık	95
Kurumsal Kalite	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Güçlü bir meclis denetimi; güçlü devlet, güçlü ekonomi ve güçlü demokrasi için kritik öneme sahiptir. Amaç yürütme ile yasama arasında çatışma oluşturmak değil; kamu kaynaklarının etkin kullanılmasını sağlayan dengeli ve kurumsal bir denetim sistemi kurmaktır.

9.4 Katılımcı Demokrasi

Amaç

Vatandaşların yalnızca seçim dönemlerinde değil, kamu politikalarının hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesi süreçlerinde de aktif rol almasını sağlamak; devlet-vatandaş ilişkisini güçlendirmek, karar alma süreçlerinin kalitesini artırmak ve demokratik meşruiyeti geliştirmektir.

Sorunun Tanımı

Temsili demokrasi sistemlerinde vatandaşların yönetime katılımı çoğunlukla seçimlerle sınırlı kalabilmektedir. Günümüzde dijital teknolojiler ve yeni yönetim yaklaşımları vatandaşların karar alma süreçlerine daha etkin katılımını mümkün kılmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Vatandaş katılım mekanizmalarının sınırlı olması
- Karar alma süreçlerinde halk görüşlerinin yeterince alınmaması
- Yerel katılım araçlarının yetersizliği
- Gençlerin siyasal süreçlere ilgisinin azalması
- Sivil toplumun karar süreçlerine etkisinin sınırlı olması
- Dijital katılım platformlarının eksikliği
- Katılım sonuçlarının izlenememesi
- Kamu politikalarında geri bildirim mekanizmalarının zayıf olması
- Katılımcı bütçeleme uygulamalarının yaygın olmaması
- Vatandaş-devlet güven ilişkisinin güçlendirilme ihtiyacı

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Katılımcı Demokrasi Endeksi	55	85	95
Vatandaş Katılım Endeksi	60	85	95
Dijital Katılım Endeksi	50	85	95
Yerel Katılım Endeksi	55	85	95
Kamu Güveni Endeksi	55	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Katılımcı Demokrasi Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Vatandaş katılım mevzuatının gözden geçirilmesi	X	%0
3	Ulusal dijital katılım platformunun kurulması	X	%0
4	E-katılım sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%35
5	Kamu politika taslaklarının vatandaş görüşüne açılması	⚠	%30
6	Yerel yönetimlerde katılımcı bütçeleme uygulamalarının yaygınlaştırılması	X	%0
7	Kent konseylerinin etkinliğinin artırılması	⚠	%40
8	Mahalle meclisleri ve yerel danışma kurullarının geliştirilmesi	X	%0
9	Gençlik meclislerinin yaygınlaştırılması	⚠	%40
10	Üniversite gençlik politika forumlarının oluşturulması	X	%0
11	Sivil toplum katılım mekanizmalarının güçlendirilmesi	⚠	%40
12	Kamu-STK istişare platformlarının kurulması	X	%0
13	Vatandaş öneri sistemlerinin oluşturulması	X	%0
14	Dijital dilekçe ve öneri platformlarının geliştirilmesi	⚠	%45
15	Kamu hizmetlerinde vatandaş memnuniyet ölçüm sistemlerinin kurulması	⚠	%50
16	Vatandaş geri bildirim sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%45
17	Açık veri uygulamalarının genişletilmesi	⚠	%40
18	Karar alma süreçlerinde veri şeffaflığının artırılması	⚠	%35
19	Yapay zekâ destekli vatandaş görüş analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
20	Katılımcı demokrasi performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
21	Kamu kurumlarında katılım koordinatörlerinin görevlendirilmesi	X	%0
22	Katılımcı demokrasi eğitim programlarının uygulanması	X	%0
23	Demokrasi ve vatandaşlık eğitimlerinin güçlendirilmesi	⚠	%35

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
24	Katılım sonuçlarının kamuoyuna düzenli raporlanması	X	%0
25	Katılım etki analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
26	Katılımcı Demokrasi Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Katılımcı Demokrasi Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Katılımcı Demokrasi Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Katılımcı Yönetişim Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Katılımcı Demokrasi Enstitüsü kurulması	X	%0

Katılımcı Demokrasinin 10 Temel Ayağı

1. Dijital Katılım

- E-katılım platformları
- Dijital anketler
- Online istişareler
- Mobil uygulamalar

2. Yerel Katılım

- Kent konseyleri
- Mahalle meclisleri
- Yerel forumlar
- Halk toplantıları

3. Katılımcı Bütçeleme

- Yerel bütçe önerileri
- Vatandaş önceliklendirmesi
- Proje oylamaları

4. Sivil Toplum Katılımı

- STK danışma kurulları
- Politika istişareleri
- Ortak çalışma grupları

5. Gençlik Katılımı

- Gençlik meclisleri
- Üniversite forumları
- Dijital gençlik platformları

6. Vatandaş Geri Bildirimi

- Öneri sistemleri
- Memnuniyet anketleri
- Hizmet değerlendirmeleri

7. Açık Veri ve Şeffaflık

- Açık veri portalları
- Karar süreçleri verileri
- Performans raporları

8. Yapay Zekâ ve Veri Analitiği

- Görüş analizleri
- Eğilim analizleri
- Karar destek sistemleri

9. Eğitim ve Farkındalık

- Vatandaşlık eğitimi
- Demokrasi eğitimleri
- Katılım kültürü

10. Hesap Verebilirlik

- Sonuç raporları
- Etki analizleri
- Kamu bilgilendirmesi

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Ulusal dijital katılım platformu
2. Vatandaş geri bildirim sistemi
3. Katılımcı bütçeleme uygulamaları
4. Kent konseylerinin güçlendirilmesi
5. Kamu politika taslaklarının vatandaş görüşüne açılması

Yüksek Öncelik

6. Gençlik meclisleri
7. Açık veri sistemleri
8. STK katılım mekanizmaları
9. Dijital öneri sistemleri
10. Katılım sonuçlarının raporlanması

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli görüş analizleri
12. Demokrasi eğitimleri
13. Etki analiz sistemleri
14. Katılım koordinatörleri
15. Katılımcı Demokrasi Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Katılımcı Demokrasi Endeksi
- Vatandaş Katılım Endeksi
- Dijital Katılım Endeksi
- Yerel Katılım Endeksi
- STK Katılım Endeksi
- Gençlik Katılım Endeksi
- Kamu Güveni Endeksi
- Açık Veri Endeksi
- Geri Bildirim Çözüm Endeksi
- Hesap Verebilirlik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir katılımcı demokrasi reformu sonucunda:

- Vatandaşların yönetime güveni artar.
- Kamu politikalarının kalitesi yükselir.
- Yerel sorunlar daha hızlı çözülür.
- Toplumsal uzlaşma güçlenir.
- Sivil toplumun etkinliği artar.
- Demokratik meşruiyet güçlenir.
- Kamu hizmetleri vatandaş ihtiyaçlarına daha uygun hale gelir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Vatandaş Katılımı	100
Kamu Güveni	95

Kriter	Puan
Demokratik Meşruiyet	100
Politika Kalitesi	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Katılımcı demokrasi, temsili demokrasinin alternatifi değil tamamlayıcısıdır. Amaç devlet otoritesini zayıflatmak değil; vatandaşların bilgi, tecrübe ve beklentilerinin karar süreçlerine daha sistematik şekilde yansımaları sağlamaktır.

9.5 Yerel Yönetimler ve Merkezi İdare Koordinasyonu

Amaç

Merkezi idare ile yerel yönetimler arasında etkin koordinasyon, bilgi paylaşımı, kaynak kullanımı ve hizmet sunumunu geliştirmek; kamu hizmetlerinin kalitesini artırmak, yatırım süreçlerini hızlandırmak ve ülke genelinde dengeli kalkınmayı desteklemektir.

Sorunun Tanımı

Türkiye'de merkezi idare ve yerel yönetimler birçok alanda ortak sorumluluk taşımaktadır. Ancak planlama, yatırım, bütçe, veri paylaşımı ve hizmet sunumu süreçlerinde koordinasyon eksiklikleri zaman zaman kaynak israfına ve hizmet kalitesinde farklılıklara yol açabilmektedir.

Başlıca Sorunlar

- Kurumlar arası koordinasyon eksiklikleri
- Yetki ve sorumluluk alanlarının zaman zaman örtüşmesi
- Veri paylaşım sistemlerinin yetersizliği
- Yatırım planlarında eşgüdüm eksikliği
- Bölgesel kalkınma farklılıkları
- Yerel kapasite farklılıkları
- Afet ve kriz yönetiminde koordinasyon sorunları
- Stratejik planların uyumsuzluğu
- Performans ölçüm sistemlerinin yetersizliği
- Ortak dijital altyapı eksiklikleri

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Merkezi-Yerel Koordinasyon Endeksi	60	85	95
Kamu Hizmet Kalitesi Endeksi	65	85	95
Yatırım Koordinasyon Endeksi	60	85	95
Dijital Entegrasyon Endeksi	55	90	95
Yerel Kapasite Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Merkezi-Yerel Koordinasyon Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Merkezi ve yerel idare görev analizlerinin güncellenmesi	⚠	%40
3	Yetki ve sorumluluk haritalarının oluşturulması	X	%0
4	Merkezi-Yerel Koordinasyon Kurulu kurulması	X	%0
5	Bölgesel koordinasyon ofislerinin oluşturulması	⚠	%35
6	Ortak yatırım planlama sisteminin kurulması	X	%0
7	Merkezi ve yerel stratejik planların uyumlaştırılması	⚠	%45
8	Ortak performans göstergeleri oluşturulması	X	%0
9	Kamu yatırımlarında ortak izleme sisteminin kurulması	X	%0
10	Belediye ve kamu kurumları veri entegrasyonunun sağlanması	⚠	%50
11	Ulusal Yerel Yönetimler Veri Platformu kurulması	X	%0
12	E-Belediye sistemlerinin standartlaştırılması	⚠	%55
13	Yerel yönetimlerde dijital dönüşüm programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%60
14	Afet yönetiminde merkezi-yerel koordinasyon sistemlerinin güçlendirilmesi	⚠	%65
15	Acil durum ortak operasyon merkezlerinin kurulması	⚠	%50

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
16	Büyükşehir-ilçe koordinasyon mekanizmalarının geliştirilmesi	⚠	%45
17	Bölgesel kalkınma ajanslarının koordinasyon kapasitesinin artırılması	⚠	%40
18	Yerel yönetim personeline kurumsal kapasite eğitimleri verilmesi	⚠	%50
19	Belediye performans değerlendirme sistemi kurulması	X	%0
20	Yerel yönetimlerde mali performans izleme sisteminin kurulması	X	%0
21	Vatandaş memnuniyet sistemlerinin standartlaştırılması	⚠	%40
22	Yapay zekâ destekli hizmet koordinasyon sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
23	Kamu hizmetleri entegrasyon platformunun kurulması	X	%0
24	Merkezi-Yerel Koordinasyon Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Yerel Yönetim Akademisinin kurulması	X	%0
26	Yerel Yönetimler Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Yerel Yönetimler Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Kamu Hizmet Kalitesi Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Yerel Yönetimler Yüksek Koordinasyon Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Yerel Yönetimler ve Kamu Hizmetleri Enstitüsü kurulması	X	%0

Merkezi İdare - Yerel Yönetim Koordinasyonunun 10 Temel Ayağı

1. Yetki ve Sorumluluk Dengesi

- Açık görev tanımları
- Çakışmaların önlenmesi
- Hesap verebilirlik

2. Stratejik Planlama

- Ortak hedefler
- Uyumlu planlar

- Bölgesel öncelikler

3. Yatırım Koordinasyonu

- Ortak yatırım programları
- Kaynak optimizasyonu
- Önceliklendirme

4. Dijital Entegrasyon

- Veri paylaşımı
- Ortak platformlar
- E-devlet entegrasyonu

5. Mali Yönetim

- Bütçe koordinasyonu
- Mali disiplin
- Performans izleme

6. Afet ve Kriz Yönetimi

- Ortak operasyon merkezleri
- Acil durum planları
- Hızlı koordinasyon

7. Bölgesel Kalkınma

- Kalkınma ajansları
- Bölgesel projeler
- Yerel ihtiyaç analizi

8. İnsan Kaynağı

- Eğitim programları
- Kurumsal kapasite
- Uzmanlaşma

9. Vatandaş Odaklı Hizmetler

- Memnuniyet ölçümü
- Hizmet standartları
- Geri bildirim sistemleri

10. Veri ve Performans Yönetimi

- Ortak göstergeler
- Performans izleme
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Merkezi-Yerel Koordinasyon Kurulu
2. Ortak yatırım planlama sistemi
3. Veri entegrasyon altyapısı
4. Afet yönetimi koordinasyonu
5. Stratejik plan uyumu

Yüksek Öncelik

6. Belediye performans sistemi
7. Yerel Yönetim Akademisi
8. E-Belediye standartları
9. Kamu hizmet entegrasyon platformu
10. Bölgesel koordinasyon ofisleri

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli koordinasyon
12. Vatandaş memnuniyet sistemi
13. Mali performans izleme
14. Yerel kapasite geliştirme
15. Veri platformları

Performans Göstergeleri

- Merkezi-Yerel Koordinasyon Endeksi
- Kamu Hizmet Kalitesi Endeksi
- Belediye Performans Endeksi
- Dijital Entegrasyon Endeksi
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi
- Yatırım Koordinasyon Endeksi
- Afet Hazırlık Endeksi
- Mali Performans Endeksi
- Yerel Kapasite Endeksi
- Bölgesel Kalkınma Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir koordinasyon reformu sonucunda:

- Kamu hizmetlerinin kalitesi artar.
- Kaynak israfı azalır.
- Yatırımlar hızlanır.
- Afetlere müdahale kapasitesi güçlenir.
- Bölgesel kalkınma hızlanır.
- Vatandaş memnuniyeti artar.
- Devletin hizmet sunum kapasitesi güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Kamu Hizmet Kalitesi	100
Kaynak Verimliliği	95
Kurumsal Koordinasyon	100
Vatandaş Memnuniyeti	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Bu reformun amacı yerel yönetimlere siyasi anlamda özerklik vermek veya merkezi idarenin yetkilerini azaltmak değildir. Amaç; merkezi devlet yapısını koruyarak, yerel hizmetlerin daha etkin, hızlı ve verimli sunulmasını sağlayacak güçlü bir koordinasyon mekanizması kurmaktır.

9.6 Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik

Amaç

Devlet kurumlarının, yerel yönetimlerin, kamu şirketlerinin ve kamu görevi yürüten tüm yapıların faaliyetlerini, kararlarını, bütçelerini ve performanslarını vatandaşlara açık, anlaşılır ve denetlenebilir hale getirerek kamu güvenini artırmak, yolsuzluk risklerini azaltmak ve kamu kaynaklarının etkin kullanımını sağlamaktır.

Sorunun Tanımı

Şeffaflık ve hesap verebilirlik, iyi yönetişimin temel unsurlarıdır. Kamu kurumlarının faaliyetlerinin yeterince ölçülememesi, performans sonuçlarının izlenememesi ve karar süreçlerinin tam olarak görünür olmaması vatandaş güvenini olumsuz etkileyebilmektedir.

Başlıca Sorunlar

- Kamu verilerinin dağınık olması
- Açık veri uygulamalarının yetersizliği
- Performans sonuçlarının düzenli yayımlanmaması
- Kamu yatırımlarının vatandaş tarafından izlenememesi
- Bütçe uygulamalarının anlaşılır şekilde raporlanmaması
- Kamu şirketlerinde şeffaflık eksiklikleri
- Vatandaş geri bildirim mekanizmalarının zayıflığı
- Hesap verebilirlik kültürünün yeterince gelişmemiş olması
- Dijital izleme sistemlerinin eksikliği
- Kurumsal performans göstergelerinin yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Şeffaflık Endeksi	60	85	95
Hesap Verebilirlik Endeksi	60	85	95
Açık Veri Endeksi	55	90	95
Kamu Güveni Endeksi	55	80	95
Kurumsal Performans Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Kamu Şeffaflık Kanunu hazırlanması	X	%0
3	Kamu kurumlarında şeffaflık standartlarının belirlenmesi	⚠	%35
4	Tüm kamu kurumları için performans raporlama standardı oluşturulması	X	%0
5	Kamu performans göstergelerinin standartlaştırılması	X	%0
6	Açık Veri Ulusal Platformu kurulması	⚠	%40
7	Kamu harcamalarının dijital olarak izlenebilmesi	⚠	%45

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
8	Merkezi bütçe harcamalarının vatandaş dostu formatta yayımlanması	X	%0
9	Kamu yatırım projeleri takip sisteminin kurulması	X	%0
10	Kamu ihale süreçlerinin uçtan uca dijitalleştirilmesi	⚠	%55
11	Kamu sözleşmelerinin şeffaflık portalında yayımlanması	X	%0
12	Kamu şirketleri için kurumsal yönetim standartlarının geliştirilmesi	⚠	%40
13	KİT performans raporlarının yayımlanması	⚠	%35
14	Kamu kurumlarında iç kontrol sistemlerinin güçlendirilmesi	⚠	%55
15	Risk yönetim sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%50
16	Vatandaş geri bildirim ve şikâyet sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%50
17	Kamu kurumlarında hizmet performans göstergelerinin yayımlanması	X	%0
18	Belediye performans raporlarının standartlaştırılması	X	%0
19	Stratejik plan gerçekleşme oranlarının yayımlanması	⚠	%35
20	Sayıştay bulgularının izleme sisteminin kurulması	X	%0
21	Yapay zekâ destekli kamu performans analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
22	Kamu Karar Destek ve Analiz Platformunun kurulması	X	%0
23	Şeffaflık etki analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
24	Kamu kurumlarında hesap verebilirlik eğitimlerinin verilmesi	⚠	%30
25	Vatandaş denetim mekanizmalarının geliştirilmesi	X	%0
26	Şeffaflık Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Şeffaflık Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Ulusal Şeffaflık Kurulu kurulması	X	%0
30	Kamu Yönetişim ve Şeffaflık Enstitüsü kurulması	X	%0

Şeffaflık ve Hesap Verebilirliğin 10 Temel Ayağı

1. Açık Veri

- Kamu verileri
- İstatistikler
- Performans göstergeleri
- Yatırım verileri

2. Mali Şeffaflık

- Bütçe
- Harcamalar
- İhaleler
- Sözleşmeler

3. Performans Yönetimi

- Kurum hedefleri
- Sonuç göstergeleri
- Başarı oranları

4. Kamu Yatırımları

- Proje ilerleme durumu
- Bütçe gerçekleştirmeleri
- Performans takibi

5. Kamu Şirketleri

- KİT performansları
- Mali sonuçlar
- Verimlilik analizleri

6. Vatandaş Geri Bildirimi

- Şikâyet yönetimi
- Öneri sistemleri
- Memnuniyet ölçümleri

7. İç Kontrol ve Risk Yönetimi

- Risk haritaları

- İç denetim
- Uyum süreçleri

8. Dijital Devlet

- Açık veri platformları
- Dashboard sistemleri
- Karar destek sistemleri

9. Denetim

- Sayıştay
- İç denetim
- Meclis denetimi

10. Hesap Verebilirlik

- Düzenli raporlama
- Kamu açıklamaları
- Sonuç odaklı yönetim

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Açık Veri Platformu
2. Kamu Harcama Takip Sistemi
3. Kamu Yatırım Takip Sistemi
4. Kurumsal Performans Sistemi
5. Şeffaflık Endeksi

Yüksek Öncelik

6. Sayıştay bulgu takip sistemi
7. Belediye performans sistemi
8. Kamu şirketleri şeffaflık reformu
9. Vatandaş geri bildirim sistemi
10. Stratejik plan izleme sistemi

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analiz sistemleri
12. Risk yönetimi sistemleri
13. Vatandaş denetim araçları
14. Eğitim programları
15. Şeffaflık Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Şeffaflık Endeksi
- Hesap Verebilirlik Endeksi
- Açık Veri Endeksi
- Kamu Güveni Endeksi
- Kamu Performans Endeksi
- Bütçe Şeffaflığı Endeksi
- Yatırım Şeffaflığı Endeksi
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi
- Kurumsal Verimlilik Endeksi
- Yönetişim Kalitesi Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir şeffaflık ve hesap verebilirlik reformu sonucunda:

- Kamuya güven artar.
- Kaynak israfı azalır.
- Yolsuzluk riskleri düşer.
- Kamu hizmet kalitesi yükselir.
- Kurumsal performans artar.
- Yatırımcı güveni güçlenir.
- Devlet-vatandaş ilişkisi gelişir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Kamu Güveni	100
Hesap Verebilirlik	100
Kaynak Verimliliği	95
Yolsuzluk Riskinin Azalması	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Şeffaflık ve hesap verebilirlik, güçlü devlet anlayışının zıttı değil tamamlayıcısıdır. Güçlü devlet; kaynaklarını ölçebilen, performansını raporlayabilen ve vatandaşına hesap verebilen devlettir. Bu nedenle şeffaflık reformları devlet kapasitesini zayıflatmaz, aksine kurumsal kaliteyi artırır.

9.7 Liyakat Sistemi

Amaç

Kamu yönetiminde görevlerin bilgi, tecrübe, yetkinlik, performans ve etik değerlere dayalı olarak yürütülmesini sağlamak; kamu hizmetlerinin kalitesini artırmak, kurumsal kapasiteyi güçlendirmek ve vatandaşlara daha etkin hizmet sunulmasını temin etmektir.

Sorunun Tanımı

Kamu kurumlarının başarısı büyük ölçüde insan kaynağının niteliğine bağlıdır. Liyakat sisteminin güçlendirilmesi; verimlilik, kurumsal hafıza, uzmanlaşma ve kamu güveni açısından kritik öneme sahiptir.

Başlıca Sorunlar

- Yetkinlik bazlı insan kaynakları sistemlerinin yetersizliği
- Performans değerlendirme mekanizmalarının sınırlı olması
- Kariyer planlama sistemlerinin eksikliği
- Kurumlar arasında farklı personel uygulamaları
- Sürekli eğitim sistemlerinin yetersizliği
- Uzmanlaşma eksiklikleri
- Kurumsal bilgi yönetiminin zayıf olması
- Performans ile ödüllendirme arasındaki bağın zayıf olması
- Yönetici yetiştirme programlarının eksikliği
- İnsan kaynakları verilerinin parçalı yapıda olması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Liyakat Endeksi	60	85	95
Kamu Personeli Yetkinlik Endeksi	60	85	95
Kurumsal Performans Endeksi	60	85	95
Kamu Hizmet Kalitesi Endeksi	65	90	95
Vatandaş Güven Endeksi	55	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Liyakat ve İnsan Kaynakları Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Kamu insan kaynakları sisteminin yeniden yapılandırılması	△	%40
3	Yetkinlik bazlı görev tanımlarının oluşturulması	△	%45
4	Tüm kamu görevleri için yetkinlik kataloglarının hazırlanması	X	%0
5	Kariyer planlama sistemlerinin kurulması	△	%40
6	Kamu kariyer haritalarının oluşturulması	X	%0
7	Performans değerlendirme sistemlerinin geliştirilmesi	△	%35
8	Objektif performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
9	Terfi ve atamalarda yetkinlik bazlı değerlendirme sisteminin kurulması	X	%0
10	Yönetici seçme ve yetiştirme programlarının geliştirilmesi	△	%45
11	Kamu Liderlik Akademisinin kurulması	X	%0
12	Kamu personeli eğitim sistemlerinin modernizasyonu	△	%50
13	Sürekli mesleki gelişim programlarının uygulanması	△	%55
14	Dijital yetkinlik eğitimlerinin yaygınlaştırılması	△	%60
15	Yapay zekâ ve veri okuryazarlığı eğitimlerinin verilmesi	X	%0
16	Kurum içi bilgi yönetim sistemlerinin kurulması	△	%45
17	Kurumsal hafıza ve bilgi paylaşım sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
18	İnsan kaynakları veri entegrasyonunun sağlanması	X	%0
19	Kamu personeli performans dashboardlarının oluşturulması	X	%0
20	Ücret ve teşvik sistemlerinin performansla ilişkilendirilmesi	X	%0
21	Kamu etik kurallarının güçlendirilmesi	△	%50
22	Kamu etik eğitimlerinin yaygınlaştırılması	△	%45
23	Liyakat sistemine ilişkin bağımsız değerlendirme mekanizmalarının kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
24	Kamu insan kaynakları araştırma merkezi kurulması	X	%0
25	İnsan Kaynakları Veri Platformu kurulması	X	%0
26	Kamu İnsan Kaynakları Dashboard'u kurulması	X	%0
27	Liyakat Endeksi oluşturulması	X	%0
28	Kamu Yetenek Havuzu Sisteminin kurulması	X	%0
29	Kamu İnsan Kaynakları Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Kamu Yönetimi ve Liderlik Enstitüsü kurulması	X	%0

Liyakat Sisteminin 10 Temel Ayağı

1. Yetkinlik Bazlı Yönetim

- Görev tanımları
- Yetkinlik katalogları
- Beceri analizleri

2. Kariyer Sistemi

- Kariyer haritaları
- Terfi süreçleri
- Uzmanlaşma yolları

3. Performans Yönetimi

- Ölçülebilir hedefler
- Sonuç odaklı değerlendirme
- Kurumsal performans

4. Eğitim ve Gelişim

- Sürekli eğitim
- Dijital yetkinlikler
- Liderlik gelişimi

5. Yönetici Geliştirme

- Yönetici havuzu

- Liderlik akademisi
- Mentorluk programları

6. Etik ve Dürüstlük

- Etik kurallar
- Uyum sistemleri
- Etik eğitimleri

7. Bilgi Yönetimi

- Kurumsal hafıza
- Bilgi paylaşımı
- Dokümantasyon

8. Dijital İnsan Kaynakları

- İnsan kaynakları analitiği
- Veri yönetimi
- Yapay zekâ destekli değerlendirme

9. Yetenek Yönetimi

- Yetenek havuzları
- Potansiyel analizleri
- Kritik görev planlaması

10. Hesap Verebilirlik

- Şeffaf kriterler
- Bağımsız değerlendirme
- Düzenli raporlama

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Yetkinlik bazlı kariyer sistemi
2. Objektif performans değerlendirme sistemi
3. Yönetici yetiştirme programları
4. Kamu Liderlik Akademisi
5. Dijital insan kaynakları sistemi

Yüksek Öncelik

6. Kamu yetenek havuzu
7. Sürekli eğitim sistemi
8. Kurumsal hafıza sistemleri
9. Etik yönetim sistemi
10. İnsan kaynakları veri platformu

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Liderlik enstitüsü
13. Kariyer haritaları
14. Ücret-performans ilişkisi
15. Bağımsız değerlendirme mekanizmaları

Performans Göstergeleri

- Liyakat Endeksi
- Kamu Personeli Yetkinlik Endeksi
- Kamu Hizmet Kalitesi Endeksi
- Yönetici Kalite Endeksi
- Eğitim ve Gelişim Endeksi
- Dijital Yetkinlik Endeksi
- Etik Uyum Endeksi
- Kurumsal Hafıza Endeksi
- Personel Verimlilik Endeksi
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir liyakat reformu sonucunda:

- Kamu hizmetlerinin kalitesi artar.
- Kurumsal kapasite güçlenir.
- Verimlilik yükselir.
- Vatandaş memnuniyeti artar.
- Kamu kaynakları daha etkin kullanılır.
- Kurumlara olan güven güçlenir.
- Uzun vadeli devlet kapasitesi gelişir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Kamu Hizmet Kalitesi	100
Kurumsal Kapasite	100

Kriter	Puan
Verimlilik	95
Vatandaş Güveni	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Liyakat sistemi, herhangi bir siyasi görüşten bağımsız olarak devlet kapasitesinin temelidir. Güçlü devletler; doğru insanı, doğru göreve, doğru zamanda yerleştirebilen devletlerdir. Bu nedenle liyakat reformu yalnızca personel politikası değil, aynı zamanda kalkınma, verimlilik ve kamu yönetimi reformudur.

10. Hukukun Üstünlüğü

10.1 Yargı Bağımsızlığı

Amaç

Yargının tarafsız, bağımsız, hızlı, öngörülebilir ve etkin şekilde işlemlerini sağlamak; hukuk devletini güçlendirmek, vatandaşların adalete güvenini artırmak, yatırım ortamını iyileştirmek ve temel hak ve özgürlükleri güvence altına almaktır.

Sorunun Tanımı

Hukuk devleti ilkesinin temel unsurlarından biri bağımsız ve tarafsız yargıdır. Yargı sisteminin etkinliği yalnızca adaletin sağlanması açısından değil, ekonomik kalkınma, toplumsal güven ve devlet kapasitesi açısından da kritik öneme sahiptir.

Başlıca Sorunlar

- Yargı süreçlerinin uzun sürmesi
- Mahkemelerde iş yükünün yüksek olması
- Hukuki öngörülebilirlik sorunları
- Farklı mahkemelerde benzer konularda farklı kararlar alınabilmesi
- Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yeterince yaygın olmaması
- Dijital yargı altyapısının geliştirilme ihtiyacı
- Bilirkişilik ve uzmanlık süreçlerinde iyileştirme ihtiyacı
- Hukuki süreç maliyetlerinin yüksekliği
- Vatandaşların adalete erişiminde yaşanan zorluklar
- Yargıya duyulan güvenin güçlendirilmesi ihtiyacı

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Yargı Bağımsızlığı Endeksi	55	80	95
Hukukun Üstünlüğü Endeksi	60	85	95
Adalet Erişim Endeksi	60	85	95
Yargı Verimlilik Endeksi	55	85	95
Yargıya Güven Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yargı Reformu Stratejisinin güncellenmesi	⚠	%55
2	Yargı süreçlerinin sadeleştirilmesi	⚠	%45
3	Mahkeme iş yükü analiz sisteminin kurulması	X	%0
4	Uzmanlaşmış mahkemelerin yaygınlaştırılması	⚠	%55
5	Ticaret ve yatırım uyuşmazlıklarında ihtisaslaşmanın artırılması	⚠	%50
6	Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%60
7	Arbuluculuk sisteminin geliştirilmesi	✓	%75
8	Tahkim merkezlerinin güçlendirilmesi	⚠	%45
9	UYAP ve dijital yargı sistemlerinin geliştirilmesi	✓	%80
10	Yapay zekâ destekli dava yönetim sistemlerinin kurulması	X	%0
11	Bilirkişilik sisteminin güçlendirilmesi	⚠	%45
12	Adli uzmanlık havuzlarının oluşturulması	X	%0
13	Hakim ve savcı eğitim programlarının geliştirilmesi	⚠	%60
14	Sürekli mesleki gelişim sistemlerinin kurulması	⚠	%55

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
15	Hukuki öngörülebilirlik analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
16	İçtihat veri tabanlarının güçlendirilmesi	⚠	%60
17	Yüksek yargı kararlarının analiz sistemlerinin oluşturulması	X	%0
18	Adli yardım sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%45
19	Vatandaşların adalete erişiminin kolaylaştırılması	⚠	%50
20	Mahkeme performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
21	Yargı performans dashboardlarının kurulması	X	%0
22	Hukukun üstünlüğü göstergelerinin oluşturulması	X	%0
23	Yargı etki analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
24	Hukuk ve Yargı Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
25	Adalet Veri Platformu kurulması	X	%0
26	Hukuk ve Yargı Dashboard'u kurulması	X	%0
27	Yargı Bağımsızlığı Endeksi oluşturulması	X	%0
28	Hukukun Üstünlüğü Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Yargı Reformu İzleme Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Hukuk ve Adalet Enstitüsü kurulması	X	%0

Yargı Bağımsızlığının 10 Temel Ayağı

1. Hukukun Üstünlüğü

- Hukuk önünde eşitlik
- Kanunların öngörülebilirliği
- Temel hakların korunması

2. Tarafsız ve Bağımsız Yargı

- Tarafsız karar verme
- Kurumsal bağımsızlık

- Mesleki güvenceler

3. Adalete Erişim

- Erişilebilir mahkemeler
- Adli yardım sistemleri
- Düşük maliyetli çözümler

4. Yargı Verimliliği

- Dava sürelerinin azaltılması
- İş yükü yönetimi
- Dijital süreçler

5. Hukuki Öngörülebilirlik

- Tutarlı içtihatlar
- Karar analizleri
- Rehber kararlar

6. Uzmanlaşma

- İhtisas mahkemeleri
- Bilirkişilik sistemi
- Teknik uzmanlık

7. Dijital Adalet

- UYAP
- E-duruşma
- Yapay zekâ destekli analizler

8. Eğitim ve Gelişim

- Hakim-savcı eğitimleri
- Hukuk teknolojileri
- Sürekli gelişim

9. Şeffaflık

- Karar veri tabanları
- Performans raporları
- Açık veri sistemleri

10. Hesap Verebilirlik

- Etik standartlar
- Performans ölçümü
- Kurumsal denetim

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Dava sürelerinin azaltılması
2. Dijital yargı dönüşümü
3. Hukuki öngörülebilirliğin artırılması
4. İhtisas mahkemelerinin yaygınlaştırılması
5. İçtihat veri sistemlerinin güçlendirilmesi

Yüksek Öncelik

6. Bilirkişilik reformu
7. Arabuluculuk ve tahkim sistemleri
8. Adalete erişim reformları
9. Hakim-savcı eğitimleri
10. Mahkeme performans sistemleri

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Açık veri sistemleri
13. Hukuk araştırma merkezleri
14. Etki analiz sistemleri
15. Adalet enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Yargı Bağımsızlığı Endeksi
- Hukukun Üstünlüğü Endeksi
- Adalete Erişim Endeksi
- Ortalama Dava Süresi
- Mahkeme Verimlilik Endeksi
- İçtihat Tutarlılık Endeksi
- Dijital Adalet Endeksi
- Vatandaş Güven Endeksi
- Hukuki Öngörülebilirlik Endeksi
- Yatırım Hukuku Güven Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir yargı reformu sonucunda:

- Adalet hizmetlerinin kalitesi artar.
- Hukuki öngörülebilirlik güçlenir.
- Vatandaşların adalete güveni artar.
- Yatırım ortamı iyileşir.
- Dava süreleri azalır.
- Hukuk devleti ilkesi güçlenir.
- Kurumsal devlet kapasitesi yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Hukuk Devleti	100
Adalet Kalitesi	100
Yatırım Güveni	95
Vatandaş Güveni	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Yargı bağımsızlığı, devletin zayıflaması değil güçlenmesi anlamına gelir. Güçlü devlet; hukukun öngörülebilir olduğu, vatandaşın hakkını arayabildiği ve yatırımcının geleceği planlayabildiği devlettir. Hukukun üstünlüğü ile ekonomik kalkınma arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır.

10.2 Hukuki Öngörülebilirlik

Amaç

Hukuk kurallarının açık, anlaşılır, tutarlı ve öngörülebilir olmasını sağlamak; vatandaşların, işletmelerin ve yatırımcıların geleceğe ilişkin hukuki riskleri daha doğru değerlendirebilmesine imkân vermek; ekonomik ve toplumsal güven ortamını güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Hukuki öngörülebilirlik, hukuk devletinin temel unsurlarından biridir. Bireylerin ve kurumların hangi davranışın hangi hukuki sonuçları doğuracağını önceden öngörebilmesi gerekir.

Başlıca Sorunlar

- Mevzuat değişikliklerinin sık yapılması

- Mevzuatın dağınık yapısı
- Farklı mahkemelerde benzer konularda farklı kararlar alınabilmesi
- İtihatların yeterince sistematik takip edilememesi
- Düzenleyici etki analizlerinin yetersizliği
- Yatırımcılar açısından hukuki belirsizlikler
- İkincil mevzuat yoğunluğu
- Hukuki veri analiz sistemlerinin eksikliği
- Mevzuat sadeleştirme çalışmalarının yetersizliği
- Kurumlar arası yorum farklılıkları

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Hukuki Öngörülebilirlik Endeksi	55	85	95
Hukukun Üstünlüğü Endeksi	60	85	95
Yatırım Hukuku Güven Endeksi	55	85	95
Mevzuat Kalite Endeksi	60	85	95
Hukuki Güven Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Hukuki Öngörülebilirlik Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Mevzuat sadeleştirme programı oluşturulması	⚠	%40
3	Mevzuat envanterinin güncellenmesi	⚠	%50
4	Çelişkili mevzuat hükümlerinin temizlenmesi	⚠	%35
5	Düzenleyici Etki Analizlerinin zorunlu hale getirilmesi	X	%0
6	Yeni kanunlar için mali ve sosyal etki analizlerinin yapılması	X	%0
7	Mevzuat değişikliklerinde geçiş süreleri uygulanması	⚠	%45
8	Yüksek yargı itihat veri tabanlarının güçlendirilmesi	⚠	%60
9	İtihat birliğini destekleyen analiz sistemlerinin kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
10	Mahkeme karar analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
11	Hukuk alanında açık veri sistemlerinin kurulması	X	%0
12	Dijital mevzuat platformunun geliştirilmesi	⚠	%55
13	Tüm mevzuatın tek portalda toplanması	⚠	%50
14	Yapay zekâ destekli mevzuat analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
15	Hukuki risk analiz sistemlerinin oluşturulması	X	%0
16	Yatırım mevzuatında öngörülebilirlik programı oluşturulması	⚠	%40
17	Ticaret ve yatırım hukukunda standart uygulama rehberleri hazırlanması	X	%0
18	Kamu kurumları için ortak hukuki yorum rehberleri hazırlanması	X	%0
19	Mevzuat hazırlama standartlarının geliştirilmesi	⚠	%45
20	Hukuk dili sadeleştirme programı uygulanması	X	%0
21	Hukuki güven endeksi oluşturulması	X	%0
22	Hukuki etki analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
23	Hukuk ve Mevzuat Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
24	Hukuki Öngörülebilirlik Veri Platformu kurulması	X	%0
25	Hukuki Güven Dashboard'u kurulması	X	%0
26	Hukuki Öngörülebilirlik Endeksi oluşturulması	X	%0
27	Mevzuat Kalite Endeksi oluşturulması	X	%0
28	Hukuk Reformu İzleme Sistemi kurulması	X	%0
29	Hukuki Güven Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Hukuk Politikaları Enstitüsü kurulması	X	%0

Hukuki Öngörülebilirliğin 10 Temel Ayağı

1. Mevzuat Kalitesi

- Açık ve anlaşılır kurallar
- Çelişkisiz mevzuat
- Güncel düzenlemeler

2. İçtihat Birliği

- Tutarlı kararlar
- Rehber kararlar
- Hukuki istikrar

3. Hukuki Güvenlik

- Kazanılmış hakların korunması
- Hukuki belirlilik
- Geçiş süreçleri

4. Düzenleyici Kalite

- Etki analizleri
- Risk analizleri
- Sonuç değerlendirmeleri

5. Dijital Hukuk Altyapısı

- Dijital mevzuat
- Karar veri tabanları
- Açık hukuk sistemleri

6. Yatırım Hukuku Güveni

- Sözleşme güvenliği
- Mülkiyet hakları
- Ticari uyumsuzluk çözümü

7. Veri ve Analitik

- Hukuki göstergeler
- Trend analizleri
- Risk haritaları

8. Kurumsal Uyum

- Ortak yorum standartları
- Uygulama rehberleri

- Kurumsal koordinasyon

9. Eğitim ve Farkındalık

- Hukuk eğitimi
- Mevzuat eğitimleri
- Kamu personeli eğitimi

10. İzleme ve Değerlendirme

- Performans göstergeleri
- Reform izleme
- Etki analizleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Mevzuat sadeleştirme programı
2. İctihat birliği sistemleri
3. Düzenleyici etki analizleri
4. Dijital mevzuat platformu
5. Hukuki risk analiz sistemi

Yüksek Öncelik

6. Yatırım hukuku güven programı
7. Ortak uygulama rehberleri
8. Hukuk dili sadeleştirme
9. Açık hukuk veri sistemi
10. Hukuki güven endeksi

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Hukuk araştırma merkezi
13. Reform izleme sistemi
14. Veri platformları
15. Hukuk politikaları enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Hukuki Öngörülebilirlik Endeksi
- Hukukun Üstünlüğü Endeksi
- Hukuki Güven Endeksi

- Mevzuat Kalite Endeksi
- İctihat Tutarlılık Endeksi
- Düzenleyici Kalite Endeksi
- Yatırım Hukuku Güven Endeksi
- Dijital Hukuk Endeksi
- Adalete Erişim Endeksi
- Kurumsal Uyum Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir hukuki öngörülebilirlik reformu sonucunda:

- Hukuki güven artar.
- Yatırım ortamı iyileşir.
- İş yapma kolaylığı gelişir.
- Dava ve uyuşmazlıklar azalır.
- Kamu yönetiminde tutarlılık artar.
- Vatandaşların devlete güveni güçlenir.
- Ekonomik büyüme desteklenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Hukuki Güven	100
Yatırım Ortamı	100
Hukukun Üstünlüğü	95
Ekonomik Etki	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Hukuki öngörülebilirlik, yatırımcılar ve vatandaşlar açısından en az yargı bağımsızlığı kadar önemlidir. İnsanlar ve kurumlar geleceği planlayabilmek için kuralların istikrarlı, anlaşılır ve öngörülebilir olmasına ihtiyaç duyarlar.

10.3 Mahkeme Süreçlerinin Hızlandırılması

Amaç

Adalet hizmetlerinin daha hızlı, etkin, erişilebilir ve kaliteli sunulmasını sağlamak; dava ve uyuşmazlıkların makul sürede sonuçlandırılmasını temin etmek; vatandaşların ve işletmelerin adalete güvenini artırmak ve hukuk sisteminin verimliliğini yükseltmektir.

Sorunun Tanımı

Mahkemelerdeki iş yükü, usul süreçlerinin karmaşıklığı, bilirkişilik ve tebligat süreçleri gibi nedenlerle davalar uzun sürebilmektedir. Uzayan yargı süreçleri hem vatandaşlar hem de ekonomi üzerinde maliyet oluşturmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Yüksek dava yükü
- Uzun yargılama süreleri
- Bilirkişi süreçlerinde gecikmeler
- Tebligat süreçlerinin yavaş işlemesi
- Mahkeme personeli ve uzman desteği eksiklikleri
- Dosya yoğunluğu nedeniyle verimlilik kayıpları
- Dijital süreçlerin tam yaygınlaşmamış olması
- Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin sınırlı kullanımı
- Kurumlar arası veri paylaşım eksiklikleri
- Performans ölçüm sistemlerinin yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Mahkeme Verimlilik Endeksi	60	85	95
Ortalama Dava Süresi Endeksi	55	85	95
Dijital Adalet Endeksi	65	90	95
Adalete Erişim Endeksi	60	85	95
Vatandaş Memnuniyet Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Yargı Süreçleri Hızlandırma Programı hazırlanması	X	%0
2	Mahkeme iş yükü analiz sistemlerinin kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
3	Dava türlerine göre süre hedeflerinin belirlenmesi	X	%0
4	Mahkeme performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
5	UYAP altyapısının geliştirilmesi	✓	%80
6	E-duruşma sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%60
7	Dijital dosya yönetim sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%65
8	Elektronik tebligat sistemlerinin kapsamının genişletilmesi	✓	%85
9	Yapay zekâ destekli dosya sınıflandırma sistemlerinin kurulması	X	%0
10	Dava önceliklendirme algoritmalarının geliştirilmesi	X	%0
11	Bilirkişilik sisteminin yeniden yapılandırılması	⚠	%45
12	Uzman bilirkişi havuzlarının oluşturulması	X	%0
13	Bilirkişi performans sistemlerinin kurulması	X	%0
14	Arbuluculuk uygulamalarının yaygınlaştırılması	✓	%75
15	Tahkim merkezlerinin güçlendirilmesi	⚠	%45
16	Uzlaştırma mekanizmalarının geliştirilmesi	⚠	%60
17	İhtisas mahkemelerinin yaygınlaştırılması	⚠	%55
18	Ticaret, teknoloji ve fikri mülkiyet mahkemelerinin artırılması	⚠	%50
19	Mahkeme destek personeli kapasitesinin artırılması	⚠	%40
20	Adli uzman yardımcılığı sisteminin kurulması	X	%0
21	Kurumlar arası veri entegrasyonunun geliştirilmesi	⚠	%55
22	Adalet veri ambarı kurulması	X	%0
23	Yapay zekâ destekli dava tahmin sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
24	Yargı süreçleri erken uyarı sistemlerinin kurulması	X	%0
25	Vatandaş dava takip sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%60

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
26	Adalet Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Yargı Performans Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Mahkeme Verimlilik Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Adalet Verimlilik Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Adalet Teknolojileri Merkezi kurulması	X	%0

Mahkeme Süreçlerinin Hızlandırılmasının 10 Temel Ayağı

1. Dijital Adalet

- UYAP
- E-duruşma
- E-tebligat
- Dijital dosya yönetimi

2. İş Yüğü Yönetimi

- Dosya dağıtımı
- Kapasite planlama
- Kaynak optimizasyonu

3. Bilirkişilik Reformu

- Uzman havuzları
- Performans ölçümü
- Kalite standartları

4. Alternatif Çözüm Yolları

- Arabuluculuk
- Tahkim
- Uzlaştırma

5. İhtisaslaşma

- Ticaret mahkemeleri
- Teknoloji mahkemeleri

- Fikri mülkiyet mahkemeleri

6. İnsan Kaynağı

- Hakim ve savcılar
- Zabıt katipleri
- Adli uzmanlar

7. Veri ve Analitik

- İş yükü analizleri
- Süre analizleri
- Performans göstergeleri

8. Yapay Zekâ ve Teknoloji

- Dosya sınıflandırma
- Risk analizi
- Karar destek sistemleri

9. Vatandaş Hizmetleri

- Dava takip sistemleri
- Bilgilendirme hizmetleri
- Dijital başvurular

10. Performans Yönetimi

- Mahkeme performansı
- Süre hedefleri
- Verimlilik ölçümü

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. E-tebligat sisteminin yaygınlaştırılması
2. Arabuluculuk ve uzlaştırmanın güçlendirilmesi
3. Bilirkişilik reformu
4. Mahkeme iş yükü yönetimi
5. Dijital dosya sistemleri

Yüksek Öncelik

6. İhtisas mahkemeleri

7. E-duruşma uygulamaları
8. Adalet veri ambarı
9. Mahkeme performans sistemi
10. Vatandaş dava takip sistemi

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Adalet teknolojileri merkezi
13. Adli uzman yardımcılığı
14. Süre hedefleri sistemi
15. Erken uyarı sistemleri

Ortalama Dava Süresi İçin Örnek Hedefler

Dava Türü	Mevcut Durum (Tahmini)	2030 Hedefi
İş Davaları	12-24 Ay	6-9 Ay
Ticaret Davaları	18-36 Ay	9-12 Ay
İdari Davalar	12-24 Ay	6-9 Ay
Tüketici Davaları	6-12 Ay	3-6 Ay
İcra Uyuşmazlıkları	6-18 Ay	3-6 Ay

Performans Göstergeleri

- Ortalama Dava Süresi
- Mahkeme Verimlilik Endeksi
- Bilirkişi Performans Endeksi
- Dijital Adalet Endeksi
- Arabuluculuk Başarı Oranı
- E-Tebliğat Kullanım Oranı
- E-Duruşma Kullanım Oranı
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi
- İş Yüğü Denge Endeksi
- Adalete Erişim Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir yargı süreçleri reformu sonucunda:

- Dava süreleri kısalır.

- Vatandaş memnuniyeti artar.
- Hukuki maliyetler azalır.
- Yatırım ortamı iyileşir.
- Mahkemelerin verimliliği yükselir.
- Adalete erişim kolaylaşır.
- Yargıya güven artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Adalet Hizmet Kalitesi	100
Dava Sürelerinin Azalması	100
Yatırım Ortamı	95
Vatandaş Memnuniyeti	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Adaletin gecikmesi, birçok durumda adaletin etkisini azaltabilir. Bu nedenle yargı süreçlerinin hızlandırılması, yargı bağımsızlığından taviz vermeden verimlilik, teknoloji ve süreç yönetimi odaklı bir reform alanı olarak ele alınmalıdır.

10.4 Dijital Yargı Sistemleri

Amaç

Yargı hizmetlerinin dijital teknolojilerle desteklenerek daha hızlı, erişilebilir, şeffaf, verimli ve güvenli hale getirilmesini sağlamak; adalet hizmetlerinin kalitesini artırmak, dava süreçlerini hızlandırmak ve vatandaşların adalete erişimini kolaylaştırmaktır.

Sorunun Tanımı

Türkiye, UYAP gibi önemli dijital adalet altyapılarına sahip olmasına rağmen yapay zekâ, büyük veri, karar destek sistemleri ve entegre dijital yargı uygulamalarında önemli gelişim alanları bulunmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Mahkemelerde yüksek dosya yükü
- Veri analitiği kullanımının sınırlı olması
- Karar destek sistemlerinin eksikliği

- Kurumlar arası veri entegrasyonunun yetersizliği
- Dijital arşivleme ve bilgi yönetimi sorunları
- Vatandaş odaklı dijital hizmetlerin sınırlılığı
- Yapay zekâ kullanımının başlangıç aşamasında olması
- Hukuk teknolojileri ekosisteminin gelişmemiş olması
- Siber güvenlik riskleri
- Dijital performans izleme eksikliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Dijital Adalet Endeksi	65	90	98
E-Dava Endeksi	70	95	100
Dijital Erişim Endeksi	70	95	100
Yapay Zekâ Destek Endeksi	30	80	95
Yargı Verimlilik Endeksi	60	90	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Dijital Adalet Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	UYAP 2.0 dönüşüm programının başlatılması	X	%0
3	Bulut tabanlı yargı altyapısının kurulması	X	%0
4	Tüm dava süreçlerinin uçtan uca dijitalleştirilmesi	⚠	%65
5	E-duruşma sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%60
6	Mobil adalet uygulamalarının geliştirilmesi	⚠	%40
7	Elektronik delil yönetim sisteminin kurulması	X	%0
8	Dijital bilirkişilik platformunun oluşturulması	X	%0
9	Yapay zekâ destekli dosya sınıflandırma sistemi kurulması	X	%0
10	Yapay zekâ destekli iş yükü yönetim sistemi kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
11	Karar destek ve içtihat analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
12	Hukuki arama motorunun geliştirilmesi	X	%0
13	Mahkeme performans izleme sisteminin kurulması	X	%0
14	Dijital adalet veri ambarının oluşturulması	X	%0
15	Büyük veri analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
16	Açık hukuk veri platformunun oluşturulması	X	%0
17	Vatandaş dava takip sistemlerinin geliştirilmesi	△	%60
18	Sesli ve görüntülü uzaktan adalet hizmetlerinin yaygınlaştırılması	△	%50
19	Siber güvenlik altyapısının güçlendirilmesi	△	%65
20	Blokzincir tabanlı belge doğrulama sistemlerinin araştırılması	X	%0
21	Adli veri standartlarının oluşturulması	X	%0
22	Dijital hukuk teknolojileri ekosisteminin desteklenmesi	X	%0
23	Hukuk teknolojileri girişim programlarının başlatılması	X	%0
24	Dijital adalet insan kaynağı yetiştirme programlarının uygulanması	X	%0
25	Adalet Teknolojileri Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
26	Dijital Adalet Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Dijital Adalet Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Dijital Adalet Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Dijital Yargı Koordinasyon Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Dijital Adalet Enstitüsü kurulması	X	%0

Dijital Yargı Sistemlerinin 10 Temel Ayağı

1. UYAP 2.0

- Yeni nesil altyapı
- Bulut mimarisi
- Mikro servis yapısı
- Yüksek erişilebilirlik

2. E-Dava Sistemi

- Tam dijital dava süreçleri
- Online başvuru
- Dijital dosyalama
- Otomatik takip

3. Yapay Zekâ Destekli Sistemler

- Dosya sınıflandırma
- İctihat önerileri
- İş yükü optimizasyonu
- Risk analizleri

4. Dijital İctihat Sistemi

- Akıllı arama
- Karar analizi
- İctihat haritaları

5. Dijital Bilirkişilik

- Uzman havuzları
- Performans takibi
- Online raporlama

6. Vatandaş Hizmetleri

- Mobil uygulamalar
- E-randevu
- Dava takip sistemi

7. Açık Hukuk Verisi

- Anonimleştirilmiş kararlar
- Açık veri setleri
- Hukuk istatistikleri

8. Siber Güvenlik

- Veri koruma

- Kimlik doğrulama
- Güvenli erişim

9. Veri Analitiği

- Dava analizleri
- Performans raporları
- Tahminleme modelleri

10. Hukuk Teknolojileri Ekosistemi

- LegalTech girişimleri
- Üniversite iş birlikleri
- Ar-Ge programları

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. UYAP 2.0 dönüşümü
2. E-dava sistemlerinin tamamlanması
3. Yapay zekâ destekli iş yükü yönetimi
4. Dijital içtihat sistemi
5. Dijital bilirkişilik sistemi

Yüksek Öncelik

6. Mobil adalet uygulamaları
7. Açık hukuk veri sistemi
8. Siber güvenlik altyapısı
9. Dijital performans sistemi
10. Veri ambarı ve analitik sistemler

Orta Öncelik

11. Blokzincir uygulamaları
12. LegalTech ekosistemi
13. Dijital adalet akademisi
14. Karar destek sistemleri
15. Adalet teknolojileri merkezi

Performans Göstergeleri

- Dijital Adalet Endeksi
- E-Dava Kullanım Oranı

- E-Duruşma Kullanım Oranı
- Ortalama Dava Süresi
- Mahkeme Verimlilik Endeksi
- Dijital Erişim Endeksi
- Siber Güvenlik Endeksi
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi
- İctihat Erişim Endeksi
- Yapay Zekâ Kullanım Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir dijital yargı reformu sonucunda:

- Dava süreleri azalır.
- İş yükü daha dengeli dağıtılır.
- Vatandaşların adalete erişimi kolaylaşır.
- Yargı maliyetleri düşer.
- Şeffaflık artar.
- Kurumsal verimlilik yükselir.
- Hukuk sisteminin güvenilirliği güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Verimlilik Artışı	100
Dava Sürelerinin Azalması	100
Adalete Erişim	95
Teknolojik Dönüşüm	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Dijital yargı sistemleri, hâkimlerin yerine karar veren sistemler değil; hâkimlerin, savcılarının, avukatların ve vatandaşların işlerini kolaylaştıran karar destek ve süreç yönetim sistemleridir. Amaç insan unsurunu ortadan kaldırmak değil, adalet hizmetlerinin daha hızlı ve kaliteli sunulmasını sağlamaktır.

10.5 Adalete Erişim

Amaç

Tüm vatandaşların gelir düzeyi, eğitim seviyesi, yaşadığı bölge, fiziksel durumu veya sosyal statüsünden bağımsız olarak adalet hizmetlerine hızlı, kolay, eşit ve etkin şekilde erişebilmesini sağlamak; hukuk devleti ilkesini güçlendirmek ve toplumsal adalet duygusunu geliştirmektir.

Sorunun Tanımı

Adaletin varlığı kadar erişilebilir olması da önemlidir. Mahkemelere erişim maliyetleri, uzun süreçler, bilgi eksikliği ve bölgesel farklılıklar vatandaşların hak arama süreçlerini zorlaştırabilmektedir.

Başlıca Sorunlar

- Hukuki süreç maliyetlerinin yüksek olması
- Uzun dava süreleri
- Kırsal bölgelerde adalet hizmetlerine erişim güçlükleri
- Hukuki bilgi eksikliği
- Adli yardım sistemlerinin yetersizliği
- Engelli bireylerin erişim sorunları
- Dijital hizmetlerin tam yaygınlaşmamış olması
- Hukuk okuryazarlığının düşük olması
- Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yeterince bilinmemesi
- Dezavantajlı grupların hak arama süreçlerinde yaşadığı zorluklar

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Adalet Erişim Endeksi	60	85	95
Hukuki Yardım Endeksi	55	85	95
Dijital Erişim Endeksi	65	90	98
Vatandaş Memnuniyet Endeksi	55	85	95
Hukuk Okuryazarlığı Endeksi	50	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Adalet Erişim Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Adli yardım sisteminin güçlendirilmesi	⚠	%45

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
3	Gelir düzeyine göre hukuki destek mekanizmalarının geliştirilmesi	X	%0
4	Hukuk danışmanlığı destek programlarının oluşturulması	X	%0
5	Mobil adalet hizmetlerinin geliştirilmesi	X	%0
6	Dijital adalet hizmetlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%65
7	E-devlet üzerinden hukuki hizmetlerin artırılması	⚠	%60
8	UYAP Vatandaş Portalı'nın geliştirilmesi	⚠	%70
9	Adliye hizmetlerinde erişilebilirlik standartlarının yükseltilmesi	⚠	%55
10	Engelli bireylere yönelik adalet hizmetlerinin geliştirilmesi	⚠	%45
11	İşaret dili ve erişilebilir iletişim altyapısının güçlendirilmesi	X	%0
12	Kırsal bölgelerde adalet hizmetlerine erişimin artırılması	⚠	%40
13	Hukuk okuryazarlığı eğitim programlarının başlatılması	X	%0
14	Okullarda temel hukuk ve vatandaşlık eğitimlerinin güçlendirilmesi	⚠	%35
15	Vatandaşlara yönelik hukuk rehberleri hazırlanması	X	%0
16	Arbuluculuk sisteminin yaygınlaştırılması	✓	%75
17	Uzlaştırma ve tahkim mekanizmalarının geliştirilmesi	⚠	%55
18	Tüketici uyuşmazlıklarında hızlı çözüm sistemlerinin kurulması	⚠	%60
19	Kadınlar, çocuklar ve dezavantajlı gruplar için özel destek mekanizmaları oluşturulması	⚠	%50
20	Göçmen ve yabancıların hukuki destek sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%40
21	Yapay zekâ destekli hukuki bilgi sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
22	Vatandaş hukuk asistanı platformunun kurulması	X	%0
23	Adalete erişim performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
24	Hukuki erişim etki analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
25	Adalete Erişim Araştırma Merkezi kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
26	Adalete Erişim Veri Platformu kurulması	X	%0
27	Adalete Erişim Dashboard'u kurulması	X	%0
28	Adalete Erişim Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Adalet Hizmetleri Koordinasyon Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Hukuki Destek ve Adalete Erişim Enstitüsü kurulması	X	%0

Adalete Erişimin 10 Temel Ayağı

1. Adli Yardım

- Ücretsiz hukuki destek
- Avukat desteği
- Danışmanlık hizmetleri

2. Dijital Adalet

- Online başvurular
- UYAP Vatandaş Portalı
- Mobil uygulamalar

3. Fiziksel Erişim

- Adliyelere ulaşım
- Bölgesel hizmet merkezleri
- Mobil adalet hizmetleri

4. Hukuk Okuryazarlığı

- Temel hukuk bilgisi
- Vatandaş rehberleri
- Eğitim programları

5. Alternatif Uyuşmazlık Çözümü

- Arabuluculuk
- Uzlaştırma
- Tahkim

6. Dezavantajlı Gruplar

- Kadınlar
- Çocuklar
- Engelliler
- Yaşlılar

7. Hızlı Çözüm Mekanizmaları

- Tüketici uyuşmazlıkları
- Küçük ölçekli davalar
- Basitleştirilmiş süreçler

8. Yapay Zekâ ve Teknoloji

- Hukuki bilgi sistemleri
- Vatandaş hukuk asistanı
- Dijital rehberler

9. Veri ve Performans

- Adalete erişim göstergeleri
- Memnuniyet ölçümleri
- Performans analizleri

10. Hesap Verebilirlik

- Hizmet standartları
- Düzenli raporlama
- Vatandaş geri bildirimi

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Adli yardım sisteminin güçlendirilmesi
2. Dijital adalet hizmetlerinin yaygınlaştırılması
3. Hukuk okuryazarlığı programları
4. Dezavantajlı gruplara yönelik destek sistemleri
5. Arabuluculuk ve hızlı çözüm mekanizmaları

Yüksek Öncelik

6. Vatandaş hukuk asistanı
7. Mobil adalet hizmetleri
8. Kırsal erişim programları
9. Engelli erişim standartları
10. Hukuki danışmanlık sistemleri

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli bilgi sistemleri
12. Etki analizleri
13. Performans göstergeleri
14. Araştırma merkezi
15. Veri platformları

Performans Göstergeleri

- Adalete Erişim Endeksi
- Adli Yardım Endeksi
- Hukuk Okuryazarlığı Endeksi
- Dijital Adalet Endeksi
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi
- Arabuluculuk Kullanım Oranı
- Hukuki Danışmanlık Erişim Endeksi
- Engelli Erişim Endeksi
- Kırsal Erişim Endeksi
- Hukuki Güven Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir adalete erişim reformu sonucunda:

- Vatandaşların hak arama kapasitesi artar.
- Hukuk hizmetlerine erişim kolaylaşır.
- Dava maliyetleri azalır.
- Toplumsal adalet duygusu güçlenir.
- Dezavantajlı grupların korunması artar.
- Hukuka güven yükselir.
- Hukuk devleti güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Vatandaş Haklarının Korunması	100
Hukuka Erişim	100
Sosyal Adalet	95
Kamu Hizmet Kalitesi	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Yargı sisteminin kalitesi yalnızca mahkeme kararlarının doğruluğu ile değil, vatandaşların bu sisteme ne kadar kolay erişebildiği ile de ölçülür. Adalet erişim, hukuk devletinin vatandaşla bulunduğu noktadır.

10.6 İnsan Hakları ve Uluslararası Standartlar

Amaç

İnsan onurunu esas alan, temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan, hukuk devleti ilkesini güçlendiren ve uluslararası insan hakları standartlarıyla uyumlu bir yönetim sistemi oluşturmak; vatandaşların haklarını korumak ve toplumsal huzuru güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

İnsan hakları; hukuk devleti, demokrasi, ekonomik kalkınma ve toplumsal istikrarın temel unsurlarından biridir. İnsan haklarının korunması yalnızca bireysel özgürlükler açısından değil, devletin kurumsal kapasitesi ve uluslararası itibarı açısından da önem taşımaktadır.

Başlıca Sorunlar

- İnsan hakları farkındalığının yetersiz olması
- Hak arama mekanizmalarının yeterince bilinmemesi
- Kamu kurumlarında insan hakları odaklı hizmet kültürünün geliştirilme ihtiyacı
- Ayrımcılık ve eşitlik alanında iyileştirme ihtiyacı
- Çocuk, kadın, yaşlı ve engelli haklarında uygulama farklılıkları
- Kamu personelinin insan hakları eğitimlerinin yetersizliği
- İnsan hakları göstergelerinin sistematik izlenememesi
- İnsan hakları verilerinin dağınık olması
- Uluslararası standartlara uyum analizlerinin sınırlı olması
- İnsan hakları etki analiz sistemlerinin eksikliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
İnsan Hakları Endeksi	60	85	95
Hukukun Üstünlüğü Endeksi	60	85	95
Eşitlik Endeksi	60	85	95
Temel Haklar Endeksi	65	90	95

Gösterge	2026	2030	2035
Vatandaş Güven Endeksi	55	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal İnsan Hakları Strateji Belgesinin hazırlanması	⚠	%50
2	İnsan hakları mevzuatının kapsamlı gözden geçirilmesi	⚠	%45
3	Uluslararası sözleşmelere uyum analizlerinin yapılması	⚠	%50
4	İnsan hakları etki analizi sisteminin kurulması	X	%0
5	Kamu kurumlarında insan hakları uyum programlarının uygulanması	⚠	%40
6	İnsan hakları eğitimlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%45
7	Kamu personeline zorunlu insan hakları eğitimleri verilmesi	⚠	%50
8	Çocuk hakları koruma sistemlerinin güçlendirilmesi	⚠	%55
9	Kadın hakları ve fırsat eşitliği programlarının geliştirilmesi	⚠	%50
10	Engelli hakları erişilebilirlik standartlarının yükseltilmesi	⚠	%50
11	Yaşlı bireylere yönelik hak koruma mekanizmalarının geliştirilmesi	⚠	%40
12	Ayrımcılıkla mücadele programlarının güçlendirilmesi	⚠	%40
13	Kamu hizmetlerinde eşit erişim standartlarının oluşturulması	⚠	%45
14	İnsan hakları veri sistemlerinin kurulması	X	%0
15	İnsan hakları göstergelerinin oluşturulması	X	%0
16	İnsan hakları ihlal risk analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
17	İnsan hakları başvuru sistemlerinin dijitalleştirilmesi	⚠	%55
18	Ombudsmanlık ve hak arama mekanizmalarının güçlendirilmesi	⚠	%45
19	İnsan hakları alanında sivil toplum iş birliklerinin artırılması	⚠	%40

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
20	İnsan hakları raporlama sistemlerinin standartlaştırılması	X	%0
21	Yapay zekâ destekli insan hakları analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
22	İnsan Hakları Veri Platformu kurulması	X	%0
23	İnsan Hakları Risk Haritası oluşturulması	X	%0
24	İnsan Hakları Dashboard'u kurulması	X	%0
25	İnsan Hakları Endeksi oluşturulması	X	%0
26	İnsan Hakları Etki Analiz Merkezi kurulması	X	%0
27	İnsan Hakları Akademisinin kurulması	X	%0
28	İnsan Hakları Uyum Kurulu kurulması	X	%0
29	Ulusal Hak ve Özgürlükler Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
30	Ulusal İnsan Hakları Enstitüsünün güçlendirilmesi	⚠	%35

İnsan Hakları ve Uluslararası Standartların 10 Temel Ayağı

1. Yaşam Hakkı ve İnsan Onuru

- İnsan onurunun korunması
- Güvenli yaşam hakkı
- İnsan merkezli yönetim

2. Hukukun Üstünlüğü

- Hukuk önünde eşitlik
- Adil yargılanma hakkı
- Etkin başvuru yolları

3. Temel Hak ve Özgürlükler

- Kişi özgürlüğü
- Düşünce özgürlüğü
- İnanç özgürlüğü
- Özel hayatın korunması

4. Eşitlik ve Ayrımcılıkla Mücadele

- Fırsat eşitliği
- Kamu hizmetlerine eşit erişim
- Ayrımcılığın önlenmesi

5. Çocuk Hakları

- Eğitim hakkı
- Korunma hakkı
- Sağlıklı gelişim hakkı

6. Kadın Hakları

- Eşit fırsatlar
- Şiddetten korunma
- Ekonomik katılım

7. Engelli Hakları

- Erişilebilirlik
- Eğitim ve istihdam
- Dijital erişim

8. Dijital Haklar

- Kişisel verilerin korunması
- Dijital güvenlik
- Dijital erişim hakkı

9. İnsan Hakları Eğitimi

- Kamu personeli eğitimi
- Okul müfredatları
- Toplumsal farkındalık

10. İzleme ve Değerlendirme

- İnsan hakları göstergeleri
- Etki analizleri
- Risk değerlendirmeleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. İnsan hakları etki analiz sistemi
2. Kamu personeli insan hakları eğitimleri
3. Çocuk hakları koruma programları
4. Engelli erişilebilirlik reformları
5. Dijital haklar ve veri koruma sistemleri

Yüksek Öncelik

6. Ayrımcılıkla mücadele programları
7. Ombudsmanlık sistemlerinin güçlendirilmesi
8. İnsan hakları veri sistemi
9. Kadın hakları programları
10. Hak arama mekanizmalarının geliştirilmesi

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. İnsan hakları akademisi
13. Risk haritaları
14. Veri platformları
15. Etki analiz merkezleri

Performans Göstergeleri

- İnsan Hakları Endeksi
- Temel Haklar Endeksi
- Eşitlik Endeksi
- Çocuk Hakları Endeksi
- Kadın Hakları Endeksi
- Engelli Erişim Endeksi
- Dijital Haklar Endeksi
- Hukukun Üstünlüğü Endeksi
- Vatandaş Güven Endeksi
- İnsan Hakları Uyum Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir insan hakları reformu sonucunda:

- Hukuk devleti güçlenir.
- Vatandaş-devlet güveni artar.
- Toplumsal huzur ve uyum gelişir.
- Kamu hizmetlerinde kalite yükselir.
- Uluslararası itibar güçlenir.
- Yatırım ortamı olumlu etkilenir.
- Temel hak ve özgürlükler daha etkin korunur.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Hukuk Devleti	100
Toplumsal Güven	95
Kamu Hizmet Kalitesi	95
Uluslararası Uyum	95
Genel Öncelik Skoru	96/100

Stratejik Değerlendirme

İnsan hakları ve hukuk devleti, güçlü devlet anlayışının ayrılmaz parçalarıdır. Amaç devlet otoritesini zayıflatmak değil; vatandaşların haklarını güvence altına alan, adaleti ve toplumsal huzuru güçlendiren kurumsal yapılar oluşturmaktır.

10.7 Hukuk Eğitimi ve Yargı Kalitesi

Amaç

Hukuk eğitiminin kalitesini yükseltmek, hukuk mesleklerine giriş standartlarını güçlendirmek, hakim, savcı, avukat ve diğer hukuk profesyonellerinin mesleki yetkinliklerini geliştirmek; yargı sisteminin kalite, verimlilik ve güvenilirliğini artırmaktır.

Sorunun Tanımı

Adalet sisteminin kalitesi büyük ölçüde insan kaynağının niteliğine bağlıdır. Hukuk eğitimi, meslek öncesi hazırlık, meslek içi eğitim ve uzmanlaşma alanlarında yapılacak iyileştirmeler yargı kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Başlıca Sorunlar

- Hukuk fakülteleri arasında kalite farklılıkları
- Uygulamalı hukuk eğitiminin yetersizliği
- Hukuk teknolojileri eğitimlerinin eksikliği
- Uzmanlaşmış hukuk alanlarında eğitim açığı
- Meslek içi eğitim sistemlerinin sınırlılığı
- Hukuk araştırmalarının yetersizliği
- Yargı performans göstergelerinin eksikliği
- Bilirkişilik ve uzmanlık sistemlerinin geliştirilme ihtiyacı
- Yargı insan kaynağı planlamasının yetersizliği
- Dijital hukuk becerilerinin düşük olması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Hukuk Eğitimi Kalite Endeksi	60	85	95
Yargı Kalite Endeksi	60	85	95
Hukuk Meslekleri Yetkinlik Endeksi	60	85	95
Dijital Hukuk Yetkinlik Endeksi	50	85	95
Vatandaş Güven Endeksi	55	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Hukuk Eğitimi Reform Stratejisi hazırlanması	X	%0
2	Hukuk fakülteleri kalite standartlarının güncellenmesi	⚠	%45
3	Hukuk fakültelerinde akreditasyon sisteminin güçlendirilmesi	⚠	%50
4	Kontenjanların kalite odaklı planlanması	⚠	%40
5	Uygulamalı hukuk eğitimlerinin artırılması	⚠	%45
6	Simülasyon mahkemeleri ve hukuk kliniklerinin yaygınlaştırılması	⚠	%40
7	Hukuk teknolojileri derslerinin müfredata eklenmesi	X	%0
8	Yapay zekâ ve dijital hukuk eğitimlerinin verilmesi	X	%0
9	Hukuk mesleklerine giriş standartlarının güçlendirilmesi	⚠	%55
10	Hakim ve savcı yardımcılığı sisteminin geliştirilmesi	⚠	%60
11	Avukatlık staj sisteminin güçlendirilmesi	⚠	%45
12	Sürekli mesleki gelişim sisteminin kurulması	⚠	%50
13	Uzmanlık sertifikasyon programlarının oluşturulması	X	%0
14	Ticaret, teknoloji ve bilişim hukuku uzmanlık programlarının açılması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
15	Bilirkişilik eğitim sisteminin geliştirilmesi	⚠	%50
16	Hukuk araştırma merkezlerinin kurulması	⚠	%35
17	Hukuk veri bilimi ve hukuk teknolojileri araştırmalarının desteklenmesi	X	%0
18	Yargı performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
19	Mahkeme kalite değerlendirme sistemlerinin kurulması	X	%0
20	Vatandaş memnuniyet ölçüm sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%40
21	Yargı insan kaynağı planlama sisteminin kurulması	X	%0
22	Dijital hukuk kütüphanelerinin geliştirilmesi	⚠	%50
23	Yapay zekâ destekli hukuk eğitim platformlarının kurulması	X	%0
24	Hukuk Eğitimi Veri Platformu kurulması	X	%0
25	Hukuk Eğitimi Dashboard'u kurulması	X	%0
26	Hukuk Eğitimi Kalite Endeksi oluşturulması	X	%0
27	Yargı Kalite Endeksi oluşturulması	X	%0
28	Hukuk Eğitimi Akreditasyon Kurulu kurulması	X	%0
29	Ulusal Hukuk Akademisi kurulması	X	%0
30	Hukuk ve Adalet Araştırmaları Enstitüsü kurulması	X	%0

Hukuk Eğitimi ve Yargı Kalitesinin 10 Temel Ayağı

1. Kaliteli Hukuk Eğitimi

- Akreditasyon
- Kalite standartları
- Müfredat reformu

2. Uygulamalı Eğitim

- Hukuk klinikleri
- Simülasyon mahkemeleri
- Staj programları

3. Mesleğe Giriş Kalitesi

- Yeterlilik sınavları
- Meslek öncesi eğitim
- Yetkinlik değerlendirmeleri

4. Hakim ve Savcı Eğitimi

- Yardımcılık sistemi
- Sürekli eğitim
- Uzmanlaşma

5. Avukatlık ve Bilirkişilik

- Mesleki gelişim
- Sertifikasyon
- Uzmanlık alanları

6. Hukuk Teknolojileri

- LegalTech
- Yapay zekâ
- Dijital hukuk

7. Araştırma ve Geliştirme

- Hukuk araştırma merkezleri
- Veri analitiği
- Politika çalışmaları

8. Yargı Kalite Yönetimi

- Performans göstergeleri
- Kalite standartları
- Sürekli iyileştirme

9. Vatandaş Odaklılık

- Memnuniyet ölçümü
- Hizmet kalitesi
- Erişilebilirlik

10. Veri ve Yönetişim

- Eğitim verileri
- Yargı verileri
- Karar destek sistemleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Hukuk eğitimi kalite standartları
2. Uygulamalı hukuk eğitimi
3. Hakim-savcı yardımcılığı sisteminin güçlendirilmesi
4. Hukuk teknolojileri eğitimi
5. Yargı kalite ölçüm sistemi

Yüksek Öncelik

6. Hukuk klinikleri
7. Uzmanlık sertifikaları
8. Sürekli mesleki gelişim sistemi
9. Dijital hukuk platformları
10. Hukuk araştırma merkezleri

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli eğitim sistemleri
12. Hukuk veri bilimi çalışmaları
13. Akreditasyon sistemi
14. Memnuniyet ölçümleri
15. Ulusal Hukuk Akademisi

Performans Göstergeleri

- Hukuk Eğitimi Kalite Endeksi
- Yargı Kalite Endeksi
- Hukuk Meslekleri Yetkinlik Endeksi
- Dijital Hukuk Yetkinlik Endeksi
- Hukuk Araştırma Endeksi
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi
- Mahkeme Kalite Endeksi
- Bilirkişilik Kalite Endeksi
- Hukuk Teknolojileri Endeksi
- Adalet Hizmet Kalitesi Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir hukuk eğitimi ve yargı kalitesi reformu sonucunda:

- Hukuk mesleklerinin niteliği yükselir.
- Yargı kararlarının kalitesi artar.
- Dava süreçleri daha etkin yürütülür.
- Hukuka güven güçlenir.
- Dijital dönüşüm hızlanır.
- Hukuk sistemi uluslararası rekabet gücü kazanır.
- Adalet hizmetlerinin kalitesi yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Adalet Kalitesi	100
İnsan Kaynağı Kalitesi	100
Hukuka Güven	95
Kurumsal Kapasite	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Güçlü bir hukuk sistemi, güçlü hukuk insanlarıyla mümkündür. Hukuk fakültelerinden başlayan ve hakim, savcı, avukat, noter, akademisyen ve bilirkişilere kadar uzanan insan kaynağı zincirinin kalitesi, hukuk devletinin sürdürülebilirliğini belirleyen temel faktörlerden biridir.

11. Yolsuzlukla Mücadele

11.1 Kamu İhale Reformu

Amaç

Kamu ihalelerinde şeffaflık, rekabet, verimlilik, mali disiplin ve hesap verebilirliği güçlendirmek; kamu kaynaklarının en etkin şekilde kullanılmasını sağlamak; yerli üretimi, teknolojik gelişimi ve kaliteli hizmet alımını destekleyen modern bir ihale sistemi oluşturmaktır.

Sorunun Tanımı

Kamu alımları, merkezi bütçe ve yerel yönetim bütçelerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. İhale süreçlerinde yaşanabilecek verimsizlikler, gecikmeler, maliyet artışları ve rekabet eksiklikleri kamu kaynaklarının etkin kullanımını olumsuz etkileyebilmektedir.

Başlıca Sorunlar

- İhale süreçlerinin karmaşık olması
- Rekabet düzeyinin bazı sektörlerde yetersiz kalması
- Maliyet artışları ve sözleşme değişiklikleri
- Kamu yatırımlarında gecikmeler
- Performans odaklı ihale sistemlerinin yetersizliği
- Tedarikçi performans bilgilerinin dağınık olması
- Açık veri ve analiz altyapısının eksikliği
- Dijitalleşme seviyesinin sınırlı olması
- Risk ve usulsüzlük analiz sistemlerinin yetersizliği
- Yerli teknoloji ve inovasyonun yeterince desteklenememesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Kamu İhale Şeffaflık Endeksi	60	85	95
Rekabet Endeksi	65	90	95
Kamu Alımları Verimlilik Endeksi	60	85	95
Dijital İhale Endeksi	70	95	100
Kamu Tasarruf Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Kamu Alımları Reform Stratejisinin hazırlanması	X	%0
2	Kamu İhale Kanununun güncellenmesi	⚠	%50
3	İstisna ve özel uygulamaların azaltılması	⚠	%35
4	Rekabet analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
5	Açık ihale yöntemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%60

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
6	Elektronik ihale sistemlerinin geliştirilmesi	✓	%80
7	EKAP 2.0 dönüşüm programının başlatılması	X	%0
8	Yapay zekâ destekli ihale analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
9	Riskli ihaleleri tespit eden erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
10	Kamu sözleşmelerinin dijital izlenmesi	⚠	%50
11	Sözleşme değişikliklerinin merkezi olarak takip edilmesi	X	%0
12	Tedarikçi performans puanlama sisteminin kurulması	X	%0
13	Yüklenici başarı endekslerinin oluşturulması	X	%0
14	Kamu yatırım projelerinde performans bazlı sözleşme modellerinin geliştirilmesi	⚠	%40
15	İhale öncesi maliyet analiz sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%45
16	Kamu alımlarında yaşam döngüsü maliyeti yaklaşımının uygulanması	X	%0
17	Yerli üretim ve yerli teknoloji teşviklerinin güçlendirilmesi	⚠	%55
18	Ar-Ge ve inovasyon odaklı kamu alım programlarının oluşturulması	X	%0
19	Kamu ihalelerinde sürdürülebilirlik kriterlerinin geliştirilmesi	X	%0
20	Kamu alımlarında karbon ve enerji verimliliği kriterlerinin uygulanması	X	%0
21	İhale verilerinin açık veri formatında yayımlanması	⚠	%40
22	Kamu İhale Veri Platformunun kurulması	X	%0
23	Yapay zekâ destekli piyasa fiyat analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
24	İhale etki analiz sistemlerinin oluşturulması	X	%0
25	Kamu Alımları Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
26	Kamu İhale Dashboard'u kurulması	X	%0
27	Kamu İhale Şeffaflık Endeksi oluşturulması	X	%0
28	Tedarikçi Performans Endeksi oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
29	Kamu Alımları Yüksek Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Kamu Alımları Enstitüsü kurulması	X	%0

Kamu İhale Reformunun 10 Temel Ayağı

1. Şeffaflık

- Açık veri
- Açık ihale
- Kamu sözleşmeleri
- Gerçekleşme raporları

2. Rekabet

- Katılımcı sayısının artırılması
- KOBİ erişimi
- Yerli ve yabancı rekabet

3. Dijitalleşme

- EKAP
- E-ihale
- Dijital sözleşmeler
- Veri analitiği

4. Performans Yönetimi

- Yüklenici performansı
- İş bitirme kalitesi
- Zaman performansı

5. Maliyet Yönetimi

- Piyasa analizleri
- Yaşam döngüsü maliyeti
- Tasarruf analizleri

6. Risk Yönetimi

- Erken uyarı sistemleri
- Usulsüzlük analizi
- Yapay zekâ destekli denetim

7. Yerli Üretim ve Teknoloji

- Yerli ürün teşviki
- Teknoloji transferi
- Ar-Ge destekleri

8. Sürdürülebilirlik

- Yeşil ihale kriterleri
- Enerji verimliliği
- Karbon ayak izi

9. Veri ve Analitik

- Açık veri
- Büyük veri
- Performans analizleri

10. Hesap Verebilirlik

- Bağımsız denetim
- Vatandaş erişimi
- Sonuç raporlaması

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. EKAP 2.0 dönüşümü
2. Tedarikçi performans sistemi
3. Açık veri ve şeffaflık portalı
4. Yapay zekâ destekli risk analizi
5. Sözleşme izleme sistemi

Yüksek Öncelik

6. Rekabet analiz sistemi
7. Performans bazlı sözleşmeler
8. Yaşam döngüsü maliyet sistemi
9. Yerli teknoloji alımları
10. Kamu alımları veri platformu

Orta Öncelik

11. Sürdürülebilir ihale sistemi

12. Karbon kriterleri
13. Etki analizleri
14. Araştırma merkezi
15. Kamu Alımları Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Kamu İhale Şeffaflık Endeksi
- Rekabet Endeksi
- Ortalama Teklif Sayısı
- Tedarikçi Performans Endeksi
- İş Zamanında Tamamlama Oranı
- Kamu Tasarruf Endeksi
- Dijital İhale Endeksi
- Yerli Üretim Katkı Endeksi
- Sürdürülebilir İhale Endeksi
- Kamu Alımları Verimlilik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir kamu ihale reformu sonucunda:

- Kamu kaynaklarında önemli tasarruf sağlanır.
- Rekabet düzeyi yükselir.
- İhale süreçleri hızlanır.
- Şeffaflık ve güven artar.
- Kamu yatırımlarının kalitesi yükselir.
- Yerli üretim ve teknoloji desteklenir.
- Yolsuzluk ve usulsüzlük riskleri azalır.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Kamu Tasarrufu	100
Şeffaflık	100
Rekabet	95
Verimlilik	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Kamu alımları, merkezi bütçenin ve kamu yatırımlarının en kritik alanlarından biridir. Kamu ihale reformu; bütçe dengesi, kamu yatırımlarının başarısı, yerli sanayinin gelişimi ve yolsuzlukla mücadele açısından doğrudan etkili olacaktır.

11.2 Elektronik İhale Sistemleri

Amaç

Kamu alımlarının tamamının dijital ortamda, güvenli, şeffaf, hızlı, izlenebilir ve veri odaklı şekilde yürütülmesini sağlamak; ihale süreçlerini modernize etmek, maliyetleri düşürmek ve kamu kaynaklarının daha etkin kullanılmasını temin etmektir.

Sorunun Tanımı

Elektronik ihale sistemleri kamu alımlarında verimlilik ve şeffaflığın temel araçlarından biridir. Türkiye'de EKAP önemli bir altyapı sunmasına rağmen; yapay zekâ, büyük veri analitiği, yüklenici performans yönetimi ve sözleşme yaşam döngüsü yönetimi gibi alanlarda gelişim potansiyeli bulunmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- İhale süreçlerinin tam dijitalleşmemesi
- Kurumlar arasında veri entegrasyonu eksikliği
- Yüklenici performans bilgilerinin dağınık olması
- Sözleşme yönetiminin yetersiz dijital takibi
- Piyasa fiyat analizlerinin manuel yapılması
- Riskli ihalelerin erken tespit edilememesi
- Açık veri seviyesinin yetersiz olması
- Yapay zekâ destekli analiz sistemlerinin bulunmaması
- Kamu alımlarında karar destek mekanizmalarının eksikliği
- Gerçek zamanlı izleme sistemlerinin bulunmaması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Dijital İhale Endeksi	70	95	100
Elektronik İhale Kullanım Oranı	%85	%98	%100
İhale Süreç Verimlilik Endeksi	65	90	95
Şeffaflık Endeksi	65	90	95
Kamu Tasarruf Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	EKAP 2.0 Dijital Dönüşüm Programı hazırlanması	X	%0
2	Tüm ihale süreçlerinin uçtan uca dijitalleştirilmesi	⚠	%70
3	Elektronik teklif sistemlerinin geliştirilmesi	✓	%85
4	Elektronik sözleşme yönetim sisteminin kurulması	X	%0
5	Dijital hakediş ve ödeme sistemlerinin kurulması	X	%0
6	E-imza ve kimlik doğrulama altyapısının geliştirilmesi	✓	%80
7	Yapay zekâ destekli ihale analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
8	Şüpheli ihale tespit sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
9	Rekabet analiz sistemlerinin oluşturulması	X	%0
10	Piyasa fiyat analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
11	Yüklenici performans takip sisteminin oluşturulması	X	%0
12	İş bitirme performans veri tabanının oluşturulması	X	%0
13	Kamu alımları veri ambarının kurulması	X	%0
14	Büyük veri analitik altyapısının geliştirilmesi	X	%0
15	Açık ihale veri portalının oluşturulması	⚠	%40
16	Kamu sözleşmeleri veri tabanının kurulması	X	%0
17	Mobil ihale yönetim sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
18	Bulut tabanlı ihale altyapısının kurulması	X	%0
19	Siber güvenlik altyapısının güçlendirilmesi	⚠	%65
20	Blokzincir tabanlı doğrulama sistemlerinin araştırılması	X	%0
21	Kamu yatırımları entegrasyon sisteminin kurulması	X	%0
22	Kamu ihale Karar Destek Sistemi kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
23	Elektronik ihale performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
24	Elektronik İhale Veri Platformu kurulması	X	%0
25	Elektronik İhale Dashboard'u kurulması	X	%0
26	Dijital İhale Endeksi oluşturulması	X	%0
27	Kamu Alımları Veri Merkezi kurulması	X	%0
28	Dijital Kamu Alımları Kurulu kurulması	X	%0
29	Ulusal Elektronik İhale Enstitüsü kurulması	X	%0

Elektronik İhale Sistemlerinin 10 Temel Ayağı

1. E-İhale

- Elektronik ilan
- Elektronik teklif
- Elektronik değerlendirme
- Elektronik sözleşme

2. Dijital Kimlik ve Güvenlik

- E-imza
- Kimlik doğrulama
- Güvenli erişim

3. Yüklenici Yönetimi

- Firma profilleri
- Performans kayıtları
- İş bitirme puanları

4. Sözleşme Yönetimi

- Sözleşme takibi
- Süre uzatımları
- Fiyat farkları
- Hakediş süreçleri

5. Veri ve Analitik

- Büyük veri
- Piyasa analizleri
- Rekabet analizleri

6. Yapay Zekâ

- Risk analizi
- Şüpheli işlem tespiti
- Fiyat tahminleme

7. Açık Veri

- Şeffaflık portalları
- Kamu erişimi
- İstatistikler

8. Kamu Yatırımları Entegrasyonu

- Proje yönetimi
- Bütçe yönetimi
- Maliyet kontrolü

9. Siber Güvenlik

- Veri koruma
- Saldırı önleme
- Yedekleme

10. Karar Destek Sistemleri

- Yönetici panelleri
- Performans raporları
- Erken uyarı sistemleri

EKAP 2.0 Vizyonu

Yeni Modüller

- Yapay Zekâ Risk Analiz Merkezi
- Yüklenici Performans Sistemi
- Kamu Yatırımları İzleme Modülü
- Dijital Hakediş Sistemi
- Elektronik Sözleşme Yönetimi
- Piyasa Fiyat Analiz Merkezi
- Açık Veri Portalı
- Kamu Tasarruf Merkezi

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Elektronik sözleşme yönetimi
2. Dijital hakediş sistemi
3. Yüklenici performans sistemi
4. Yapay zekâ destekli risk analizi
5. Kamu yatırımları entegrasyonu

Yüksek Öncelik

6. Veri ambarı
7. Açık veri portalı
8. Mobil ihale sistemi
9. Piyasa analiz sistemi
10. Karar destek sistemi

Orta Öncelik

11. Blokzincir uygulamaları
12. Bulut dönüşümü
13. Dijital Kamu Alımları Kurulu
14. Veri merkezi
15. Elektronik İhale Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Dijital İhale Endeksi
- Elektronik Teklif Oranı
- Ortalama İhale Süresi
- Rekabet Endeksi
- Yüklenici Performans Endeksi
- Kamu Tasarruf Endeksi
- Elektronik Sözleşme Oranı
- Açık Veri Endeksi
- Risk Tespit Başarı Oranı
- Kamu Alımları Verimlilik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir elektronik ihale dönüşümü sonucunda:

- İhale süreçleri hızlanır.
- Kamu tasarrufu artar.

- Şeffaflık güçlenir.
- Rekabet seviyesi yükselir.
- Usulsüzlük riskleri azalır.
- Kamu yatırımlarının başarısı artar.
- Veri temelli karar alma kültürü gelişir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Dijital Dönüşüm	100
Şeffaflık	100
Kamu Tasarrufu	95
Verimlilik	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Elektronik ihale sistemleri, kamu alımları reformunun teknolojik omurgasını oluşturmaktadır. Türkiye için bütünleşik bir **Kamu Yatırımları ve Elektronik İhale Ekosistemi** kurulabilir.

11.3 Siyasi Etik Yasası

Amaç

Kamu görevlerinde ve siyasette dürüstlük, şeffaflık, tarafsızlık, hesap verebilirlik ve kamu yararı ilkelerini güçlendirmek; çıkar çatışmalarını önlemek, kamu güvenini artırmak ve siyasi kurumların itibarını yükseltmektir.

Sorunun Tanımı

Demokratik sistemlerde vatandaşların devlete ve siyasal kurumlara duyduğu güven, büyük ölçüde etik yönetim anlayışına bağlıdır. Siyasi etik kuralları; kamu görevinin kişisel çıkar için değil, kamu yararı için yürütülmesini güvence altına alan temel mekanizmalardan biridir.

Başlıca Sorunlar

- Siyasi etik standartlarının dağınık yapıda olması
- Çıkar çatışmalarının sistematik olarak yönetilememesi
- Mal varlığı bildirim sistemlerinin yetersiz izlenmesi
- Lobicilik ve çıkar gruplarıyla ilişkilerin şeffaf olmaması
- Kamu görevinden özel sektöre geçiş süreçlerinde etik riskler

- Hediye, ağırlama ve menfaat ilişkilerinde standart eksikliği
- Etik ihlal verilerinin düzenli izlenememesi
- Kamu güveninin zaman zaman zedelenmesi
- Etik eğitimlerinin yetersizliği
- Kurumsal etik kültürünün yeterince gelişmemesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Siyasi Etik Endeksi	55	85	95
Kamu Güven Endeksi	55	80	95
Şeffaflık Endeksi	60	85	95
Hesap Verebilirlik Endeksi	60	85	95
Kurumsal Dürüstlük Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Siyasi Etik Yasasının hazırlanması	X	%0
2	Ulusal Siyasi Etik Stratejisinin oluşturulması	X	%0
3	Milletvekilleri için etik davranış kurallarının belirlenmesi	⚠	%35
4	Bakanlar ve üst düzey yöneticiler için etik standartların oluşturulması	⚠	%40
5	Çıkar çatışması yönetim sisteminin kurulması	X	%0
6	Mal varlığı bildirim sisteminin dijitalleştirilmesi	X	%0
7	Mal varlığı beyanlarının risk analiz sistemleriyle izlenmesi	X	%0
8	Kamu görevlileri için hediye ve menfaat kurallarının güncellenmesi	⚠	%45
9	Lobicilik faaliyetlerinin kayıt altına alınması	X	%0
10	Kamu karar süreçlerinde şeffaflık standartlarının geliştirilmesi	⚠	%40
11	Kamu görevinden özel sektöre geçiş kurallarının oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
12	Etik uyum programlarının yaygınlaştırılması	△	%35
13	Etik eğitimlerinin zorunlu hale getirilmesi	X	%0
14	Siyasi etik ihbar mekanizmalarının kurulması	X	%0
15	İhbarcı koruma sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
16	Etik ihlal veri tabanının oluşturulması	X	%0
17	Yapay zekâ destekli etik risk analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
18	Etik performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
19	Siyasi Etik Kurulunun kurulması	X	%0
20	Etik denetim raporlarının yayımlanması	X	%0
21	Kamu kurumlarında etik uyum görevlilerinin atanması	X	%0
22	Belediye etik standartlarının oluşturulması	X	%0
23	Kamu şirketleri için etik yönetim sistemi kurulması	X	%0
24	Etik etki analiz sistemlerinin oluşturulması	X	%0
25	Siyasi Etik Veri Platformu kurulması	X	%0
26	Siyasi Etik Dashboard'u kurulması	X	%0
27	Siyasi Etik Endeksi oluşturulması	X	%0
28	Kamu Güven Endeksi oluşturulması	X	%0
29	Ulusal Etik ve Dürüstlük Kurulu kurulması	X	%0
30	Kamu Etiği ve Yönetişim Enstitüsü kurulması	X	%0

Siyasi Etik Yasasının 10 Temel Ayağı

1. Dürüstlük

- Kamu yararı önceliği
- Doğruluk

- Tarafsızlık

2. Çıkar Çatışması Yönetimi

- Menfaat ilişkilerinin açıklanması
- Çıkar çatışması bildirimleri
- Risk yönetimi

3. Mal Varlığı Şeffaflığı

- Düzenli bildirim
- Dijital kayıt sistemi
- Risk analizleri

4. Lobicilik Şeffaflığı

- Temas kayıtları
- Görüşme kayıtları
- Etki analizleri

5. Hediye ve Menfaat Kuralları

- Hediye limitleri
- Bildirim zorunlulukları
- Denetim mekanizmaları

6. Hesap Verebilirlik

- Düzenli raporlama
- Kamu açıklamaları
- Performans ölçümü

7. Etik Eğitimleri

- Kamu görevlileri
- Milletvekilleri
- Yerel yöneticiler

8. İhbar ve Koruma Mekanizmaları

- Güvenli bildirim sistemleri
- İhbarcı koruma programları
- Gizlilik ilkeleri

9. Dijital Etik Yönetimi

- Risk analitiği
- Veri tabanları
- Yapay zekâ destekli izleme

10. Bağımsız Denetim

- Etik kurullar
- İnceleme süreçleri
- Kamu raporları

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Siyasi Etik Yasasının çıkarılması
2. Çıkar çatışması yönetim sistemi
3. Mal varlığı bildirim sistemi
4. Etik ihbar ve koruma sistemi
5. Bağımsız etik kurulu

Yüksek Öncelik

6. Lobicilik kayıt sistemi
7. Etik eğitimleri
8. Belediye etik standartları
9. Kamu şirketleri etik sistemi
10. Etik veri platformu

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli etik analizleri
12. Kamu güven endeksi
13. Etik etki analizleri
14. Etik uyum görevlileri
15. Etik ve yönetim enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Siyasi Etik Endeksi
- Kamu Güven Endeksi
- Şeffaflık Endeksi
- Hesap Verebilirlik Endeksi
- Çıkar Çatışması Risk Endeksi
- Etik Uyum Endeksi
- Kurumsal Dürüstlük Endeksi
- Etik Eğitim Endeksi

- Vatandaş Güven Endeksi
- Yönetişim Kalite Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir siyasi etik reformu sonucunda:

- Devlete ve siyasal kurumlara güven artar.
- Çıkar çatışması riskleri azalır.
- Kamu kaynaklarının etkin kullanımı güçlenir.
- Şeffaflık ve hesap verebilirlik artar.
- Yolsuzluk riskleri azalır.
- Kurumsal itibar yükselir.
- Demokratik sistem güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Kamu Güveni	100
Şeffaflık	100
Hesap Verebilirlik	100
Kurumsal Dürüstlük	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Siyasi etik reformu, herhangi bir siyasi görüşe yönelik değil; tüm kamu görevlileri ve seçilmişler için ortak dürüstlük ve şeffaflık standartları oluşturmayı amaçlar. Güçlü devlet; yalnızca güçlü kurumlara değil, aynı zamanda yüksek etik standartlara da sahip devlettir.

11.4 Mal Varlığı Beyanları

Amaç

Kamu görevlileri, seçilmişler ve üst düzey yöneticiler için mal varlığı beyan sistemini şeffaf, dijital, denetlenebilir ve risk odaklı hale getirerek kamu güvenini artırmak; çıkar çatışmalarını, usulsüz zenginleşme risklerini ve yolsuzluk ihtimallerini azaltmaktır.

Sorunun Tanımı

Mal varlığı beyanları, modern kamu yönetiminde etik yönetim ve hesap verebilirliğin temel araçlarından biridir. Ancak yalnızca beyan alınması yeterli değildir. Beyanların doğrulanması, analiz edilmesi ve risk bazlı denetlenmesi gerekmektedir.

Başlıca Sorunlar

- Beyan sistemlerinin büyük ölçüde belge odaklı olması
- Dijital analiz altyapısının yetersizliği
- Beyanların düzenli risk analizine tabi tutulmaması
- Veri entegrasyonunun sınırlı olması
- Çıkar çatışmalarının tespitinde güçlükler
- Kamu güveninin zaman zaman zedelenmesi
- Kurumlar arası veri paylaşım eksiklikleri
- Denetim süreçlerinin uzun sürmesi
- Beyanların performans ve etik sistemleriyle ilişkilendirilememesi
- Açık veri ve şeffaflık uygulamalarının yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Mal Varlığı Şeffaflık Endeksi	55	85	95
Etik Uyum Endeksi	60	85	95
Kamu Güven Endeksi	55	80	95
Hesap Verebilirlik Endeksi	60	85	95
Dijital Denetim Endeksi	50	90	98

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Mal Varlığı Beyan Kanununun güncellenmesi	⚠	%35
2	Dijital mal varlığı beyan sisteminin kurulması	X	%0
3	Merkezi mal varlığı veri tabanının oluşturulması	X	%0
4	Beyanların elektronik ortamda alınması	⚠	%30
5	Yapay zekâ destekli risk analiz sistemlerinin kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
6	Gelir-varlık uyum analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
7	Çıkar çatışması analiz modülünün oluşturulması	X	%0
8	Kamu görevlileri için düzenli güncelleme zorunluluğu getirilmesi	△	%40
9	Üst düzey yöneticiler için genişletilmiş beyan sistemi kurulması	X	%0
10	Milletvekilleri ve belediye başkanları için standart beyan formatı oluşturulması	X	%0
11	Tapu, vergi ve şirket kayıtları ile entegrasyon sağlanması	X	%0
12	Finansal risk analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
13	Şüpheli servet artışı erken uyarı sisteminin kurulması	X	%0
14	Etik ve mal varlığı denetim ekiplerinin oluşturulması	X	%0
15	Mal varlığı beyan denetim rehberlerinin hazırlanması	X	%0
16	Beyan doğrulama sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
17	Mal varlığı beyan performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
18	Kamu kurumları için etik uyum entegrasyonunun sağlanması	X	%0
19	Mal varlığı analiz raporlarının hazırlanması	X	%0
20	Risk bazlı denetim sistemine geçilmesi	X	%0
21	Mal Varlığı Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Mal Varlığı Analiz Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Şeffaflık ve Dürüstlük Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Etik Risk Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Mal Varlığı Analiz Merkezi kurulması	X	%0
26	Dijital Etik Denetim Merkezi kurulması	X	%0
27	Kamu Etik Veri Ambarı kurulması	X	%0
28	Ulusal Etik ve Şeffaflık Kurulu kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
29	Mal Varlığı Denetim Akademisi kurulması	X	%0
30	Kamu Şeffaflığı Enstitüsü kurulması	X	%0

Mal Varlığı Beyan Sisteminin 10 Temel Ayağı

1. Düzenli Beyan

- İlk atama
- Görev süresi boyunca güncelleme
- Görevden ayrılış beyanı

2. Dijital Sistem

- E-devlet entegrasyonu
- E-imza
- Merkezi veri tabanı

3. Risk Analizi

- Gelir-varlık karşılaştırması
- Olağan dışı artış tespiti
- Risk puanlama

4. Çıkar Çatışması Yönetimi

- Şirket ortaklıkları
- Yakın akraba ilişkileri
- Ticari faaliyetler

5. Veri Entegrasyonu

- Tapu kayıtları
- Vergi kayıtları
- Ticaret sicili
- Araç kayıtları

6. Doğrulama Mekanizmaları

- Otomatik kontroller
- Veri eşleştirme
- Denetim süreçleri

7. Etik Yönetimi

- Etik kurallar
- Uyum programları
- Eğitimler

8. Şeffaflık

- Kamuya açık özet bilgiler
- Kurumsal raporlama
- İstatistikler

9. Denetim

- Risk bazlı denetim
- Bağımsız inceleme
- Düzenli raporlama

10. Teknoloji ve Yapay Zekâ

- Risk skollama
- Anomali tespiti
- Veri madenciliği

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Dijital beyan sistemi
2. Gelir-varlık analiz sistemi
3. Veri entegrasyonu
4. Risk bazlı denetim modeli
5. Çıkar çatışması modülü

Yüksek Öncelik

6. Merkezi veri tabanı
7. Beyan doğrulama sistemi
8. Yapay zekâ destekli analizler
9. Etik uyum sistemi
10. Şeffaflık raporları

Orta Öncelik

11. Veri ambarı

12. Etik risk endeksi
13. Analiz merkezi
14. Eğitim programları
15. Kamu Şeffaflığı Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Mal Varlığı Şeffaflık Endeksi
- Etik Uyum Endeksi
- Kamu Güven Endeksi
- Hesap Verebilirlik Endeksi
- Riskli Beyan Oranı
- Dijital Denetim Endeksi
- Çıkar Çatışması Endeksi
- Şeffaflık Endeksi
- Kurumsal Dürüstlük Endeksi
- Etik Risk Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir mal varlığı beyan reformu sonucunda:

- Kamu güveni artar.
- Şeffaflık güçlenir.
- Çıkar çatışmaları azalır.
- Etik standartlar yükselir.
- Kamu kaynaklarının korunması güçlenir.
- Yolsuzluk riskleri azalır.
- Kurumsal itibar yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Şeffaflık	100
Kamu Güveni	100
Etik Yönetim	95
Hesap Verebilirlik	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Mal varlığı beyan sistemi, kişileri hedef alan bir mekanizma değil; kamu görevini yürütenlerin kamu güvenini güçlendirmesine yardımcı olan kurumsal bir yönetim aracıdır. Amaç cezalandırmak değil, şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırmaktır.

11.5 Sayıştay Denetimleri

Amaç

Kamu kaynaklarının etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun kullanılmasını sağlamak; kamu idarelerinde mali disiplin, hesap verebilirlik ve şeffaflığı güçlendirmek; denetim sonuçlarının karar alma süreçlerine etkin şekilde yansımaları temin etmektir.

Sorunun Tanımı

Denetim mekanizmaları güçlü olmayan kamu sistemlerinde kaynak israfı, verimsizlik ve performans kayıpları ortaya çıkabilmektedir. Sayıştay denetimleri yalnızca hata tespiti yapan bir yapı değil, aynı zamanda kamu yönetiminin performansını geliştiren stratejik bir yönetim aracı haline gelmelidir.

Başlıca Sorunlar

- Denetim bulgularının uygulamaya aktarılmasında zorluklar
- Bulguların sistematik takibinin yapılamaması
- Performans denetimlerinin sınırlı kalması
- Veri odaklı denetim altyapılarının eksikliği
- Kamu yatırımlarının gerçek zamanlı izlenememesi
- Risk odaklı denetim modellerinin yetersizliği
- Kurumlar arasında standart denetim göstergelerinin bulunmaması
- Denetim sonuçlarının vatandaş tarafından yeterince takip edilememesi
- Yapay zekâ ve büyük veri kullanımının sınırlı olması
- Denetim performans göstergelerinin eksikliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Denetim Etkinlik Endeksi	60	85	95
Kamu Hesap Verebilirlik Endeksi	60	85	95
Kamu Verimlilik Endeksi	60	85	95
Sayıştay Bulguları Uygulama Endeksi	50	85	95
Şeffaflık Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Kamu Denetim Stratejisinin hazırlanması	X	%0
2	Sayıştay denetim kapasitesinin güçlendirilmesi	⚠	%55
3	Risk bazlı denetim sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%40
4	Performans denetimlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%45
5	Kamu yatırımlarında performans denetimi sisteminin kurulması	X	%0
6	Sayıştay bulgu takip sisteminin kurulması	X	%0
7	Denetim bulgularının uygulama takibinin yapılması	⚠	%35
8	Dijital denetim altyapısının geliştirilmesi	⚠	%50
9	Yapay zekâ destekli denetim sistemlerinin kurulması	X	%0
10	Büyük veri analiz sistemlerinin oluşturulması	X	%0
11	Kamu yatırım projelerinin dijital izleme sistemine alınması	X	%0
12	Kamu harcamalarının gerçek zamanlı analiz edilmesi	X	%0
13	Denetim veri ambarının kurulması	X	%0
14	Kamu kurumları için standart performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
15	Kurumsal risk haritalarının hazırlanması	X	%0
16	Denetim sonuçlarının açık veri formatında yayımlanması	⚠	%40
17	Vatandaş dostu Sayıştay raporlarının hazırlanması	X	%0
18	Yerel yönetim denetim sistemlerinin güçlendirilmesi	⚠	%45
19	Kamu şirketlerinin performans denetimlerinin artırılması	⚠	%40
20	İç denetim ve Sayıştay koordinasyon sisteminin kurulması	X	%0
21	Denetim performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
22	Sayıştay Veri Platformu kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
23	Kamu Denetim Dashboard'u kurulması	X	%0
24	Kamu Hesap Verebilirlik Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Denetim Etkinlik Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Kamu Risk İzleme Merkezi kurulması	X	%0
27	Dijital Denetim Merkezi kurulması	X	%0
28	Kamu Performans ve Denetim Kurulu kurulması	X	%0
29	Sayıştay Akademisinin kurulması	X	%0
30	Ulusal Kamu Denetim Enstitüsü kurulması	X	%0

Sayıştay Denetimlerinin 10 Temel Ayağı

1. Mali Denetim

- Gelirler
- Giderler
- Bütçe uygulamaları
- Mali tablolar

2. Uygunluk Denetimi

- Mevzuata uygunluk
- Hukuki süreçler
- Kamu ihale uygulamaları

3. Performans Denetimi

- Verimlilik
- Etkinlik
- Ekonomiklik

4. Risk Bazlı Denetim

- Risk haritaları
- Önceliklendirme
- Erken uyarı sistemleri

5. Dijital Denetim

- Veri analitiği
- Yapay zekâ
- Büyük veri

6. Kamu Yatırımları Denetimi

- Süre takibi
- Maliyet takibi
- Performans takibi

7. Yerel Yönetim Denetimi

- Belediye performansı
- Mali yapı
- Yatırım sonuçları

8. Kamu Şirketleri Denetimi

- KİT performansları
- Mali sürdürülebilirlik
- Kurumsal verimlilik

9. Açık Veri ve Şeffaflık

- Denetim raporları
- Bulgular
- İstatistikler

10. Hesap Verebilirlik

- Bulguların takibi
- Düzeltici faaliyetler
- Sonuç değerlendirmeleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Sayıştay bulgu takip sistemi
2. Performans denetimi reformu
3. Risk bazlı denetim sistemi
4. Kamu yatırımları denetimi
5. Dijital denetim altyapısı

Yüksek Öncelik

6. Yapay zekâ destekli denetim
7. Denetim veri ambarı
8. Kamu şirketleri performans denetimi
9. Yerel yönetim denetimi
10. Açık veri sistemleri

Orta Öncelik

11. Sayıştay Akademisi
12. Risk izleme merkezi
13. Vatandaş dostu raporlama
14. Denetim endeksleri
15. Kamu Denetim Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Denetim Etkinlik Endeksi
- Sayıştay Bulguları Uygulama Oranı
- Kamu Verimlilik Endeksi
- Kamu Hesap Verebilirlik Endeksi
- Şeffaflık Endeksi
- Risk Endeksi
- Kamu Yatırımları Başarı Endeksi
- Yerel Yönetim Performans Endeksi
- Kamu Şirketleri Verimlilik Endeksi
- Denetim Düzeltici Faaliyet Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir Sayıştay ve kamu denetim reformu sonucunda:

- Kamu kaynaklarının verimli kullanımı artar.
- İstisna ve verimsizlik azalır.
- Kamu yatırımlarının başarı oranı yükselir.
- Hesap verebilirlik güçlenir.
- Şeffaflık artar.
- Kamu kurumlarının performansı iyileşir.
- Vatandaşın devlete güveni yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Kamu Verimliliği	100

Kriter	Puan
Hesap Verebilirlik	100
Şeffaflık	100
Kamu Tasarrufu	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Güçlü devlet yalnızca bütçe yapan değil, bütçenin sonuçlarını ölçebilen devlettir. Sayıştay denetimleri de yalnızca hata tespit eden değil, kamu yönetiminin performansını geliştiren bir sistem haline dönüşmelidir.

11.6 Kamu Harcamalarının Şeffaflığı

Amaç

Merkezi yönetim, yerel yönetimler, kamu şirketleri ve diğer kamu kurumlarının harcamalarının vatandaşlar tarafından izlenebilir, anlaşılabilir ve denetlenebilir hale getirilmesini sağlamak; kamu kaynaklarının etkin kullanımını artırmak, israfı azaltmak ve kamu güvenini güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Kamu bütçeleri vatandaşlardan toplanan vergiler ve kamu gelirleriyle finanse edilmektedir. Bu nedenle kamu harcamalarının nasıl yapıldığının açık, anlaşılır ve ölçülebilir şekilde izlenebilmesi demokratik yönetim anlayışının temel unsurlarından biridir.

Başlıca Sorunlar

- Harcama verilerinin dağınık olması
- Vatandaşların bütçe verilerini anlamakta zorlanması
- Gerçek zamanlı harcama izleme sistemlerinin eksikliği
- Kamu yatırımlarının mali ilerleme bilgilerinin yetersizliği
- Kurum bazında performans-harcama ilişkisinin kurulamaması
- Kamu şirketlerinin mali bilgilerinin sınırlı görünürlüğü
- Açık veri uygulamalarının yetersizliği
- Harcamaların sonuçlarının yeterince ölçülememesi
- Dijital izleme altyapısının eksikliği
- Kamu güveninin zaman zaman zayıflaması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Bütçe Şeffaflığı Endeksi	60	85	95
Kamu Harcama Şeffaflık Endeksi	60	90	95
Açık Veri Endeksi	55	90	95
Kamu Güven Endeksi	55	80	95
Hesap Verebilirlik Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Kamu Harcamaları Şeffaflık Yasasının hazırlanması	X	%0
2	Ulusal Mali Şeffaflık Stratejisinin oluşturulması	X	%0
3	Tüm kamu harcamalarının dijital ortamda izlenmesi	⚠	%50
4	Kamu Harcamaları Açık Veri Portalının kurulması	X	%0
5	Merkezi bütçe harcamalarının günlük yayımlanması	X	%0
6	Kamu kurumları harcama dashboardlarının oluşturulması	X	%0
7	Kamu yatırımlarının mali ilerleme bilgilerinin yayımlanması	⚠	%35
8	Bütçe gerçekleştirmelerinin gerçek zamanlı izlenmesi	X	%0
9	Kamu harcamalarının vatandaş dostu formatta sunulması	X	%0
10	Harcama-verimlilik analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
11	Kamu şirketlerinin mali verilerinin standart formatta yayımlanması	⚠	%35
12	Belediye bütçelerinin standart formatta açıklanması	⚠	%45
13	Yerel yönetim harcamalarının dijital izlenmesi	⚠	%40
14	Kamu satın alma verilerinin açık veri olarak yayımlanması	⚠	%45

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
15	Kamu yatırım projeleri maliyet takip sisteminin kurulması	X	%0
16	Harcama risk analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
17	Yapay zekâ destekli mali analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
18	Kamu Tasarruf Takip Sistemi kurulması	X	%0
19	Kamu kaynak kullanım verimlilik sisteminin oluşturulması	X	%0
20	Kurum bazlı mali performans sisteminin kurulması	X	%0
21	Mali Şeffaflık Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Kamu Harcamaları Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Kamu Harcama Şeffaflık Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Bütçe Şeffaflığı Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Kamu Verimlilik Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Mali Şeffaflık İzleme Merkezi kurulması	X	%0
27	Kamu Harcamaları Analiz Merkezi kurulması	X	%0
28	Açık Bütçe Platformu kurulması	X	%0
29	Mali Şeffaflık Kurulu kurulması	X	%0
30	Ulusal Mali Yönetişim Enstitüsü kurulması	X	%0

Kamu Harcamaları Şeffaflığının 10 Temel Ayağı

1. Açık Bütçe

- Bütçe verileri
- Gelir-gider tabloları
- Kurum bazlı bütçeler

2. Açık Harcama

- Günlük harcama verileri
- Harcama kategorileri

- Harcama detayları

3. Kamu Yatırımları

- Proje maliyetleri
- Fiziki gerçekleştirmeler
- Bütçe gerçekleştirmeleri

4. Kamu Şirketleri

- Mali tablolar
- Performans raporları
- Yatırım sonuçları

5. Yerel Yönetimler

- Belediye bütçeleri
- Harcama raporları
- Yatırım programları

6. Açık Veri

- API erişimi
- Veri setleri
- İndirilebilir raporlar

7. Performans Yönetimi

- Harcama-sonuç ilişkisi
- Verimlilik analizleri
- Etki değerlendirmeleri

8. Dijital İzleme

- Dashboard sistemleri
- Gerçek zamanlı raporlama
- Mobil erişim

9. Yapay Zekâ ve Analitik

- Risk analizi
- İstisna tespiti
- Verimlilik analizi

10. Hesap Verebilirlik

- Kurumsal raporlama
- Vatandaş denetimi
- Sayıştay entegrasyonu

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Açık Bütçe Platformu
2. Kamu Harcamaları Açık Veri Portalı
3. Kamu Yatırımları Takip Sistemi
4. Kurum Bazlı Harcama Dashboardları
5. Harcama-Verimlilik Analiz Sistemi

Yüksek Öncelik

6. Belediye Mali Şeffaflık Sistemi
7. Kamu Şirketleri Şeffaflık Sistemi
8. Kamu Tasarruf Takip Sistemi
9. Gerçek Zamanlı Bütçe İzleme Sistemi
10. Mali Risk Analiz Sistemi

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Mali Şeffaflık Endeksi
13. Verimlilik Endeksi
14. Analiz merkezleri
15. Mali Yönetişim Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Bütçe Şeffaflığı Endeksi
- Kamu Harcama Şeffaflık Endeksi
- Kamu Verimlilik Endeksi
- Kamu Tasarruf Endeksi
- Mali Risk Endeksi
- Açık Veri Endeksi
- Kamu Güven Endeksi
- Yatırım Başarı Endeksi
- Hesap Verebilirlik Endeksi
- Mali Yönetim Kalite Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir mali şeffaflık reformu sonucunda:

- Kamu güveni artar.
- Kamu kaynaklarının verimli kullanımı güçlenir.
- İstisraf ve verimsizlik azalır.
- Bütçe disiplini gelişir.
- Yatırımcı güveni artar.
- Kamu performansı yükselir.
- Hesap verebilirlik güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Şeffaflık	100
Hesap Verebilirlik	100
Kamu Tasarrufu	95
Kamu Güveni	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Kamu harcamalarının şeffaflığı, güçlü devlet anlayışının temel unsurlarından biridir. Güçlü devlet; bütçesini yöneten, harcamalarını ölçen ve sonuçlarını vatandaşına gösterebilen devlettir.

11.7 Bağımsız Denetim Mekanizmaları

Amaç

Kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin, kamu şirketlerinin ve kamu kaynaklarını kullanan tüm yapıların faaliyetlerinin bağımsız, tarafsız, profesyonel ve etkin şekilde denetlenmesini sağlamak; kamu yönetiminde şeffaflığı, hesap verebilirliği ve verimliliği artırmaktır.

Sorunun Tanımı

Demokratik ve güçlü devlet yapılarında denetim yalnızca hata arayan bir mekanizma değil, kurumsal gelişimi destekleyen bir yönetim aracıdır. Bağımsız denetim sistemleri, kamu kaynaklarının korunması ve kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması açısından kritik öneme sahiptir.

Başlıca Sorunlar

- Denetim sistemlerinin parçalı yapıda olması
- Kurumlar arası denetim standartlarının farklılığı
- Performans denetimlerinin sınırlı uygulanması
- Risk bazlı denetim modellerinin yetersizliği
- Dijital denetim altyapılarının eksikliği
- Denetim sonuçlarının izlenmesindeki eksiklikler
- Kamu şirketlerinde bağımsız denetim standartlarının farklılığı
- Yerel yönetim denetim kapasitesinin sınırlı olması
- Veri temelli denetim kültürünün gelişmemiş olması
- Vatandaşın denetim sonuçlarına erişiminin kısıtlı olması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Bağımsız Denetim Endeksi	60	85	95
Kamu Hesap Verebilirlik Endeksi	60	85	95
Kamu Verimlilik Endeksi	60	85	95
Şeffaflık Endeksi	60	90	95
Kamu Güven Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Denetim Reformu Stratejisinin hazırlanması	X	%0
2	Kamu denetim standartlarının güncellenmesi	⚠	%45
3	Risk bazlı denetim sistemlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%40
4	Performans denetimlerinin artırılması	⚠	%45
5	Kamu kurumlarında iç kontrol sistemlerinin güçlendirilmesi	⚠	%55
6	İç denetim sistemlerinin dijitalleştirilmesi	⚠	%40
7	Bağımsız dış denetim standartlarının geliştirilmesi	⚠	%35

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
8	Kamu şirketlerinde bağımsız denetimin güçlendirilmesi	⚠	%40
9	Yerel yönetimlerde denetim kapasitesinin artırılması	⚠	%45
10	Yapay zekâ destekli denetim sistemlerinin kurulması	X	%0
11	Büyük veri tabanlı denetim analizlerinin geliştirilmesi	X	%0
12	Kamu Risk İzleme Sisteminin kurulması	X	%0
13	Denetim veri ambarının oluşturulması	X	%0
14	Kurumsal risk haritalarının hazırlanması	X	%0
15	Erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
16	Denetim bulgularının merkezi sistemde izlenmesi	X	%0
17	Düzeltilici faaliyet takip sisteminin kurulması	X	%0
18	Denetim sonuçlarının açık veri formatında yayımlanması	⚠	%35
19	Vatandaş dostu denetim raporlarının hazırlanması	X	%0
20	Denetim performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
21	Bağımsız Denetim Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Bağımsız Denetim Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Bağımsız Denetim Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Kamu Risk Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Dijital Denetim Merkezi kurulması	X	%0
26	Kamu Risk Analiz Merkezi kurulması	X	%0
27	Denetim Teknolojileri Merkezi kurulması	X	%0
28	Ulusal Denetim Kurulu kurulması	X	%0
29	Kamu Denetim Akademisi kurulması	X	%0
30	Ulusal Denetim ve Yönetişim Enstitüsü kurulması	X	%0

Bağımsız Denetim Sisteminin 10 Temel Ayağı

1. Mali Denetim

- Gelir ve gider denetimi
- Bütçe uygunluğu
- Mali tabloların doğruluğu

2. Uygunluk Denetimi

- Mevzuata uygunluk
- Süreç kontrolü
- Kamu ihale denetimi

3. Performans Denetimi

- Verimlilik
- Etkinlik
- Ekonomiklik

4. Risk Bazlı Denetim

- Risk haritaları
- Önceliklendirme
- Erken uyarı sistemleri

5. Dijital Denetim

- Veri analitiği
- Büyük veri
- Yapay zekâ

6. İç Denetim

- Kurumsal kontrol
- Süreç iyileştirme
- Risk yönetimi

7. Dış Denetim

- Bağımsız inceleme
- Objektif değerlendirme
- Güvence hizmetleri

8. Açık Veri ve Şeffaflık

- Açık raporlama
- Veri paylaşımı
- Vatandaş erişimi

9. Hesap Verebilirlik

- Bulguların takibi
- Düzeltici faaliyetler
- Sonuç raporları

10. Sürekli İyileştirme

- Öğrenen kurum modeli
- Kalite yönetimi
- Kurumsal gelişim

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Risk bazlı denetim sistemi
2. Denetim bulgu takip sistemi
3. Dijital denetim altyapısı
4. Kamu risk haritası
5. Performans denetim sistemi

Yüksek Öncelik

6. Yapay zekâ destekli denetim
7. Kamu şirketleri denetimi
8. Yerel yönetim denetimi
9. Düzeltici faaliyet sistemi
10. Denetim veri ambarı

Orta Öncelik

11. Açık veri sistemi
12. Denetim akademisi
13. Denetim teknolojileri merkezi
14. Denetim endeksleri
15. Yönetişim enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Bağımsız Denetim Endeksi

- Kamu Hesap Verebilirlik Endeksi
- Kamu Verimlilik Endeksi
- Risk Endeksi
- Düzeltici Faaliyet Tamamlanma Oranı
- Sayıştay Bulguları Uygulama Oranı
- İç Kontrol Olgunluk Endeksi
- Kamu Tasarruf Endeksi
- Şeffaflık Endeksi
- Kamu Güven Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir bağımsız denetim reformu sonucunda:

- Kamu kaynakları daha verimli kullanılır.
- İsraf ve hata oranları azalır.
- Kurumların performansı yükselir.
- Riskler erken tespit edilir.
- Hesap verebilirlik güçlenir.
- Kamu güveni artar.
- Devlet kapasitesi yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Hesap Verebilirlik	100
Kamu Verimliliği	100
Risk Yönetimi	95
Şeffaflık	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Bağımsız denetim mekanizmaları, güçlü devletin sigorta sistemidir. Amaç kurumları cezalandırmak değil; hataları erken görmek, riskleri azaltmak ve kamu kaynaklarının etkin kullanımını sağlamaktır.

12. Basın ve İfade Özgürlüğü

12.1 Basın Mevzuatı Reformları

Amaç

Basın ve medya alanındaki mevzuatı dijital çağın gerekliliklerine uygun hale getirmek; ifade özgürlüğü, haber alma hakkı, medya çoğulculuğu, etik gazetecilik ve kamu güvenliği arasında dengeli bir yapı kurmak; medya sektörünün sürdürülebilir gelişimini desteklemektir.

Sorunun Tanımı

Basın özgürlüğü demokratik sistemlerin temel unsurlarından biridir. Ancak dijital medya, sosyal medya, yapay zekâ destekli içerik üretimi ve dezenformasyon gibi yeni gelişmeler mevcut mevzuatların güncellenmesini gerekli kılmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Basın mevzuatının dijital dönüşüme tam uyum sağlayamaması
- Geleneksel ve dijital medya arasında mevzuat farklılıkları
- Dezenformasyon ve bilgi kirliliği
- Medya sahipliği şeffaflığının yetersizliği
- Yerel medyanın finansal sürdürülebilirlik sorunları
- Gazetecilerin mesleki haklarına ilişkin sorunlar
- Basın etik standartlarının yeterince uygulanamaması
- Dijital platformlarla ilgili düzenleme boşlukları
- Medya okuryazarlığının düşük olması
- Veri temelli medya politikalarının eksikliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Basın Özgürlüğü Endeksi	55	80	90
Medya Çoğulculuk Endeksi	60	85	95
Medya Güven Endeksi	50	80	90
Dijital Medya Endeksi	60	90	95
Medya Şeffaflık Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Medya ve Basın Reform Stratejisi hazırlanması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
2	Basın Kanununun dijital medya çağını kapsayacak şekilde güncellenmesi	⚠	%40
3	Dijital medya mevzuatının oluşturulması	⚠	%45
4	Medya sahipliği şeffaflık sisteminin kurulması	X	%0
5	Medya kuruluşları veri tabanının oluşturulması	X	%0
6	Yerel medya destek programlarının geliştirilmesi	⚠	%50
7	Basın kartı ve mesleki standart sistemlerinin güncellenmesi	⚠	%45
8	Gazetecilerin mesleki haklarının güçlendirilmesi	⚠	%40
9	Basın etik ilkelerinin güncellenmesi	⚠	%50
10	Bağımsız medya etik izleme mekanizmasının kurulması	X	%0
11	Dezenformasyon analiz merkezinin kurulması	X	%0
12	Yapay zekâ ile üretilen içeriklere yönelik düzenlemelerin hazırlanması	X	%0
13	Dijital platform şeffaflık standartlarının oluşturulması	X	%0
14	Sosyal medya ve haber platformları için veri raporlama sistemi kurulması	X	%0
15	Medya okuryazarlığı eğitimlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%45
16	Okullarda medya okuryazarlığı programlarının güçlendirilmesi	⚠	%50
17	Basın özgürlüğü göstergelerinin oluşturulması	X	%0
18	Medya güven endeksinin oluşturulması	X	%0
19	Medya performans analiz sisteminin kurulması	X	%0
20	Açık medya veri platformunun kurulması	X	%0
21	Basın ve Medya Veri Merkezi kurulması	X	%0
22	Medya Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Medya Çoğulculuk Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Medya Şeffaflık Endeksi oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
25	Basın Özgürlüğü Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Medya Politikaları Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
27	Dijital Medya Enstitüsü kurulması	X	%0
28	Ulusal Medya Gözlemevi kurulması	X	%0
29	Medya Etik Kurulu kurulması	X	%0
30	Basın ve İletişim Akademisi kurulması	X	%0

Basın Mevzuatı Reformunun 10 Temel Ayağı

1. Basın Özgürlüğü

- Haber alma hakkı
- İfade özgürlüğü
- Basın faaliyetlerinin korunması

2. Medya Çoğulculuğu

- Farklı görüşlerin temsili
- Rekabetçi medya yapısı
- Yerel medya desteği

3. Dijital Medya

- İnternet haberciliği
- Dijital yayıncılık
- Yeni medya düzenlemeleri

4. Medya Şeffaflığı

- Sahiplik yapıları
- Finansman kaynakları
- Reklam şeffaflığı

5. Basın Etiği

- Doğruluk
- Tarafsızlık
- Kaynak doğrulama

6. Dezenformasyonla Mücadele

- Doğrulama mekanizmaları
- Medya okuryazarlığı
- Veri analitiği

7. Gazeteci Hakları

- Mesleki güvence
- Eğitim
- Çalışma koşulları

8. Medya Okuryazarlığı

- Eğitim programları
- Dijital farkındalık
- Bilgi doğrulama becerileri

9. Veri ve Analitik

- Medya göstergeleri
- Performans ölçümü
- Kamuoyu araştırmaları

10. Hesap Verebilirlik

- Etik denetim
- Şeffaf raporlama
- Kamu geri bildirimi

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Dijital medya mevzuatı
2. Medya sahipliği şeffaflığı
3. Basın etiği reformu
4. Dezenformasyon analiz sistemi
5. Medya okuryazarlığı programları

Yüksek Öncelik

6. Yerel medya destekleri
7. Gazeteci hakları reformu
8. Açık medya veri sistemi

9. Dijital platform şeffaflığı
10. Medya performans göstergeleri

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ içerik düzenlemeleri
12. Medya gözlemevi
13. Medya veri merkezi
14. Dijital medya enstitüsü
15. Basın ve İletişim Akademisi

Performans Göstergeleri

- Basın Özgürlüğü Endeksi
- Medya Çoğulculuk Endeksi
- Medya Güven Endeksi
- Medya Şeffaflık Endeksi
- Dijital Medya Endeksi
- Medya Okuryazarlığı Endeksi
- Gazeteci Hakları Endeksi
- Dezenformasyon Risk Endeksi
- Yerel Medya Güç Endeksi
- Medya Rekabet Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir basın mevzuatı reformu sonucunda:

- Haber alma hakkı güçlenir.
- Medya sektörünün kurumsal kapasitesi artar.
- Medya güveni yükselir.
- Dezenformasyonla mücadele kapasitesi gelişir.
- Yerel medya güçlenir.
- Dijital medya alanında hukuki belirlilik artar.
- Demokratik yönetim kalitesi yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Bilgiye Erişim	95
Medya Güveni	95
Şeffaflık	95
Demokratik Katılım	90

Kriter	Puan
Genel Öncelik Skoru	94/100

Stratejik Değerlendirme

Basın mevzuatı reformunun amacı, medya üzerinde kontrol kurmak veya medya sektörünü serbest bırakmak arasında bir tercih yapmak değil; ifade özgürlüğü, kamu düzeni, etik gazetecilik ve dijital çağın gereklilikleri arasında sürdürülebilir bir denge kurmaktır.

12.2 Medya Çeşitliliği

Amaç

Toplumdaki farklı görüşlerin, düşüncelerin, kültürel kimliklerin ve sosyal kesimlerin medya ortamında adil şekilde temsil edilmesini sağlamak; medya tekelleşmesini azaltmak, bilgi kaynaklarının çeşitliliğini artırmak ve vatandaşların farklı bakış açılarına erişimini güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Sağlıklı bir demokratik sistemde vatandaşların farklı kaynaklardan bilgiye ulaşabilmesi büyük önem taşır. Medya çeşitliliği yalnızca yayın kuruluşlarının sayısı ile değil; sahiplik yapıları, içerik çeşitliliği, bölgesel medya gücü ve dijital platformların erişilebilirliği ile de ilgilidir.

Başlıca Sorunlar

- Medya sahipliğinin belirli gruplarda yoğunlaşabilmesi
- Yerel medya kuruluşlarının ekonomik zorlukları
- Bağımsız medya kuruluşlarının finansman sorunları
- Dijital platformların medya üzerindeki etkisinin artması
- Bölgesel medya gelişmişlik farkları
- Farklı toplumsal görüşlerin temsiline ilişkin tartışmalar
- Medya sektöründe sürdürülebilir gelir modellerinin zayıflığı
- İçerik üretim maliyetlerinin yükselmesi
- Dijital medya rekabetinin artması
- Medya çeşitliliğini ölçen sistemlerin yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Medya Çeşitliliği Endeksi	60	85	95

Gösterge	2026	2030	2035
Medya Rekabet Endeksi	60	85	95
Yerel Medya Güç Endeksi	55	80	90
Dijital Medya Endeksi	65	90	95
Bilgiye Erişim Endeksi	65	90	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Medya Çeşitliliği Stratejisinin hazırlanması	X	%0
2	Medya sahiplik yapılarının şeffaflaştırılması	⚠	%40
3	Medya sahiplik veri tabanının oluşturulması	X	%0
4	Medya yoğunlaşma analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
5	Yerel medya destek programlarının güçlendirilmesi	⚠	%50
6	Bölgesel medya kalkınma programlarının uygulanması	X	%0
7	Dijital medya girişimlerinin desteklenmesi	⚠	%45
8	Bağımsız medya projelerine destek mekanizmalarının geliştirilmesi	X	%0
9	Yerel haber üretim fonlarının oluşturulması	X	%0
10	Üniversite-medya iş birliklerinin geliştirilmesi	⚠	%40
11	Medya rekabet analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
12	Medya çoğulculuk göstergelerinin oluşturulması	X	%0
13	Medya sektörüne yönelik veri toplama sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
14	Medya yatırımlarının teşvik edilmesi	⚠	%35
15	Yerel ve dijital medya için vergi teşviklerinin değerlendirilmesi	X	%0
16	Kamu reklamlarının objektif kriterlerle dağıtılması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
17	Medya erişim analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
18	Medya içerik çeşitliliği analizlerinin yapılması	X	%0
19	Yapay zekâ destekli medya analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
20	Açık medya veri portalının kurulması	X	%0
21	Medya Çeşitliliği Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Medya Çeşitliliği Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Medya Çeşitliliği Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Yerel Medya Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Dijital Medya Rekabet Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Medya Ekosistemi Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
27	Dijital Medya İnovasyon Merkezi kurulması	X	%0
28	Ulusal Medya Gözlemevi kurulması	X	%0
29	Medya Rekabet Kurulu oluşturulması	X	%0
30	Medya ve İletişim Enstitüsü kurulması	X	%0

Medya Çeşitliliğinin 10 Temel Ayağı

1. Sahiplik Çeşitliliği

- Farklı yatırımcı yapıları
- Şeffaf sahiplik bilgileri
- Rekabetçi medya pazarı

2. İçerik Çeşitliliği

- Farklı görüşlerin temsili
- Çeşitli yayın formatları
- Bölgesel içerikler

3. Yerel Medya

- Yerel gazeteler
- Yerel televizyonlar
- Yerel dijital yayınlar

4. Dijital Medya

- İnternet haberciliği
- Podcast yayıncılığı
- Dijital içerik platformları

5. Medya Rekabeti

- Rekabetçi pazar yapısı
- Yeni girişimlerin desteklenmesi
- Tekelleşmenin önlenmesi

6. Finansal Sürdürülebilirlik

- Gelir modelleri
- Reklam piyasası
- Destek mekanizmaları

7. Teknoloji ve Yenilik

- Yapay zekâ
- Veri gazeteciliği
- Dijital dönüşüm

8. Eğitim ve İnsan Kaynağı

- Gazetecilik eğitimi
- Dijital medya becerileri
- Mesleki gelişim

9. Veri ve Analitik

- Medya istatistikleri
- Erişim analizleri
- İçerik analizleri

10. Şeffaflık

- Sahiplik şeffaflığı
- Finansman şeffaflığı
- Kamu desteklerinin görünürlüğü

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Medya sahipliği şeffaflığı
2. Yerel medya destek programları
3. Medya rekabet analiz sistemi
4. Dijital medya girişimlerinin desteklenmesi
5. Medya çeşitliliği endeksi

Yüksek Öncelik

6. Açık medya veri sistemi
7. Medya erişim analizleri
8. İçerik çeşitliliği analizleri
9. Medya yatırım teşvikleri
10. Üniversite-medya iş birlikleri

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli medya analizleri
12. Medya gözlemevi
13. Dijital medya inovasyon merkezi
14. Medya rekabet kurulu
15. Medya ve İletişim Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Medya Çeşitliliği Endeksi
- Medya Rekabet Endeksi
- Yerel Medya Güç Endeksi
- Dijital Medya Endeksi
- Bilgiye Erişim Endeksi
- Medya Şeffaflık Endeksi
- İçerik Çeşitliliği Endeksi
- Medya Sürdürülebilirlik Endeksi
- Dijital Rekabet Endeksi
- Medya Güven Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir medya çeşitliliği reformu sonucunda:

- Vatandaşların farklı bilgi kaynaklarına erişimi artar.
- Yerel medya güçlenir.

- Dijital medya girişimleri gelişir.
- Medya sektöründe rekabet artar.
- Bilgi ekosistemi daha dayanıklı hale gelir.
- Medya sektörünün sürdürülebilirliği güçlenir.
- Toplumun bilgiye erişim kapasitesi yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Bilgiye Erişim	95
Medya Rekabeti	95
Yerel Medya Gücü	90
Dijital Dönüşüm	90
Genel Öncelik Skoru	93/100

Stratejik Değerlendirme

Medya çeşitliliği, farklı görüşlerin ve bilgi kaynaklarının toplumda yer bulabilmesini sağlayan bir ekosistem meselesidir. Amaç belirli görüşleri desteklemek değil; vatandaşların farklı kaynaklardan bilgiye ulaşabildiği, rekabetçi ve sürdürülebilir bir medya ortamı oluşturmaktır.

12.3 Medya Sahipliği Şeffaflığı

Amaç

Medya kuruluşlarının sahiplik yapılarının, finansman kaynaklarının ve kontrol mekanizmalarının kamuoyu tarafından açık şekilde görülebilmesini sağlamak; medya sektöründe güveni, hesap verebilirliği ve rekabeti güçlendirmek; medya çoğulculuğunu desteklemektir.

Sorunun Tanımı

Medya sahipliği şeffaflığı, vatandaşların bir haber veya içeriğin hangi ekonomik ve kurumsal yapı tarafından üretildiğini bilmesini sağlayan temel demokratik mekanizmalardan biridir. Şeffaf sahiplik yapıları, medya güveninin ve medya çoğulculuğunun önemli unsurlarındandır.

Başlıca Sorunlar

- Medya sahiplik bilgilerinin dağınık olması
- Nihai faydalanıcı (UBO) bilgilerinin sınırlı görünürlüğü
- Medya şirketleri arasındaki ortaklık ilişkilerinin karmaşıklığı

- Çapraz medya sahipliğinin yeterince izlenememesi
- Finansman kaynaklarına ilişkin şeffaflık eksiklikleri
- Reklam ve sponsorluk bilgilerinin sınırlı görünürlüğü
- Medya yoğunlaşmasının ölçülememesi
- Dijital medya sahiplik yapılarının yeterince takip edilememesi
- Kamu desteklerinin görünürlüğünün yetersiz olması
- Medya güveninin olumsuz etkilenmesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Medya Sahipliği Şeffaflık Endeksi	55	85	95
Medya Güven Endeksi	50	80	90
Medya Rekabet Endeksi	60	85	95
Medya Çeşitliliği Endeksi	60	85	95
Bilgiye Erişim Endeksi	65	90	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Medya Sahipliği Şeffaflık Yasasının hazırlanması	X	%0
2	Medya sahiplik bilgilerinin merkezi sistemde toplanması	X	%0
3	Ulusal Medya Sahiplik Sicilinin oluşturulması	X	%0
4	Nihai faydalanıcı (UBO) bilgilerinin kayıt altına alınması	X	%0
5	Medya ortaklık ağlarının dijital ortamda yayımlanması	X	%0
6	Medya sahiplik haritalarının oluşturulması	X	%0
7	Çapraz medya sahipliği analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
8	Medya yoğunlaşma analizlerinin yapılması	X	%0
9	Dijital medya sahiplik kayıt sisteminin oluşturulması	X	%0
10	Haber platformları için sahiplik açıklama zorunluluğu getirilmesi	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
11	Medya finansman kaynaklarının raporlanması	X	%0
12	Reklam ve sponsorluk bilgilerinin şeffaştırılması	⚠	%30
13	Kamu reklamlarının dağılım verilerinin yayımlanması	X	%0
14	Kamu desteklerinin medya kuruluşları bazında açıklanması	X	%0
15	Medya sektörüne ilişkin açık veri sisteminin kurulması	X	%0
16	Medya sahipliği risk analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
17	Medya rekabet göstergelerinin oluşturulması	X	%0
18	Medya yoğunlaşma endekslerinin oluşturulması	X	%0
19	Yapay zekâ destekli medya analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
20	Medya finansman veri tabanının oluşturulması	X	%0
21	Medya Sahipliği Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Medya Sahipliği Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Medya Sahipliği Şeffaflık Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Medya Yoğunlaşma Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Medya Rekabet Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Medya Şeffaflığı Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
27	Medya Ekosistemi Veri Merkezi kurulması	X	%0
28	Ulusal Medya Sicil Kurumu kurulması	X	%0
29	Medya Rekabet ve Şeffaflık Kurulu kurulması	X	%0
30	Medya Yönetişimi Enstitüsü kurulması	X	%0

Medya Sahipliği Şeffaflığının 10 Temel Ayağı

1. Sahiplik Şeffaflığı

- Ortaklık yapıları
- Hissedar bilgileri
- Kontrol mekanizmaları

2. Nihai Faydalanıcı Bilgileri

- Gerçek kişi sahipler
- Kontrol zincirleri
- UBO kayıtları

3. Finansman Şeffaflığı

- Gelir kaynakları
- Reklam gelirleri
- Sponsorluklar

4. Kamu Destekleri

- Kamu ilanları
- Kamu reklamları
- Devlet destekleri

5. Çapraz Sahiplik Analizleri

- Televizyon
- Gazete
- Radyo
- Dijital medya

6. Rekabet ve Yoğunlaşma

- Pazar payları
- Yoğunlaşma oranları
- Rekabet göstergeleri

7. Açık Veri

- Kamu erişimi
- Veri setleri
- API altyapıları

8. Dijital Medya

- Haber siteleri
- Dijital yayıncılar
- İçerik platformları

9. Yapay Zekâ ve Analitik

- Ağ analizleri
- Risk analizleri
- Yoğunlaşma ölçümleri

10. Hesap Verebilirlik

- Düzenli raporlama
- Kamu bilgilendirmesi
- Bağımsız inceleme

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Ulusal Medya Sahiplik Sicili
2. Nihai faydalanıcı kayıt sistemi
3. Medya sahiplik haritaları
4. Medya yoğunlaşma analizleri
5. Kamu reklamları şeffaflık sistemi

Yüksek Öncelik

6. Medya finansman veri tabanı
7. Açık medya veri sistemi
8. Dijital medya kayıt sistemi
9. Medya rekabet analizleri
10. Medya sahipliği endeksleri

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Medya veri merkezi
13. Medya yönetişimi enstitüsü
14. Medya rekabet kurulu
15. Medya şeffaflığı araştırma merkezi

Performans Göstergeleri

- Medya Sahipliği Şeffaflık Endeksi
- Medya Rekabet Endeksi
- Medya Yoğunlaşma Endeksi
- Medya Çeşitliliği Endeksi
- Medya Güven Endeksi

- Bilgiye Erişim Endeksi
- Finansman şeffaflık Endeksi
- Kamu Reklamları şeffaflık Endeksi
- Dijital Medya şeffaflık Endeksi
- Medya Yönetişim Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir medya sahipliği şeffaflığı reformu sonucunda:

- Medya sektörüne duyulan güven artar.
- Vatandaşlar haber kaynaklarını daha iyi değerlendirebilir.
- Medya çoğulculuğu güçlenir.
- Rekabet ortamı gelişir.
- Kamu desteklerinin görünürlüğü artar.
- Medya ekosisteminin sürdürülebilirliği güçlenir.
- Bilgiye erişim kalitesi yükselir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
şeffaflık	100
Medya Güveni	95
Rekabet	95
Bilgiye Erişim	90
Genel Öncelik Skoru	95/100

Stratejik Değerlendirme

Medya sahipliği şeffaflığı, medya özgürlüğü ile medya güveni arasındaki köprüdür. Amaç medya kuruluşlarının faaliyetlerine müdahale etmek değil; vatandaşların bilgi kaynaklarının arka planını görebilmesini sağlayarak medya ekosistemine olan güveni artırmaktır.

12.4 Bilgi Edinme Hakkı

Amaç

Vatandaşların kamu kurumlarının faaliyetleri, kararları, harcamaları ve hizmetleri hakkında zamanında, doğru ve erişilebilir bilgiye ulaşabilmesini sağlamak; şeffaflığı, hesap verebilirliği ve vatandaş-devlet güvenini güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Bilgi edinme hakkı, demokratik yönetimlerin temel unsurlarından biridir. Vatandaşların kamu faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olması; etkin denetim, katılımcı demokrasi ve kamu güveni açısından kritik öneme sahiptir. Dijital çağda bilgi edinme hakkının yalnızca başvuru mekanizması değil, aynı zamanda proaktif veri paylaşımı anlayışıyla desteklenmesi gerekmektedir.

Başlıca Sorunlar

- Bilgi edinme süreçlerinin uzun sürebilmesi
- Kurumlar arasında farklı uygulamalar bulunması
- Açık veri kültürünün yeterince gelişmemiş olması
- Kamu verilerinin standart formatlarda sunulmaması
- Vatandaşların bilgi edinme haklarını yeterince bilmemesi
- Kurumsal performans verilerinin sınırlı paylaşılması
- Dijital erişim altyapılarının yetersizliği
- Bilgi taleplerinin analiz edilmemesi
- Açık veri ve bilgi edinme sistemlerinin entegre olmaması
- Kamu güveninin olumsuz etkilenebilmesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Bilgiye Erişim Endeksi	65	90	95
Şeffaflık Endeksi	60	90	95
Açık Veri Endeksi	60	90	95
Kamu Güven Endeksi	55	85	95
Hesap Verebilirlik Endeksi	60	90	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Bilgi Edinme Hakkı Kanununun güncellenmesi	⚠	%45
2	Ulusal Açık Veri ve Şeffaflık Stratejisinin hazırlanması	X	%0
3	Bilgi edinme süreçlerinin dijitalleştirilmesi	⚠	%60

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
4	Tek Durak Bilgi Edinme Portalının kurulması	X	%0
5	Tüm kamu kurumlarının ortak başvuru sistemine geçmesi	X	%0
6	Başvuru takip sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%55
7	Kurum bazlı cevap performanslarının ölçülmesi	X	%0
8	Bilgi edinme performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
9	Kamu verilerinin açık veri formatında yayımlanması	⚠	%40
10	Açık Veri Portalının güçlendirilmesi	⚠	%45
11	Kamu kurumlarında veri standartlarının oluşturulması	X	%0
12	Vatandaş dostu veri sunum sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
13	Bilgi edinme taleplerinin analiz edilmesi	X	%0
14	Yapay zekâ destekli bilgi erişim sistemlerinin kurulması	X	%0
15	Kamu performans verilerinin yayımlanması	⚠	%35
16	Kamu yatırım verilerinin yayımlanması	⚠	%35
17	Kurumsal faaliyet raporlarının standartlaştırılması	⚠	%50
18	Belediye açık veri sistemlerinin kurulması	⚠	%30
19	Kamu şirketlerinin veri paylaşım standartlarının oluşturulması	X	%0
20	Açık veri API altyapılarının geliştirilmesi	X	%0
21	Bilgi Edinme Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Bilgi Edinme Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Bilgiye Erişim Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Kurumsal Şeffaflık Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Açık Veri Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Bilgi Edinme İzleme Merkezi kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
27	Açık Veri Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
28	Dijital Şeffaflık Kurulu kurulması	X	%0
29	Kamu Bilgi Sistemleri Enstitüsü kurulması	X	%0
30	Ulusal Açık Devlet Platformu kurulması	X	%0

Bilgi Edinme Hakkının 10 Temel Ayağı

1. Şeffaflık

- Açık yönetim
- Açık veri
- Kamu bilgilendirmesi

2. Vatandaşın Bilgiye Erişimi

- Kolay başvuru
- Hızlı cevap
- Dijital erişim

3. Açık Veri

- Makine okunabilir veri
- Veri standartları
- API erişimi

4. Dijitalleşme

- E-devlet entegrasyonu
- Mobil erişim
- Yapay zekâ destekli arama

5. Hesap Verebilirlik

- Kurumsal performans
- Faaliyet raporları
- Sonuç odaklı yönetim

6. Kamu Harcamaları Şeffaflığı

- Bütçe verileri

- Harcama verileri
- Yatırım bilgileri

7. Yerel Yönetimler

- Belediye verileri
- Yerel bütçeler
- Yerel performans göstergeleri

8. Açık Devlet Yaklaşımı

- Katılım
- İş birliği
- Veri paylaşımı

9. Veri Analitiği

- Talep analizleri
- Kullanım istatistikleri
- Şeffaflık göstergeleri

10. Teknoloji ve Yapay Zekâ

- Akıllı arama sistemleri
- Veri keşfi
- Otomatik raporlama

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Tek Durak Bilgi Edinme Portalı
2. Açık Veri Portalı
3. Kamu performans verilerinin yayımlanması
4. Bilgi edinme süreçlerinin dijitalleştirilmesi
5. Kurumsal şeffaflık endeksleri

Yüksek Öncelik

6. Belediye açık veri sistemleri
7. Kamu yatırımları veri sistemi
8. API altyapıları
9. Açık devlet platformu
10. Yapay zekâ destekli bilgi erişimi

Orta Öncelik

11. Veri analiz sistemleri
12. Açık veri araştırma merkezi
13. Dijital şeffaflık kurulu
14. Bilgi edinme izleme merkezi
15. Kamu Bilgi Sistemleri Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Bilgiye Erişim Endeksi
- Açık Veri Endeksi
- Kurumsal Şeffaflık Endeksi
- Ortalama Yanıt Süresi
- Bilgi Edinme Başarı Oranı
- Kamu Güven Endeksi
- Hesap Verebilirlik Endeksi
- Açık Devlet Endeksi
- Dijital Şeffaflık Endeksi
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir bilgi edinme reformu sonucunda:

- Vatandaşların kamu kurumlarına güveni artar.
- Kamu yönetimi daha şeffaf hale gelir.
- Bilgiye erişim kolaylaşır.
- Açık veri ekonomisi gelişir.
- Kamu kurumlarının performansı görünür hale gelir.
- Hesap verebilirlik güçlenir.
- Katılımcı demokrasi desteklenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Şeffaflık	100
Bilgiye Erişim	100
Hesap Verebilirlik	95
Kamu Güveni	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Bilgi edinme hakkı, vatandaşın devleti denetleyebilmesinin temel araçlarından biridir. Güçlü devlet anlayışı ile şeffaf yönetim anlayışı birbirine zıt değil, birbirini tamamlayan unsurlardır. Vatandaşın doğru bilgiye erişebilmesi hem kamu güvenini hem de kurumsal kapasiteyi artırır.

12.5 Kamu Reklamlarının Adil Dağıtımı

Amaç

Kamu kurumları tarafından verilen reklam, ilan, tanıtım ve kamu bilgilendirme bütçelerinin objektif, şeffaf, ölçülebilir ve adil kriterlerle dağıtılmasını sağlamak; medya sektöründe rekabeti, medya çeşitliliğini ve kamu kaynaklarının etkin kullanımını güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Kamu reklamları ve resmi ilanlar medya kuruluşları için önemli gelir kaynaklarından biridir. Bu kaynakların dağıtımında uygulanacak kriterlerin açık, ölçülebilir ve denetlenebilir olması; hem kamu güveni hem de medya ekosisteminin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Dağıtım kriterlerinin yeterince şeffaf olmaması
- Kurumlar arasında farklı uygulamalar bulunması
- Yerel medya kuruluşlarının finansal kırılganlığı
- Dijital medya kuruluşlarının sistem içinde yeterince temsil edilmemesi
- Kamu reklam harcamalarının analiz edilememesi
- Performans bazlı değerlendirme sistemlerinin eksikliği
- Açık veri altyapısının yetersizliği
- Kamu kaynaklarının etkin kullanımının ölçülememesi
- Medya rekabetinin olumsuz etkilenebilmesi
- Kamu güveninin zayıflayabilmesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Kamu Reklam Şeffaflık Endeksi	60	90	95
Adil Dağıtım Endeksi	55	85	95
Medya Rekabet Endeksi	60	85	95
Yerel Medya Destek Endeksi	60	85	95

Gösterge	2026	2030	2035
Kamu Güven Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Kamu Reklamları Şeffaflık Yasasının hazırlanması	X	%0
2	Kamu reklam dağıtım kriterlerinin standartlaştırılması	X	%0
3	Ulusal Kamu Reklam Politikası hazırlanması	X	%0
4	Kamu reklamlarının açık veri olarak yayımlanması	X	%0
5	Kurum bazlı reklam harcama raporlarının yayımlanması	X	%0
6	Kamu reklamları veri tabanının oluşturulması	X	%0
7	Dijital medya kuruluşlarının sisteme entegrasyonu	⚠	%35
8	Yerel medya destek katsayılarının oluşturulması	X	%0
9	Bölgesel medya destek programlarının geliştirilmesi	⚠	%30
10	Reklam dağıtımında objektif puanlama sisteminin kurulması	X	%0
11	Erişim, tiraj ve etkileşim verilerinin standartlaştırılması	X	%0
12	Medya performans değerlendirme sisteminin kurulması	X	%0
13	Kamu reklamlarının etki analizlerinin yapılması	X	%0
14	Yapay zekâ destekli dağıtım analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
15	Medya kuruluşları performans veri tabanının oluşturulması	X	%0
16	Kamu reklamları risk analiz sisteminin kurulması	X	%0
17	Reklam dağıtım sonuçlarının düzenli raporlanması	X	%0
18	Açık Reklam Veri Portalının kurulması	X	%0
19	Yerel medya sürdürülebilirlik fonunun oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
20	Kamu reklamları denetim sisteminin kurulması	X	%0
21	Kamu Reklamları Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Kamu Reklamları Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Kamu Reklam Şeffaflık Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Medya Destek Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Adil Dağıtım Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Kamu Reklamları İzleme Merkezi kurulması	X	%0
27	Medya Finansmanı Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
28	Kamu Reklamları Kurulu kurulması	X	%0
29	Medya Destek ve Rekabet Kurulu kurulması	X	%0
30	Medya Finansmanı Enstitüsü kurulması	X	%0

Kamu Reklamlarının Adil Dağıtımının 10 Temel Ayağı

1. Şeffaflık

- Açık harcama verileri
- Açık kriterler
- Düzenli raporlama

2. Objektif Kriterler

- Erişim
- Tiraj
- İzlenme
- Etkileşim

3. Medya Çeşitliliği

- Ulusal medya
- Yerel medya
- Dijital medya

4. Rekabet

- Adil dağıtım
- Pazar dengesi
- Yeni girişimlerin desteklenmesi

5. Yerel Medya Destekleri

- Bölgesel yayınlar
- Yerel gazeteler
- Yerel dijital platformlar

6. Dijital Medya

- Haber siteleri
- Podcast platformları
- Dijital yayıncılar

7. Performans Ölçümü

- Etki analizleri
- Performans göstergeleri
- Sonuç odaklı değerlendirme

8. Açık Veri

- Kamu erişimi
- Veri setleri
- API hizmetleri

9. Denetim ve Hesap Verebilirlik

- Bağımsız denetim
- Düzenli inceleme
- Şikâyet mekanizmaları

10. Teknoloji ve Yapay Zekâ

- Dağıtım analizleri
- Risk tespiti
- Etki ölçümleri

Örnek Objektif Dağıtım Modeli

Kriter	Ağırlık
Erişim ve İzlenme	%30
İçerik Kalitesi ve Güvenilirlik	%20
Bölgesel Temsil	%15
Yerel Medya Destek Katsayısı	%15
Dijital Dönüşüm Düzeyi	%10
Kamu Yararı İçeriği	%10

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Açık Reklam Veri Portalı
2. Objektif puanlama sistemi
3. Kamu reklamlarının açık veri olarak yayımlanması
4. Yerel medya destek modeli
5. Bağımsız denetim sistemi

Yüksek Öncelik

6. Dijital medya entegrasyonu
7. Etki analiz sistemi
8. Medya performans veri tabanı
9. Reklam risk analiz sistemi
10. Kamu Reklamları Kurulu

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Medya finansmanı araştırmaları
13. Rekabet analizleri
14. Medya destek endeksleri
15. Finansman enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Kamu Reklam Şeffaflık Endeksi
- Adil Dağıtım Endeksi
- Medya Rekabet Endeksi

- Yerel Medya Destek Endeksi
- Medya Güven Endeksi
- Reklam Etki Endeksi
- Dijital Medya Destek Endeksi
- Açık Veri Endeksi
- Kamu Güven Endeksi
- Medya Sürdürülebilirlik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir kamu reklamları reformu sonucunda:

- Kamu kaynaklarının kullanımında şeffaflık artar.
- Medya sektöründe rekabet güçlenir.
- Yerel medya desteklenir.
- Dijital medya gelişir.
- Kamu güveni yükselir.
- Medya çeşitliliği artar.
- Kamu yararı odaklı yayıncılık teşvik edilir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Şeffaflık	100
Rekabet	95
Medya Çeşitliliği	95
Kamu Güveni	95
Genel Öncelik Skoru	96/100

Stratejik Değerlendirme

Kamu reklamlarının adil dağıtımı, medya politikalarının en hassas alanlarından biridir. Amaç herhangi bir medya kuruluşunu ödüllendirmek veya cezalandırmak değil; kamu kaynaklarının nesnel kriterlerle, şeffaf biçimde ve kamu yararı doğrultusunda dağıtılmasını sağlamaktır.

12.6 Dijital Medya ve Yeni Medya

Amaç

Dijital medya, sosyal medya, içerik platformları, podcast yayıncılığı, video yayıncılığı ve yeni nesil iletişim araçlarının gelişimini desteklemek; dijital medya ekosistemini güçlendirmek, bilgiye erişimi artırmak ve dijital çağın gerektirdiği medya politikalarını oluşturmak.

Sorunun Tanımı

İnternet ve mobil teknolojilerin gelişmesiyle medya sektörü köklü bir dönüşüm geçirmiştir. Geleneksel medya yapılarının yanında sosyal medya platformları, bağımsız içerik üreticileri, podcast yayıncıları ve dijital haber platformları yeni bir medya ekosistemi oluşturmuştur.

Bu dönüşüm yeni fırsatlar yaratırken dezenformasyon, algoritmik manipülasyon, yapay zekâ içerikleri ve dijital tekelleşme gibi yeni riskleri de beraberinde getirmiştir.

Başlıca Sorunlar

- Dijital medya mevzuatının yetersizliği
- Sosyal medya platformlarının etkisinin artması
- Dijital medya gelir modellerinin zayıflığı
- Yerli dijital medya platformlarının yetersiz gelişimi
- Algoritma şeffaflığının bulunmaması
- Dezenformasyon ve bilgi kirliliği
- Yapay zekâ ile üretilen içeriklerin kontrol eksikliği
- Dijital medya okuryazarlığının düşük olması
- Veri ve analiz altyapısının eksikliği
- Dijital medya göstergelerinin yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Dijital Medya Gelişim Endeksi	60	90	95
Dijital İçerik Ekonomisi Endeksi	55	85	95
Dijital Medya Güven Endeksi	50	80	90
Dijital Rekabet Endeksi	60	85	95
Dijital Medya Okuryazarlığı Endeksi	60	90	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Dijital Medya Stratejisinin hazırlanması	X	%0
2	Dijital medya mevzuatının güncellenmesi	⚠	%40
3	Dijital medya tanımının hukuki olarak netleştirilmesi	X	%0
4	Sosyal medya platformları için şeffaflık standartlarının oluşturulması	⚠	%35
5	Algoritma şeffaflığı raporlama sisteminin geliştirilmesi	X	%0
6	Yapay zekâ içerik işaretleme standartlarının oluşturulması	X	%0
7	Dijital içerik üreticileri için yasal çerçevenin geliştirilmesi	X	%0
8	Podcast ve dijital yayıncılık sektörünün desteklenmesi	⚠	%30
9	Yerli dijital medya girişimlerinin desteklenmesi	⚠	%40
10	Dijital medya yatırım fonlarının oluşturulması	X	%0
11	Dijital reklam piyasası analiz sisteminin kurulması	X	%0
12	Sosyal medya veri analiz merkezinin kurulması	X	%0
13	Dijital medya performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
14	Dijital medya istatistik sisteminin kurulması	X	%0
15	İçerik üreticileri destek programlarının geliştirilmesi	X	%0
16	Dijital medya okuryazarlığı eğitimlerinin yaygınlaştırılması	⚠	%45
17	Üniversitelerde dijital medya programlarının güçlendirilmesi	⚠	%50
18	Yapay zekâ destekli medya analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
19	Dijital medya risk analiz sistemlerinin oluşturulması	X	%0
20	Dijital medya açık veri portalının kurulması	X	%0
21	Dijital Medya Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Dijital Medya Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Dijital Medya Gelişim Endeksi oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
24	Dijital İçerik Ekonomisi Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Dijital Rekabet Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Dijital Medya Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
27	Yapay Zekâ ve Medya Merkezi kurulması	X	%0
28	Ulusal Dijital Medya Kurulu kurulması	X	%0
29	Dijital İçerik Akademisi kurulması	X	%0
30	Dijital Medya ve İletişim Enstitüsü kurulması	X	%0

Dijital Medya ve Yeni Medyanın 10 Temel Ayağı

1. Dijital Habercilik

- İnternet gazeteciliği
- Dijital yayıncılık
- Mobil habercilik

2. Sosyal Medya

- İçerik paylaşımı
- Toplumsal iletişim
- Kamu bilgilendirmesi

3. İçerik Üretici Ekonomisi

- YouTube yayıncıları
- Podcast yayıncıları
- Dijital içerik üreticileri

4. Yapay Zekâ ve Medya

- Yapay zekâ içerikleri
- Otomatik haber üretimi
- İçerik doğrulama sistemleri

5. Dijital Reklam Ekonomisi

- Dijital reklamlar
- Veri odaklı pazarlama
- Performans analitiği

6. Yerli Dijital Platformlar

- Yerli video platformları
- Yerli sosyal medya girişimleri
- Yerli içerik ağları

7. Medya Okuryazarlığı

- Dijital bilinç
- Kaynak doğrulama
- Bilgi güvenliği

8. Veri ve Analitik

- Kullanıcı analizleri
- İçerik analizleri
- Trend analizleri

9. Şeffaflık ve Güven

- Algoritma şeffaflığı
- İçerik etiketleme
- Platform raporlamaları

10. İnovasyon

- Yeni medya teknolojileri
- XR/VR medya
- Metaverse ve yeni iletişim ortamları

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Dijital medya mevzuatı
2. Yapay zekâ içerik standartları
3. Sosyal medya şeffaflık sistemi
4. Dijital medya okuryazarlığı
5. Yerli dijital medya girişimlerinin desteklenmesi

Yüksek Öncelik

6. Dijital içerik ekonomisi programı
7. Algoritma şeffaflığı sistemi
8. Dijital medya veri platformu
9. İçerik üretici destekleri
10. Sosyal medya analiz merkezi

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ ve medya merkezi
12. Dijital medya akademisi
13. Dijital reklam analiz sistemi
14. Dijital medya araştırma merkezi
15. Dijital iletişim enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Dijital Medya Gelişim Endeksi
- Dijital İçerik Ekonomisi Endeksi
- Dijital Rekabet Endeksi
- Dijital Medya Güven Endeksi
- Medya Okuryazarlığı Endeksi
- Sosyal Medya Etki Endeksi
- Yerli Platform Endeksi
- İçerik Üretici Ekonomisi Endeksi
- Algoritma Şeffaflık Endeksi
- Dijital İnovasyon Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir dijital medya reformu sonucunda:

- Dijital içerik ekonomisi büyür.
- Yerli medya girişimleri güçlenir.
- Dijital medya sektöründe istihdam artar.
- Vatandaşların bilgiye erişimi kolaylaşır.
- Dijital medya okuryazarlığı gelişir.
- Yapay zekâ kaynaklı riskler daha iyi yönetilir.
- Türkiye bölgesel bir dijital medya merkezi haline gelebilir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Dijital Dönüşüm	100
Bilgiye Erişim	95

Kriter	Puan
İnovasyon	95
Ekonomik Potansiyel	95
Genel Öncelik Skoru	96/100

Stratejik Değerlendirme

Dijital medya ve yeni medya, yalnızca geleneksel medyanın dijital versiyonu değil; yeni bir ekonomik sektör, yeni bir iletişim altyapısı ve yeni bir bilgi ekosistemidir. Türkiye'nin bu alanda hem özgürlükleri hem de dijital güvenliği gözetten dengeli bir politika geliştirmesi gerekmektedir.

12.7 Gazetecilik Meslek Standartları

Amaç

Gazetecilik mesleğinin etik, profesyonel, bağımsız, güvenilir ve kaliteli şekilde icra edilmesini sağlamak; gazetecilerin mesleki yetkinliklerini geliştirmek; kamuoyunun doğru ve güvenilir bilgiye erişimini güçlendirmektir.

Sorunun Tanımı

Dijital dönüşüm, sosyal medya ve yapay zekâ teknolojileri gazetecilik mesleğini önemli ölçüde değiştirmiştir. Hızlı haber üretimi baskısı, bilgi kirliliği, doğrulama sorunları ve ekonomik zorluklar gazetecilik kalitesini etkileyebilmektedir.

Güçlü bir medya ekosistemi için gazetecilik mesleğinin etik kurallara, profesyonel standartlara ve sürekli gelişim mekanizmalarına sahip olması gerekmektedir.

Başlıca Sorunlar

- Meslek standartlarının güncel ihtiyaçlara tam uyum sağlayamaması
- Dijital gazetecilik alanında standart eksikliği
- Haber doğrulama süreçlerinin yetersizliği
- Yapay zekâ ile üretilen içeriklerin artması
- Gazetecilerin mesleki eğitim ihtiyacı
- Veri gazeteciliği kapasitesinin sınırlı olması
- Yerel medya kuruluşlarında insan kaynağı sorunları
- Meslek etiği uygulamalarındaki farklılıklar
- Basın güven endeksinin düşük olması
- Meslek içi gelişim sistemlerinin yetersizliği

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Gazetecilik Kalite Endeksi	60	85	95
Medya Güven Endeksi	50	80	90
Etik Uyum Endeksi	60	85	95
Dijital Gazetecilik Endeksi	60	90	95
Mesleki Yetkinlik Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Gazetecilik Meslek Standartları Belgesinin hazırlanması	X	%0
2	Gazetecilik etik ilkelerinin güncellenmesi	⚠	%50
3	Dijital gazetecilik standartlarının oluşturulması	X	%0
4	Yapay zekâ destekli içerik kurallarının belirlenmesi	X	%0
5	Haber doğrulama standartlarının geliştirilmesi	⚠	%45
6	Veri gazeteciliği standartlarının oluşturulması	X	%0
7	Gazeteci yeterlilik programlarının geliştirilmesi	X	%0
8	Sürekli mesleki gelişim sisteminin kurulması	X	%0
9	Dijital medya eğitim programlarının yaygınlaştırılması	⚠	%40
10	Üniversite-medya iş birliği programlarının geliştirilmesi	⚠	%50
11	Gazetecilik sertifikasyon programlarının oluşturulması	X	%0
12	Yerel medya insan kaynağı destek programlarının geliştirilmesi	⚠	%35
13	Haber doğrulama merkezlerinin kurulması	⚠	%40
14	Medya etik ihlal izleme sistemlerinin oluşturulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
15	Etik uyum raporlama sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
16	Dijital medya performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
17	Yapay zekâ destekli içerik analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
18	Gazetecilik kalite endeksinin oluşturulması	X	%0
19	Medya güven araştırmalarının düzenli yapılması	⚠	%35
20	Gazetecilik veri tabanının oluşturulması	X	%0
21	Gazetecilik Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Gazetecilik Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Gazetecilik Kalite Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Etik Uyum Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Dijital Gazetecilik Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Gazetecilik Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
27	Veri Gazeteciliği Merkezi kurulması	X	%0
28	Ulusal Medya Etik Kurulu kurulması	X	%0
29	Gazetecilik Akademisi kurulması	X	%0
30	Medya Meslek Standartları Enstitüsü kurulması	X	%0

Gazetecilik Meslek Standartlarının 10 Temel Ayağı

1. Doğruluk

- Kaynak doğrulama
- Çoklu kaynak kullanımı
- Hata düzeltme mekanizmaları

2. Tarafsızlık ve Denge

- Farklı görüşlere yer verme
- Haber-yorum ayrımı
- Adil temsil

3. Etik Gazetecilik

- Meslek ahlakı
- Kamu yararı
- Gizlilik ve kişilik hakları

4. Dijital Gazetecilik

- Dijital yayıncılık standartları
- Sosyal medya kullanımı
- Mobil habercilik

5. Veri Gazeteciliği

- Veri analizi
- Açık veri kullanımı
- Veri görselleştirme

6. Yapay Zekâ ve Medya

- Yapay zekâ içerik etiketi
- Şeffaf kullanım
- İnsan denetimi

7. Mesleki Eğitim

- Sürekli eğitim
- Sertifikasyon
- Uzmanlaşma programları

8. Haber Doğrulama

- Teyit sistemleri
- Dezenformasyon kontrolü
- Kaynak güvenilirliği

9. Şeffaflık

- Kaynak politikaları
- Düzeltme politikaları
- Editoryal ilkeler

10. Hesap Verebilirlik

- Etik kurullar
- Kamu geri bildirimi
- Bağımsız değerlendirme

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Dijital gazetecilik standartları
2. Haber doğrulama sistemleri
3. Yapay zekâ içerik standartları
4. Meslek içi eğitim sistemi
5. Gazetecilik kalite endeksi

Yüksek Öncelik

6. Veri gazeteciliği programları
7. Sertifikasyon sistemi
8. Yerel medya eğitim programları
9. Medya etik izleme sistemi
10. Gazetecilik akademisi

Orta Öncelik

11. Veri gazeteciliği merkezi
12. Medya etik kurulu
13. Gazetecilik araştırma merkezi
14. Dijital medya performans sistemi
15. Meslek standartları enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Gazetecilik Kalite Endeksi
- Medya Güven Endeksi
- Etik Uyum Endeksi
- Dijital Gazetecilik Endeksi
- Haber Doğrulama Endeksi
- Veri Gazeteciliği Endeksi
- Mesleki Yetkinlik Endeksi
- Medya Şeffaflık Endeksi
- Düzeltme ve Tekzip Endeksi
- Kamu Güven Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir gazetecilik standartları reformu sonucunda:

- Haber kalitesi yükselir.
- Medya güveni artar.
- Dezenformasyonla mücadele güçlenir.
- Dijital medya kapasitesi gelişir.
- Gazetecilerin mesleki niteliği yükselir.
- Veri gazeteciliği yaygınlaşır.
- Toplumun doğru bilgiye erişimi güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Bilgi Kalitesi	100
Medya Güveni	95
Etik Standartlar	95
Dijital Dönüşüm	90
Genel Öncelik Skoru	95/100

Stratejik Değerlendirme

Gazetecilik meslek standartları, medya özgürlüğü ile medya sorumluluğu arasındaki dengeyi sağlayan temel mekanizmalardan biridir. Amaç gazetecileri sınırlandırmak değil; mesleğin güvenilirliğini, kalitesini ve toplumsal değerini artırmaktır.

13. Kamu Yönetimi Reformu

13.1 Liyakat ve Kariyer Sistemi

Amaç

Kamu yönetiminde göreve alma, yükselme, atama ve görevlendirme süreçlerinin bilgi, beceri, yetkinlik, performans ve etik değerlere dayalı olarak yürütülmesini sağlamak; kurumsal kapasiteyi artırmak ve devlet yönetiminde sürdürülebilir kalite oluşturmaktır.

Sorunun Tanımı

Güçlü devletlerin temelinde güçlü insan kaynağı bulunmaktadır. Kamu kurumlarının başarısı; yalnızca mevzuat, bütçe ve teknolojiye değil, aynı zamanda nitelikli insan kaynağına bağlıdır.

Liyakat sistemi; kamu görevlerine erişimde fırsat eşitliğini, kariyer sistemi ise çalışanların mesleki gelişimini ve kurumsal devamlılığı sağlamaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Kurumlar arasında farklı kariyer uygulamaları
- Yetkinlik bazlı insan kaynakları sistemlerinin yetersizliği
- Performans değerlendirme sistemlerinin eksiklikleri
- Kariyer planlama süreçlerinin kurumsallaşamaması
- Eğitim ve gelişim programlarının yetersizliği
- Yetenek yönetimi sistemlerinin eksikliği
- Kamu çalışanı verilerinin dağınık yapıda olması
- İnsan kaynağı planlamasında veri kullanımının sınırlı olması
- Kurumsal bilgi birikiminin aktarılmasında sorunlar
- Kamu güveninin etkilenebilmesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Liyakat Endeksi	60	85	95
Kamu İnsan Kaynağı Kalite Endeksi	60	85	95
Kamu Performans Endeksi	60	85	95
Kurumsal Yetkinlik Endeksi	60	90	95
Kamu Güven Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Kamu İnsan Kaynakları Stratejisinin hazırlanması	X	%0
2	Liyakat ve Kariyer Kanununun hazırlanması	X	%0
3	Kamu görevleri için yetkinlik bazlı görev tanımlarının oluşturulması	⚠	%40
4	Kamu Yetkinlik Çerçevesinin hazırlanması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
5	Merkezi Kariyer Yönetim Sisteminin kurulması	X	%0
6	Performans değerlendirme sistemlerinin güçlendirilmesi	⚠	%45
7	Yetenek yönetimi sistemlerinin kurulması	X	%0
8	Kariyer planlama sisteminin oluşturulması	X	%0
9	Kamu personeli eğitim sistemlerinin modernize edilmesi	⚠	%50
10	Sürekli mesleki gelişim modelinin oluşturulması	X	%0
11	Kamu Akademisi sisteminin kurulması	X	%0
12	Liderlik geliştirme programlarının oluşturulması	⚠	%40
13	Yönetici aday havuzunun kurulması	X	%0
14	Üst düzey kamu yöneticileri değerlendirme sisteminin kurulması	X	%0
15	Dijital personel özlük sisteminin geliştirilmesi	⚠	%55
16	Kamu insan kaynağı veri ambarının kurulması	X	%0
17	Yapay zekâ destekli kariyer planlama sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
18	İnsan kaynağı performans analiz sisteminin kurulması	X	%0
19	Kurumlar arası yatay kariyer geçiş sisteminin geliştirilmesi	X	%0
20	Uzmanlık kariyer yollarının tanımlanması	⚠	%45
21	Kamu Kariyer Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Kamu İnsan Kaynakları Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Liyakat Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Kamu Yetenek Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Kamu Liderlik Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Kamu İnsan Kaynakları Araştırma Merkezi kurulması	X	%0
27	Kamu Liderlik Akademisi kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
28	Ulusal Kamu Kariyer Kurulu kurulması	X	%0
29	Kamu Yetenek Yönetim Merkezi kurulması	X	%0
30	Kamu Yönetimi ve Liderlik Enstitüsü kurulması	X	%0

Liyakat ve Kariyer Sisteminin 10 Temel Ayağı

1. Liyakat

- Bilgi
- Beceri
- Yetkinlik
- Deneyim

2. Kariyer Yönetimi

- Kariyer yolları
- Terfi sistemi
- Uzmanlaşma

3. Performans Yönetimi

- Hedefler
- Sonuçlar
- Yetkinlik değerlendirme

4. Eğitim ve Gelişim

- Sürekli eğitim
- Sertifikasyon
- Uzmanlık programları

5. Liderlik Gelişimi

- Yönetici yetiştirme
- Liderlik akademileri
- Mentorluk programları

6. Yetenek Yönetimi

- Yüksek potansiyel çalışanlar
- Kariyer havuzları

- Halefiyet planlaması

7. Dijital İnsan Kaynakları

- İnsan kaynakları analitiği
- Dijital özlük sistemleri
- Veri odaklı karar alma

8. Kurumsal Hafıza

- Bilgi yönetimi
- Tecrübe aktarımı
- Kurumsal öğrenme

9. Şeffaflık

- Açık kriterler
- Objektif değerlendirme
- İzlenebilir süreçler

10. Hesap Verebilirlik

- Performans raporları
- Kariyer izleme
- Kurumsal değerlendirmeler

Önerilen Kariyer Basamakları

Uzmanlık Kariyer Yolu

- Uzman Yardımcısı
- Uzman
- Kıdemli Uzman
- Başuzman
- Stratejik Uzman

Yönetim Kariyer Yolu

- Takım Lideri
- Şube Müdürü
- Daire Başkanı
- Genel Müdür Yardımcısı
- Genel Müdür

Teknik Kariyer Yolu

- Teknik Uzman

- Kıdemli Teknik Uzman
- Baş Teknik Uzman
- Başdanışman

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Liyakat ve Kariyer Kanunu
2. Merkezi Kariyer Yönetim Sistemi
3. Performans yönetimi reformu
4. Kamu Yetkinlik Çerçevesi
5. Yönetici değerlendirme sistemi

Yüksek Öncelik

6. Kamu Akademisi
7. Liderlik geliştirme programları
8. Yetenek yönetimi sistemi
9. Kariyer veri platformu
10. Uzmanlık kariyer yolları

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli kariyer planlaması
12. Kamu liderlik akademisi
13. İnsan kaynakları araştırma merkezi
14. Kurumsal hafıza sistemi
15. Kamu Yönetimi Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Liyakat Endeksi
- Kamu İnsan Kaynağı Kalite Endeksi
- Kamu Liderlik Endeksi
- Kurumsal Yetkinlik Endeksi
- Eğitim Endeksi
- Performans Endeksi
- Yetenek Yönetim Endeksi
- Kariyer Gelişim Endeksi
- Kurumsal Hafıza Endeksi
- Kamu Güven Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir liyakat ve kariyer reformu sonucunda:

- Kamu yönetiminin kalitesi yükselir.
- Kurumsal kapasite artar.
- Kamu hizmetlerinin etkinliği gelişir.
- Personel motivasyonu yükselir.
- Kariyer süreçleri şeffaflaşır.
- Devlet tecrübesi korunur.
- Vatandaş memnuniyeti ve kamu güveni artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Kamu Yönetimi Kalitesi	100
Kurumsal Kapasite	100
Verimlilik	95
Kamu Güveni	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Liyakat sistemi güçlü devletin temelidir. Güçlü kurumlar; kişilere bağlı değil, kurallara, yetkinliklere ve sürdürülebilir kariyer sistemlerine bağlı olarak çalışır. Amaç herhangi bir grubu avantajlı hale getirmek değil, kamu görevlerinde en uygun kişinin en uygun göreve gelmesini sağlayan objektif bir sistem kurmaktır.

13.2 Stratejik Yönetim

Amaç

Devlet kurumlarının kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerini belirleyen; kaynakları önceliklere göre yönlendiren; performansı ölçen ve sonuç odaklı karar almayı sağlayan modern bir stratejik yönetim sistemi oluşturmak; kamu yönetiminde etkinliği, verimliliği ve sürdürülebilirliği artırmaktır.

Sorunun Tanımı

Kamu kurumları çoğu zaman günlük operasyonel faaliyetlere odaklanmakta, uzun vadeli stratejik hedefler ile uygulamalar arasında kopukluklar oluşabilmektedir. Stratejik yönetim sistemi; hedef belirleme, performans ölçme, kaynak planlama ve sonuç değerlendirme süreçlerini bütünleştiren bir yönetim anlayışıdır.

Başarılı ülkelerde stratejik yönetim; bütçe, performans, insan kaynakları ve yatırım sistemleriyle entegre çalışmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Kurumsal hedeflerin yeterince ölçülememesi
- Stratejik planların uygulama süreçlerinden kopuk olması
- Performans göstergelerinin yetersizliği
- Veri temelli karar alma kültürünün gelişmemiş olması
- Kurumlar arası koordinasyon eksikliği
- Uzun vadeli politika takibinin yapılamaması
- Risk yönetimi sistemlerinin yetersizliği
- Kaynak tahsisinde stratejik önceliklerin tam dikkate alınamaması
- Stratejik planların izlenmesindeki eksiklikler
- Sonuç odaklı yönetim kültürünün yeterince yerleşmemesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Stratejik Yönetim Endeksi	60	85	95
Kurumsal Performans Endeksi	60	85	95
Kamu Verimlilik Endeksi	60	85	95
Sonuç Odaklı Yönetim Endeksi	55	85	95
Kamu Güven Endeksi	55	80	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Stratejik Yönetim Reform Programının hazırlanması	X	%0
2	Kamu Stratejik Yönetim Kanununun hazırlanması	X	%0
3	Kurumsal stratejik planlama standartlarının güncellenmesi	⚠	%50
4	Sonuç odaklı yönetim modeline geçilmesi	X	%0
5	Kurumsal performans sistemlerinin güçlendirilmesi	⚠	%45
6	Stratejik hedef-kpi ilişkisinin kurulması	⚠	%40

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
7	Kamu kurumlarında strateji ofislerinin güçlendirilmesi	⚠	%50
8	Stratejik risk yönetimi sistemlerinin kurulması	X	%0
9	Stratejik karar destek sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
10	Kurumsal performans dashboardlarının kurulması	X	%0
11	Veri temelli karar alma altyapısının oluşturulması	⚠	%45
12	Kurumlar arası koordinasyon sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%40
13	Stratejik yatırım önceliklendirme sisteminin kurulması	X	%0
14	Kamu projeleri performans izleme sisteminin kurulması	X	%0
15	Yapay zekâ destekli stratejik analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
16	Senaryo planlama sistemlerinin oluşturulması	X	%0
17	Kurumsal risk haritalarının hazırlanması	X	%0
18	Stratejik göstergeler veri tabanının kurulması	X	%0
19	Stratejik plan izleme sisteminin oluşturulması	⚠	%35
20	Kamu performans raporlama sisteminin geliştirilmesi	⚠	%45
21	Stratejik Yönetim Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Stratejik Yönetim Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Stratejik Yönetim Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Kurumsal Performans Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Kamu Verimlilik Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Ulusal Strateji ve Performans Merkezi kurulması	X	%0
27	Kamu Politika Analiz Merkezi kurulması	X	%0
28	Ulusal Stratejik Yönetim Kurulu kurulması	X	%0
29	Kamu Yönetim Akademisi kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
30	Stratejik Yönetim ve Liderlik Enstitüsü kurulması	X	%0

Stratejik Yönetimin 10 Temel Ayağı

1. Vizyon ve Misyon Yönetimi

- Uzun vadeli hedefler
- Kurumsal amaçlar
- Stratejik yön belirleme

2. Stratejik Planlama

- Hedefler
- Programlar
- Yol haritaları

3. Performans Yönetimi

- KPI'lar
- Sonuç göstergeleri
- Başarı ölçümü

4. Risk Yönetimi

- Risk haritaları
- Senaryo analizleri
- Kriz hazırlığı

5. Kaynak Yönetimi

- Bütçe
- İnsan kaynağı
- Teknoloji yatırımları

6. Veri Temelli Yönetim

- Veri analitiği
- Karar destek sistemleri
- Yapay zekâ

7. Proje ve Portföy Yönetimi

- Stratejik projeler
- Program yönetimi
- Yatırım önceliklendirmesi

8. İzleme ve Değerlendirme

- Düzenli raporlama
- Hedef gerçekleştirmeleri
- Performans analizi

9. Kurumsal Öğrenme

- Sürekli iyileştirme
- Bilgi yönetimi
- Kurumsal hafıza

10. Hesap Verebilirlik

- Şeffaf raporlama
- Performans açıklamaları
- Sonuç odaklı değerlendirme

Önerilen Stratejik Yönetim Hiyerarşisi

Seviye 1 – Ulusal Vizyon

- Türkiye 2053 Vizyonu
- Türkiye 2071 Vizyonu

Seviye 2 – Ulusal Stratejiler

- Ekonomi Stratejisi
- Eğitim Stratejisi
- Hukuk Stratejisi
- Teknoloji Stratejisi
- Savunma Stratejisi

Seviye 3 – Kurumsal Stratejiler

- Bakanlık Stratejik Planları
- Kurum Stratejik Planları

Seviye 4 – Programlar

- Reform Programları
- Yatırım Programları

- Kamu Projeleri
- Dijital Dönüşüm Projeleri
- Altyapı Projeleri

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Sonuç odaklı yönetim sistemi
2. Stratejik plan izleme sistemi
3. Kurumsal performans dashboardları
4. Stratejik risk yönetimi
5. Veri temelli karar alma sistemi

Yüksek Öncelik

6. Senaryo planlama sistemi
7. Kamu proje performans sistemi
8. Stratejik yatırım önceliklendirme sistemi
9. Yapay zekâ destekli analizler
10. Ulusal strateji merkezi

Orta Öncelik

11. Politika analiz merkezi
12. Stratejik yönetim akademisi
13. Liderlik enstitüsü
14. Stratejik göstergeler veri tabanı
15. Kurumsal öğrenme sistemi

Performans Göstergeleri

- Stratejik Yönetim Endeksi
- Kurumsal Performans Endeksi
- Kamu Verimlilik Endeksi
- Sonuç Odaklı Yönetim Endeksi
- Reform Gerçekleşme Endeksi
- Risk Yönetim Endeksi
- Kamu Proje Başarı Endeksi
- Stratejik Hedef Gerçekleşme Oranı
- Kurumsal Kapasite Endeksi
- Kamu Güven Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir stratejik yönetim reformu sonucunda:

- Kamu kurumlarının performansı artar.
- Uzun vadeli hedeflerle günlük faaliyetler uyumlu hale gelir.
- Kamu yatırımlarının etkinliği yükselir.
- Kaynak kullanımı iyileşir.
- Reformların başarı oranı artar.
- Kurumsal kapasite güçlenir.
- Devlet yönetiminde öngörülebilirlik ve sürdürülebilirlik sağlanır.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Kamu Yönetimi Kalitesi	100
Stratejik Kapasite	100
Verimlilik	95
Reform Başarısı	100
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Stratejik yönetim, güçlü devletin işletim sistemidir. Vizyonu olmayan kurumlar günlük sorunlarla meşgul olur; stratejik yönetim kültürüne sahip kurumlar ise geleceği planlar, performansı ölçer ve kaynaklarını hedeflerine göre yönlendirir.

13.3 Performans Yönetimi

Amaç

Kamu kurumlarının ve çalışanlarının faaliyetlerini ölçülebilir hedefler, göstergeler ve sonuçlar üzerinden değerlendiren; verimliliği, hizmet kalitesini ve hesap verebilirliği artıran modern bir performans yönetim sistemi kurmaktır.

Sorunun Tanımı

Kamu yönetiminde başarı, yalnızca yapılan faaliyetlerle değil, elde edilen sonuçlarla ölçülmelidir. Performans yönetimi sistemi; hedef belirleme, ölçme, değerlendirme, geri bildirim ve sürekli iyileştirme süreçlerini kapsayan bütünlük bir yönetim modelidir.

Günümüzde birçok kurumda performans ölçümü faaliyet bazlı kalmakta, çıktı ve sonuç odaklı değerlendirme yeterince yapılamamaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Sonuç odaklı performans kültürünün yeterince gelişmemesi
- Kurumlar arasında farklı performans sistemleri bulunması
- KPI (Anahtar Performans Göstergesi) eksiklikleri
- Performans verilerinin düzenli toplanamaması
- Kurumsal hedeflerle bireysel hedeflerin ilişkilendirilememesi
- Veri temelli yönetim anlayışının yetersizliği
- Performans sonuçlarının karar alma süreçlerine yansımaması
- Vatandaş memnuniyeti ölçümlerinin sınırlı olması
- Kurumsal verimlilik analizlerinin eksikliği
- Performans göstergelerinin uluslararası standartlara uyumsuzluğu

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Kamu Performans Endeksi	60	85	95
Verimlilik Endeksi	60	85	95
Hizmet Kalite Endeksi	60	90	95
Vatandaş Memnuniyet Endeksi	60	85	95
Sonuç Odaklı Yönetim Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Kamu Performans Yönetimi Stratejisinin hazırlanması	X	%0
2	Kamu Performans Yönetimi Kanununun hazırlanması	X	%0
3	Kurumsal KPI standartlarının oluşturulması	X	%0
4	Sonuç odaklı performans modeline geçilmesi	X	%0
5	Kurum bazlı performans dashboardlarının kurulması	X	%0
6	Performans veri toplama sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%45

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
7	Performans göstergelerinin standardizasyonu	X	%0
8	Bireysel performans sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%35
9	Takım performans değerlendirme sistemlerinin kurulması	X	%0
10	Kurumsal performans analiz merkezlerinin oluşturulması	X	%0
11	Vatandaş memnuniyet ölçüm sistemlerinin güçlendirilmesi	⚠	%50
12	Kamu hizmet kalite göstergelerinin oluşturulması	⚠	%40
13	Yapay zekâ destekli performans analiz sistemlerinin kurulması	X	%0
14	Gerçek zamanlı performans izleme sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
15	Kurumsal verimlilik analiz sistemlerinin oluşturulması	X	%0
16	Performans-bütçe ilişkisinin kurulması	⚠	%35
17	Performans-risk ilişkisinin oluşturulması	X	%0
18	Performans ödül ve teşvik sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%30
19	Performans raporlama standartlarının oluşturulması	⚠	%45
20	Kurumsal karşılaştırma (benchmarking) sisteminin kurulması	X	%0
21	Kamu Performans Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Performans Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Kamu Performans Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Kamu Verimlilik Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Kamu Hizmet Kalite Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Kamu Performans Merkezi kurulması	X	%0
27	Verimlilik ve Kalite Merkezi kurulması	X	%0
28	Ulusal Performans Kurulu kurulması	X	%0
29	Kamu Performans Akademisi kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
30	Performans ve Verimlilik Enstitüsü kurulması	X	%0

Performans Yönetiminin 10 Temel Ayağı

1. Hedef Yönetimi

- Stratejik hedefler
- Operasyonel hedefler
- Bireysel hedefler

2. KPI Yönetimi

- Anahtar performans göstergeleri
- Ölçüm sistemleri
- Sonuç göstergeleri

3. Verimlilik Yönetimi

- Kaynak kullanımı
- Süreç verimliliği
- Maliyet etkinliği

4. Hizmet Kalitesi

- Vatandaş memnuniyeti
- Hizmet standartları
- Kalite göstergeleri

5. Veri Temelli Yönetim

- Dashboardlar
- Analitik sistemler
- Karar destek sistemleri

6. Gerçek Zamanlı İzleme

- Anlık performans takibi
- Uyarı sistemleri
- Yönetim panelleri

7. Karşılaştırmalı Analiz

- Benchmarking
- Kurumlar arası karşılaştırma
- Uluslararası kıyaslamalar

8. Ödül ve Teşvik Sistemi

- Başarı ödülleri
- Performans teşvikleri
- Kariyer ilişkisi

9. Sürekli İyileştirme

- Geri bildirim mekanizmaları
- Süreç geliştirme
- Öğrenen kurum modeli

10. Hesap Verebilirlik

- Şeffaf raporlama
- Sonuç değerlendirmesi
- Kamuoyu bilgilendirmesi

Önerilen Kamu KPI Kategorileri

Kurumsal KPI'lar

- Hedef Gerçekleşme Oranı
- Bütçe Gerçekleşme Oranı
- Proje Başarı Oranı
- Hizmet Kalite Puanı
- Vatandaş Memnuniyeti

İnsan Kaynakları KPI'ları

- Eğitim Saati
- Performans Puanı
- Yetkinlik Gelişim Skoru
- Personel Devir Oranı

Mali KPI'lar

- Tasarruf Oranı
- Birim Hizmet Maliyeti
- Verimlilik Skoru

- Dijitalleşme Oranı
- E-Hizmet Kullanım Oranı
- Veri Kalite Endeksi

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Kamu Performans Yönetim Sistemi
2. Kurumsal KPI Standartları
3. Gerçek zamanlı performans dashboardları
4. Performans-bütçe entegrasyonu
5. Vatandaş memnuniyet sistemi

Yüksek Öncelik

6. Verimlilik analiz sistemi
7. Yapay zekâ destekli performans analizi
8. Benchmarking sistemi
9. Performans teşvik modeli
10. Kamu Performans Veri Platformu

Orta Öncelik

11. Kamu Performans Akademisi
12. Verimlilik merkezi
13. Performans endeksleri
14. Kurumsal kalite sistemleri
15. Performans ve Verimlilik Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Kamu Performans Endeksi
- Kamu Verimlilik Endeksi
- Hizmet Kalite Endeksi
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi
- Hedef Gerçekleşme Oranı
- Kamu Tasarruf Endeksi
- Dijitalleşme Endeksi
- Proje Başarı Endeksi
- Kurumsal Kapasite Endeksi
- Sonuç Odaklı Yönetim Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir performans yönetimi reformu sonucunda:

- Kamu kurumlarının etkinliği artar.
- Kaynak kullanımı iyileşir.
- Vatandaş memnuniyeti yükselir.
- Bütçe ve performans ilişkisi güçlenir.
- Kamu hizmet kalitesi artar.
- Verimlilik yükselir.
- Hesap verebilirlik ve şeffaflık güçlenir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Verimlilik	100
Kamu Hizmet Kalitesi	100
Hesap Verebilirlik	95
Stratejik Yönetim	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Performans yönetimi, stratejik yönetimin uygulamadaki ölçüm mekanizmasıdır. Ölçülmeyen hiçbir hedef etkin şekilde yönetilemez. Güçlü devlet; yalnızca plan yapan değil, sonuçlarını düzenli ölçen ve kamuoyuyla paylaşan devlettir.

13.4 Dijital Devlet Uygulamaları

Amaç

Kamu hizmetlerinin tamamını vatandaş, işletme ve kamu kurumları açısından hızlı, güvenli, erişilebilir ve veri odaklı hale getirmek; devletin dijital dönüşümünü tamamlayarak hizmet kalitesini, verimliliği ve şeffaflığı artırmaktır.

Sorunun Tanımı

Dijital devlet; kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulmasının ötesinde, veri temelli karar alma, kurumlar arası entegrasyon, yapay zekâ destekli yönetim ve vatandaş odaklı hizmet anlayışını içeren bütünleşik bir dönüşüm modelidir.

Türkiye'de e-Devlet uygulamaları önemli bir seviyeye ulaşmış olsa da kurumlar arası veri entegrasyonu, karar destek sistemleri, yapay zekâ kullanımı ve proaktif kamu hizmetleri alanlarında gelişim potansiyeli bulunmaktadır.

Başlıca Sorunlar

- Kurumlar arası veri paylaşımının sınırlı olması
- Tekrarlayan veri girişleri
- Bazı hizmetlerde fiziksel süreçlerin devam etmesi
- Karar destek sistemlerinin yetersizliği
- Kamu verilerinin parçalı yapıda bulunması
- Yapay zekâ kullanımının sınırlı olması
- Dijital olgunluk seviyelerinin kurumlar arasında farklılık göstermesi
- Siber güvenlik riskleri
- Açık veri kullanımının yetersizliği
- Kamu hizmetlerinde kullanıcı deneyimi sorunları

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Dijital Devlet Endeksi	70	90	98
E-Hizmet Endeksi	75	95	99
Dijital Kamu Verimlilik Endeksi	65	90	98
Veri Entegrasyon Endeksi	60	90	98
Vatandaş Memnuniyet Endeksi	70	90	98

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Dijital Devlet Stratejisinin güncellenmesi	⚠	%60
2	Kamu Dijital Dönüşüm Kanununun hazırlanması	X	%0
3	Tüm kamu hizmetlerinin dijital ortama taşınması	⚠	%70
4	Tek Vatandaş Hesabı modeline geçilmesi	⚠	%60
5	Kurumlar arası veri entegrasyonunun tamamlanması	⚠	%55

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
6	Tek Veri İlkesi (Once Only Principle) uygulanması	X	%0
7	Ulusal Veri Paylaşım Platformunun kurulması	⚠	%50
8	Yapay zekâ destekli kamu hizmetlerinin geliştirilmesi	⚠	%40
9	Dijital kimlik sisteminin güçlendirilmesi	⚠	%65
10	Mobil devlet uygulamalarının yaygınlaştırılması	⚠	%70
11	Kamu bulut bilişim altyapısının kurulması	⚠	%45
12	Dijital kamu hizmetleri standartlarının oluşturulması	⚠	%55
13	Dijital vatandaş asistanının geliştirilmesi	X	%0
14	Yapay zekâ destekli karar destek sistemlerinin kurulması	X	%0
15	Kamu veri ambarının oluşturulması	X	%0
16	Açık veri platformunun güçlendirilmesi	⚠	%40
17	Dijital hizmet kalite standartlarının oluşturulması	X	%0
18	Kurumsal dijital olgunluk ölçüm sisteminin kurulması	X	%0
19	Dijital performans göstergelerinin oluşturulması	X	%0
20	Siber güvenlik kapasitesinin artırılması	⚠	%65
21	Dijital Devlet Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Dijital Devlet Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Dijital Devlet Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Veri Entegrasyon Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Kamu Dijital Olgunluk Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Ulusal Dijital Dönüşüm Merkezi kurulması	X	%0
27	Kamu Veri ve Yapay Zekâ Merkezi kurulması	X	%0
28	Dijital Devlet Kurulu kurulması	X	%0

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
29	Kamu Teknoloji Akademisi kurulması	X	%0
30	Dijital Devlet ve Yapay Zekâ Enstitüsü kurulması	X	%0

Dijital Devletin 10 Temel Ayağı

1. E-Devlet Hizmetleri

- Dijital başvurular
- Dijital belge yönetimi
- Çevrim içi işlemler

2. Veri Entegrasyonu

- Kurumlar arası veri paylaşımı
- Ortak veri standartları
- Veri kalitesi yönetimi

3. Dijital Kimlik

- Güvenli kimlik doğrulama
- Mobil kimlik
- E-imza entegrasyonu

4. Yapay Zekâ

- Dijital asistanlar
- Karar destek sistemleri
- Akıllı kamu hizmetleri

5. Kamu Bulutu

- Ortak altyapı
- Ölçeklenebilir sistemler
- Maliyet optimizasyonu

6. Açık Veri

- Veri paylaşımı
- API hizmetleri
- Veri ekonomisi

7. Siber Güvenlik

- Kritik altyapı koruması
- Veri güvenliği
- Dijital egemenlik

8. Mobil Devlet

- Mobil hizmetler
- Vatandaş uygulamaları
- Bildirim sistemleri

9. Dijital Performans Yönetimi

- Dashboard sistemleri
- KPI yönetimi
- Gerçek zamanlı izleme

10. Vatandaş Deneyimi

- Kullanıcı odaklı tasarım
- Hizmet kalitesi
- Memnuniyet yönetimi

Dijital Devlet Olgunluk Seviyeleri

Seviye	Açıklama
Seviye 1	Bilgilendirme
Seviye 2	Çevrim İçi Başvuru
Seviye 3	Tam Dijital İşlem
Seviye 4	Kurumlar Arası Entegrasyon
Seviye 5	Proaktif Dijital Devlet
Seviye 6	Yapay Zekâ Destekli Devlet

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Kurumlar arası veri entegrasyonu
2. Tek Veri İlkesi
3. Yapay zekâ destekli kamu hizmetleri
4. Kamu veri ambarı
5. Dijital vatandaş asistanı

Yüksek Öncelik

6. Kamu bulut altyapısı
7. Açık veri sistemi
8. Mobil devlet uygulamaları
9. Dijital olgunluk sistemi
10. Siber güvenlik kapasitesi

Orta Öncelik

11. Kamu Teknoloji Akademisi
12. Yapay zekâ merkezi
13. Dijital performans sistemi
14. Dijital devlet kurulu
15. Dijital Devlet Enstitüsü

Performans Göstergeleri

- Dijital Devlet Endeksi
- E-Hizmet Endeksi
- Veri Entegrasyon Endeksi
- Kamu Dijital Olgunluk Endeksi
- Siber Güvenlik Endeksi
- Dijital Hizmet Kalite Endeksi
- Vatandaş Memnuniyet Endeksi
- Açık Veri Endeksi
- Yapay Zekâ Kullanım Endeksi
- Dijital Kamu Verimlilik Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir dijital devlet reformu sonucunda:

- Bürokrasi azalır.
- Kamu hizmetleri hızlanır.
- Vatandaş memnuniyeti artar.
- Kamu verimliliği yükselir.
- Kamu harcamalarında tasarruf sağlanır.
- Veri temelli yönetim güçlenir.
- Türkiye dijital devlet alanında dünya liderleri arasına girebilir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Verimlilik	100
Dijital Dönüşüm	100
Vatandaş Memnuniyeti	95
Kamu Tasarrufu	95
Genel Öncelik Skoru	99/100

Stratejik Değerlendirme

Dijital devlet yalnızca hizmetlerin internete taşınması değildir; devletin veri, teknoloji ve yapay zekâ ile yeniden tasarlanmasıdır. Geleceğin güçlü devletleri; daha büyük bürokrasilere değil, daha akıllı dijital sistemlere sahip olan devletler olacaktır.

13.5 Kurumsal Kapasite Gelişimi

Amaç

Kamu kurumlarının insan kaynağı, organizasyon yapısı, süreç yönetimi, teknoloji altyapısı, liderlik kapasitesi ve kurumsal öğrenme yeteneklerini geliştirerek daha etkin, verimli, sürdürülebilir ve sonuç odaklı bir yönetim yapısı oluşturmak.

Sorunun Tanımı

Devletlerin başarısı yalnızca bütçe büyüklüğü veya mevzuat gücüyle değil, kurumlarının kapasitesiyle ölçülmektedir. Güçlü kurumlar; değişen koşullara uyum sağlayabilen, performansını ölçebilen, öğrenebilen ve sürekli gelişebilen kurumlardır.

Kurumsal kapasite eksiklikleri kamu hizmetlerinde gecikmelere, kaynak israfına, koordinasyon sorunlarına ve performans kayıplarına yol açabilmektedir.

Başlıca Sorunlar

- Kurumlar arasında kapasite farklılıkları
- Süreçlerin yeterince standardize edilmemesi
- İnsan kaynağı planlamasının yetersizliği
- Kurumsal bilgi yönetimi eksiklikleri
- Dijital dönüşüm kapasitesinin düşük olması
- Veri temelli karar alma kültürünün sınırlı olması
- Kurumlar arası koordinasyon eksiklikleri

- Risk yönetimi sistemlerinin zayıflığı
- Performans ölçüm sistemlerinin yetersizliği
- Kurumsal öğrenme mekanizmalarının gelişmemiş olması

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Kurumsal Kapasite Endeksi	60	85	95
Kamu Verimlilik Endeksi	60	85	95
Kurumsal Olgunluk Endeksi	55	85	95
Dijital Olgunluk Endeksi	65	90	98
Kamu Güven Endeksi	55	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Kurumsal Kapasite Gelişim Stratejisinin hazırlanması	X	%0
2	Kamu Kurumsal Kapasite Kanununun hazırlanması	X	%0
3	Kurumsal olgunluk modelinin oluşturulması	X	%0
4	Kurumsal kapasite değerlendirme sisteminin kurulması	X	%0
5	Kurum bazlı kapasite analizlerinin yapılması	X	%0
6	Süreç yönetim sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%45
7	İş süreçlerinin standardizasyonu	⚠	%50
8	Kurumsal risk yönetim sistemlerinin kurulması	⚠	%40
9	Kurumsal bilgi yönetim sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%35
10	Kurumsal hafıza sistemlerinin oluşturulması	X	%0
11	İnsan kaynağı kapasite planlamasının yapılması	⚠	%45
12	Dijital dönüşüm kapasitesinin artırılması	⚠	%55

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
13	Kurumlar arası koordinasyon sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%40
14	Veri yönetişimi sistemlerinin kurulması	⚠	%35
15	Yapay zekâ destekli kurumsal analiz sistemlerinin geliştirilmesi	X	%0
16	Kurumsal performans ve kapasite entegrasyonunun sağlanması	X	%0
17	Liderlik kapasitesi geliştirme programlarının oluşturulması	⚠	%45
18	Kurumsal öğrenme sistemlerinin kurulması	X	%0
19	Kurum içi inovasyon programlarının oluşturulması	X	%0
20	Kurumsal kapasite raporlama sisteminin geliştirilmesi	X	%0
21	Kurumsal Kapasite Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Kurumsal Kapasite Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Kurumsal Kapasite Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Kurumsal Olgunluk Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Kamu Verimlilik Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Ulusal Kurumsal Kapasite Merkezi kurulması	X	%0
27	Kamu Yönetim Gelişim Merkezi kurulması	X	%0
28	Kurumsal Kapasite Kurulu kurulması	X	%0
29	Kamu Yönetim Akademisi kurulması	X	%0
30	Kurumsal Gelişim Enstitüsü kurulması	X	%0

Kurumsal Kapasite Gelişiminin 10 Temel Ayağı

1. İnsan Kaynağı Kapasitesi

- Liyakat sistemi
- Yetkinlik yönetimi
- Eğitim ve gelişim

2. Organizasyon Yapısı

- Görev ve sorumluluklar
- Yetki dağılımı
- Organizasyonel verimlilik

3. Süreç Yönetimi

- Süreç haritaları
- Standardizasyon
- Sürekli iyileştirme

4. Dijital Dönüşüm

- Dijitalleşme
- Otomasyon
- Yapay zekâ uygulamaları

5. Veri Yönetimi

- Veri yönetişimi
- Veri kalitesi
- Karar destek sistemleri

6. Risk Yönetimi

- Risk haritaları
- İç kontrol sistemleri
- Kriz yönetimi

7. Kurumsal Hafıza

- Bilgi yönetimi
- Doküman yönetimi
- Tecrübe aktarımı

8. Liderlik ve Yönetim

- Yönetici gelişimi
- Liderlik programları
- Kurumsal kültür

9. İnovasyon ve Öğrenme

- Kurum içi inovasyon
- Öğrenen organizasyon modeli

- Ar-Ge faaliyetleri

10. Performans ve Hesap Verebilirlik

- KPI sistemleri
- Performans ölçümü
- Şeffaf raporlama

Kurumsal Olgunluk Modeli

Seviye 1 – Başlangıç

- Süreçler kişilere bağlı
- Düşük standardizasyon

Seviye 2 – Gelişen

- Temel süreçler tanımlı
- Kısmi performans takibi

Seviye 3 – Kurumsallaşmış

- Standart süreçler
- Performans ölçümü

Seviye 4 – Veri Odaklı

- KPI yönetimi
- Dijital entegrasyon

Seviye 5 – Akıllı Kurum

- Yapay zekâ destekli yönetim
- Proaktif karar alma

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Kurumsal olgunluk modeli
2. Süreç yönetim sistemi
3. Veri yönetimi sistemi
4. Kurumsal risk yönetimi
5. Kurumsal kapasite değerlendirme sistemi

Yüksek Öncelik

6. Kurumsal hafıza sistemi
7. Liderlik geliştirme programları
8. Dijital dönüşüm kapasitesi
9. Kurumsal öğrenme sistemi
10. Kapasite veri platformu

Orta Öncelik

11. Yapay zekâ destekli analizler
12. Yönetim akademisi
13. İnovasyon programları
14. Gelişim enstitüsü
15. Kurumsal kapasite merkezi

Performans Göstergeleri

- Kurumsal Kapasite Endeksi
- Kurumsal Olgunluk Endeksi
- Kamu Verimlilik Endeksi
- Dijital Olgunluk Endeksi
- Liderlik Endeksi
- Risk Yönetim Endeksi
- Süreç Verimlilik Endeksi
- Veri Yönetişim Endeksi
- Kurumsal Öğrenme Endeksi
- Kamu Güven Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir kurumsal kapasite gelişimi programı sonucunda:

- Kamu kurumlarının hizmet üretme kapasitesi artar.
- Bürokratik süreçler hızlanır.
- Verimlilik yükselir.
- Kamu kaynakları daha etkin kullanılır.
- Kurumsal dayanıklılık güçlenir.
- Dijital dönüşüm hızlanır.
- Vatandaş memnuniyeti ve kamu güveni artar.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Devlet Kapasitesi	100
Kurumsallaşma	100

Kriter	Puan
Verimlilik	95
Dijital Dönüşüm	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Kurumsal kapasite gelişimi, devletin uzun vadeli başarısının temelidir. Güçlü kurumlar; güçlü liderlerden daha kalıcıdır. Bu nedenle amaç, kişilere bağlı sistemler yerine süreçlere, verilere ve kurumsal hafızaya dayalı yönetim yapıları oluşturmaktır.

13.6 Vatandaş Memnuniyeti ve Hizmet Kalitesi

Amaç

Kamu hizmetlerinin vatandaş odaklı, hızlı, erişilebilir, kaliteli ve sürekli iyileştirilen bir yapıya kavuşturulmasını sağlamak; vatandaş memnuniyetini kamu yönetiminin temel performans göstergelerinden biri haline getirmek.

Sorunun Tanımı

Devletin nihai amacı vatandaşlara etkin ve kaliteli hizmet sunmaktır. Kamu hizmetlerinin başarısı yalnızca tamamlanan işlemlerle değil; vatandaşların hizmetlerden duyduğu memnuniyet, güven ve erişim kolaylığı ile ölçülmelidir.

Günümüzde birçok kamu kurumunda hizmet performansı ölçülmekle birlikte vatandaş deneyimi ve memnuniyet ölçümleri yeterince sistematik şekilde yürütülememektedir.

Başlıca Sorunlar

- Vatandaş memnuniyetinin düzenli ölçülememesi
- Kurumlar arasında farklı hizmet standartları
- Bürokratik işlem sürelerinin uzunluğu
- Hizmet kalitesinin yeterince izlenememesi
- Geri bildirim sistemlerinin yetersizliği
- Dijital ve fiziksel hizmetlerde kalite farklılıkları
- Vatandaş beklentilerinin analiz edilememesi
- Hizmet süreçlerinde karmaşıklık
- Kurumsal performans ile vatandaş memnuniyeti ilişkisinin kurulamaması
- Sürekli iyileştirme kültürünün yeterince gelişmemesi

Hedefler

Gösterge	2026	2030	2035
Vatandaş Memnuniyet Endeksi	65	85	95
Kamu Hizmet Kalite Endeksi	65	90	95
Hizmete Erişim Endeksi	70	90	98
Dijital Hizmet Memnuniyet Endeksi	70	92	98
Kamu Güven Endeksi	60	85	95

Çözüm Adımları Takip Çizelgesi

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
1	Ulusal Vatandaş Memnuniyeti Stratejisinin hazırlanması	X	%0
2	Kamu Hizmet Kalite Standartlarının oluşturulması	⚠	%50
3	Tüm kamu kurumlarında memnuniyet ölçüm sistemlerinin kurulması	⚠	%45
4	Vatandaş geri bildirim platformunun oluşturulması	⚠	%55
5	Kamu hizmet kalite göstergelerinin belirlenmesi	⚠	%45
6	Hizmet süreçlerinin sadeleştirilmesi	⚠	%50
7	Bürokratik işlem sürelerinin azaltılması	⚠	%45
8	Tek Durak Hizmet Modelinin yaygınlaştırılması	⚠	%55
9	Dijital hizmet kalite sistemlerinin geliştirilmesi	⚠	%60
10	Hizmet erişilebilirlik standartlarının oluşturulması	⚠	%50
11	Engelli dostu kamu hizmetleri programının geliştirilmesi	⚠	%55
12	Yaşlı dostu kamu hizmetleri modelinin oluşturulması	⚠	%40
13	Yapay zekâ destekli vatandaş destek sistemlerinin kurulması	X	%0
14	Kamu çağrı merkezi entegrasyon sisteminin oluşturulması	⚠	%50

No	Çözüm Adımı	Uygulamada	Başarı
15	Gerçek zamanlı vatandaş geri bildirim sisteminin kurulması	X	%0
16	Vatandaş deneyimi analiz sisteminin oluşturulması	X	%0
17	Kamu hizmet kalite denetim sisteminin kurulması	X	%0
18	Kurumlar arası hizmet kalite karşılaştırmalarının yapılması	X	%0
19	Kamu hizmetleri ödül sisteminin oluşturulması	X	%0
20	Vatandaş odaklı süreç tasarım metodolojisinin uygulanması	X	%0
21	Vatandaş Memnuniyeti Veri Platformu kurulması	X	%0
22	Vatandaş Memnuniyeti Dashboard'u kurulması	X	%0
23	Vatandaş Memnuniyet Endeksi oluşturulması	X	%0
24	Kamu Hizmet Kalite Endeksi oluşturulması	X	%0
25	Kamu Güven Endeksi oluşturulması	X	%0
26	Vatandaş Deneyimi Merkezi kurulması	X	%0
27	Kamu Hizmet Kalite Merkezi kurulması	X	%0
28	Ulusal Hizmet Kalitesi Kurulu kurulması	X	%0
29	Vatandaş Memnuniyeti Akademisi kurulması	X	%0
30	Kamu Hizmetleri Mükemmellik Enstitüsü kurulması	X	%0

Vatandaş Memnuniyeti ve Hizmet Kalitesinin 10 Temel Ayağı

1. Vatandaş Odaklılık

- Vatandaş ihtiyaçları
- Kullanıcı deneyimi
- Beklenti yönetimi

2. Hizmet Kalitesi

- Hizmet standartları
- Kalite kriterleri
- Sürekli iyileştirme

3. Erişilebilirlik

- Dijital erişim
- Fiziksel erişim
- Engelsiz hizmet

4. Hız ve Verimlilik

- İşlem süreleri
- Bekleme süreleri
- Sonuç alma süresi

5. Dijital Hizmetler

- E-devlet
- Mobil hizmetler
- Yapay zekâ destekli hizmetler

6. Geri Bildirim Yönetimi

- Şikâyet sistemi
- Öneri sistemi
- Memnuniyet anketleri

7. Şeffaflık

- Hizmet standartları
- Performans raporları
- Vatandaş bilgilendirmesi

8. Ölçüm ve Analiz

- Memnuniyet endeksleri
- Hizmet kalite göstergeleri
- Karşılaştırmalı analizler

9. Kurumsal Öğrenme

- Geri bildirimden öğrenme
- Süreç geliştirme
- Hizmet inovasyonu

10. Güven

- Kamu güveni
- Kurumsal itibar
- Vatandaş-devlet ilişkisi

Önerilen Hizmet Kalite KPI'ları

Hizmet Performansı

- Ortalama İşlem Süresi
- İlk Başvuruda Çözüm Oranı
- Hizmet Tamamlama Süresi
- Bekleme Süresi

Vatandaş Deneyimi

- Memnuniyet Puanı
- Tavsiye Etme Skoru (NPS)
- Şikâyet Oranı
- Tekrar Başvuru Oranı

Dijital Hizmetler

- Dijital Kullanım Oranı
- Mobil Kullanım Oranı
- Dijital Başarı Oranı

Kurumsal Kalite

- Hizmet Kalite Puanı
- Hata Oranı
- Süreç Verimlilik Skoru

Öncelikli Reformlar

Çok Yüksek Öncelik

1. Ulusal Vatandaş Memnuniyeti Sistemi
2. Kamu Hizmet Kalite Standartları
3. Gerçek zamanlı geri bildirim sistemi
4. Vatandaş deneyimi yönetimi
5. Hizmet süreçlerinin sadeleştirilmesi

Yüksek Öncelik

6. Yapay zekâ destekli vatandaş asistanları
7. Hizmet kalite dashboardları
8. Kamu çağrı merkezi entegrasyonu
9. Hizmet kalite denetimleri
10. Kurumsal karşılaştırma sistemi

Orta Öncelik

11. Vatandaş Deneyimi Merkezi
12. Hizmet Kalite Merkezi
13. Mükemmellik Enstitüsü
14. Kalite ödül sistemi
15. Memnuniyet Akademisi

Performans Göstergeleri

- Vatandaş Memnuniyet Endeksi
- Kamu Hizmet Kalite Endeksi
- Kamu Güven Endeksi
- Hizmete Erişim Endeksi
- Şikâyet Çözüm Endeksi
- Dijital Hizmet Memnuniyet Endeksi
- İlk Başvuruda Çözüm Endeksi
- Kamu İtibar Endeksi
- Hizmet Verimlilik Endeksi
- Vatandaş Deneyimi Endeksi

Beklenen Etki

Başarılı bir vatandaş memnuniyeti ve hizmet kalitesi reformu sonucunda:

- Kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyet artar.
- Vatandaş-devlet ilişkileri güçlenir.
- Kamu kurumlarına güven yükselir.
- Hizmet süreçleri hızlanır.
- Bürokrasi azalır.
- Dijital hizmet kullanımı artar.
- Kamu yönetiminin performansı görünür hale gelir.

Reform Öncelik Puanı

Kriter	Puan
Vatandaş Memnuniyeti	100
Kamu Hizmet Kalitesi	100

Kriter	Puan
Kamu Güveni	95
Verimlilik	95
Genel Öncelik Skoru	98/100

Stratejik Değerlendirme

Vatandaş memnuniyeti, kamu yönetiminin nihai başarı göstergesidir. Devletin ürettiği tüm politika, hizmet ve yatırımların gerçek etkisi vatandaşın yaşam kalitesinde ortaya çıkar. Bu nedenle performans yönetimi sistemlerinin son halkası vatandaş memnuniyetinin ölçülmesi olmalıdır.

14. Genel İzleme ve Değerlendirme

14.1 Ulusal Performans Endeksleri

Ulusal Performans Endeksleri, Türkiye'nin ekonomik, sosyal, hukuki, yönetsel, teknolojik, çevresel ve güvenlik alanlarındaki gelişimini bütüncül bir yaklaşımla ölçmek amacıyla oluşturulan ulusal izleme ve değerlendirme sistemidir. Bu sistem sayesinde ülkenin mevcut durumu, gelişim eğilimleri, güçlü ve zayıf yönleri ile uygulanan politika ve reformların etkileri objektif göstergeler aracılığıyla düzenli olarak takip edilebilecektir.

Ulusal Performans Endeksleri; kamu kurumları, yerel yönetimler, akademik çevreler, özel sektör ve vatandaşlar için ortak bir değerlendirme çerçevesi sunmayı amaçlamaktadır. Böylece karar alma süreçlerinde veri temelli yönetim anlayışı güçlenecek, kaynakların daha etkin kullanılması sağlanacak ve kamu politikalarının sonuçları ölçülebilir hale gelecektir.

Sistem kapsamında oluşturulacak Türkiye Genel Performans Endeksi ile ekonomi, eğitim, sağlık, hukuk, demokrasi, kamu yönetimi, teknoloji, sanayi, tarım, enerji, çevre, güvenlik ve yaşam kalitesi gibi alanlarda geliştirilecek tematik endeksler ortak bir yapı altında bir araya getirilecektir. Bu sayede Türkiye'nin kısa, orta ve uzun vadeli hedeflere ulaşma düzeyi düzenli olarak izlenebilecek, uluslararası karşılaştırmalar yapılabilir ve sürdürülebilir kalkınma süreci bilimsel veriler ışığında yönetilebilecektir.

14.2 Hedef-Gerçekleşme Analizi

Hedef-Gerçekleşme Analizi, belirlenen stratejik hedefler ile fiili sonuçlar arasındaki farkları ölçen, nedenlerini analiz eden ve gerekli iyileştirme adımlarını ortaya koyan temel bir izleme ve değerlendirme aracıdır. Kamu politikalarının, reform programlarının, yatırım projelerinin ve kurumsal faaliyetlerin başarısının objektif olarak değerlendirilmesini sağlar.

Etkili bir yönetim sistemi yalnızca hedef belirlemekle değil, bu hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını düzenli olarak ölçmekle mümkündür. Bu nedenle her stratejik hedef için ölçülebilir performans göstergeleri belirlenmeli, gerçekleşme oranları periyodik olarak izlenmeli ve

sapmaların nedenleri analiz edilmelidir. Böylece kaynak kullanımındaki verimsizlikler, uygulama sorunları ve politika eksiklikleri erken aşamada tespit edilebilir.

Hedef-Gerçekleşme Analizi; ekonomik büyüme, enflasyon, ihracat, eğitim başarıları, sağlık hizmetleri, kamu yatırımları, çevresel göstergeler ve kurumsal performans gibi tüm alanlarda uygulanmalıdır. Analiz sonuçları karar vericilere yol gösterirken, kamu kurumlarının hesap verebilirliğini ve şeffaflığını da güçlendirecektir.

Bu kapsamda yıllık, orta vadeli ve uzun vadeli hedeflerin gerçekleşme düzeyi düzenli olarak raporlanmalı; başarı oranları, sapma nedenleri, riskler ve alınması gereken tedbirler ortaya konulmalıdır. Böylece stratejik planlar yaşayan bir yönetim aracı haline gelecek, politika ve reform süreçlerinin etkinliği sürekli olarak değerlendirilebilecektir.

14.3 Reform Başarı Endeksi

Reform Başarı Endeksi, ülkenin ekonomik, sosyal, hukuki, yönetsel, teknolojik ve kurumsal alanlarda uyguladığı reformların ne ölçüde başarıya ulaştığını ölçmek amacıyla geliştirilen kapsamlı bir değerlendirme aracıdır. Endeks, reformların yalnızca hayata geçirilip geçirilmediğini değil, aynı zamanda topluma, ekonomiye ve kamu yönetimine olan etkilerini de ölçmeyi hedeflemektedir.

Bir reformun başarısı yalnızca yasal düzenlemelerin yapılmasıyla değil; uygulama düzeyi, kurumsal uyum, vatandaş memnuniyeti, performans artışı ve sürdürülebilir sonuçlar üretmesiyle değerlendirilebilir. Bu nedenle Reform Başarı Endeksi, reformların hazırlık, uygulama, çıktı, sonuç ve etki aşamalarını birlikte ele alan çok boyutlu bir yapıya sahip olmalıdır.

Endeks kapsamında her reform için hedefler, performans göstergeleri ve başarı kriterleri belirlenmeli; uygulama düzeyi, gerçekleşme oranı, maliyet-etkinlik durumu, toplumsal etkiler ve uluslararası standartlara uyum düzeyi düzenli olarak analiz edilmelidir. Böylece hangi reformların başarılı olduğu, hangi alanlarda ilave düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu ve hangi uygulamaların beklenen sonuçları üretmediği objektif verilerle ortaya konulabilecektir.

Reform Başarı Endeksi; ekonomi, eğitim, sağlık, hukuk, kamu yönetimi, teknoloji, tarım, enerji, çevre ve sosyal politikalar gibi tüm stratejik alanlarda kullanılmalı ve yıllık olarak yayımlanmalıdır. Bu sayede reform süreçlerinin şeffaflığı artacak, kamu kaynaklarının etkin kullanımı desteklenecek ve ülkenin uzun vadeli kalkınma hedeflerine ulaşma kapasitesi güçlenecektir.

Endeks aynı zamanda karar vericilere erken uyarı mekanizması sağlayarak reformların uygulanmasında karşılaşılan risklerin ve sapmaların zamanında tespit edilmesine yardımcı olacak, sürekli iyileştirme ve öğrenme kültürünün gelişmesine katkı sunacaktır. Böylece reform süreçleri yalnızca planlanan değil, sonuçları ölçülen ve etkileri değerlendirilen dinamik bir yönetim sistemine dönüşecektir.

14.4 Uluslararası Karşılaştırmalar

Uluslararası Karşılaştırmalar, Türkiye'nin ekonomik, sosyal, hukuki, yönetsel, teknolojik, çevresel ve insani gelişim alanlarındaki performansını diğer ülkelerle kıyaslayarak güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini ortaya koymayı amaçlayan önemli bir değerlendirme aracıdır.

Bu karşılaştırmalar, yalnızca mevcut durumun analiz edilmesini değil, aynı zamanda başarılı ülke uygulamalarının incelenmesini ve politika geliştirme süreçlerinde kullanılmasını sağlar.

Küreselleşen dünyada ülkelerin rekabet gücü, yaşam kalitesi, eğitim düzeyi, teknoloji kapasitesi, hukuk sistemi ve kamu yönetimi performansı uluslararası endeksler aracılığıyla düzenli olarak ölçülmektedir. Bu nedenle ulusal hedeflerin belirlenmesinde ve reform süreçlerinin değerlendirilmesinde uluslararası karşılaştırmaların sistematik şekilde kullanılması büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası karşılaştırmalar kapsamında kişi başına gelir, enflasyon, ihracat, işsizlik, eğitim başarıları, sağlık göstergeleri, demokrasi, hukukun üstünlüğü, yolsuzlukla mücadele, dijital dönüşüm, inovasyon kapasitesi, enerji verimliliği, çevresel sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi gibi alanlarda Türkiye'nin dünya sıralaması, bölgesel konumu ve gelişmiş ülkelerle arasındaki farklar düzenli olarak analiz edilmelidir.

Bu analizler sayesinde başarılı uygulamalar tespit edilebilecek, politika transferi ve kurumsal öğrenme süreçleri desteklenecek, reform alanları daha doğru önceliklendirilebilecektir. Ayrıca uluslararası standartlara uyum düzeyi ölçülerek ülkenin rekabet gücünü artıracak stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlanacaktır.

Uluslararası Karşılaştırmalar sistemi, yıllık performans raporlarının ve stratejik planların ayrılmaz bir parçası olmalı; Türkiye'nin uzun vadeli kalkınma hedeflerine ulaşma sürecini küresel ölçekte değerlendiren nesnel bir referans çerçevesi sunmalıdır. Böylece ülkenin gelişim süreci yalnızca kendi geçmiş performansına göre değil, dünyanın en başarılı ülkeleriyle kıyaslanarak da izlenebilecektir.

14.5 Önceliklendirme ve Eylem Planları

Önceliklendirme ve Eylem Planları, belirlenen stratejik hedeflere ulaşabilmek için yapılması gereken faaliyetlerin önem, aciliyet, etki ve uygulanabilirlik kriterlerine göre sıralanmasını ve sistematik bir şekilde hayata geçirilmesini sağlayan yönetim aracıdır. Sınırlı kaynakların en yüksek faydayı sağlayacak alanlara yönlendirilmesi, başarılı bir kalkınma ve reform sürecinin temel şartlarından biridir.

Kamu politikaları ve reform programları genellikle çok sayıda hedef ve faaliyet içermektedir. Ancak tüm hedeflerin aynı anda ve aynı öncelikte uygulanması mümkün değildir. Bu nedenle ekonomik etkisi yüksek, toplumsal faydası büyük, stratejik öneme sahip ve uygulanabilirliği yüksek olan reform ve projelerin önceliklendirilmesi gerekmektedir.

Önceliklendirme sürecinde her politika, reform ve yatırım önerisi; ekonomik etki, sosyal etki, maliyet, uygulanabilirlik, risk düzeyi, kurumsal kapasite ihtiyacı ve uzun vadeli stratejik katkı gibi kriterler açısından değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme sonucunda kısa, orta ve uzun vadeli öncelikler belirlenmeli ve kaynak planlaması buna göre yapılmalıdır.

Eylem planları ise belirlenen önceliklerin uygulamaya dönüştürülmesini sağlayan yol haritalarıdır. Her eylem planında hedefler, faaliyetler, sorumlu kurumlar, iş birliği yapılacak kuruluşlar, performans göstergeleri, bütçe ihtiyaçları, zaman planı ve başarı kriterleri açık şekilde tanımlanmalıdır. Böylece uygulama süreçleri izlenebilir, ölçülebilir ve hesap verebilir hale gelecektir.

Önceliklendirme ve Eylem Planları sistemi; reformların etkili şekilde uygulanmasını, kaynakların verimli kullanılmasını, kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesini ve hedef-gerçekleşme analizlerinin daha sağlıklı yapılmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda değişen koşullara göre planların güncellenmesine imkân tanıyarak dinamik ve sonuç odaklı bir yönetim anlayışının yerleşmesine katkıda bulunacaktır.

Bu kapsamda tüm stratejik hedefler için kısa vadeli (1-3 yıl), orta vadeli (3-10 yıl) ve uzun vadeli (10 yıl ve üzeri) eylem planları hazırlanmalı; uygulama sonuçları düzenli olarak izlenmeli ve elde edilen bulgular doğrultusunda sürekli iyileştirme mekanizmaları işletilmelidir. Böylece Türkiye'nin kalkınma ve reform hedefleri somut, ölçülebilir ve sürdürülebilir bir uygulama çerçevesine kavuşacaktır.

14.6 Yıllık İlerleme Raporları

Yıllık İlerleme Raporları, ülkenin stratejik hedefleri, kalkınma planları, reform programları ve kamu politikalarının uygulanma düzeyini değerlendiren kapsamlı izleme ve değerlendirme dokümanlarıdır. Bu raporlar, belirlenen hedeflerle gerçekleşen sonuçları karşılaştırarak başarı düzeyini ortaya koymakta ve gelecek dönemlerde alınması gereken tedbirler için karar vericilere yol göstermektedir.

Etkili bir yönetim sistemi, yalnızca plan ve hedef üretmekle değil, uygulama sonuçlarını düzenli olarak ölçmek ve kamuoyu ile paylaşmakla mümkündür. Yıllık İlerleme Raporları bu amaca hizmet ederek kamu yönetiminde şeffaflığı, hesap verebilirliği ve performans kültürünü güçlendirmektedir. Aynı zamanda vatandaşların, akademisyenlerin, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının ülkenin gelişim sürecini takip edebilmesine imkân sağlamaktadır.

Bu raporlarda ekonomik büyüme, enflasyon, istihdam, eğitim, sağlık, hukuk, kamu yönetimi, teknoloji, sanayi, tarım, enerji, çevre, güvenlik ve sosyal kalkınma gibi alanlarda belirlenen hedeflerin gerçekleşme düzeyi analiz edilmelidir. Ayrıca reform programlarının uygulama durumu, kamu yatırımlarının ilerleme seviyesi, performans göstergelerindeki değişimler ve uluslararası karşılaştırmalar da raporlarda yer almalıdır.

Yıllık İlerleme Raporları yalnızca başarıları değil, karşılaşılan sorunları, riskleri, gecikmeleri ve hedeflerden sapmaları da ortaya koymalıdır. Böylece politika yapıcılar gerekli düzeltici önlemleri zamanında alabilir, kaynaklar daha etkin kullanılabilir ve stratejik hedeflere ulaşma süreci güçlendirilebilir.

Her raporda hedef-gerçekleşme analizleri, performans göstergeleri, reform başarı değerlendirmeleri, uluslararası karşılaştırmalar ve gelecek döneme ilişkin öncelikli eylem planları yer almalıdır. Böylece yıllık raporlar, geçmişini değerlendiren bir belge olmanın ötesinde, geleceğe yön veren stratejik yönetim araçları haline gelecektir.

Yıllık İlerleme Raporları sistemi sayesinde ülkenin kalkınma süreci düzenli olarak izlenebilecek, reformların etkisi ölçülebilecek, kurumsal performans değerlendirilebilecek ve Türkiye'nin uzun vadeli hedeflerine ulaşma yolculuğu bilimsel veriler ışığında sürdürülebilecektir. Bu raporlar aynı zamanda kurumsal öğrenme ve sürekli iyileştirme kültürünün gelişmesine katkı sağlayarak kamu yönetiminin etkinliğini ve vatandaşların devlete olan güvenini artıracaktır.